unutulan savaşın kronolojisi

KORE, 1950 - 53

Prof. Dr. Mim Kemal Öke

BOĞAZİÇİ YAYINLARI

Levent Şahverdi Arşivi

"UNUTULAN SAVAŞ"IN KRONOLOJİSİ:

KORE, 1950-53

Prof. Dr. Mim Kemal ÖKE

İstanbul-1990

Levent Şahverdi Arşivi

BOĞAZİÇİ YAYINLARI A.Ş./119
ISBN: 975-451-042-3
90-34-0216-Y-3000

Dizgi : S.O.S. Ofset
Montaj: Seyran Ofset
Baskı ve
Cilt: Kuşak Ofset
Baskı Tarihi: Kasım 1990

BOĞAZİÇİ YAYINLARI A.Ş. Prof. İsmail Kâzım Gürkan Cd.
Ortaklar İŞ Hanı No: 12/25 Cağaloğlu-İstanbul Tel: 526 09 77
P.K. 1397 Sirkeci-İst.

Levent Şahverdi Arşivi

KORE ŞEHİTLERİMİZE...

Levent Şahverdi Arşivi

ÖNSÖZ

Kim "savaşı" sever ki!..

Ancak, çatışma, uluslararası ilişkilerin, dünya kurulalı beri, vazgeçilmez bir yüzü olmuştur. Eğer dünya politikası, bir güç ve iktidar mücadelesi ise savaş, bir devletin dışsiyasette emellerinin tahakkuku için müracaat ettiği - belki de birinci öncelikle değil, ama-bir "araç"tır... Diplomasinin cebri metodlarla ya da kaba kuvvetle devamıdır.

Uluslararası sistemde hukukun üstünlüğü, dünya kamuoyu ve evrensel ahlâkî normlar hâkim olmadıkça da, maalesef, savaş olgusu, insanlıkla beraber yaşayacaktır. Tâ ki, karşılıklı anlayış, dostluk ve iyi niyetin "yeni uluslararası siyasî sistemin" belirleyici özelliklerini oluşturuncaya, olgunlaştırıncaya kadar...

Kore, 1950-53; farklı bir savaştır.

İnsanlık adına, barış için yapılmıştır, deniyordu.

Bu öyküde biz Türkler de esas kahramanlardan biriydik; belki de birincisiydik.

Ancak, araştırmamıza başladığımızda başta ABD olmak üzere Kore Savaşı'na iştirak eden devletlerin dillerindeki eserleri taradığımızda adımıza pek rastlayamadık.

Özellikle İstanbul'daki Amerikan Kitaplığı bilgisayarından, Washington'daki Kongre Kütüphanesi'ne bağlamp, "Kore Türkler/Türk Tugayı" diye bilgi istediğimizde; gelen malzemede "Turkey" adı bir kere geçiyordu ve Kore'deki Amerikan askerlerine Şükran Günleri'nde "hindi" verilmesi ile ilgiliydi.

İngilizce'de "turkey", küçük harflerle "hindi" demekti!

Demek ki, Kore literatüründe bir hindi kadar yerimiz yoktu!

Unutulmuştuk!

Kendi kaynaklarımıza döndük. T.C. Genelkurmayı'nın kaynakçada da tam künyesini bulacağınız - ve bizim de

Levent Şahverdi Arşivi

bu araştırmada hayli yararlandığımız- mufassal çalışmasının yanı sıra ortada Kore Savaşı'na iştirak etmiş olan birkaç komutanımızın anıları vardı.

Ama, bu kaynaklar askeri harekâtı veriyorlardı.

Ya, dış politikadaki gelişmeler, o günlerde Türk milletinin tavrı, savaşa yaklaşımı?

Bunları da biz yazmayı "unutmuştuk" herhalde!..

1990, Kore Savaşı'nın patlak verisinin; 1991 ise, Mehmetçik'in süngüsünün Pasifik'te kazandığı "Kumyong-jang-ni Zaferi"nin 40. yıldönümüdür.

Biz de bu tarihleri vesile addederek, "neyin" ve "neden" unutulduğunu araştırmak istedik.

İşte, elinizde tuttuğunuz bu kitap, "Unutulan Savaş"ın Kronolojisidir.

Kore, 1950-53'ün öyküsünü yazarken bilimsel kıstaslardan ayrılmadan, anlatımın akıcı olmasına çalıştık. Geniş kitlelere ulaşmasını arzuladığımızdan...

Bize bu kitabı kaleme alma ilhâmını veren ve araştırma sırasında teşviklerini esirgemeyen Sayın Nihat Gökyiğit Bey'e teşekkürü zevkli bir görev addediyorum.

Bu çalışma, Tekfen Holding'in maddi destekleri ile gerçekleşmiştir.

Yararlı olması dileğiyle...

Mim Kemal ÖKE
Bebek, İstanbul, 1990

Levent Şahverdi Arşivi

İÇİNDEKİLER

1. İkinci Dünya Savaşı'ndan Sonra Oluşan Uluslararası Ortam
2. Tarihi Perspektif Işığında Kore Sorunu
3. Kuzey Kore Taarruzu'na Birleşik Devletler'in Tepkisi
4. Türkler; Dış Politika Felsefeleri ve Uygulamaları
5. Türk-Amerikan İlişkilerinin Genel Çizgileri
6. Demokrat Parti ve T.C.'nin Kore Olayı'na Katılımı
7. Türkiye'nin Kararının Ülke İçindeki Yankıları
8. Kore'de Savaş, Türk Tugayı'nın Teşkili ve Pasifik'e İntikali
9. Mehmetçik'in "Kunuri Destanı"
10. Kore Kararı'nın TBMM'de Sorgulanması
11. Mehmetçik'in "Kumyongjang-ni Zaferi"
12. Yıpratıcı Muharebeler ve Askeri "Med-Cezir"ler
13. Türkiye'nin Kuzey Atlantik İttifakı'na Girişi
14. Mevzi Çatışmaları ve Kore'de Psikolojik Savaş
15. İleri Karakollarda Savunma ve Mütareke
16. Kore Olayı'nı Yeniden Gözden Geçirirken...

Notlar

Seçilmiş Kaynakça

Levent Şahverdi Arşivi

I

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDAN SONRA OLUŞAN ULUSLARARASI ORTAM

Uluslararası Sistem'in XX. yüzyılın tam yarısında alınan fotoğrafında göze çarpan ilk özelliği muhakkak ki, milletlerin iki hasım kampa bölünmüş olmalarıdır. Evet, İkinci Dünya Savaşı'nın cepheleri 1945'te susmuş; çarpışan saflar çözülmüş ve Nazi Almanyası ile Japon İmparatorluğu tarihe mâlolmuştur. Ancak, tohumları, galip müttefikler arasında daha savaşın son yıllarında atılan rekabet sonucu, dünya politikasının "iki kutuplu" bir çehreye bürünmesi uzun sürmemiştir. Bir yerde Rus millî gücüyle evrensel olma iddiasındaki bir ideolojinin -Marksizm/Leninizm- bileşiminden oluşan bir odak ile karşısında Amerika'nın başını çektiği ve kendisini "Hür Dünya" olarak takdim eden bir koalisyon!.. İşte, uzmanların "Soğuk Savaş" diye adlandırdıkları oyunun aktörleri...[1]

Dünya üzerindeki bu görüntünün iki sivrilme noktasından Sovyet Rusya'ya dönelim. III. Reich'in ülkesinin kalbine kadar sokmayı başardığı saldırıları atlatmıştı. ANcak, bir daha aynı "kâbus"u yaşamamak istiyordu. Doğu Avrupa, Kremlin'e göre, kendi toprak bütünlüğüne yönelik bütün taarruzî harekâtların "geçiş yolu"ydu. Bu bölgede güvenlik kuşağı oluşturmak, Rus lideri Stalin'in zihninde, Doğu Avrupa'da ancak Moskova'ya sadakat ve itaatî ilke haline getirecek rejimlerin ihdâsı ile mümkündü. Kapitalizm, kendilerinin doğal düşmanı olduğu için bu bölgeyi Batı nüfuzuna bırakamazdı. İşte, bu düşünceden hareketle Rusya, Doğu Avrupa'yı Hitler hegemonya-

(1) "Soğuk Savaş" dönemindeki uluslararası ilişkiler için bkz: Fahir H. Armaoğlu: **Siyasi Tarih, 1789-1960** (Ankara, 3. baskı: 1975); Peter Calvocoressi, **World Politics Since 1945** (Norfolk, 2. baskı: 1971); Walter La Feber: **America, Russia and the Cold War, 1945-1971** (New York, 2. baskı: 1972).

Levent Şahverdi Arşivi

sından kurtarırken, kendi ülkesinin geçirmiş olduğu sosyo-ekonomik tecrübeyi de adetâ bir kopya karbonundan geçirir gibi, bölgeye, Kızıl Ordu'nun güdümüyle, tahvil etti, ya da tekrarlattı[2]. Doğu Almanya'dan Polonya'ya halk cumhuriyetleri -Yugoslavya ile Arnavutluk dışında- enternasyonal sosyalizm zincirinin birer halkasını oluşturdular. Stalin, bu halkaları "öncü" Moskova'nın siyasi, askeri ve ekonomik denetimi altına almayı da tabii ihmal etmeyecektir. Kuzeyde Finlandiya'yı da yaptığı andlaşmalarla nüfuz bölgesi hâline getiren Sovyet Rusya ile Batı Avrupa arasında Berlin'den başlayan bir "Demir Perde" çekilmiştir artık[3].

Öte yanda, Komünizm, bir başka liderin ihtilali ile Çin'de de mevzilenecekti. Japonya'nın 1945'te çökmesi ile Çin Milliyetçileri ile Komünistleri yol ayrımına gelmişlerdi. İç Savaş mukadderdi. Sovyetler'in desteklediği Mao, Çan Kay Şek'in Milliyetçilerini yendikten sonra, 1 Temmuz 1949'da "Demokratik Halk Diktatörlüğü"nü ilân etti. Çaresiz kalan Çan Kay Şek, Formoza'ya geçti ve devletini orada kurdu. 14 Şubat 1950'de Sovyet Rusya ile Kızıl Çin arasında bir ittifak ve karşılıklı yardım andlaşması imzalandı. Amerikalılar, dünya dengelerinde Komünist blokun ağır bastığını düşünmeye başlamışlardı.

İkinci Dünya Savaşı'nın uluslararası arenada yarattığı diğer Süper Güç, Amerika Birleşik Devletleri'ydi. Washington, gelişmeleri kaygıyla izlemiş ve geleneksel "yalnızcılık" siyasetine sığınamayacağını anlamıştı[4]. Bu ülkenin dış politika karar vericilerine göre Komünizm, "yeni ve

(2) Zbigniew K. Brzezinski; **The Soviet Bloc: Unity and Conflict** (Harvard, 6. baskı: 1976).

(3) Rus dış politikası için bkz: B. Ponomaryov/A. Gromyko/V. Khvostov (der) **History of Soviet Foreign Policy**, 1945-1970 (Moskova, 2. baskı: 1974).

(4) ABD dış politikası için, bkz: Thomas A. Bailey; **A Diplomatic History of the American People** (New Jersey, 10. baskı: 1980); William G. Carleton: **The Revolution in American Foreign Policy Reader** (New York, 2. baskı: 1967); Harry Howe Ransom; An American Foreign Policy Reader (New York, 2. baskı: 1966); Arthur M. Schlesinger Jr. (der); **The Dynamics of World Power: A Documentary History of the United States Foreign Policy, 1945-1973**, C. IV: **The Far East** (New York, 1973), özellikle s. 339-445. Özellikle bkz: Joyce/Gabriel Kolko; **The Limits of Power: The World and United States Foreign Policy 1945-1954.**

Levent Şahverdi Arşivi

daha güçlü bir emperyalizm" türüydü. Başkan Truman bu ideoloji için demokrasi adına neye inanıyorsak, hepsinin "anti-tezi"dir diyordu[5]. Bu rejim, hürriyet, insan hakları ve haysiyetiyle ne kadar tezattı! Tanrı'yı bile inkâr ediyordu. Saldırgan Komünizm, milletleri parçalamak, zayıflatmak ve bölmek -arkasından da yutmak- amacındaydı. İşte, bu tehdide ve "şeytanî" düşmana karşı ABD kabuğuna çekilemezdi; tam tersine o kutsal bir savaşın lideri olmalıydı. Amerika, inandığı değerlerden taviz veremez, bu değerlere inananları da yalnız bırakamazdı. Truman, "Eğer Rusya demirden bir yumruk ve kaba bir lisanla karşılaşmazsa, bir dünya savaşı kaçınılmazdır." diyordu[6]. Başkan'a göre, onlar tek bir dilden anlarlardı: "Kaç tümeniniz var?".

Savaşın hemen ertesinden itibaren Amerikalılar, bu dile müracaat edebilecekleri dört "kapışma noktası"nda Sovyetlerle karşı karşıya gelmişlerdi. İran, Yunanistan, Berlin ve Türkiye..

İran, savaşta askerî konjonktür gereği Ruslar ve İngilizlerce işgâl edilmişti. Ancak, 1942'de taraflarca yapılan andlaşmaya göre, bu kuvvetler çarpışmaların kesilmesinden sonra geri çekileceklerdi. Sovyetler böyle bir taahhüde uymadığı gibi, kendine bağlı güçlerle ülkede ayrılıkçılığı kışkırtmışlardı. Tahran, içişlerine müdahaleyi BM'e götürmesine rağmen Moskova, bu ülke üzerindeki baskısını azaltmayınca, ABD, askerî güç de dahil olmak üzere ağırlığını İran'ın arkasına koydu. Sovyetler, bu şartlarda çatışmayı göze alamadılar.

Yunanistan'da ise Stalin herhalde Doğu Avrupa'daki tecrübenin yaşanmasını istiyordu. Bu nedenle, Nazîler'in çekilmesiyle başlayan İç Savaş'ta Komünistleri destekledi. Bu sefer içişlerine karışılıyor gerekçesiyle BM'e başvuran Atina'ydı. Bu kavgada Washington, Komünist darbeci

(5) Glenn D. Paige: **The Korean Decision: June 24-30, 1950** (New York, 1968), s. 52.

(6) Paige, a.g.e., s .54.

Levent Şahverdi Arşivi

General Marcos'un kurduğu hükümetin özellikle Yunanistan'ın kuzey komşuları tarafından tanınması halinde vahim sonuçların doğacağını bildirmesi üzerine ne Sovyetler, ne de dostları bu idareyi tanımaya cesaret edebildiler. Marcos'a yardım kesildi, bir süre sonra kendisi de Yugoslavya'ya sığındı.

Berlin'de ise farklı bir kriz yaşandı. Bilindiği gibi Nazi Almanyası'nın başkenti Sovyet işgal bölgesinde bulunmasına rağmen bütün müttefiklerin Berlin'de karargâhı vardı. Sovyetler, gerek Batılıları Berlin'den tamamiyle çıkarabilmek, gerek kendi bölgelerinde istedikleri rejimi oturtabilmek için Müttefikler'e zorluklar çıkarmaya başladılar. Sonunda bir duvarla Berlin'den başlayarak Almanya'yı fiilen ikiye böldüler. Bu fiilî durum ileride iki Almanya cumhuriyeti olarak hukukî bir gelişmeyi de yaratacaktır. Berlin'e artık Batılıları sokmamaya kararlı gözüküyorlardı. Batılılar, buna karşılık, 1949 Şubat'ında kendi bölgeleri ile Sovyet işgal bölgesi arasındaki sınırlara abluka uygulayıp, her türlü teması kesince, Sovyetler de, 1949 Mayıs'ında Berlin ablukasını kaldırmak zorunda kaldılar. Batı Almanya ile Batı Berlin arasında kara ulaşımı tekrar başladı.

"Soğuk Savaş"ın menziline giren noktalardan biri de Türkiye'ydi. 1939'da İngiltere ve Fransa ile bir deklarasyon imzalanmasına rağmen Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı'na Müttefikler safında girmemesi, "tarafsız" kalması, Balkanlar'da ikinci bir cephenin açılmasını engellemiş ve böylece Sovyetler'e göre, Nazi istilasının kahrını ve onlardan kurtuluşun esas külfetini de Ruslar çekmişlerdi. Sanki Türkiye'nin bu tutumunun "intikamını" alırcasına, savaş bitince Ankara'dan Boğazlar'da üs ve Doğu Anadolu'dan toprak -Kars ve Ardahan- talebinde bulundular. Bu taleplere, yukarıda daha ayrıntılı görüleceği gibi T.C. Hükümeti'nin dışında ABD ve İngiltere tarafından da karşı çıkılır. Karşılıklı "nota" muharebesinde Türkiye, Sovyetler'e direnir; ama Birleşik Devletler burada da, İran ve

Levent Şahverdi Arşivi

Yunanistan krizlerinde olduğu gibi, ağırlığını geç de olsa hissettirecektir.

Yukarıda kaydedilen her dört olayda da ABD, atom bombası tekelini elinde bulundurmaktan dolayı avantajlıydı. Her dört olayda da Washington, Sovyet "saldırganlığı"nı geriletebilmek için belli bir savaş "riski"nin göze alınması gerektiğini peşinen kabullenmişti. Hadiseler onlar açısından sonuçta "başarıyı" getirmişti. Komünizm, yayılmacılığında ısrar edememiş; ABD ile kafa kafaya gelmekten çekinmişti. Aslında, her dört olay da, Washington'un Sovyet genişlemesine karşı geliştirdiği uluslararası bir güvenlik programının oluşturduğu fonda cereyan etmişti. Birleşik Devletler, demokrasiyi benimseyen rejimlerin karşılaşacağı ekonomik darboğazlar sonucu Komünizmin yıkıcılığına teslim olmasını engellemek üzere Başkan'ın adıyla anılan bir devlet felsefesi geliştirdi. "Truman Doktrini", "hür dünya"ya yardımı hedefliyordu. 12 Mart 1947'de Başkan, Kongre'ye bu düşünce çerçevesi içerisinde Türkiye ve Yunanistan'a yardım paketlerini sundu.

Truman Doktrini'ni, "Marshall Yardımı" adı verilen ve ABD'nin Avrupa'nın ekonomik açıdan yeniden ayakları üzerinde dikilebilmesini ihtiva eden kalkındırma programı takip etti. Marshall Planı'na ilkin Sovyetler'in de dahil edilmesi düşünülmüştü. Ancak, Paris'te yapılan ilk toplantılarda Sovyet delegasyonu başkanı Molotov, bu planın Avrupa'yı ekonomik kontrol altına alma amacını güttüğünü ileri sürerek konferansı terk edecektir. Geride kalanlar, 16 Nisan'da -1948- "Avrupa Ekonomik İşbirliği Teşkilâtı"na (OEEC) vücut verirler. Sovyetler'in Marshall Planı'na tepkisi, önce "Kominform"un kuruluşu, ardından da Doğu Avrupa ülkeleri ile Sovyet Rusya arasındaki ikili ekonomik bağların tesisi olacaktır. ABD ile Sovyetler arasındaki "kopuş", süratlenmişti. Zaten, Dışişleri Bakanı Marshall'ın 5 Haziran 1947'de Harvard Üniversitesi'nde Avrupa'nın ihyasına ilişkin ABD projesini açıklamasından bir ay sonra ünlü diplomat-araştırmacı George F. Ken-

Levent Şahverdi Arşivi

nan, Amerika'nın Sovyetler'e ilişkin bundan sonraki resmi siyasetinin kavramsal olarak adını koyuyordu. İsimsiz olarak yayınlanan makalesinde Kennan, Washington'un SSCB politikasına "durdurma", ya da "çevreleme" (ing. "containment") diyordu. Bu yeni politikanın araçlarından biri, Haziran 1949'da Senato'da onaylanan "Kuzey Atlantik Andlaşması" olacaktı. NATO doğdu. Bir "savunma" ittifakı olarak takdim edilen bu andlaşmada taraflar "milletlerinin, demokrasi prensipleriyle fert hürriyetleri ve hukukun hükümranlığı üzerine müesses bulunan hürriyetlerini, müşterek miraslarını ve medeniyetlerini korumaya karar vererek", anlaşmazlıkları BM ilkelerine uygun olarak barışçı yollarla çözmeyi, ekonomik seviyelerini denk hâle getirmek ve bu konudaki dengesizlikleri gidermek için işbirliği yapmayı ve bir saldırıya karşı askeri güçlerini birleştirip kuvvetlendirmeyi taahhüt etmekteydi[7]. Ayrıca, Birleşik Devletler, her vesile ile "dünya barışı" için BM'e güvendiğini belirtiyordu. 10 Mayıs 1950'de Truman: "Elimizde bulunan her imkânla BM'i destekleyeceğiz" diyordu[8].

Alınan tedbirlere rağmen ABD karar vericileri dış güvenliği açısından ülkenin içeride yeni bir oryantasyona ihtiyacı olduğunu düşünüyorlardı. Başkan Truman, Savunma ve Dışişleri Bakanları'na damşılarak hazırlanan raporu "Milli Güvenlik Konseyi"ne sundu, 12 Nisan 1950. Rapor, "NSC-68" olarak anılmaya başlandı. Tavsiyesi, Amerikan savunma harcamalarının 15 milyar dolardan yukarıya doğru artırılmasıydı. Raporun yazarlarına göre, SSCB artık bir "nükleer cephaneliğe" sahipti. 1954'te bu birikimi ile ABD, nükleer stoklarını zorlayabilirdi. Ve bu, Washington'un atom gücünün Sovyet saldırganlığına karşı yeterli "caydırıcı" özelliğini yitirmesi demekti. Sonuç? Raporun yazarları Süper Güçler arasındaki "nükleer dengenin konvansiyonel silahlarla yapılacak sınırlı sa-

(7) Armaoğlu, a.g.e., s. 774.
(8) Paige, a.g.e., s .61.

Levent Şahverdi Arşivi

vaşları engelleyemeyeceğini" savunuyorlardı. İşte, ABD'nin bu gücü arttırılmalıydı. Ancak, rapora göre SSCB artık gücünü riske atmak istemiyordu. Dünya üzerindeki nüfuzunu pekiştirecekti. Yine de karşı cephenin zayıf noktalarına yüklenmekten ve dünya hegemonyasından vazgeçecek de değildi.

NSC-68 Kongre'nin onayını bekleyedursun, ABD dış politikasının önünde, Washington'un tavrını somutlaştırmasını bekleyen Uzakdoğu ilgi sahası vardı[9]. Önce Çin'i ele alalım. ABD karar vericileri, Çin İçsavaşı'na müdahale etmeme kararındaydı. Formoza'daki Konüminst işgalini de kabullenmek eğilimindeydiler. Aslında Dışişleri, Formoza'yı tutmanın önemini vurgulamıştı. Ancak, Savunma, bunun için gerekli askerî teçhizat ve gücü orada, ABD'nin başka yörelerdeki bağlantıları çerçevesinde, istihdam edemeyeceğini ifade edince, Dışişleri'nin ısrarı hafifleyecekti. Savunma Bakanlığı'na göre, Dışişleri, Formoza'yı "kollamak" için diplomatik ve iktisadî tedbirlerle iktifa etmeliydi. Dışişleri ise bu tedbirlerin, arkasında askerî güç olmadan yeterli olabileceği kanısında değildi. 1950'deki istihbarat raporları, Çin Komünistlerinin Formoza'ya yönelik saldırılarının bu yaz başlayabileceğini kaydediyorlardı. Ancak, ABD siyaseti, bu endişelere rağmen, aynı kaldı[10].

Japonya'nın konumu ise, ABD karar vericilerinin gözünde farklıydı[11]. Dışişleri, Amerika'nın Japonya'yı işgalinin sürdürülmesinin ülkede Amerikan düşmanlığı yaratacağına, bunun da Japon Komünist Partisi'ni, halkın gözünde güçlendireceğine inanıyordu. Zaten ABD Uzakşark Kuvvetleri Başkomutanı General Mac Arthur da Japonya ile bir an önce barış andlaşması imzalanması gerektiğini savunuyordu. O da Dışişleri'ne katılıyordu. Uzun dönemdeki çıkar birliği bu bölgede Japonya'yı

(9) Uzakdoğu ile ilgili olarak, bkz: Christopher Thorne: Allies of a Kind (Londra, 1978).

(10) Paige, a.g.e., s. 63.

(11) W. G. Beasley: The Rise of Modern Japan (Tokyo,1990), 13. bölüm.

Levent Şahverdi Arşivi

ABD'nin yakın partneri yapabilirdi. Ancak, burada da Savunma Bakanlığı, işgali stratejik açıdan gerekli buluyordu. Sovyetler'in muhtemel ataklarına karşı Japonya'daki üsler çok önemliydi. Japonya'nın akıbeti konusundaki bakanlıklar arası çekişmede Truman'ın Dışişleri'nin yanında yer aldığı biliniyordu.

Ya Kore? Bu ülkeyi bundan sonraki bölümde ele alalım.

II

TARİHİ PERSPEKTİF IŞIĞINDA KORE SORUNU

Bugün 38. paralelin sınırını oluşturduğu iki devleti - 122.400 m^2 ile Kore Demokratik Cumhuriyeti ile onun güneyinde yer alan 99.143 km^2lik Güney Kore Cumhuriyeti- barındıran "Kore", Doğu Asya'da güneye doğru uzanan dağlık bir yarımadadır. Batısında Sarıdeniz, doğusunda Japon Denizi bulunan Kore'ye haritada baktığınızda yarımadanın Japonya'nın güney ucundaki Kyusho Adası'na Kore Boğazı'ndan "sobe" deyivereceğini sanırsınız. Kore, karada Mançurya ve SSCB ile komşudur. 1987 nüfus sayımına göre, 42 milyonun güneyde, 21 milyonun da kuzeyde yaşadığı yarımadanın sakinlerinin aynı kökenden geldikleri bilinir. Turanî oldukları ileri sürülen Koreliler, tarih boyunca Moğol ve Çinlilerle de karışmışlardır[1]. Aynı dinî ve geleneksel inançları da -Şamanizm, Konfüçyüsçülük ve Budizm- benimseyen Koreliler'in bugün birbirinden kopuk ve adetâ düşman iki ayrı siyasi üniteye ayrılması onların başlıca "dramı"dır. Jeopolitiğin hazırladığı bu trajediye, ideoloji mührünü basmış ve 1950'de atılan düğümle günümüze kadar gelinmiştir.

Burada ilk çağlardan başlayarak Kore tarihine değin-

(1) Kore kültürü ile ilgili olarak, bkz: Wanne J. Joe: Traditional Korea: A Cultural History (Seul, 1972).

Levent Şahverdi Arşivi

mek niyetinde değiliz[2]. Bazı kayıtlara göre M.Ö. 1122'de başlayan Kore tarihinin en belirgin özelliği ona coğrafyasının hazırladığı tuzaktır. Şöyle ki; Asya imparatorluklarının kavşak noktasında yer almakla tarih boyunca güçlü komşularının ve denizaşırı güçlerin istilâlarına, işgal ve saldırılarına maruz kalmıştır. Kore, bu konumuyla, çağlar boyu harp sahnesi olmaktan kendini kurtaramamıştır.

İlkçağda Japonlar, Ortaçağda Çinliler bu yarımadaya sahip olmaya çalışmışlar, fakat emellerine, onca kanlı saldırıya rağmen ulaşamamışlardır. İlginç olan, Kore'ye yönelik bu askerî baskılar karşısında bile Koreliler'in kendi millî kimliklerini koruyabilmeleri, Çin kültürünü kendi bünyelerine uygun bir şekilde intibak ettirdikleri gibi, denizin öte yanındaki Japonya'nın kültürel gelişmesine katkıda bulunmalarıdır[3]. Çin tesirinin yanısıra Kore, VII. yüzyıldan itibaren, Müslüman tüccarlarla yarımadaya gelen İslâm'ı tanıyacaktır. Ancak, Kore'de Türk-İslâm kültürünün yoğunlaşması Orta Asya'ya hâkim olan Moğollar'ın imparatorluklarını genişletmek maksadıyle Kore yarımadasına sıçramalarıyla gerçekleşecektir. Cengiz Han ve oğulları zamanında Kore'ye yönelik sıçramalar, torun Kubilay ile sürekli bir yerleşime dönüşecektir. Uzun süre Moğol saldırılarına direnen Koryo Hanedânı (918-1392), nihayet 1270 yılında imzaladığı barış andlaşmasıyla Türk-Moğol hakimiyetini kabul ederek, onların idaresinde bir "derebeylik" durumuna düşecektir. Böylece, Türk-İslâm kültürünün pek çok unsuru Kore'ye, bu tarihten itibaren yayılmaya başlayacaktır[4]. Bu işgalle ülkeye Türk-İslâm medeniyetine mahsus Uygur yazısı, astroloji, matematik, tıp ilimleriyle sanat teknikleri ve takvim reformu girecektir. Ne var ki, Kore'de iktidara gelen Choson Hanedânı'nın (1392-1910) XV. asrın ilk yarısından sonra

(2) Genel Kore tarihi ile ilgili olarak, bkz: Pow-Key Sohn (der.): **The History of Korea** (Seul, 1982).

(3) Hee- Soo Lee: **İslâm ve Türk Kültürünün Uzakdoğu'ya Yayılması: Kore'de İslâmiyet'in Yayılması ve Kültürel Tesirleri** (Ankara, 1988), s. 62.

(4) Lee, **a.g.e.**, s. 306.

Levent Şahverdi Arşivi

uygulamaya başladığı "asimilasyon" politikası ile ülkedeki Türk-İslâm tesiri gücünü kaybedecek ve mahallî bünyede erimek zorunda kalacaktır.

Kubilay Han, Kore'yi hakimiyeti altına almakla gözünü diktiği Japonya'nın istilası için bir "sıçrama taşı"na sahip olduğunu düşünüyordu. Ne var ki, Moğollar'ın Japonya'ya başarısız taarruzları, bu ülkenin idarecilerinde, dış güvenlikleri için, Kore yarımadasının bir tür kendi nüfuzları altında kalması kanaatinin gelişmesine sebep olacaktı. Japonlar'ın XVI. yüzyıldan itibaren Kore'ye akınları ise, yarımadayı kendi topraklarına yönelik bir "istilâ köprüsü" olarak gören Çinliler nezdinde bir "zincirleme tepkiye" yol açacak ve böylece Kore tarihi Japon-Çin rekabetinin "muharebe alanı" haline gelecekti. XVI. yüzyılda Ümit Burnu güneyinden Hindistan'a giden deniz yollarının keşfi ile bu rekabete bir de "Batı" boyutu eklenecek ve bu defa Avrupalı sömürgeci devletlerle ABD, Uzak Şark ticaretinde kendilerine yer kapabilmek için Kore sularında gemileriyle görünmeye başlayacaklardır. Bu arada Rusya da Kore'ye karşı ilgi göstermektedir. Kore'nin uluslararası güç çekişmeleri trafiğine yakalandığını gören Çin, XIX. yüzyılın sonunda bu ülkedeki nüfuzunu giderek arttırmayı deneyecektir. Japonya bu teşebbüslerin önüne sed çekecek, 1894 tarihinde Çin'e karşı kazandığı zaferle Kore'yi kendi himayesine alacaktır. Bu defa Kore'de Japon gücünün karşısına çıkan Ruslar olacaktır. Japonlar, Mançurya gibi Kore'nin de Rus hegemonyasına düşeceğinden korkmaktaydılar. Artık, çatışma kaçınılmazdı. 1904 Zaferi ile Japonya, Kore üzerindeki üstünlüğünü perçinleyecek ve 1910'da bu ülkeyi resmen kendi topraklarına ilhak edecektir.

Kore, 1910-1945 yılları arasında Japon boyunduruğunun altında yaşar. Birinci Dünya Savaşı'nda Japonlar, İtilâf Devletleri tarafında oldukları için Koreliler Wilson prensiplerinin ışığında "self-determinasyon" talebinde bulunamazlar. Bununla beraber, Kore toprakları dışında iki

Levent Şahverdi Arşivi

geçici hükümet kurdular. Bunlardan biri, ileride daha iyi tanıyacağımız, Dr. Syngmann Rhee'nin idaresindeydi. 1919'daki Kore istiklâlinin ilânı, Japonlarca kanlı bir şekilde bertaraf edilir. 1919-1920'de milliyetçi Koreliler, Şanghay'da "Kore Cumhuriyeti Geçici Hükümeti" adı altında bir hükümet kurarak, Kore'nin bağımsızlığı için çalışmaya başladılar. Syngmann Rhee bu hükümetin başkanı idi. Bu hükümette Amerika ve Sovyetlerle işbirliği politikasını güdenler vardı. 1922'de Sovyet Rusya kendi politikasını güden Kore Komünist Partisi'ni tanımıştı. 1924'ten 1935'e kadar, milliyetçiler Marks ideolojisinin ve Çin ihtilâlinin etkisiyle sola kaydığından, Kore Komünist Partisi bu devirde önem kazanmıştı. 1936'da milliyetçilerle Komünistler birleşerek Kore'nin kurtulması için "Millî Cephe"yi kurdular. 1937'de Orta Çin'de Kim Yak-San idaresinde bir Kore gönüllü tugayı kuruldu. Binlerce Koreli de Mançurya'da 8. Çin Ordusu içinde Japonlar'a karşı dövüştüler. Bu sırada "Kore Geçici Hükümeti"nde bir değişiklik yapıldı. Kim Kao başkan oldu. Syngmann Rhee de Washington'daki Kore mültecilerini temsil etti. Fakat evvelce kendisini takip etmiş olan solcu milliyetçiler Sanghay'dan ayrılarak "Kore Ulusunun Kurtuluş Birliği"nin Kuzey Kore'de yapmakta olduğu mücadeleye katıldılar[5].

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra oluşmakta olan düzen Koreliler'in millî özlemlerini gerçekleştirme doğrultusunda filizlenen yeni ümitleri de beraberinde getirecekti. Daha 1943'te Kahire'de biraraya gelen ABD Başkanı F.D. Roosevelt ve İngiliz Başbakanı W. Churchill, Japonya'nın yenilgisi ile artık "Kore'nin hür ve bağımsız olması"nın zamanı geldiğinde fikir birliği içinde olduklarını ilân edeceklerdi. Ancak, aslında Kore için düşünülen bir tür uluslararası mandaterlik, ya da (Milliyetçi) Çin, ABD ve bir iki devletin vekâletinin ihdasıydı[6]. Asya ulusları egemenlikle-

(5) Hüsnü E. Erkilet/Tevfik Bıyıklıoğlu/Hayrettin Arun: **Kore Harbi'nde Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Muharebeleri, 1950-53** (Ankara, 1975), s.15-16.

(6) Carl Berger: **The Korea Knot: A Military-Political History** (Philadelphia, 2. baskı: 1964), s. 36.

Levent Şahverdi Arşivi

rini kullanabilecek siyasi olgunluğa gelinceye kadar Batılılar tarafından "eğitilmeliydiler". Öte yandan ABD, Uzakdoğu'da savaşın bitmesi için SSCB ile işbirliğine ihtiyacı olduğuna inanıyordu. Bu sebeple Savaş sonunda Rusya'nın ve Çin'in, Japonya'nın 1895'den beri Uzakdoğu'da işgal ettiği yerleri "istirdat" etmelerine karşı çıkmayacaktı. Bu çerçevede ABD Dışişleri Bakanlığı yine de Kore'nin tek bir güç tarafından "hürriyetine kavuşturulmasını" mahzurlu bulduğunu Yalta'ya gitmeden Başkanlarına iletmişti. Kore, önce müttefiklerarası bir idareye kavuşturulmalı, daha sonra da bu ülkede uluslararası bir vekâlet sisteminin oturtulmasına çalışılmalıydı. Bu çözümde SSCB, tabiî ki, dışlanmıyordu. Yalta'da Roosevelt bu formülü ortaya attığında, Rus lideri Kore "mandası"nda yabancı askeri birliklerin bulundurulup, bulundurulmayacağını soracaktır. Cevap olumsuz olunca, Stalin, çözüme karşı çıkmaz. Roosevelt, devamla Kore'nin vekâletine Britanya'nın katılmasına belki gerek bile olmadığını söyleyecektir. Stalin ise, ABD Başkanı'nın bu sözüne gülerek, "Aman Churchill duymasın! Başbakan bizi öldürür!.." diyecektir[7].

Yalta Konferansı'ndan altı ay sonra Roosevelt ölecek ve Potsdam'daki Müttefikler Toplantısı'na Japonya'yı iki atom bombası ile dize getirecek ABD'nin yeni Başkanı, Harry S. Truman katılacaktır. Churchill ve Truman Japonya'yı teslim olmaya zorlamak için Stalin'e ihtiyaçları kalmadığına inanmaktadırlar[8]. Rusya ise o günlerde Yalta'daki gibi "uysal kuzu" olmaktan çıkmıştır. Avrupa'da "Soğuk Savaş"ın ilk adımları atılmaktadır. Artık, SSCB'nin Uzakdoğu'ya fazla karışmasına ve burayı da "Doğu Avrupalılaştırmasına", Müttefiklerarası işbirliğini zedelemeden, engel olunmalıdır. Ve, bundan sonra Ruslar Kore'nin geleceğini tartışmak istediklerinde, mesele geçiştirilmeye çalışılır... Ancak, 6 Ağustos'ta Hiroşima'da

(7) Berger, a.g.e., s. 41.
(8) **Triump and Tragedy** (Boston, 1953), s. 640.

Levent Şahverdi Arşivi

patlayan atom bombasından iki gün sonra Ruslar, Postdam Bildirisi'ne uygun olarak, Uzakdoğu'da Savaş'a girdiklerini ilân ederler. Dört gün sonra, Avrupa'dan getirttiği takviyelerle Rus orduları Mançurya istikametinde Kore'ye doğru harekâta başlarlar. 38. paralele kadar onlar inerken ABD birlikleri de bir ay sonra bu hatta kadar ilerleyerek Japonlar'ı teslim alır.

Şimdi, Koreliler birbirlerine bakıp, sormaktadırlar: "Sahi, niye ülkemiz bölündü?" Bağımsızlık özlemi örgütleşmiştir. Güneyde, içinde Komünistlerin de olduğu siyasî guruplaşmalar Amerikalıları bu yönde zorlamaktadır. Bu arada muhafazakâr kanatta da Dr. Rhee ülkeye dönmüş ve kendi taraftarlarıyla çalışmaya başlamıştır. Öte yandan, kuzeyde Kil il Sung adlı bir gerilla lideri Kuzey Kore Hükümeti'nin çekirdeğini oluşturmuştur bile... Japonlara karşı Mançurya'da mücadelesiyle tanınan Kim il Sung'u Sovyetler desteklemektedir. Kuzeydeki Sovyetler, 38. paralelin aşağısındaki Amerikan askerî yöneticileriyle görüşmek dahi istememektedirler. Uzakşark'ta da bir "Berlin" oluşmuştur sanki... Koreliler'in, özellikle güneydekilerin, karşı çıkmalarına rağmen Washington, Kore'de uluslararası bir vekâletin hâlâ gerçekleştirilebileceğine inanmaktadır. 16 Aralık 1945'te Moskova'da da bu ümitlerini karşı tarafa iletirler. Sovyet Dışişleri bu tasavvuru reddetmez, sadece önemsiz gibi gözüken değişiklikler tavsiye ederler. Amerikalılar memnundur. Bu mutabakatın haberi Kore'ye ulaşınca, sokakların bir anda protestocu ve nümayişçilerle dolduğu görülecektir. Amerikalılar, Güney Kore'de "kurtarıcı" değil, "istilacı" muamelesi ile karşılaşmaktadırlar[9].

Moskova'da varılan anlaşmaya göre tesis edilen "Birleşik Sovyet-Amerikan Komisyonu" daha ilk başından ciddi sıkıntılarla karşılaşır. İktisadî-idarî konularda iki taraf da çok farklı düşünmektedir. Hele 28 Ocak'ta -1946- Rus ta-

(9) Charles M. Dobbs; **The Unwanted Symbol: American Foreign Policy, The Cold War and Korea, 1945-1950** (Ohio, 1981), s. 31.

Levent Şahverdi Arşivi

rafı "Kore'nin birleşmesi için tartışmaları başlatmaya Moskova'dan emir aldım" deyince Amerikalılar ürpertirler. Onlara göre, Moskova'nın birleşmeden anladığı, Kore'nin "Sovyetleşmesi"dir. Bu endişeyle Kore halkının temsilciliğinin komünizan eğilimli gruplara geçmesini engellemek isterler. Belki de bu safhada en doğrusu, Kore'de bağımsızlık peşinde koşan gruplar içinde, "liberal"leri desteklemektir. Rhee, tutucu görüldüğü için Washington onu devre dışı bırakmaya karar vermiştir. 20 Mart'ta Seul'de başlayan görüşmelerde Sovyetler, Kore'nin istiklâlini ve birleşmesini savunurken; Amerikalılar manda idaresinde ısrar eden ve bu nedenle kendilerini fevkalâde "antipatik" gösteren bir tavır içindedirler... Tabiî, Sovyet propagandasının bunu nasıl kamuoyunda istismar ettiğini ifade etmeye gerek yoktur. Görüşmelerin bu şartlarda çıkmaza girmesi mukadderdir. İki taraf da toplantıdan çekilirken, kararlarını vermişlerdi: Yarımadanın kendilerine düşen bölümlerini inandıkları gibi inşa edeceklerdir. Böylece, kuzeyde Sovyetler, Moskova'ya sadık bir komünist rejimin alt yapısını kurarken; güneyde de Amerikalılar Komünistler aleyhine kampanya açarak, askerî idarenin güdümünde "demokratik" bir hükümet oluşturulmasını temin ederler!..[10]

Bu aşamadan sonra ABD'nin kararı, meseleyi Birleşik Milletler'e havale etmektir. Böylece, "Kore Dramı" 17 Eylül 1947'de Genel Kurul'dadır. Rusya bu hamleye cevaben Kore'den bütün yabancı askerî birliklerin çekilmesini teklif eder. Washington, çekildikleri takdirde Güney Kore'nin Sovyetler'in pekiştirdiği güçlü komşusu tarafından çiğneneceğinden korkmaktadır. Çaresiz, red cevabı verir. Moskova da, karşılık olarak, meselenin ABD'nin güdümünde olduğuna inandığı BM'e intikâlinden hoşlanmamıştır. Sovyetler'e göre, bu, Amerika'nın Kuzey Kore'yi yutma projesidir!.. Rus itirazına rağmen, Kore konusu BM'in çatısı altında ele alınır. Bir "geçici komisyon" kuru-

(10) Berger, a.g.e., 4. bölüm.

Levent Şahverdi Arşivi

larak, Kore'deki seçimleri takip etmekle görevlendirilir. Kasım 1947. Ocak-1948- ayında Seul'e gelen Komisyon'a Pyongyang'daki Sovyet İşgal Komutanı ülkeye giriş izni vermeyecektir. Sovyetler'in bu tavrı ile seçimlerin aynı anda bütün ülkede yapılamayacağı anlaşılmıştır. Kısa bir tereddütten sonra seçimin sadece Güney Kore'ye inhisar ettirilmesi BM'de kabul görür. Güney Koreliler atılacak bu adımın ülkenin bölünmesine "kalıcı" statü kazandırabileceğinden çekinmektedirler. Zaten, bu tereddütleri, güneydeki sempatizanları aracılığı ile Kuzey Koreliler de işlemektedirler. Nümayişlere rağmen, seçim yapılır. Ve sandıktan tutucu Rhee çıkar. Güney Kore 12 Temmuz'da anayasasına, sekiz gün sonra Başkan'ına -Rhee- kavuşur. 15 Ağustos'ta da Amerika askerî yönetimi ülkeyi Cumhuriyet'e teslim eder. Aynı gün, kuzeyde de seçim yapıldığı söylenir. "Demokratik Kore Cumhuriyeti"nin lideri, bugüne kadar aynı görevi sürdürecek olan Kim il Sung'dur[11].

Sovyetler, Kore'den yabancı askerî güçlerin geri çekilmesinde ısrarlıydılar. Amerikalılar'ın da kendilerini takip etmelerini bekliyorlardı. Moskova'nın bu talepleri, Kore meselesi BM'e intikal ettiğinde yapması Washington'u utandırmıştı. İşgalci konumunda kalmak istemeyen Amerikan Dışişleri 20 Eylül 1948'de yarımadadaki askerî kuvvetlerini çekeceğini ilân eder. Ne var ki, Güney Kore henüz iç ve dış güvenliği sağlayacak durumda değildir. Üstelik, ülkede karışıklıklar eksik olmamaktadır. Rhee yönetimine göre, Kuzey'in ajan provokatörleri ülkeye sızıp, jandarma arasında isyan çıkartmaktadır. ABD'nin çekilme kararı, Güney Kore Parlamentosu'nda tam bir ay sonra ele alınır ve kalmaları istenir. Ancak Aralık'ta Paris'te toplanan BM Genel Kurulu da ülkeden bütün yabancı güçlerin çekilmesini istemiştir. Bu şartlar altında

(11) Aynı eser, 5. bölüm. Kore'deki Amerikan işgali ile ilgili daha geniş bilgi için, bkz: E. Grant Meade: **American Military Government in Korea** (New York, 1951).

Levent Şahverdi Arşivi

ABD, tedricî de olsa, 1949'dan itibaren kıtalarını gemilere yüklemeye başlar. Ve, 1949 yazında, aşağı yukarı yarım yüzyıldır ilk defa Koreliler ülkelerinde -bölünmüş dahi olsa- yalnız başlarına kalmışlardır. Ancak, Kore'deki BM daimi komisyonu üyeleri iki ülke arasındaki sınırdan zaman zaman karşılıklı makineli tüfek düellosuna tanık olmaktadırlar[12].

Amerikan birliklerinin çekilmesini Kuzey Koreliler yeterli bulmuyorlardı. Ülkedeki Amerikan askerî danışmanları da gitmeliydi. 1949 sonbahar'ından itibaren inisiyatif Sung'un elindedir. Bütün yarımadada seçimler yapılıp, ülkeyi birleştirmeyi hedeflediğini ilân eder. Bu arada 38. paralelde güneye yönelik sızmalar başgöstermekte, Pyongyang Hükümeti'ne bağlı gerillacılar ülkede giderek artan tedhiş hareketlerine girişmektedirler. BM Komisyonu ülkede bir "İç Savaş"ın çıkabileceğini rapor etmektedir. Nihayet, 1949 Ekim'inde Pyongyang, BM Genel Sekreteri'ne Kore'yi cebrî metodlarla da olsa birleştirmeye azmettiklerini açıkça belirtir. Kim il Sung'a göre, BM; Kore halkının egemenliğini kullanmasına sed çeken ve emperyalistlerin oyuncağı bir kuruluştur. Kuzey Kore, güneye yönelttiği propagandada da halkı BM'e ve ABD kuklası Rhee yönetimine ihtilale davet etmektedir. Kore kazanı kaynayadursun, Washington, ülkeye iktisadî yardımın ötesinde herhangi bir destek vermeyi düşünmemektedir. Nitekim, Dışişleri Bakanı, 12 Ocak 1950'de verdiği bir demeçte, Kore'ye bir saldırı olursa, savunmanın o ülkenin halkına ve BM'e düştüğünü kaydedecektir. Gözlemciler, bu beyanatla ABD'nin Kore'de herhangi bir çıkarı veya muhtemel bir ilgisi kalmadığı intibaını edinirler. Öte yandan, Tokyo'daki ABD Uzakşark Başkomutanlığı'na gelen istihbarat raporlarını değerlendiren Gn. Mac Arthur, Washington'a, Kore'de durumun herhangi ciddi bir saldırıya sebep olmayacağını bildirmektedir[13] . Rhee de o gün-

(12) Berger, a.g.e., 6. bölüm.
(13) Aynı eser, 7. bölüm.

Levent Şahverdi Arşivi

lerde basın mensuplarına "işgal tehditleri bizi sinirli yapıyor; ama artık alıştık" demektedir[14].

25 Haziran sabahı Kuzey Kore orduları 38. paralel boyunca toplu bir taarruza girişeceklerdir!..

III

KUZEY KORE TAARRUZU'NA BİRLEŞİK DEVLETLER'İN TEPKİSİ

Kuzey Kore taarruzunun başladığı 25 ile, ABD'nin savaşa müdahale etmeye karar verdiği 30 Haziran günü arası Washington'da tam bir "kriz" yaşanır[1]. Taarruz, onlar için "büyük şok"tur. Öyle ki, Kuzey Kore ordularının hücuma geçtiği sıralarda ABD Başkanı sâkin bir hafta sonu geçirmek üzere Missouri'deki evine gitmektedir[2]. Truman'ın uçağı yol üzerinde Baltimore'a iner ve Başkan, Maryland'daki yeni hava meydanının açılışını yapar. Törende, "Bu havaalanını dünya barışına ithaf ediyorum" der. Başkan'ın Savunma Bakanı Louis A. Johson ile Genelkurmay Başkanı Gn. Omar N. Bradley de Uzakşark'taki denetimlerini bitirmişler, huzur içinde Washington'a inmektedirler. Amerika'da öğleden sonra iken, Kore'de saat sabahın 4'ünü göstermektedir ve Kuzey Kore orduları güçlü birliklerle 38. paraleli geçmektedirler! Kuvvetli donanımlarından tek darbe ile -**Blitzkrieg**- Güney'i ilhak etmek istedikleri anlaşılmaktadır. Seul'deki ABD

(14) Paige, a.g.e., s. 72.

(1) Birleşik Devletler'in Kore Olayı'na müdahalesi hakkında basılı belgelerden ve arşiv kaynaklarına dayalı incelemelere kadar geniş bir kaynakça mevcuttur. Resmî belgelerin tamamı açısından, özellikle bkz: **Foreign Relations of the United States**; C. VII (1950): **Korea** (Washington, 1976); **C. VII (1951) 1. ve 2.** kısımlar (Washington, 1983); C. XV. (1952-54), 1. ve 2. kısımlar (Washington, 1984). Ayrıca ABD Dışişleri, bu belgeler içinden bazılarını tek bir ciltte de daha önce toplamıştır: **American Foreign Policy, 1950-55: Basic Documents**, C. I, kısım, XV: Korea (Washington, 1957).

(2) Başkan Truman ve onun Kore Olayı'na bakışı hakkında ise, bkz: H. S. Truman; **Year of Decisions** (New York, 1955) ve **Years of Trial and Hope** (New York, 1956).

Levent Şahverdi Arşivi

Büyükelçisi'nden -John J. Muccio- saldırı haberi ulaştığında yetkililer yine de karamsarlığa kapılmaya gerek olmadığını düşünürler. Güney Kore Hükümeti'nin bu sataşmayı bertaraf edebileceğine inanmaktadırlar! Aynı "iyimser" hava Tokyo'daki Mac Arthur'un karargâhına da hâkimdir. Yine de sabah 10'a doğru Amerikan Dışişleri'nde yetkililer apar-topar biraraya gelip, durum değerlendirmesi yaparlar. Dışişleri Bakanı Acheson'un[3] kararı meseleyi BM Güvenlik Konyesi'ne götürmektir. Konu telefonla Başkan'a aktarılır. Truman'ın Washington'a dönmesine gerek yoktur! Durum gece yarısı BM Genel Sekreteri Trygve Lie'ye açılmıştır[4].

ABD Dışişleri bu saldırının arkasında SSCB'nin bulunduğundan "emindir". Onlara göre, Rusya'yı tahrik eden de ABD'nin Japonya'yı kendi safına çekmesi olmalıdır. Uzakdoğu'da Japonya'nın yeni andlaşma ile ABD'nin güdümüne girdiğini düşünen Moskova, Kuzey Kore'nin Güneyi de işgaliyle yekpare bir Kore Sovyeti'nin Washington karşısındaki dengeyi yeniden kuracağını mı düşünmektedir?[5] Kötü yakalanmışlardır. Ellerinde bu duruma adapte edecek bir plan da yoktur. Bu safhada BM'e yaslanmaktan başka çare bulamazlar.[6].

(3) Acheson'un hatıraları için bkz: **Present at the Creation** (New York, 1969).

(4) Kore Olayı'nın BM'deki seyri ve ABD'nin teşkilâtlaki gayretleri için geniş bilgi Leland M. Goodrich'in **Korea: A Study of United States Policy in the United Nations**'da (New York, 1956) mevcuttur. BM'nin Kore'deki komisyonunun faaliyetleri için ise, bkz: Leon Gordenker; **The United Nations and the Peaceful Unification of Korea: The Politics of Field Operations, 1947-1950** (Lahey, 1959).

(5) SSCB'nin Kore Olayı'na ilgisi ve müdahalesi halen tartışılmaktadır. "Resmî" Sovyet tezini, SSCB Dışişleri Bakanlığı'nın 1948'de yayınladığı **L'Union Sovietique et la Question Coreene**'de bulabilirsiniz. Bu kaynağın dışında aşağıdaki araştırmalar -birbiriyle çelişkili sonuçlara varmakla birlikte- konuya ışık tutabilirler: Richard Lauterbach: **Danger From the East** (New York, 1946); Owen Lattimore, **The Situation in Asia** (Boston, 1949); Max Beloff, **Soviet Policy in the Far East, 1944-51** (New York, 1953); Davit J. Dallin, **Soviet Russia and the Far East** (New Haven, 1948); Harriet L. Moore; Soviet **Far Eastern Policy, 1931-1945** (Princeton, 1945).

(6) Amerikan dış politikası ve Uzakşark hakkında ise, bkz: Lisle A Rose: **Roots of Tragedy: The United States and the Struggle for Asia, 1945-53** (Westport, 1975); Akira Iriye; **The Cold War in Asia** (Erglewood Cliffs, 1974); David Rees;

Levent Şahverdi Arşivi

25 Haziran'da Lie'ye ABD'nin Güvenlik Konseyi'ne sunacağı bildiri resmen iletilir. Bu arada Güney Kore'de bulunan Amerikan askeri uzmanları, Kuzeyliler'in aşağıya doğru aktıklarını bildirmektedirler. Rhee Hükümeti ise bu saldırıyı "geçiştireceğinden" emin gözükmektedir. Güney Kore Savunma Bakanı, "Sabaha kalmaz, onları yeneriz" demektedir! Bu arada Güvenlik Konseyi'nin öğleden sonra 2'de toplanması programlanır. Amerikalılar, SSCB'nin bu toplantıyı veto edeceğinden çekinmektedirler. Böyle bir durumla karşılaşılırsa mesele Genel Kurul'a aktarılacaktır. Amerikan Dışişleri, Güvenlik Konyesi'ne götüreceği bildiride üye devletlere çağrıda bulunurken, BM'in bu isteğini "tavsiye" mi, yoksa "çağrı" şeklinde mi formüle etmesini tartışır. Sonunda, ikinci tabir daha uygun bulunur. Bu arada Dışişleri, Pentagon'la bir araya gelir. Aynı sıralarda -Washington saatiyle öğle sularında- Rhee, hükümeti Seul'den Suwon'a taşımıştır. Güney Kore ordusu ile değil, tüm varlığı ile çekilmektedir. Truman artık başkente dönmek kararını verir. Verdiği kararlar arasında bu olup-bittiyi kabul etmemek de vardır. Ona göre, Kuzey Kore'nin bu saldırısının İkinci Dünya Savaşı'na sebep olan Alman, İtalyan ve Japon hücumlarından farkı yoktur! Başkan Washington'a uçarken, BM Güvenlik Konseyi de toplantı halindedir. Komünist Çin'in bu kurula alınmamasını boykot eden SSCB oturuma gelmez. ABD'nin hazırladığı karar tasarısı tartışılmaktadır. Tasarıda SSCB'yi taciz edecek herhangi bir imâdan özellikle kaçınılmıştır. Güvenlik Konseyi, ABD metnindeki Kuzey Kore harekatını "askeri işgal" şeklinde nitelendiren kelimeleri, "askeri hücum"a değiştirir, "çatışmaların derhal kesilmesini" ise ayrıca metne ilâve eder. Metin, Yugoslavya'nın "çekimserliği" olmasa ittifakla kabul olacaktır. Kabul edilen metin, Kuzey Kore'yi ikna edebilmek için aske-

Korea: The Limited War (New York, 1964). Glenn D. Paige ise dış politika karar verme mekanizması ışığında ABD'nin Kore Olayı'na girişini ayrıntılı bir kronoloji ile vermektedir: **The Korean Desicion, June 24-30**, 1950 (New York, 1968).

Levent Şahverdi Arşivi

ri tedbirlerin de kullanabilineceği şeklinde açık bırakılmıştır. Kore'de Kim il Sung, Güney Kore halkını Rhee'ye karşı başkaldırmaya davet ederken, Washington'a dönen Truman da adamlarını akşam yemeğine Blair House'a çağırır. Başkanlık limuzini Blair House'a doğru giderken Truman, "onlara fena vuracağız" der. Yanında bulunan Savunma Bakanı hissi bir sesle, "Teşekkür ederim, Bay Başkan" diye mırıldanacaktır. Blair House'a Dışişleri, Savunma Bakanlığı yetkilileriyle yüksek rütbeli askerler davetlidirler. Herkes bu saldırının önünün alınmasında hemfikirdir. Peki, tedbir? İlkin, Mac Arthur'un Güney Kore Ordusuna yapabildiği silah ve malzeme yardımını vermesi kararlaştırılır. Ve bu konuda kendisine talimat gönderilir. Gerisi BM'in tasarrufuna bırakılmalıdır.

Pazartesi sabahı (26 Haziran) günlük gazetelere Whitehouse'daki kahvaltı odasında gözgezdiren Truman, kamuoyunun kendi görüşleri ile aynı paralelde olmasından pek hoşnut kalacaktır. Aynı hava Kongre'de de mevcuttur. Öğleden sonra Güney Kore Büyükelçisi, Beyaz Saray'a uğrayarak, Başkan Rhee'nin yardım talebini iletecektir. Truman, ona ABD'nin aldığı tedbirleri anlatır. Ancak, o saatlerde Kore'den gelen haberler hiç de içaçıcı değildir. Güney Kore Ordusu çözülmektedir. Rhee, Mac Arthur'un göndereceği malzeme için, "çok az, çok geç!" demektedir. Bu durumda Truman, adamlarını yine Blair House'da toplantıya çağırır. Toplantıda, savaş bu şekilde devam ederse ABD'nin herhangi bir karar almasına gerek kalmayacağı ifade edilir. Ancak, yine de o akşam toplantıda alınan kararlar, Kore'nin mukadderatından daha çok ABD'nin bölgede alâkasının bulunduğu Formoza, Filipin ve Japonya'nın -çarpışmaların buralara sıçraması ihtimâli karşısında- savunulması ile ilgilidir. O gece, Kore'ye asker indirilmesi söz konusu dahi edilmez. Birleşik Devletler ne yapacaksa; bu, BM'in çatısı altında olmalıdır. Blair House'dakiler SSCB'nin bir dünya savaşına soyunduğunu sanmamaktadırlar. Onlara göre, bu, "sınırlı bir

Levent Şahverdi Arşivi

meydan okuma"dır[7]. Ancak, bu küstahlık karşısında gerilemek, İkinci Dünya Savaşı öncesi saldırganlarında görüldüğü gibi, Moskova'nın cesaretini arttırabilir ve yeni teşebbüsler için "yeşil ışık" yakabilir. Demek ki, önü alınmadığı takdirde Kuzey Kore'nin ardındaki Sovyet desteği ile, gerçekleştirdiği bu "kabadayılık" Komünist âlemin dünyanın başka yörelerinde de macera aramasına sebep olacak ve sonunda belki "Üçüncü" Dünya Savaşı kaçınılmaz hâle gelecektir. Bu düşüncelerden hareketle ABD, ne Uzakşark'taki çıkarlarının rencide edilmesine (Japonya), ne de dostlarını itelenip kakalanmasına (G. Kore) tahammül edecektir. Üstelik, ABD, Savaş'tan sonra dünya barışını korumak için BM adı altında bir "kollektif güvenlik" sistemi oluşturmak için az mı uğraşmıştır. Kuzey Kore'nin saldırıcı örneği ile inşa edilmeye çalışılan bu "yeni uluslararası siyasi düzen"in daha çatısı çatılmadan yerle bir edilmesini kabullenmek mümkün değildir. Amerikan karar vericilerine göre, BM bir yerde Birleşik Devletler'in de Savaş sonrasında dayandığı bir güvenlik sistemidir. Bu nedenle Kuzey Kore'nin taarruzu, ABD'nin de güvenliğine ciddi bir tehdit oluşturmaktadır[8]. Anlaşılan, ABD kararlıdır; ancak temkini de elden bırakmamaktadır. O gece alınan en kayda değer karar, BM'in ağırlığını hissettirinceye kadar durumu kurtarabilmek üzere Mac Arthur'a, komutasındaki deniz ve hava kuvvetleriyle 38. paralel'in güneyine sarkan Kuzey Kore hedeflerini vurmaya mezun olduğunun bildirilmesidir.

27 Haziran sabahı (salı) Truman, hızlı gelişmelerden ve dün akşam alınan "tarihi karar"dan Kongre'yi haberdar etmek için, bazı üyeleri Beyaz Saray'a çağırır. Gelenler hem aralarında, hem de Başkan'la aynı fikirdedirler. Tutulan yol, doğrudur. Alternatifi de yoktur. Aynı gün, Dışişleri, ABD'nin tavrını başkentteki NATO üyesi devletlere ve bazı Avrupa ve Amerikan ülkelerine iletir. Basın da

(7) Paige, a.g.e., s.170.
(8) Aynı eser, s.176.

Levent Şahverdi Arşivi

ABD'nin kriz politikasını desteklemektedir. Aynı gün, öğleden sonra, bir vesile ile "Kore Meselesi" Kongre'nin gündemine girecektir. Acaba Kongre, Başkan'ın bugüne kadar kendisini atlamasına alınmış mıdır? İki gün önce rastladığı bir Senatöre, Truman, "Kongre'nin onayını almadan Amerikan birliklerini Kore'ye göndersem ne tepki alırım?" diye sorduğunda, cevaben kendisine şunlar söylenecekti:

> "Evine bir hırsız girse; onu karakola gidip, izin almadan, vurabilirsin. Eğer Kongre'ye gidersen uzun tartışmalara boğulursun. İki elin de bağlanır. Hem BM Misakı'na hem de (Anayasa'ya göre) Başkomutan olarak bunu yapmaya (askerleri Kongre'ye danışmadan göndermeye hakkın var."[9]

Ancak, Truman'ın korktuğu başına gelecektir[10]. Bir senatör, onun savaş açma yetkisini sorgular. Kendisine gereken cevap bir başka senatör tarafından verilir. Daha sonra söz alan Başkan'ın partisinden olmayan cumhuriyetçi bir senatör de -W.F. Knowland- "partizan eğilimleri bir kenara bırakarak, bütün Amerikalıların Başkan'ı desteklemesi" gerektiğini savunur. Demokrat senatör H.H. Humprey ise "Bütün kalbimle Allah'a yalvarıyorum ki, bütün halk Başkan'a destek olsun, ve böylece bizi Üçüncü Dünya Savaşı'na yol açabilecek karasızlıktan korusun."[11] Senatör Malone da "Eğer yürütme Kore'nin bütünlüğü bizim için önemlidir diyorsa, o zaman jetlerimizi, savaş filomuzu, bomba ve cephanemizi ve askerlerimizi gönderelim ve saldırganla savaşalım. Güçlü olalım ve güç kullanalım!"[12] Truman'ın açıklaması Temsilciler Meclisi'nde de okununca alkışlarla karşılanacaktır. Bir üye, "Ümit edelim ve dua edelim ki, cesur ve kararlı tavrımız

(9) Aynı eser, s.149.

(10) Kore Savaşı'nda Beyaz saray/Kongre ilişkileri için, bkz: Ronald J. Caridi; **The Korean War and American Politics** (Philedelphia, 1968).

(11) Paige, a.g.e., s.197.

(12) Aynı eser, s.198.

Levent Şahverdi Arşivi

bizi bir dünya felaketinden korusun!"[13]

Birleşik Devletler'in tavrı Atlantik'in öbür kıyısında Westminister'da da destek bulur[14].

Sıra, tekrar Güvenlik Konseyi'ne gelmiştir. Kalabalık bir seyirci kitlesi önünde saat 3'te toplanan -ve tabiî SSCB'nin yine boykot ettiği- Güvenlik Konseyi'nde ABD, yeni bir karar taslağı sunar. Bununla, "bir silahlı saldırıyı defedecek şekilde Kore Cumhuriyeti'ne yardım yapılmasını BM üye devletlere tavsiye etmektedir." Bu teklif oylamaya konulacaktır. Ancak, Hindistan ve Mısır delegeleri hükümetlerine danışmak isterler. Beklenir. Ancak, zaman kaybı ABD için önemlidir. ABD Büyükelçisi, onları "Çekimser kalabilirsiniz, yeter ki toplantıya girin" diyerek bileşimi tekrar başlatır. Karar gece yarısı alınır...

Truman'ın Kore Savaşı'na Amerikan hava ve deniz kuvvetlerini sokması ile Güvenlik Konseyi'nin Kore'deki saldırganlara askeri güç kullanılabileceğini kaydeden kararı arasında 24 saatlik bir süre vardır. Kronolojideki takdimtehirin müesseseyi rahatsız etmediğini ileride Genel Sekreter Lie belirtecektir[15]. Nasıl etsin ki! Onlar toplantıda iken Seul düşmüştür.

Bilinebildiği kadarıyla Pekin gelişmelerden memnun değildir. 28 Haziran'da Mao adamlarını toplamıştır. Dışişleri Bakanı Çu En-Lai, ABD'nin tavrını anlatır. Bu açıkça, "Çin topraklarına silahlı saldırı" demektir. Ardından Mao konuşur, o da Washington'u suçlayarak "Asya Asyalılar'ındır. Amerika'nın Kore, Filipin, Tayvan ve diğer yörelerin iç işlerine müdahalesi haksızdır" der[16]. Amerikan

(13) Aynı eser, s.199.

(14) BM üye diğer devletlerin Kore Olayı'na katılmalarına ilişkin, fazla kaynak hiç olmazsa araştırdığımız İngilizce literatürde, pek yok. İngiltere'nin dahilini, o dönem politikacılarının hatıralarında savaşa kısmen değindikleri ölçüde bulabilirsiniz. Bu bilgi kesikliğinin belki tek istisnası Kanada: **Denis Stairs; The Diplomacy of Constraint: Canada, The Korean War, and the United States (Toronto, 1974).**

(15) Paige, a.g.e., s. 206.

(16) Aynı eser, s. 210. Kızıl Çin'in Kore Olayı'na bakış açısı hakkında çok az şey biliyoruz. Yine de, bkz: Dorothy Borg/Waldo Heinrichs (der); **Uncertain Ye-**

Levent Şahverdi Arşivi

emperyalizminin her provokasyonuna karşı çıkılmalıdır! Rusya da öfkelidir. Rus basını, Kuzey Kore tezlerini yansıtır ve ABD'yi suçlar.

ABD'nin tavrını destekleyen ise çoktur. Washington'a ülke içinden ve yurt dışından pek çok destekleyici mesaj gelir. Senato'nun o öğleden sonraki oturumunda yürütmeye yüklenen bir tek Robert A. Taft olur. O da yapılanları değil, yapılmayanları eleştirmektedir. Dış politika, senatöre göre, daha basiretli uygulansaydı, bu noktalara gelinmezdi. Oturumda Başkan'ı destekleyici konuşmalar yine yapılır, milli birlikten, halkın saflarını Truman'ın arkasında sıkıştırmaktan bahsedilir. Ve Senato, Başkan'ın istediği askere alma yasasını çıkartır. Bu, Truman'a Kore'ye gönderebileceği askeri temin etme imkânını vermektedir.

Kore'ye piyade gönderme ihtimali aynı öğleden sonra Truman'ın başkanlığında toplanan "Millî Güvenlik Konseyi"nde tartışılmış mıdır, bilmiyoruz. Ancak, o toplantıda Kore'ye, SSCB ve Çin'in muhtemel tepkilerinin ne olacağına ilişkin istihbarat raporlarının gözden geçtiği kuşkusuzdur. Aynı öğleden sonra Dışişleri basına açıklama yaparken, General Mac Arthur da, cepheyi bizzat görmek için, Tokyo'dan Kore'ye uçmaktadır. Mac Arthur, hava kuvvetlerinin 38. paralelin sadece güneyindeki hedefleri bombalamasına izin verilmesi ve operasyonların kesin surette kuzeye taşınılmaması kısıtlamasından hoşlanmamıştır. Eğer Komünistler seferberlik, ikmal ve manevra güçlerini kuzeyden alıyorlarsa, bu kısıtlamayla BM'in talimatının yerine getirilmesi mümkün değildir. Mac Arthur kendisine verilen Kuzey Kore hedeflerini vurma yetkisini genişçe yorumlar ve uçaklarına 38. paralelin kuzeyine çıkma iznini verir.

28 Haziran'ı 29'una bağlayan gece Mac Arthur, ağzında piposu, ateş hattındadır. Han Nehri'nin güney kıyısına

ara: Chinese-American Relations, 1947-50 (New York, 1980). "Resmî" Kızıl Çin tarihi yazımı için ise, bkz: Shihchien Chih-Shih, **A Chronicle of Principal Events Relating to the Korean Question, 1945-54** (Pekin, 1954).

Levent Şahverdi Arşivi

kadar ciple vardığında anlamıştır ki, panik içindeki Kore ordusundan bir mucize yaratması beklenemez. Ve kararını verir. Güney Kore'yi ancak dışarıdan gelecek kara kuvvetleri kurtarabilir. Perşembe sabahı Tokyo'ya dönerken uçakta Washington'a göndereceği tavsiyelerini kaleme alır. Kara gücünü devreye sokmak istemektedir: "Aksi takdirde başarısızlığa mahkûmuz."[17] Aynı gün öğleden sonra yaptığı basın toplantısında Truman'a bir gazeteci sorar:

"- Bay Başkan, bu ülkedeki herkes soruyor. Savaşta mıyız, değil miyiz?

- Savaşta değiliz!"

Truman'a göre, yapılan BM nezdinde "jandarmalık"tır. "Bir avuç haydutları" bertaraf etmek için yola çıkılmıştır[18]. Yine o gün, "Millî Güvenlik Konseyi" toplanır. Daha sonra kendisiyle yapılan mülakatta Acheson, Amerikan Kara Kuvvetleri'nin Pusan bölgesine çıkarılmasının ikmâl hizmetleri ve toplum güvenliği için gerekli görüldüğünü söyleyecektir[19]. Güney Kore'yi terk eden Amerikan yurttaşlarının güvenliği için gönderilmişlerdir. "Çocuklar cepheye gitmeyeceklerdir!" Henüz Başkan ve adamları Mac Arthur'un uçakları Kuzey Kore semalarına doğru gönderdiğini bilmemektedirler. Mac Arthur'un "ricası" Konsey'e ulaşınca Truman, daha sonra amacının Kuzey Korelileri 38. paralele doğru püskürtmek olduğunu ve asla ABD'yi Kore'de derinlemesine bir askerî operasyon bataklığına sürüklemek istemediğini ifade edecektir. Kuzey Kore hedefleri dikkatle seçilmeli ve sadece askerî olanları vurulmalıdır, der. Hele Kore'nin Çin ve Sovyet hududuna tecavüz kesinlikle yapılmamalıdır. Ancak, her iki ülkeden gelen tepki de göz ardı edilmemelidir. Başkan, "Anlaşılıyor ki, Sovyetler, Kore'deki savaşı Komünist Çin'e ve Kuzey Koreliler'e havale ettiler."[20] Başkan, Mac Arthur'un is-

(17) [illegible], a.g.e., s .238.
(18) Aynı eser, s. 243.
(19) Aynı eser, s. 246.
(20) Aynı eser, s. 248.

Levent Şahverdi Arşivi

teğini -kara kuvvetlerinin cepheye gönderilmesini- gönülsüzce kabullenmiştir, artık. Mac Arthur'a gönderilen talimatta "riski" anlaması belirtilir: "Eğer Sovyet kuvvetleri Kore'deki operasyonlarına karşı koyarsa, birliklerin kendini savunmalı, ancak vaziyetin fazlasıyla bozulmasına izin vermemelisin."[21] Bu halde Mac Arthur, deraâl Washington'la bağlantı kurmalıdır.

30 Haziran sabahı saat 3'te (Tokyo saatiyle öğleden sonra 4) Mac Arthur, Pentagon'a acil bir tel çeker. Kara gücünü cepheye sürmek zorundadır. Generali buna iten, Kuzey Kore Ordusu'nun Han Nehri'ni de aşmış olmasıdır. Genelkurmay kendisine beklemesini, Başkan'a danışmak zorunda olduklarını iletir. Gün ışımadan Başkan telefona çıkar: "Kara gücü için onayı zaten vermedim mi?" der. Ancak, bu gücün iki tümenle arttırılması konusunda danışmanlarıyla buluşmak zorundadır. Durum Mac Arthur'a aktarılır. ABD Uzakşark Orduları Başkomutanı, birkaç dakika içinde hava kordonuyla Amerikan piyadelerinin Kore cephesine ulaştırılması emrini verir. Öte yandan, Truman, adamlarını topladığında, Başkan'ın Milliyetçi Çin'in Kore'ye askerî yardımını kabullenme eğiliminde olduğu anlaşılacaktır. Ancak, Çan Kay Şek'in bu müdahalesi Komünist Çin'i de devreye sokabilirdi. Bu teklif, reddedilir. Karar, Mac Arthur'un elindeki "bütün" kara gücünü kullanabileceği doğrultusunda çıkar. Alınan "tarihî karar" öğleye doğru Beyaz Saray'da Kongre temsilcilerinden bir heyete açıklanır. "Uzun bir sessizlik... Tasdikler mahiyette yüzler..."[22] Bir senatör, arkadaşlarının o günkü reaksiyonunu böyle açıklıyor. Aynı öğleden sonra "Kore Meselesi" yine Kongre'dedir. Tartışma yine Senato'dadır: Söz alanlar, ağız birliği etmişçesine, Başkan'ın kararının doğru olduğunu, gerek ABD Anayasası ve gerek BM Misakı'na göre bu kararları almaya yetkisi olduğunu belirtirler. Ancak kendilerine danışılsaydı daha iyiydi, derler. Yine de, Truman'ı destekliyorlardı. Bunu da Ame-

(21) Aynı eser, s. 251.
(22) Aynı eser, s. 262.

Levent Şahverdi Arşivi

rika'nın müttefiklerine yönelik askerî yardım paketini çıkartmakla göstereceklerdi. Bu yardımın büyük bir kısmı Kore'ye ayrılmıştı. Demek ki, bu safhada Kongre, Kore'ye asker gönderme kararını gelişmelerin "kaçınılmaz ve mantıklı bir sonucu" olarak görüyordu. Ancak, Washington'da bulunan ve ABD siyasi hayatını iyi tanıyan gözlemciler, "millî birlik" gösterilerine rağmen, Kore'de işler kötüye gitmeye başlarsa, rüzgârın yön değiştirip, fırtınanın kolaylıkla çıkabileceğine de işaret ediyorlardı. Ne var ki, artık ok yaydan çıkmıştı. Günlerden Cuma'ydı ve Başkan'ın Pennsylvania'da tarihi Forge Vadisi'nde izci çocukların pikniğine katılması gerekiyordu. Amerikan askerleri Kore yarımadasına ayak basarken; Truman, çocuklara veda ederek kızı Margaret'le Chesapeake Körfezi'nde bir yat gezintisine çıkmıştı. Dış politikada bir sayfa çevrilmişti. Amerikan karar verme mekanizması görevini bitirmişti. Şimdi, mesele; siyasi-diplomatik arenadan, askerî platforma sıçramıştı. Bundan sonraki gelişmelerin seyrini silahlar, belki de "süngü" belirleyecekti.

IV

TÜRKLER; DIŞ POLİTİKA FELSEFELERİ VE UYGULAMALARI

BM Genel Sekreteri, 27 ve 28 Haziran tarihli iki telgrafla Kore'deki durumu Türkiye Cumhuriyeti'ne iletir. O sıralarda Türkiye'de bulunan ABD Senatörü Cain de hükümeti, ABD'nin bu taarruz karşısındaki tepkisinden haberdar eder. Ayrıca, Hükümet, BM'deki başdelegesi Selim Sarper ile Washington Büyükelçisi Feridun Cemal Erkin'i başkente çağırmış ve kendileriyle görüşmüştür. Neticede, Kuzey Kore'nin saldırısından tam bir ay sonra T.C., Pasifik'teki BM Gücü'ne bir tugay gönderme kararını alır. Türkiye, ABD'den sonra Kore'ye asker gönderen ilk devlettir. Bu karar nasıl ve neden alınmıştır? Yankıları ne ol-

Levent Şahverdi Arşivi

muştur? Bunları incelemeden, özetle de olsa ilkin Türkler'in tarih boyunca dış politika felsefe ve uygulamalarını, ikinci olarak da ABD ile ilişkilerini görelim.

Tarih sahnesine çıktıkları andan itibaren Orta Asya Türk toplumlarının en belirgin özelliği "adalet" kavramını sosyal hayatın ve bütün kurumların vazgeçilmez ögesi haline getirmeleri olmuştur. Türk milletinin adalete "tutkunluğu" -ki bu hassasiyeti böylesine kuvvetli bir ifadeyle vurgulamanın mübalağa olduğunu sanmıyoruz- bu ilkede devlet yönetimini, üzerinde inşa edecek temel taşı ve bütün dış ilişkilerin çıkış noktası niteliği bulmalarında tezahür eder. Şöyle ki, Türk devlet geleneğini yansıtan Yusuf Has Hâcib'in **Kutadgubilik**'inde[1], Türk milletinin dünyaya bakış açısı verilirken, eksenin adalet olduğu görülmektedir:

> "Memleket tutmak için çok asker ve ordu gerektir. Askeri beslemek için de, çok mal ve servete ihtiyaç vardır. Bir malı elde etmek için halkın zengin olması gerektir. Halkın zengin olması için de doğru kanunlar konulmalıdır. Bunlardan biri ihmal edilirse, beylik çözülmeye yüz tutar."[2]

Dikkat edilirse, bu "dairevî" uluslararası teoride Türk devletinin barış ve güvenlik içinde yaşayabilmesi için güçlü olması gerektiği peşinen kabullenilmekte; bunun da ancak bir "refah devleti"nin sağlayabileceği içbarış ortamında filizlenebileceği kaydedilmektedir. Demek ki, yüzyıllar sonra T.C.'nin kurucusu M. Kemal Atatürk'ün de işaret edeceği gibi, "Yurtta Sulh," ile "Cihanda Sulh" kavramlarının birbirlerini tamamlayıcılığının bilincine varış, daha Ortaçağ Türk Stepokrasisi'nde gerçekleşmiştir. Yine aynı alıntıya göz gezdirildiğinde, refah devletinin vazgeçilmez koşulunun da iktisadî, siyasî ve sosyal alanlarda hakkaniyetin korunması olduğu anlaşılacaktır. Yu-

(1) Yusuf Has Hâcib (yay. haz: Reşid Rahmeti Arat); **Kutadgu Bilig** (Ankara 2. baskı: 1974).

(2) Zikredilen yer: Aydın Taneri; **Türk Devlet Geleneği** (Ankara, 1975), s.156.

Levent Şahverdi Arşivi

suf Has Hacib'ten anlaşılıyor ki, refah toplumu ancak hukuk devletinin omuzlarında yükselebilecektir. Türk milletinin hukuk düzeni, "Töre" adı verilen yasalar çerçevesinde oluşur. Türkler, Orta Asya'dan Osmanlı padişahlarından Kanuni'ye kadar hukukun üstünlüğünü ve toplum hayatında insanî haklara riayet ve hoşgörüyü benimsemişlerdir. Türkler'in hakimiyeti altına aldıkları topraklarda yaşayan halklara davranışında ne kadar müstesna bir sicile sahip olduğu uzmanlarca vurgulanmaktadır[3]. Bütün Türk devletlerinde aynı kalıp muhafaza edilmekle birlikte, Osmanlı Devleti'nde Türk olmayan teba; ibadet, kazanç ve hertürlü sosyal hak ve imtiyazlarla donanmış; kendi kendini idare eden özerk kompartmanlara bölünmüştü. Türk'ün görevi, birer evlâdı gibi gördüğü bu milletlere "devlet baba"lık yapmaktır. Türk tarihinin en eski yazılı kaynaklarından Orhun Abideleri'nde Göktürk Hükümdarı Bilge Kağan, vazifesini şu şekilde ortaya koymaktadır:

> "Tanrı buyurduğundan ölen budunu diriltip, besledim. Çıplak budunu donlu, yoksul budunu zengin, az olan budunu çok kıldım."[4]

Bazı kaynaklar, taraflı bir yaklaşımla, Türk milletinin tarihte barbar bir ulus olduğunu ve tabiî ki dolayısıyla saldırganlıklarını işlemede, pek gayretkeştirler. Ancak, Türk'ün mazisinde "Cengâverlik" haylı geniş bir yer tutmakla birlikte, "temiz" savaştığı da objektif yabancı araştırmacılar tarafından ortaya konmuştur. Yine de, bu bağ-

(3) Benjamin Braude/Bernard Lewis (der.); **Christians and Jews in the Ottoman Empire: The Functioning of Plural Society**, 2 cilt (New York/London, 1982); Justin Mc Carthy; **Muslims and Minorities: The Population of Ottoman Anatolia and the End of The Empire** (New York, 1983). Türk araştırmacılar: Ahmet Akgündüz; **Belgeler Gerçekleri Konuşuyor** (İzmir, 1989); Gülnihâl Bozkurt; **Alman-İngiliz Belgelerinin ve Siyasi Gelişmelerin Işığı Altında Gayrimüslim Osmanlı Vatandaşlarının Hukukî Durumu, 1839-1914** (Ankara, 1989); Bilâl Eryılmaz; **Osmanlı Devleti'nde Gayrimüslim Teb'anın Yönetimi** (İstanbul, 1990).

(4) Sencer Divitçioğlu; **Kök Türkler: Kut, Küç ve Ülüg** (İstanbul, 1987), s. 220

Levent Şahverdi Arşivi

lamda ortaya ilkin, Türk'ün uluslararası ilişkilerinde neden zaman zaman "kılıç"a müracaat ettiği; ikinci olarak da, cenk etmenin ötesinde uğraş alanlarının olup olmadığı konmalıdır.

Hemen şunu ifade etmekte yarar vardır ki, Türk; Orta Asya Stepokrasisi döneminden başlayarak 1974 Kıbrıs Harekâtı'na değin gelen çizgide çatışmaya girmişse, bunlar güçlü askerî teşkilatının devletlerarası barışı korumada yeterli "caydırıcı" unsuru olması hususiyetini rakip veya hasımlarının sorgulama ya da fiilen sınanmasından kaynaklanmıştır. Türkler özellikle Osmanlı'nın hudutlarını korumada gösterdiği hassasiyet de göz önüne alındığında görülecektir ki, coğrafî konumlarının etrafında bir güvenlik kuşağının oluşmasını zarurî addederek, bunun da ancak kendi inisiyatifleriyle kurulacak bir "Pax Turcica"da gerçekleşebileceğine inanmaktadırlar. Başka bir deyişle, Türk'ün kendi sınırlarının dahilinde oluşturduğu nizamın adilliği, enternasyonal bir hüviyet kazanmadıkça bölgesel barışı temin ve muhafazanın mümkün olmayacağ düşünülmüştür. Demek ki, burada adalet ilkesi, evrensel bir boyut kazanmaktadır[5].

Adaletli bir dünya sisteminin işleyişi için ise, Türkler, başlıca engelin uluslararası tahakkümün, özellikle de "iktisadî sömürünün" olduğunu düşünmüşlerdir. Tarihin ilginç bir tecellisi olarak, Türklerin, tarihleri boyunca kurmuş oldukları devletlerin genelde dünya ticaret yollarının üzerinde olduğu görülür. Böylece, Türk, ister İpek Yolu üzerinde olsun, ister Akdeniz, Hind ve Ortadoğu ulaşım hatları üzerinde olsun; gerek bölgedeki, gerek ise bölgeye sızmak ve uluslararası ekonomik ilişkileri kendi lehlerine çevirmek isteyen güçlere karşı kılıçlarını çekmede tereddüt göstermemişlerdir. Tarihi belgeler Türk'ün İpek Yolu üzerindeki güvenliği sağladığını, bu hizmetlerine karşılık

(5) Osman Turan; **Türk Cihân Hakimiyeti Mefkûresi Tarihi**, 2 cilt (İstanbul (1969).

Levent Şahverdi Arşivi

ise Çin'den yıllık bir gelir temin ettiklerine işaret etmektedirler[6]. Bu eski Türklere göre, "alışveriş"tir, ya da belli bir andlaşma dahilinde yürütülen bir "ticaret!" Güvenliğe karşı bir tür uluslararası vergi! Söz konusu mukavele karşı tarafça bozulduğunda, Töre'ye göre, "ganimet" meşrudur. Demek ki, Divitçioğlu'nun da belirttiği gibi, savaşın anlamı ya da amaçlarından biri (belki de en önemlisi), Hakan'ın sultasını sınırlaraşırı taşımak değil, "töre'nin yerli yerine oturtulması" ve Göktürk Hükümdarı Bilge Kağan'ın Orhun Yazıtları'ndaki ifadesinde olduğu gibi, "fakirin zengin, azın çok kılınması"dır[7].

Türkler, 1071'de Malazgirt Zaferi ile Anadolu'ya yerleşmeye başladılar. Selçukluları Osmanlı takip etti. Osmanlılar da II. Mehmet'in İstanbul'u fethinden sonra Avrupa'ya sıçradılar. Bütün bu yayılma sırasında Türkler'in yerli halka adil davrandığı, Müslüman iskânının ise yöreye huzur ve iktisadî canlılık getirdiği yabancı gözlemci ve seyyahlarca kaydedilmektedir. Osmanlı'nın XVI. yüzyılda bir cihan devleti oluşuyla, uluslararası ulaşım ve ticaret yolları Türk'ün eline geçecekti. Ancak, bu kavşakta, Osmanoğulları, otarkik bir iktisadî yapı ve kapalı bir toplum yerine Avrupa ile Ortadoğu, Akdeniz'le Asya arasında bir tür Ortak Pazar oluşturarak dışa açık düzenlemelere gideceklerdi; Kapitülasyonlar adı altında Türkiye'de iktisadî faaliyete girişmek isteyen yabancılara çeşitli ayrıcalıklar ve muafiyetler tanıyacaklardı. Osmanlı ülkesinin böylesine huzur ve refâh içinde yaşaması, çağlar boyunca göçmen ve mültecilerin cazibe merkezi haline gelmesine sebep olacaktı. İspanyol Engizisyon'undan, Rus mealizminden kaçan Musevîler ile XIX. yüzyılda Macar ve Polonyalı milliyetçiler Osmanlı'ya kitleler halinde sığınan ulusların sadece birkaçıdır[8].

(6) Divitçioğlu, **a.g.e.**, s. 219.

(7) **Aynı eser**, s. 202.

(8) Aslında yabancı muhacirler ve mülteciler gözüyle Türk tarihi henüz çok ayrıntılı olarak başlıbaşına bir çalışma şeklinde ele alınmamıştır. Yine de bir giriş olması açısından bir tavsiyemiz var: Ahmet Cevat Eren: **Türkiye'de Göç ve Göçmen Meselesi** (İstanbul, 1966).

Levent Şahverdi Arşivi

Türkler, özellikle Osmanlı döneminde, kendi sınırları dışında olsa bile baskı ve zulüme karşı çıkmışlar, insan haklarının ihlâli karşısında seslerini yükseltmişler; hattâ hürriyetçi ve adil bir uluslararası düzen adına uzak ülkelere fiilî müdahalede bile bulunmuşlardır. 1492'de Sultan Bayezid, kaptanıderyasını göndererek, İspanya'dan Musevileri Osmanlı İmparatorluğu'na taşıtır[9]. Kanuni Sultan Süleyman, Fransız sahiline yine kaptanıderyasını göndererek, Avrupa'da hegemonya kurmak isteyen Şarlken'in elinden Fransız Kralını kurtarır. Katolikler'in Martin Luter'e ilişmemeleri için Avrupa'yı tehdit eder; ajan göndererek Protestan liderinin can güvenliğini denetimi altında tutar[10]. XVI. yüzyılda küçük devletlerin Mukaddes Roma İmparatorluğu tarafından yutulmasını önler[11]. Aynı Osmanoğulları, XVIII. yüzyılda Ruslar'ın İsveç Kralı Demirbaş Şarl'ı esir alıp, ülkesini çiğnemesine mani olacaklar; bu uğurda Büyük Petro ile savaşmayı göze alacaklardır[12]. XIX. yüzyılda ise Macar ve Polonya milliyetçilerine kucak açacaklar; onların davası için dünya siyasetinde çaba harcayacaklardır[13].

XIX. yüzyılda Avrupa'mn sanayide devleşen ülkeleri Osmanlı ülkesini emperyalist siyasetlerinin hedefi haline getireceklerdi. Türkiye'yi bölüp, parçalamaya yönelik gayretleri içeren "Şark Meselesi", Birinci Dünya Savaşı ile tamamlanacaktır[14]. Ancak, Osmanlı'nın kalıntıları arasından, M. Kemâl Atatürk'ün önderliğindeki Millî Mücadele, 1923'te millî esaslar üzerine kurulmuş bir Türkiye Cum-

(9) Mark Alan Epstein; **The Ottoman Jewish Communities and their Role in the Fifteenth and Sixteenth Centuries** (Freiburg, 1980).

(10) T. Yılmaz Öztuna, **Türkiye Tarihi**, C. VI (İstanbul, 1965).

(11) A. Fisher-Galati (yay. haz: Nevâl Öke): **Osmanlı Cihadı ve Alman Protestanlığı** (İstanbul, 1991); Kemal Karpat (der.): **The Ottoman State and its Place in World History** (Leiden, 1974).

(12) Cemal Kutay: **Bilinmeyen Tarihimiz**, C .II. (İstanbul, 1974).

(13) Taha Toros. Türk-Polonya.

(14) Şark Meselesi için, bkz: benim: **The Armenian Question, 1914-1923** (Oxford, 1988) I. bölüm.

Levent Şahverdi Arşivi

hurriyeti'ni çıkarmayı başaracaktı. Türk İstiklâl Savaşı, milletlerin kendi kaderlerini tayin prensibini uygulamaya tercüme eden ilk örnek, adetâ bir "sembol" olacaktır[15]. Yeni devlet, dış politikasında barış, komşularıyla dostluk ve uluslararası hukuka riayette gösterdiği titizlikle tanınacaktı. Atatürk döneminde Türk dış politikası, ilkin Lozan Barış Andlaşması'ndan arta kalan sorunları çözmeye çalışacak; özellikle 1923'ten sonra da ikili ve çok taraflı bölgesel anlaşmalarla etrafında bir güvenlik camiası yaratmaya gayret gösterecektir. İkinci Dünya Savaşı sırasında ise ilk cihan savaşındaki muhasımlarının ittifakına ihtiyaç duydukları "güvenilir bir dost" olarak kendini ispat edecektir. T.C., İkinci Dünya Savaşı'na girmemekle birlikte daha 1939'da İngiltere ve Fransa yanında olan eğilimini perçinleyerek ortak deklerasyonlara imza atacak; ancak Almanya'nın Balkanlara inmesi ve Hitler-Stalin andlaşmasından da çekinecekti. Harbin son yıllarında Müttefikler'in ısrarına rağmen İsmet İnönü liderliğindeki Türkiye, bilfiil çatışmaya katılmayacaksa da 1945'te San Francisco Bildirisi'ne iştirak edebilmek için Nazi Almanyası ve müttefiklerine harp ilânında bulunacaktı[16]. Türkiye'nin ABD ile ilişkilerindeki yoğunluk, esasta "Soğuk Savaş"la birlikte başlayacaktı. Bunu da bundan sonraki bölümde göreceğiz.

V

TÜRK-AMERİKAN İLİŞKİLERİNİN GENEL ÇİZGİLERİ

[15] Hikmet Bayur: **XX. Yüzyılda Türklüğün Tarih ve Acun Siyasası Üzerindeki Etkileri** (Ankara, 1974). İstiklâl Savaşı'ndaki Türk Dış Politikası için ise, bkz: Selahi R. Sonyel: **Turkish Diplomacy, 1918-1923** (Beverley Hills, 1975).

[16] 1950'ye kadar Türk dış politikasındaki gelişmeleri, Mehmet Gönlübol (der/katkı): Olaylarla Türk Dış Politikası (Ankara, 6. baskı: 1987)'den takip edebilirsiniz.

Levent Şahverdi Arşivi

Türk-Amerikan ilişkilerinin kökeni, Osmanlı dönemine rastlar[1]. Bu dönemde ABD, Monroe Doktrini ile kıtasında "yalnızcılık" siyasetini benimsediğinden, diğer denizaşırı ülkeler gibi Osmanlı Türkiyesi ile de teması sınırlı olmuştur. Bu sınırlı ilişkiler içerisinde öncelikle ekonomik olanlardan söz edelim. İzmir incirlerine 1785 gibi erken bir tarihte Boston pazarlarında rastlamak mümkündür. Amerikalılar, 1881'de İzmir'de bir ticaret odası kurmuşlar ve 7 Mayıs 1830'da Babıâli ile bir Ticaret Andlaşması imzalamışlardı. "En fazla müsaadeye mazhar ülke" kaydına rağmen, Amerika'nın Osmanlı Devleti ile ticareti daima açık vermiş, ithalatı ihracatını daima aşmıştır. Amerika'nın Ortadoğu'ya 1850 ile 1900 yılları arasındaki ihracatı petrolden, ithalatı ise tütün, kimyasal maddeler, halı, yünlüler ve incir gibi bazı yiyecek maddelerinden meydana geliyordu. 1865 ile 1880 yılları arasında Amerika'nın ihracatı artmış ve bu artışta Amerika'nın Osmanlı Devleti'ne sattığı silah ve cephanenin önemli rolü olmuştur. Ortadoğu'daki ekonomik çıkarlarını gözetmek için Washington, Akdeniz'de daima bir deniz filosu bulundurmayı da, 1816 yılından beri âdet edinmişti.

Sınırlı siyasî, fakat giderek yoğunlaşan iktisadî ilişkilerin ötesinde Amerika Birleşik Devletleri'ni Ortadoğu'ya ve özellikle Osmanlı Devleti'ne bağlayan en önemli etken, Amerikan misyoner teşkilatının (American Board of Commissioners for Foreign Missions) bu ülkedeki XIX. yüzyılın ilk yarısından beri okul, hastane, dinî kurumlar ağıydı. American Board Orta Doğu'da inançlarını yayma çabalarına araç olarak kiliseyi değil de, okulları kullan-

(1) F.R. Dulles, **America's Rise to World Power, 1898-1954** (New York, 1963) de Osmanlı döneminde Washington'un dış politikasının genel hatlarını bulabilirsiniz. Osmanlı-Amerikan İlişkileri'ne gelince, bu sahada şunları -genelde- tavsiye edelim: T.A. Bryson, **American Diplomatic Relations with the Middle East, 1874-1915: A Survey** (New Jersey, 1977). James L. Grabill, **Protestant Diplomacy and the Near East: Missionary Influence on American Policy, 1910-1927** (Minnepholis, 1971); Lawrence Evans, **United States Policy and the Partition of Turkey, 1914-1924** (Baltimore, 1965); Benim: **The Armenian...** s.151 vd.

Levent Şahverdi Arşivi

mayı tercih etmişti. Osmanlı İmparatorluğu'nun sınırları içindeki en etken iki Amerikan kurumu, Robert Kolej (İstanbul) ve Suriye Protestan Koleji (Beyrut) idi. Misyonerlerin Ortadoğu kiliselerini ıslâh etmeleri mümkün değildi. Bunun için mevcut Hıristiyan mezheplerinden taraftar bulmak yoluna giderek, Türkiye'ye Amerikan Protestancılığını yerleştirmeye çalıştılar. Çabalarının ilk etabındaki hedefleri, Gregoryen Ermeniler olmuştur. Ancak, belki burada yeri gelmişken, Bulgar ihtilâlinin liderlerinin Ermeni ayrılıkçılarıyla Beyrut'taki Arap milliyetçilerinin hepsinin Amerikan tedrisatından geçtiklerini bir kere daha hatırlatmakta fayda vardır. Amerikan misyonerlerinin söz konusu faaliyetleri, Avrupalı meslekdaşlarıyla bir yere kadar paralellik göstermektedir. Ancak, ünlü Türkolog Vambery'nin Avrupa sömürgeciliği için işaret ettiği "önce papaz, onu takiben tüccar ve sonunda asker" sürecinin, Amerikan misyonerleri ile Washington arasındaki ilişkileri yansıttığını pek iddia edemeyiz. Ortadoğu'da ülkesi misyonerlerin faaliyetleri, Amerikan işadamları ve tüccarları tarafından tasvip edilmiyordu. Babıâli'nin misyonerlerden ne kadar şüphelendiğini bilen ticari çevreler, Osmanlı ile ekonomik ilişkilerinde onları ayakbağı olarak görüyorlardı. Yine Avrupa'daki alışagelmiş anlayışın aksine, Amerika'da devlet, emperyalist amaçları için misyonerleri kullanacak yerde, Amerikan Protestanlarının Ortadoğu'daki emelleri için hükümeti seferber etmeye, onun nüfuz ve gücünden yararlanmaya çahştıkları ifade edilmektedir. Birinci Dünya Savaşı'nda Amerika Birleşik Devletleri ile Osmanlı Devleti arasında ilişkiler kopmasına rağmen, Washington, düşmanı Almanya'nın müttefiği olan Türklere savaş ilânından kaçınmışsa, bunun ardında bu ülkelerdeki misyoner faaliyetlerine sekte vurulmaması düşüncesi olmuştur.

Birinci Dünya Savaşı sonrasına kadar Amerikan misyonerlerinin Osmanlı ülkesindeki faaliyetleri ve bu gayretlere devletin desteği -azınlıklar arasında milliyetçi fikirlerin

Levent Şahverdi Arşivi

uyandırılması dışında kültürel seviyede kalmışsa da, barış görüşmelerinin başlaması ile güçlü bir tahrik unsuru kazanmış ve Washington'un dış politikasını etkilemeye kadar götürülmüştür. Öyle ki, Grabil, bu dönemde dincilerin Amerikan dış politikasına diplomatlardan daha fazla hâkim olduğu sonucunu çıkarmaktadır. Gerçekten de Amerikan Board dünyanın yeniden kurulurken kendi ahlâkî prensiplerinin benimsenmesini, bir daha savaş ve siyasi çekişme ortamına dönülmemesi için zarurî görmüş ve barış konferansını fırsat bilerek, Amerika Birleşik Devletleri'nin yeni milletlerarası düzeni oluşturmak üzere, Büyük Güçlere müdahale etmesini zarurî addetmiştir. Amerikan milliyetçiliğinin Protestan enternasyonalizmiyle birleşmesi ile Mesihçi bir yaklaşım kazanan misyonerler, Washington'un yalnızcılık politikasını sürdürmesinin, milletlerarası çalkantılar arasında başını kuma gömmek olduğuna işaretle, dünyayı Amerikan modeline göre yeniden inşa etmek üzere, seslerini yükseltmenin zamanı geldiğine inanıyorlardı. Başkanlarının 1892'deki kongrelerinde belirttiği gibi, Amerika kıtası, Hıristiyan misyonunu dünyaya yaymak için bulunmamış mıydı? İşte, dünya halklarını "Hıristiyan" hayatına döndürebilmek için kollarını sıvayacaklardı. Eğer "Hıristiyan Amerika" milletlerarası ilişkileri, özellikle Ortadoğu'daki münasebetleri, kendi prensipleri doğrultusunda yoğurursa, dünyamızda ne çatışma, ne rekabet kalır, bilâkis sulh ve sükûn hakim olurdu. Bu amaçla, dünyanın, Tanrı'nın krallığına uygun bir duruma kavuşturulması için çaba sarfedeceklerdi. Dünyanın, adetâ yeniden fethinden başka bir şekilde izah edilemeyecek bu misyonu da, Tanrı'nın seçilmiş ırkı Anglo-Saksonlar, ya da bu grubun bozulmamış unsuru olan Beyaz Protestan Amerikalılar tamamlayabilirlerdi. Amerikan Board'un işlediğiniz dönemdeki başkanı James L. Barton, dünya milletlerini, a) Başkalarını yönetmeye muktedirdirler, b) Kendi kendini yönetenler ve c) Her ikisini de yapmaktan aciz olanlar olarak üçe ayırıyor ve ilki-

Levent Şahverdi Arşivi

ne Amerikalıları, ikincisine Ermenileri, üçüncüsüne ise Türkleri örnek gösteriyordu. Bu tasnife göre Amerikalıların, Ortadoğu'daki misyonları azınlıkları, kendi düşüncelerine bağlı olarak, baskı altında tutan Türklerin elinden kurtarmak olmalıydı. Barton'a bakılırsa, Birinci Dünya Savaşı ezelî Hıristiyanlık-Müslümanlık çatışmasının son perdesiydi ve burada cihad ilân eden Müslüman Osmanlılar, Hıristiyan güçlere yenilmişlerdi. Bu itibarla, bu savaş aslında Haç'ın Hilâl karşısındaki zaferini de sembolleştirmişti. Barton, Birinci Dünya Savaşı'nda Amerikalılarla Türklerin hiç savaşmadıklarını göz ardı ederek, Hıristiyanlığın galibiyetinin, Amerika Birleşik Devletleri'nin muharebeye müdahalesiyle gerçekleşebileceğini iddia ediyordu.

İşte, savaş kazanılmış, ancak azınlıkların hürriyetlerine kavuşma süreci tamamlanmamıştı. Amerikan Board yöneticileri, Başkan Wilson'a tazyik yaparak, bu Haçlı Seferi'nin artık sonuçlandırılmasını bekliyorlardı. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki misyonerler ve dinci çevreler, Wilson'un şahsında kendilerine çok yakın bir müttefik bulduklarından emindiler. Zaten Wilson yetiştiği çevre ve arkadaş grubu açısından bakılırsa, kendi bağırlarından çıkmış bir liderdi. Hem Wilson, dünya barışı için misyonerlerin tatbik etmek istedikleri program engellenmemeli dememiş miydi? Bu çerçeve içerisinde değerlendirildiğinde Wilson'un Rumlara ve özellikle Ermenilere zaafı tabiî karşılanmalıdır. Başkan'ın yakınlığına sıra gelince, misyonerlerin aşırı Oryantalist bakış açıları yanısıra, başka etkenlerin de dikkate alınması gerekir. Başkan'ın bu konuda dayandığı bilgi merkezleri American Board ve eski İstanbul büyükelçileri Henry Morgenthau Sr'di. American Board'un azınlıklar hakkındaki görüşlerine hâkim olan Mesihçi zihniyeti belirtmiştik. Bunun da ötesinde American Board bazı telkinlerde bulunarak, Arshag Schmauonian adlı bir Ermeni milliyetçisinin Dışişleri Bakanlığı'na Türkiye konusunda uzman olarak alınmasını sağlamıştı.

Levent Şahverdi Arşivi

Morgenthau ise, Üsküdar'ı geçmediği halde gerek yayınladığı hatıralarında, gerekse Dışişlerine verdiği raporlarında Anadolu'da Türklerin Ermenileri nasıl "mezalime" tâbi tuttuklarını iddia etmiştir. Oysa ki, burada Morgenthau'nun haber kaynaklarının Patrikhane yetkilileri ile, elçinin Ermeni asıllı baş tercümanı olduğunu biz biliyoruz. Önemli olan, yanlış ya da eksik enformasyonun, Amerika'da yegâne karar uygulayıcı durumunda olan bir yetkiliye ulaşabilmesi ve bunların, Türkiye'nin kaderini ilgilendirecek kararların zemini olarak kullanılmalarıdır. 1915'ten itibaren Rus ordusu Doğu Anadolu'ya girdiğinde Ermenilerin Müslüman ahaliye yaptıkları mezâlim nasılsa Amerika Birleşik Devletleri'ne ulaşınca, Barton, Bogos Nubar'a yazarak, merak etmemesini, Amerika kamuoyunun Türk'ü senelerdir -sayelerinde- vahşi ve kandökücü bir millet olarak tanıdıklarını ve bu gerçeklere iltifat etmeyeceklerini belirterek Ermeni liderini teskin ediyordu. Ermeniler ne yaparlarsa yapsınlar, asıl suçluların Türkler olduğu imajının Amerika'da hiçbir zaman değişmeyeceğini de yazısına ekliyordu. Barton, yılların yoğun propagandası, Amerikalılar'ın gözünde Türklerin de insan olabilecekleri düşüncesini silmeyi bilmişti. Bir milleti "insanlıkdışı bir yaratık" bir "barbar" olarak takdim ettikten sonra, artık kamuoyu, onun tâbi tutulacağı en cezalandırıcı barış şartlarına karşı çıkmayacaktır. Böylece, Amerikan milliyetçiliğini, Protestan ahlâkçılığı ve enternasyonalizmi arkasına gizleyerek, Paris Barış Konferansı'na hareket eden Wilson, kurulacak yeni milletlerarası düzendeki hakem, halaskâr ve polis rollerini üstüne almaya hazırdı.

İşte, belki de bu yanlış anlamalarla ABD, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Yunanistan'ın Batı Anadolu'yu istilâsına rıza göstermiş ve Doğu'da da bir "Ermeni Yurdu" kurulması projesine sıcak bakmıştır. Gerçi Başkan Wilson'un, yeni uluslararası siyasi düzene rehberlik etmek üzere ilân ettiği 14 Nokta'sından 12.sinde "Osmanlı İm-

Levent Şahverdi Arşivi

paratorluğu'nun Türk olan bölümlerinin güvenceli egemenliği sağlanmalı" deniliyordu; ama, barış konferansındaki gelişmeler Türkiye üzerinde bir "manda" idaresinin de Washington tarafından üstlenilebileceğini gösteriyordu. Kongre, bu sorumluluğu kabullenemedi. Zaten M. Kemal'in liderliğindeki Millî Mücadele de buna imkân tanımayacaktı.

Millî Mücadele döneminde gerek Türkiye'de bulunan Amerikan Yüksek Komiseri Amiral Mark L.Bristol'ün, gerek ise ülkeye gelen Amerikan araştırma heyetlerinin - Harboard ve King-Crane- Türkiye lehine gözlem ve raporları, ABD'deki Türk aleyhtarı Yunan, Ermeni ve Arap lobilerinin propagandası kadar etkili olamayacak ve yönetim bir türlü yeni Türkiye'yi kabullenmeye yanaşmayacaktır[2]. Bir araştırmacı bu noktayı şöyle özetler:

> "Washington Hükümeti, Kongre'nin şimşeklerini üzerine çekmek istememiş ve Türkiye ile ilişki kurmak, Ankara Hükümeti'ni tanımak yürekliliğini gösterememişti. Türk Kurtuluş Savaşı'nda Amerika Türklere dostluk elini uzatamamıştı... Türk kuşaklarının yüreklerinde apayrı bir yer tutan Türk Kurtuluş Savaşı tarihinde ABD'nin yeri ve rolü yok denecek kadar silik kalmıştır."[3]

Bir başka yazar da aynı konuda daha "serttir":

> "Belirtmek gerekir ki, tarihte Türk-Amerikan ilişkileri hiç de iyi gelişmemiş, Amerika her fırsatta Osmanlı İmparatorluğu'nu sömürme yollarını aramış, küçük olaylarda bile Türkiye'ye karşı kuvvet politikası kullanmış, yenilgi ve işgal gibi en kara günleri-

(2) Milli Mücadele Yıllarında Türkiye'ye yönelik ABD politikası için, bkz: J.A. de Novo, **American İnterests in the Middle East, 1900-1929** (Minneapolis, 1963); Robert R. Trask, **The United States Response to Turkish Nationalism and Reform, 1914-1939** (Minneapolis, 1971).

(3) Bilâl N. Şimşir, "Türk Amerikan İlişkilerinin Yeniden Kurulması ve Ahmet MuhtarBey'in Vaşington Büyükelçiliği, 1920-27", **Belleten**, C. XLI/162 (Nisan, 1977), s. 303

Levent Şahverdi Arşivi

mizde karşımızda yer almış, ulusça bir bağımsızlık savaşı vermeye hazırlanırken, bugün de olduğu gibi, madenlerimize sahip çıkma yollarını aramış, yatırım vaadleriyle topraklarımıza askerini sokmayı denemiştir."[4]

Amerika'da Türk düşmanlığı kampanyasını yürütenler, Washington ile Ankara arasında Türk Kurtuluş Savaşı'ndan sonra düzenli diplomatik münasebetlerin kurulmasını da engelleyeceklerdir. Yeni Türkiye, Lozan'da Birinci Dünya Savaşı'nın galipleriyle bir andlaşma aktederek, barış yolunu açar. ABD de Lozan'daki gözlemcisi aracılığıyla, Ankara ile ayrı bir barış kapısını aralar. Ancak, böyle bir andlaşmanın haberi ABD'ye gidince, kamuoyu birden alevlenir. "*Lozan Andlaşmasına Hayır!*" sloganı adı altında yeni bir Türk düşmanlığı kampanyası başlatılır. Lobiler, Osmanlı'ya zorla imzalatılan Sevr'in unutulmasını istememektedirler. Onlara göre, "Mustafa Kemal denen haydutun vahşet ve zulmüne karşı çıkılmalıdır!"[5]. Tükiye, ülkesinde yaşayan azınlıklara baskı uygulamaktadır!.. Yönetimin Türkiye ile uyuşma tavrına rağmen yıllarca süren tartışmalar 1927'de noktalandı. Amerikan Senatosu, 18 Ocak 1927 günü Lozan Andlaşması'nı reddetti. Yeni T.C. bu durumu, ağırbaşlılıkla karşılayacaktır. Ancak, Atatürk, Amiral Bristol'e "Kültürlü ve uygar bir ülkede bağnaz bir azınlığın nasıl olup da aydın çoğunluğa istediğini empoze edebildiğini pek anlayamadığını" da söyleyecek, burukluğu ifade edecektir[6]. Nihayet, bu talihsiz duruma son vermek üzere önce 1926 yılında bir "modus vivendi" ile, ertesi yıl ise "mektup teatisi" yoluyla siyasal ilişkiler yeniden düzenlenmeye çalışılacaktır. Böylece, iki hükümet, 1927'de karşılıklı olarak büyük elçilerini atayabilmişlerdir.

İki dünya savaşı arasındaki dönemde Türk-Amerikan

(4) Türkkaya Ataöv; Amerika, NATO ve Türkiye (Ankara, 1969), S.155.
(5) Şimşir, a.g.e., s. 309.
(6) Aynı yerde, s. 324.

Levent Şahverdi Arşivi

ilişkileri yine istenilen düzene erişememiştir. Türkiye'nin Washington büyükelçisinin maruz kaldığı taşkınlıklar, ABD'nin Osmanlı döneminden arta kalan adli kapitülasyonlar konusundaki ısrarı ile iki ülke arasında beklenen ölçüde dostluk bir türlü sağlanamamıştır.

İkinci Dünya Savaşı sırasında ise, ABD, Tükiye'nin savaşa sokulup sokulmaması konusundaki girişimleri İngiltere'ye bırakmıştır. Bunun dışında Washington, "Ödünç Verme ve Kiralama Kanunu" çerçevesinde Türkiye'ye bir miktar askeri yardım yapmıştır. Ne var ki, Türkiye'nin 1941 Haziran'ında Almanya ile imzaladığı saldırmazlık paktı İngiltere'den çok Birleşik Amerika'yı kızdırmıştır. ABD'nin tepkisi, Türkiye'ye yardımı kesmek olacaktır. Hele Türkiye'nin 9 Ekim 1941'de Almanya ile bir krom anlaşması yapması, Birleşik Devletler'i büsbütün kızdırmıştır. Fakat savaşın 1941 yılı sonlarına doğru aldığı durum, Amerikan idarecilerine bu konu üzerinde daha fazla durmamak gerektiğini gösterecek ve Amerika Birleşik Devletleri, Pearl Harbor baskınından dört gün önce, 3 Aralık 1941'de Ödünç Verme ve Kiralama Kanunu gereğince Türkiye'ye doğrudan doğruya yardıma başlayacaktır[7].

Savaşın sonuna doğru Türkiye'nin içine düşmüş olduğu "yalnızlık" girdabında ABD'nin yardımının gelmesi de hayli gecikecektir. Şöyle ki, Ankara, Sovyetler Birliği'nin kendisine sıkıntı yaratacağından bir süredir şüpheleniyordu. Nitekim, Yalta Konferansı'ndan birkaç hafta sonra, 19 Mart 1945'te SSCB Hükümeti, Türkiye'ye bir nota vererek, 1925 tarihli "Dostluk ve Saldırmazlık Andlaşması"nı yenilemek istemediğini bildirecekti. Moskova, Türk Sovyet sınırında ve Boğazlar'da kendi lehine bazı düzenlemeler istiyordu. Ankara, bu taleplerin, SSCB'nin Türkiye üzerindeki yayılmacılığı için bir bahane olduğuna inanıyordu. Acaba, Kremlin, Ankara'da diyelim Bulgaristan'da olduğu gibi "Rusya'ya dost ve güvenilir bir iktidarı" mı iş-

(7) Haluk Ülman, Türk Amerikan Diplomatik Münasebetleri, 1939-1947 (Ankara, 1961), s .56.

Levent Şahverdi Arşivi

başına -tabii Kızıl Ordu'nun desteğiyle- getirmeyi düşünüyordu[8]. Türkiye, Sovyetler'in isteklerini reddetti. Gerekirse vuruşacaktı. Ancak, Türkiye, bu aşamada meseleyi İngiltere ve ABD'ye de intikal ettirmeyi bilecektir. Ne var ki, T.C.'nin Washington Büyükelçisi Dışişleri'ne gittiğinde, kendisine meraklanacak bir şey olmadığı kaydedilecektir! SSCB, Türkiye'ye karşı herhangi bir somut tehditte bulunmamıştır ki!.. Büyükelçi, bu tavır karşısında infiâlini gizlemez:

> "- Amerika'nın tutumunu kolay anlayamıyoruz. Yani, Sovyetler Birliği sizden Boston ile San Fransisko'yu kendisine vermenizi istese siz bunu tehdit saymaz ve bir müzakere konusu olarak kabul eder misiniz?"[9]

Türkiye konusu, İngiltere'nin teşebbüsü ile, Müttefiklerarası Potsdam Görüşmeleri'nde gündeme gelir. 17 Temmuz-2 Ağustos 1945. Bu tarihlerde "Soğuk Savaş"da artık idrak edilmeye başlanmıştır. Konferans'ta Churchill'in Rusya'ya Boğazlar'da bir üs sahibi olmasına Müttefikler'in razı olmayacağına dair çıkışına Truman'ın katılmasına rağmen, Başkan yine de SSCB'nin Türkiye'den Doğu Anadolu'ya yönelik toprak isteklerinin yalnızca bu iki devleti ilgilendirdiği kanaatini tekrarlamaktan kaçınmayacaktır. Stalin, taleplerinde ısrar edince, Tükiye konusu Potsdam'da herhangi bir kesin sonuca bağlanamaz.

Soğuk Savaş'ın giderek yoğunluk kazanması üzerine, Amerikan tutumu değişecek ve Boğazlar üzerindeki tavrı Türk tezlerine yakın bir çizgiye gelecektir. Sanki bu değişimin altını çizercesine Amerikan donanmasının en büyük zırhlılarından biri olan Missouri İstanbul sularına gelir. Bu ziyaretin görünürdeki sebebi, zırhlının Washington'da ölen Türk Büyükelçisi Münir Ertegün'ün cenazesini, İstanbul'a getirmesidir. Bununla beraber, Amerikan

(8) Gönlübol, **Olaylarla...**, s.191 vd.
(9) Metin Toker, **Türkiye Üzerinde 1945 Kâbusu** (Ankara,1971), s. 56.

Levent Şahverdi Arşivi

davranışının Sovyetler Birliği'ne karşı yapılmış bir gösteri olduğuna şüphe yoktur[10]. Zaten 19 Ağustos'ta -1946- ABD, Sovyetler'e verdiği bir notada Türkiye yanında yer aldığını karşı tarafa açıkça iletmiştir. Nitekim, bu tavır, kısa bir süre sonra "Truman Doktrini" ile global ve resmi bir mahiyet kazanacaktır.

Truman Doktrini'nin Türkiye'ye yansımaları üzerinde biraz duralım: Bilindiği gibi, SSCB baskısının Türkiye açısından en önemli sonuçlarından biri, ordusunu hâlâ savaş sırasındaki mevcudunda tutmak zorunluluğu olmuştur. İktisadî gücü, büyük bir orduyu uzun süre silah altında tutmaya yeterli olmayan Türkiye için çare dış yardıma başvurmaktı. İkinci Dünya Savaşı sırasında bu yardım, kısmen İngiltere ve kısmen de ABD tarafından karşılanmıştı. Ne var ki, savaşın sona ermesiyle birlikte İngiltere iktisadî sebeplerle yardımı sürdüremeyeceğini bildirir. İngiliz Hükümeti'ne göre, Yunanistan ve Türkiye'ye yardım görevi, artık ABD'ne düşmektedir[11]. Yukarıdaki bölümlerde de işaret edildiği gibi Başkan, 1947'de Truman Doktrini olarak bilinen tavrını açıklar. Bu bağlamda Kongre'den hükümete; Türkiye ve Yunanistan'a 400 milyon dolarlık yardım yapmak ve bu devletlerin isteği üzerine her ikisine de sivil ve askerî personel göndermek yetkilerinin verilmesini istemektedir. Truman'ın Kongre'de okuduğu mesajın ana çizgilerine uygun olarak hazırlanan "Yunanistan ve Türkiye'ye Yardım Kanunu" tasarısı 22 Nisan 1947'de Senato, 9 Mayıs 1947'de de Temsilciler Meclisi tarafından kabul edilmiş ve 22 Mayıs'ta Başkan Truman'ın onayını alarak yürürlüğe girmiştir.

ABD'nin bu tavrı Türkiye'de memnuniyetle karşılanır. Türk Devlet Başkanı İsmet İnönü, bu vesile ile yayınladığı bir mesajda, "Büyük Amerika Cumhuriyeti'nin memleketimiz ve milletimiz hakkında beslemekte olduğu yakın

(10) Gönlübol, **Olaylarla...**, s. 202.
(11) **Aynı eser**, s. 213.

Levent Şahverdi Arşivi

dostluk duygularının yeni bir örneğini teşkil eden bu sevinçli olayı" her Türk'ün candan alkışladığını söylemekte ve "İkinci Cihan Savaşı sırasında ve savaşın fiilen sona ermesinden sonra milletimizin isbat ettiği yüksek meziyet ve ideallerin dünya efkârı umumiyesi tarafından takdir edildiğini gösteren bu yardım, Türkiye'ye zaruri ve normal savaş malzemesinin bir kısmını temin etmek suretiyle, savaş sonunda düşmüş olduğumuz iktisadî güçlüklerin kısmen giderilmesinde de ferahlatıcı bir etken olacaktır" demektedir. Gene aynı mesajda belirtildiğine göre, Amerika Birleşik Devletleri'nin Türkiye ve Yunanistan'a yardım etmek kararını vermesi, "Birleşik Amerika'nın, cihan barışının devam ve teyidi uğrunda kendisine düşen büyük rolü tamamiyle benimsediğini gösteren parlak ve ümitlerle dolu bir işarettir"[12].

Artık, Türk-Amerikan ilişkileri yoğun bir döneme girmiştir. 23 Mayıs'ta -1947- bir Amerikan İnceleme Heyeti Ankara'ya gelerek yapılacak yardım konusunda çalışmalara başlar. 12 Temmuz'da Türkiye ile ABD arasında bu yardımla ilgili bir andlaşma imzalanır. Bir yıl sonra bu yardım, "Dış Yardım Kanunu" (İng: Foreign Assistance Act) kapsamına alınır. Bu kanunla, Yunanistan'la Türkiye'ye 225 milyon dolarlık ikinci bir ödenek daha ayrılır. Yine Amerikan Senatosu, 6 Ekim 1949 tarihinde onaylanarak yürürlüğe giren bir kanun (Mutual Defence Assistance Act) kabul etmiş ve Batı Avrupa devletlerine askerî yardım için 500 milyon dolarlık bir tahsisat ayırmıştır. NATO içinde olmadıkları halde, Yunanistan ve Tükiye'ye yapılacak yardım da 1949 yılında bu kanun içine alınmış ve bu iki devlete yardım için kanuna 211.370.000 dolarlık ayrı bir ödenek konulmuştur[13].

Bu yardıma rağmen, Türkiye sıkıntıdadır. Bir yandan iktisadî kalkınmasını gerçekleştirmek, diğer yandan da askerî gücünü arttırmak zorundadır. Ayrıca, ABD'den

(12) Aynı eser, s. 216.
(13) Aynı eser, s. 219.

Levent Şahverdi Arşivi

gönderilen malzeme için bir bedel ödenmemekle beraber, bu malzemenin bakımı, yedek parçalarının temini de Türk ekonomisine yeni bir külfet getirmiştir. Bir de bunların üzerine ABD ile dış ticaretinde dengesizlik binince Türkiye'ye ekonomik yardım zarurî hale gelmiştir. Aslında, bu sorun, savaş sonrasında buhranlar içinde bulunan bütün Avrupa devletlerinin ortak kaderidir. Yukarıdaki bölümlerde de kaydedildiği gibi, ABD, bu aşamada "Marshall Planı"nı devreye sokacaktır. Böylece, 1947 Temmuz'unda Paris'te Avrupa ekonomik işbirliği için toplanılır. Bu toplantıya Türkiye de katılır. Ne var ki, Amerikalı uzmanlar, Marshall Plam'nın millî bir ekonomik kalkınma planının finansmanı için değil de, savaştan yıkılmış olarak çıkmış Avrupa'nın imarı için hazırlandığını söyleyerek; Türkiye'ye bu çerçevede yardım yapılmasına taraftar gözükmeyeceklerdir. Türk Hükümeti ve kamuoyu, bu redde karşı ciddi bir tavır alır. Ankara, doğrudan doğruya Amerikan Hükümeti'ne başvurmuş; Türkiye'nin durumunun siyasî ve coğrafî bakımdan çok önemli olduğunu, bu siyasî ve coğrafî durumun ister istemez malî ve iktisadî güçlükler yarattığını, kuvvetli olmanın tek şartının ekonomik kalkınma, ekonomik kalkınma için de tek yolun dış yardım olduğunu söyleyerek Washington'un Türkiye'ye iktisadî yardım konusundaki tutumunu yeniden gözden geçirmesini istemiştir. Türk Hükümeti'nin bu isteği üzerine konuyu bir daha ele alan Amerikan Hükümeti'nin, kendi ekonomi uzmanlarından çok Türkiye'yi haklı bulduğu anlaşılıyor. Gerçekten, Türkiye'ye yapılan askerî yardımın ekonomik ferahlamayı yaratmadığını gören ve çabuk gelişen bir ekonominin Türkiye'nin askeri gücü ve iç düzeni bakımından önemini anlayan Amerikan Hükümeti, daha Avrupa İktisadî İşbirliği Andlaşması imzalanmadan Türkiye'yi Marshall Plam içine almaya karar vermiş ve bu Andlaşmanın Paris'te imzalanmasından üç ay kadar sonra da, 4 Temmuz 1948'de, Ankara'da Türkiye ile bir anlaşma imzalayarak ekonomik yardıma başlamış-

Levent Şahverdi Arşivi

tır[14].

Elilli yıllara gelininceye kadar sanki Türkiye'nin kaderinde hep "reddedilmek" vardır. 17 Mart 1948'de İngiltere, Fransa, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg arasında "Brüksel Andlaşması" imzalanır. Amaç; muhtemel bir saldırıya karşı kuvvetlerin birleştirilmesidir. Ancak, bu beş devletin mutasavver düşmana -SSCB- karşı ABD'siz başetmesi mümkün değildir. İşte, Kuzey Atlantik Andlaşması, 4 Nisan 1949 günü bu gerçeğin anlaşılması üzerine imzalanır. NATO, Türkiye'de de ilgi uyandırır. Aynı yılın Şubat ayında Avrupa İktisadî İşbirliği Teşkilâtı'nın toplantılarına katılmak üzere Ankara'dan ayrılan Türk Dışişleri Bakanı Necmettin Sadak, Londra'da İngiliz Dışişleri Bakanı Bevin'le, Paris'te de Fransız Dışişleri Bakanı Schuman'la konuştuktan sonra yaptığı basın toplantılarında, Atlantik Paktı'nın "mutlak surette tahdit edilmiş bir coğrafî bölgeye ait güvenlik" sistemi olduğunu, "binaenaleyh Türkiye için buna iştirake hiçbir sebep" olmadığını belirttikten sonra şöyle demiştir: "Fakat Avrupa'da barış yalnız kıt'a kısmında korunmaz. Bizce Avrupa barışı birdir ve bölünemez. Bu sebepledir ki, biz Atlantik sahillerinin savunma sisteminin Akdeniz'de de bir anlaşma ile imtidat ettirilmesini veya tamamlanması imkânlarını tasavvur ediyoruz... Bu anlaşma, sonradan, bütün siyasî imkânlar tamamlanınca, münasip zamanda hasıl olabilir." Sadak, meseleyi, BM Genel Kurulu'na iştirak etmek üzere gittiği bir Amerika ziyaretinde de Washington'daki yetkililere açar. Truman ve Acheson'a yaptığı görüşmelerde Sadak'a Atlantik Paktı'na benzer bir Akdeniz savunma paktı kurulmasının ABD tarafından tasarlanmadığının açıklandığı anlaşılmaktadır. Öte yandan, İngiltere, böyle bir pakta karşı çıkmamakta, bilâkis teşvik etmektedir; önayak olmaktadır. Çünkü, İngiltere bu paktı, Ortadoğu savunmasının "belkemiği" olarak düşünmektedir. Ne var ki, bölgedeki İngiliz üslerinin geleceğinin güvence altına

(14) Aynı eser, s. 221-2.

Levent Şahverdi Arşivi

alınabilmesi için, içine hiç olmazsa Mısır ve Irak gibi bazı Ortadoğu devletlerini de alması beklenen bir Akdeniz ittifakının, İsrail ile Arap devletleri arasında gerginlik yüzünden gerçekleşemeyeceği kısa bir süre sonra meydana çıkacaktır[15]. Artık, Türkiye için, güvenliğini Batılı devletlerle birleştirmek istiyorsa önünde tek yol vardır: NATO'ya girmek!.. Ve CHP iktidarı NATO'ya katılmak için Türkiye'nin ilk müracaatını 1950 Mayıs'ında yapar. Aynı ay, Türkiye'de seçim yapılacak ve işbaşına Demokrat Parti gelecektir. Bundan sonraki gelişmeleri, Kore Kararı'na giden yol üzerinde, ilerideki bölümde inceleyeceğiz.

VI

DEMOKRAT PARTİ VE T.C.'NİN KORE OLAYI'NA KATILIMI

14 Mayıs 1950, Türk demokrasi tarihinde bir "dönüm" noktasıdır. Yapılan genel seçimler Demokrat Parti'nin zaferiyle sonuçlanmıştır. Kayıtlı seçmenden % 88.88'inin oyunu kullandığı bu seçimlerde Atatürk'ün partisi olarak bilinen ve 1930'lu yıllarda "Tek Şef, Tek Parti, Tek Devlet" sistemi ile İsmet Paşa liderliğinde Türk siyasi hayatına egemen olan Cumhuriyet Halk Partisi 27 yıllık iktidarını kaybediyordu. CHP, Türkiye'nin kuruluşundan bu yana "inkılâpçı" niteliği ile ülkenin kaderine hakim olmuştu. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, belki de diktatoryal rejimlere duyulan uluslararası antipatinin tesiriyle, Türkiye'deki tek partili devlet yapısı çözülmeye başlamıştı. Ne var ki, açık oy, gizli tasnifle 1946'da yapılan seçimlere hile karıştığı görüşü ağırlık kazanmış ve bilinene göre, CHP, iktidarı, yegâne ciddî rakibi Demokrat Parti'ye kaptırmamıştı. Ancak, 1950 Genel Seçimi'nde Demokrat Parti, 408 milletvekili ile ezici bir çoğunlukla Meclis'e girecekti. Bu onlarca, "millî iradenin zaferi"ydi. "Ak devrim-

(15) Aynı eser, s. 224.

Levent Şahverdi Arşivi

dı"...[1] Türkiye'de iktidarın barışçı yoldan ve seçimle el değiştirmesi bütün dünyada özellikle demokrasilerde çok olumlu yorumlara yol açacaktır. Bu arada Truman, DP'nin kurucularından Celâl Bayar'a bir kutlama telgrafı gönderdi ve bu DP'ye yakın olarak bilinen Zafer Gazetesine başlık oldu. Zafer'in 31 Mayıs günlü manşeti şuydu: "Türkiye'de yapılan seçimler ve bunun kıymetli neticeleri hakkında/Amerikan Senatosu'nun takdirleri/Amerikalı Senatörler diyorlar ki: Türklerin verdiği misâlden çok şeyler öğrenebiliriz."[2] DP, Türkiye'yi siyasetten ekonomiye, liberalleştirmeye azimliydi. DP, "altın yılları" olarak anılan 1950-54 döneminde bu özlem ve emellerini büyük ölçüde gerçekleştireceği için, 1950 yılı, belki, diğer ülkelerden farklı olarak Türk siyasi hayatında ayrı bir yere sahiptir. Adetâ kavşaktır.

Biz, şimdi, DP'nin iktidara gelişi ile ülkedeki "Hürriyet iklimi" içinde Kore Olayı'na Türkiye'nin iştirakine giden yolu, birlikte izlemeden biraz geriye dönerek DP'nin dış politikaya ilişkin perspektifini vermeye çalışalım. 1960'lara kadar Türkiye'de dış politika konuları, partiler arası kısır çekişmelere malzeme yapılmaz. Hatta, bazı uzmanlara göre o yıllarda DP ile CHP arasında, dış politika konusunda, farklı yaklaşımlar da mevcut değildir. Bunlara rağmen biz yine de önemli gördüğümüz "nüanslara" ayrıca temas etmek istiyoruz.

Demokrat Parti Hükümeti'nin ilk Dışişleri Bakanı bir tarih profesörü olan Fuat Köprülü'dür. Partinin kurucularından olan Köprülü'nün 1945 ile 1950 arasındaki yazıları bize, Demokrat Parti'nin dış politikaya ilişkin felsefesine ve uluslararası ilişkilere bakış açısına tercümanlık edecektir.

Köprülü'ye göre, "insanlık tarihi, istibdat ve hürriyet

(1) Feroz/B. Turgay Ahmad (der.): **Türkiye'de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi, 1945-1971** (İstanbul, 1976), s. 69. Kemal Karpat; **Turkey's Politics** (Princeton, 1959).

(2) Metin Toker, **Demokrasimizin İsmet Paşa'lı Yılları 1944-73**, C. II: DP'nin Altın Yılları, 1950-54 (İstanbul, 1990), s. 35.

Levent Şahverdi Arşivi

mücadelesidir". "Hürriyetsizlik, insanları insanlıktan çıkarır." Bunun örnekleri tarihte de, yakın geçmişte de görülmüştür. Ancak, İkinci Dünya Savaşı ile tek partiye ve diktatörlerin keyfine dayalı faşizan rejimler ezilmişlerdir. İkinci Dünya Savaşı'nı, bu açıdan, "sadece Anglosaksonların ve müttefiklerin bir zaferi saymak, çok dar bir görüşün ifâdesi olur. Çünkü, bu zafer, zulme ve istibdata karşı hürriyet ve demokrasinin, vahşete karşı medeniyetin zaferidir ve San Fransisco'da imzalanan müşterek Milletler Anayasası... insanlık tarihinde yeni ve mesut bir devrin başladığını müjdeleyen ilâhi bir sesdir."[3] Bu sese kulak vermek, her milletin menfaati icabıdır. Türklere gelince; istibdat temâyülü bizim kültürümüze aykırıdır. Türk milleti hürriyetperverdir. Gerçi Türkiye'de hürriyeti anlamayanlar hâlâ vardır[4]. Onları ıslah etmek için en köklü çözüm, demokrasi ruhunu eğitim sistemine sokmaktır. Yarını, "mesut bir insanlık dünyası haline getirebilmek, muhtelif milletler ve sınıflar arasındaki tehlikeli mücadeleleri ortadan kaldırarak adalet ve tesanüt duygularına dayanan yeni ve hakiki bir milletler cemiyeti yaratabilmek için" tek çare budur. Yeni uluslararası siyasi düzenin oturması için bu şarttır: Ve, bu, dünya için bir "ölüm-kalım" meselesidir:

> "... Birbirine düşman veya rakip milletleri bir milletler federasyonu haline getiremeyecek olursak, yeryüzünde içtimai adaleti süratle gerçekleştiremezsek... yeni bir harbin bugünkü medeniyeti yok edeceğini artık bütün dünya anlamış bulunuyor."[5]

Türkiye bu insanlık davasında kendine düşeni yapmaya hazırdır. Çünkü, zaten Türkler'in geleneğinde "insanî değerler ve insan hakları" müstesna bir yer tutar. "Bütün milletlere aynı gözle bakmayanların Allah'a âsi olacaklarını" haykıran eşsiz Tük şairi Yunus Emre, tek insanlık

(3) "Demokrasinin Ruhu", **Vatan**, 19.XI.1945.
(4) "Bu Öyle Bir Kanserdir ki...", **Vatan**, 14.X.1945.
(5) "Maarif Sistemimiz ve Demokrasi Ruhu", **Vatan**, 17.X.1945.

Levent Şahverdi Arşivi

idealinin Türk tarihindeki nice mümessillerinden biridir. Bu itibarla,

> "Daha asırlarca evvel milletler arasında müsavat idealini terennüm eden... Yunus Emre'yi yetiştirmiş bir milletin, bu yolda başka milletlerden geri kalmayacağını söyleyebiliriz."[6]

Köprülü ve Demokrat Partililerin görüşü, bugün dünyanın ideoloji bakımından birbirine tamamiyle zıt iki büyük cepheye ayrılmış bulunmasıdır. Bunlar; "insanlık haysiyetini ve milletlerin hürriyet ve istiklâlini esas tutan hürriyet ve sulh cephesiyle, bu esaslara hiç kıymet vermeyerek her ne surette olursa olsun, aşırı solcu bir dünya yaratmak isteyen karşı cephe"dir[7]. Buna göre, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kurulmaya çalışılan insani boyutlu yeni uluslararası siyasi düzeni tehdit eden "Bolşevik emperyalizmi"dir. Komünist ideolojisi maskesi altında yeni bir emperyalizm, bir taraftan komünizme, diğer taraftan panislavizme dayanarak faaliyete geçmiştir:

> "Veto hakkını kullanmak suretiyle BM teşkilâtını âciz ve kudretsiz bırakmaya çalışan, demokrasi cephesini politika oyunlarıyla parçalamak maksadını güden bu emperyalizm, daha şimdiden Avrupa'yı ikiye bölmüş bulunuyor... Istırap içindeki insanlığın yaralarını sarmak icap ederken, yeni bir harbin tohumlarını ekmekten zevk alanların nasıl bir mantıkla hareket ettiklerine akıl erdirmek kabil olmuyor."[8]

Demokrat Parti'nin ileride Dışişleri Bakanı olacak Köprülü'ye bakılırsa, komünizm şöyle bir ruh hâli içindedir: "Yüzlerce milyon insan ıstırap ve sefalet içinde kıvranmalıdır ki, komünist propagandası, öldürücü zehirlerini saçmak için müsait bir zemin bulsun! Sefalete mahkûm

(6) "Dünya Birliği'ne Doğru", **Vatan**, 19.X.1945.
(7) "Seçim Emniyetinden Korkanlar", **Son Saat**, 29.III.1947.
(8) "Bugünkü Dünya Durumu", **Kuvvet**, 7.VIII.1947.

Levent Şahverdi Arşivi

olan Avrupa ve Asya millletlerini, beşinci kolun yardımıyle ve mütemâdi propagandalarla içlerinden yıkmak için tek çare budur..."[9]

Komünizm'in karşısına dikilen ABD, İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki siyaseti ile insanlığa hizmet etmektedir. Truman, doktrinini ortaya koyarken, "bütün demokrat dünyaya tercüman olmuştur."[10] Köprülü ve Demokrat Partililere göre, NATO'nun kuruluşu, BM ideallerinin tahakkuku için vazgeçilmez bir teminattır. Şöyle ki;

> "Hiçbir hususi maksat, hiçbir emperyalist gaye takip etmeyen bu açık ve insani siyasetin hedefi, yeryüzünde demokrasi idealinin gerçekleşmesine çalışmak, büyük devletlerin küçükler üzerinde tecavüz ve tahakküm politikası gütmelerine karşı koymak, bir kelime ile BM Paktı'nın çerçevesi içinde mesut bir sulh dünyası yaratmaktır."[11]

Başka bir deyişle, Demokrat Partililer, BM teşkilâtı "kendisinden beklenen büyük vazifeyi muvaffakiyetle başarabilecek bir kudret ve metanet kazanıncaya kadar" ABD'nin NATO'yu devreye sokmasını, bu teşkilâtın yıkılmaması için yegâne çare ve garanti olarak görmektedirler[12].

Köprülü, Amerika'nın Türkiye'ye yardımının da aynı "asil ve insânî" çerçevede görülmesi gerektiğini savunur:[13]

> "Reis Truman'ın teklifini, yalnız Türkiye ve Yunanistan'a muayyen bir malî yardım sağlamak bakımından değil, daha ziyade yeryüzünde yepyeni bir siyasi idealizmin başladığını tebşir etmek bakımından tetkik etmek icabeder. Büyük devletlerin küçük milletlere karşı tahakküm siyaseti takibetmelerine Amerikan demokrasisinin asla alâkasız kalmayaca-

(9) "Birleşik Amerika ve Dünya Sulhu", **Vatan**, 10.III.1950.
(10) "BM İdealinin Gerçekleşmesine Doğru İlk Adım", **Kuvvet**, 15.III.1947.
(11) "Reis Truman'ın Nutku Etrafında", **Kuvvet**, 17.III.1947.
(12) "Türk-Amerikan Anlaşmasının Tasdiki Münasebetiyle", **Kudret**, 2.IX.1947.
(13) "Truman'ın Teklifi ve Dünya Sulhu", **Kuvvet**, 14.IV.1947.

Levent Şahverdi Arşivi

ğını en katî bir tarzda ilân eden bu asîl ve alîcenap hareketle, insanlık tarihinde yeni bir devir açıldığını söylemek hiç de mübalağalı bir iddia sayılmaz. Komünist propagandası, istediği kadar, bu hareketin emperyalist mahiyette olduğunu, Türkiye ve Yunanistan'ın istiklâllerine zarar getireceğini, dünya sulhu için bir tehlike teşkil edeceğini iddia edip dursun, Üçüncü Enternasyonalin emirlerine körükörüne itaat eden komünist tahrikçilerinden başka hiçbir ferd, bu gibi gülünç iddialara kulak asmayacaktır. Bilhassa Türkiye'de, idealist Amerikan demokrasisine karşı, onun iyi niyetlerine ve insanî gayretlerine karşı şüphe besleyebilecek bir tek Türk vatanperveri mevcut değildir."[14]

Türkler; Amerikalı dostlarının bu "misyonu"nu takdirden aciz değillerdir. Nasıl etmesinler ki! ABD, "dünya medeniyetini ve beşeriyetin en mukaddes manevî mirasını modern teknik vasıtalara mâlik korkunç bir barbar istilâsından" korumaktadır[15]. "Medeniyetin sonu demek olan bu korkunç akıbet, Amerika milletinin aklıselimi" sayesinde önlenmiştir[16]. Bu sebeple Köprülü; Truman'ın yeni siyaseti karşısında Türklerin duyduğu şükran ve itimat hislerine tercüman olmaktadır[17].

Türkler de, bu davada "Kızıl Emperyalizme karşı kurulan demokrasi cephesi"nde yerlerini almalıdırlar[18]. "Türk milletinin, demokrat milletler safında, BM idealinin gerçekleştirilmesi yolunda kendisine düşen vazifeleri samimiyetle ifa edeceğinden bütün dünya emin olabilir."[19] Bu yüce ideal uğruna Demokrat Parti, daha kurulduğu günden beri, iç ve dış olayları iktidardan daha iyi gören bir ekip olarak, vazifesini tam bir "dürüstlük" ve "vatanper-

(14) "İnsanlık Tarihinde Yeni bir Devir Başlıyor", **Kuvvet**, 2.IV.1947.
(15) "Dean Acheson'un Son Nutku", **Vatan**, 18.III.1950.
(16) dn.9.
(17) "Türk-Amerikan Dostluğu", **Kuvvet**, 4.V.1947.
(18) "Kızıl Emperyalizme Karşı Kurulan Demokrasi Cephesi", **Kudret**, 28.I.1948.
(19) "Dünya Durumuna Umumi Bir Bakış", **Kuvvet**, 16.I.1947.

Levent Şahverdi Arşivi

lerlikle" yapmıştır[20] . İktidarı hep desteklemiştir.

1950'de ise Demokrat Parti, bu münderecatı ile iktidar olmuştur. Nasıl iç politikada "hürriyetin sembolü" hâline gelmişse, uluslararası alanda da insan hak ve hürriyetlerinin, millî iradenin, milletlerin kendi kaderlerini tayin hakkını kullanmalarının bir numaralı müdafiî ve şampiyonu olacağından hiç kimsenin kuşkusu olmamalıdır. Çünkü, Demokrat Parti, "yurtta sulhun" nasıl hürriyetlerin doya doya kullanıldığı bir ortamda yeşereceğine inanıyorsa, bu ilkelerin evrensellik kazanmasıyla da ancak "cihanda sulh"un kurulabileceğine ve kalıcı olabileceğine emindir. Bu görüş çerçevesi içerisinde DP Türkiyesi'nin dış politikada demokrat milletlerin yanında saf tutması, bu yüce ideali paylaşan Amerika'nın yakın dostu ve destekleyicisi olması ve küçük mazlum devletleri saldırgan totaliter düşmanlardan koruması kadar tabii bir şey olamaz. Nitekim, bu konuda Hükümet belki de ilk işareti, Brüksel'de vermiştir. Artık Dışişleri Bakanı görevini üstlenen Köprülü, bu şehirde verdiği bir demeçte, "İkinci Dünya Harbi'nden beri Batı'ya yönelmiş olan dış siyasetimiz son seçimler neticesinde, bu istikamette daha faal bir şekil alacaktır." diyecekti[21]. Demokrat Parti, Batı ile ilişkilerde CHP'nin Tek Parti, Tek Şef dönemine kıyasla daha avantajlı durumda olduğu bilincindeydi. Zira, DP, "ak devrimle" iktidara gelişi, hürriyetperverliği ve liberal programı ile Batı'nın gözünde, demokrat milletlere daha yakın bir "muhatap", DP Hükümeti'nin idare ettiği bir T.C.'nin de Batı camiasında, onların ölçüleriyle, daha uygun bir "partner" olduğunu düşünüyordu.

İşte, bu ortamda, BM Genel Sekreteri'nin T.C.'ne Kore Olayı ile ilgili müracaatı gelir. Konu, TBMM'nin 30 Haziran -1950- tarihli oturumunda gündemi oluşturur. Köprülü Kore'deki saldırıyı ve BM'in aldığı kararı açıklar. bu

(20) "Dış Politika ve Parti Mücadeleleri", Kuvvet, 25.III.1947. Celâl Bayar'ın bu konudaki beyanatı için de, bkz: "Türk-Amerikan Andlaşması'nın Tasdiki Münasebetiyle", Kudret, 2.IX.1947.

(21) Cumhuriyet, 1.VI.1950.

Levent Şahverdi Arşivi

bağlamda Genel Sekreter'den, BM'e bağlı bütün üye ülkelere gönderilen telgrafları okur. 27 Haziran tarihli telgrafta Güvenlik Konseyi'nin aldığı karar aktarılmaktadır. Devamla şöyle konuşur:

> "Arkadaşlar malumunuzdur ki, dış siyasette BM şartına bütün kuvvet ve samimiyetiyle iştirak bizim için sarsılmaz bir esas teşkil eder. Bu şartın men'i ve ruhu dahilinde, yeni yeryüzünde sulhu ve emniyeti müdafaa, taarruza karşı mukavemet ve bütün milletlerin istiklâllerine, toprak bütünlüklerine riayet, bütün insanlığın saadetini, refahını temin, takip edegeldiğimiz harici siyasetin esasıdır. Birleşik Amerika ile çok sıkı ve samimi işbirliğimiz, İngiltere ve Fransa ile mevcut ittifakımız, bu esaslar dairesinde yeryüzünde sulhun istikrarına hizmet eden bu açık, sarih, dürüst siyasetimizin icabıdır. Bu son vaziyet karşısında, yani tecavüz karşısında eğer BM derhâl fiilî bir harekete geçmiş olmasaydı ve eğer emrivakii kabul etmek vaziyetinde kalsaydı, bu, yalnız bu bölge için değil, dünyanın bütün bölgeleri için de yeni suriş ve emniyetsizlik menbaı olacak ve dünya sulhu temelinden sarsılacaktı. Bundan dolayı, BM'in bu kararını tatbik hususunda bütün kuvvetlerini derhal harekete geçiren ve dünya sulhunu muhafaza hususunda derhal fiilî harekete geçen Birleşik Amerika Hükümeti'nin hareketini büyük bir memnuniyetle karşılamak, sulhsever bütün milletlerin vazifesidir; tecavüzün tamamen hukuk dışı olduğuna inanan bütün demokrat milletlerin vazifesidir. (Alkışlar, bravo sesleri)"[22]

Köprülü, Lie'ye cevaben T.C.'nin BM'in bir üyesi sıfatıyla üzerine düşen taahhütleri "azami samimiyetle yerine getirmeye amâde olduğunu" bildirdiklerini de söyler. Bu sözler üzerine Dr. Ekrem Hayri Üstündağ ve beş arkada-

(22) TBMM Tutanak Dergisi; IX/C: I (Ankara, 1950), s. 312.

Levent Şahverdi Arşivi

şının verdiği ve Hükümet'in BM ilkeleri etrafında sulh anlayışını tasvip ettiklerine dair takrirleri reye konularak, TBMM'nce kabul edilir[23].

Bu arada Tük basını Kuzey Kore saldırısını ve arkasındakileri kınayıcı bir tavır alacaktır. **Yeni Sabah**'ta Burhan Belge, "Kore'de başgösteren tehlikeli çıban, Sovyet emperyalizminin askeri tâlim ve terbiyesinden geçen Kuzeyliler'in işidir," diyordu[24]. BM'in müdahalesi de yerindedir. Tecavüze karşı barışçı milletler, bu prensiplere bağlı olarak süratle hareket ederlerse İkinci Dünya Savaşı'nda olduğu gibi tarih tekerrür etmeyebilir. **Cumhuriyet**'ten Nadir Nadi, "Açgözlülere cesaret vermemek, onları istemeyerek teşvik etmek gibi hatalara sapmamak, barışçı milletlere düşen bir vazifedir." diye yazıyordu[25]. Ayrıca, BM'e verdiği cevapla Hükûmet, "milletimizin samimi duygularına tercüman olmuştu."

T.C.'nin BM çatısı altında Güney Kore'ye yapacağı yardımın "niteliği" ve "boyutu" DP ile CHP'ye yakın basın organları arasında münakaşaya neden olur. CHP taraftarları, "Bizden yardım isteyen ABD'dir. Marshall Planı'ndan yararlandığımız için, bu yardım bizim için mecburiyettir." demektedirler. Böylece, onlara göre, Türkiye'nin yardımı da Marshall Planı'ndan istifade ettiği oranda olacaktır. Yani, semboliktir. CHP iktidarının son Dışişleri Bakanı Necmettin Sadak, **Akşam** Gazetesindeki başyazısında da, "Asker göndermemiz bahis mevzuu olamaz. Türkiye bir tecavüze uğrasa Kore'ye yardım etmiş diye hiç kimse bizim yardımımıza gelmez."[26] diyordu. Hem Sadak, Türkiye'nin yapabileceği yardımı küçümsüyordu: "Türkiye kime ve nasıl yardım edebilir; bu yardım ne işe yarar?"[27] Sadak'ın bu görüşlerine **Cumhuriyet**'ten cevap veren Abidin Daver ise, Türkiye'den yardım isteyenin ABD de-

(23) **Aynı yerde**, s. 312.
(24) "Stalin Durmasını Bilir mi?", 7.VII.1950.
(25) "Karar", 1.VII.1950.
(26) **Toker, Demokrasimizin...**, s. 61.
(27) "Kore Savaşı ve Tükiye", **Akşam**, 16.VII.1950.

Levent Şahverdi Arşivi

ğil, BM olduğunu; bu müracaatın Marshall Planı ile ilgisi bulunmadığını, Marshall Planı'ndan "devede kulak" kabilinden destek görüyoruz diye BM'yi mütecavize karşı yalnız bırakmanın mertliğe sığmayacağını kaydedecektir. Daver devamla şöyle yazar:

> "T.C.'nin vaadi elbette kâğıt üzerinde kalacak, platonik ve nazarî bir yardım olmayacaktır. Çünkü silahlı bir tecavüzü püskürtmek için yalnız edebiyat ve kuru vaad kâfi değildir... Vaziyeti Türkiye cephesinden mütalâa edince yarın memleketimize karşı yapılacak bir taarruz üzerine bütün BM'nin bizim de yardımımıza koşacağına inanmak lâzımdır. Bu itibarla sembolik bir yardım yapmakla iktifa etmeyi düşünmek doğru olmaz. Çünkü, taarruza uğradığımız zaman bize de bilmukabele sembolik yardım yapılmasına kapı açmış oluruz."[26]

Basında Kore'ye asker gönderme konusu tartışılırken, İstanbul'da DP'nin 1946 Meclisi'nden kalma milletvekili Senihi Yürüten, Kore'ye gönüllü bir milis kuvveti göndermek için faaliyete geçti. Bir dernek kurdu. İlk günlerde üç bin başvuru oldu. İlginçtir, Türkiye'de bu genç erkekler gönüllü olarak birbirleriyle yarışırken, ABD'de pek az kişi silahlı kuvvetlere katılmak için heyecanlanmıştır. Kore için açılan kütüğe müracaat olmayınca General Lewis Hershey, "Herkes dışında kalmak istiyor" diyecekti. Çare, ihtiyat, millî muhafızlara ve İkinci Dünya Savaşı muvazzaflarına gelip, dayanınca; onlar da sıralarını savdıklarını ileri sürerek, artık bu görevin gençlere düştüğünü belirteceklerdi. Gençler ise hizmetten kaçmak için her türlü manevraya başvuruyorlardı. Kolej ve üniversiteye başvurular artacaktı. Bazı gençler ise millî muhafız veya ordu ihtiyatlarına kaydolarak, bu birimlerin cepheye nasıl olsa sürülemeyeceğini düşünüyorlardı.[29].

(28) "Konsey'in Kararı ve Türkiye", 8.VII.1950.

(29) Francis H. Heller (der.); **The Korean War: A 25 Year Perspective** (Kansas, 1977), s.117.

Levent Şahverdi Arşivi

18 Temmuz günü ise Yalova'da, Cumhurbaşkanı Celâl Bayar'ın başkanlığında dikkat çeken bir toplantı yapılır. Katılanlar arasında Başbakan Adnan Menderes, yardımcısı Samet Ağaoğlu, Dışişleri Bakanı Köprülü, Milli Savunma Bakanı Refik İnce, Genelkurmay Başkanı Nuri Yamut ve yüksek komutanlar vardır. Görüşmeler dört saat sürer. Toplantı bittiğinde Başbakan şu açıklamayı yapar: "Silahlı Kuvvetlerimizin takviyesi ve geliştirilmesi için alınacak tedbirleri tetkik ve müzakere ettik." Kore'ye asker gönderme konusunda herhangi bir kararın alındığına dair ipucu verilmez. Ancak, basın konunun görüşüldüğüne emindir[30].

25 Temmuz akşamı Bakanlar Kurulu, Ankara'da Bayar'ın başkanlığında toplanır. Bütün bakanlara daha önceden başkente dönmeleri bildirilmiştir. Bakanlar Kurulu'na TBMM Başkanı Refik Koraltan ile Genelkurmay Başkam da katılırlar. Gündemde BM Genel Sekreteri'nin Kore Savaşı'na silahlı yardım için TC'ne başvurusuna verilecek cevap vardır. Yapılan açıklamada, "Dışişleri Bakanlığı'nca hazırlanan metin üzerinde görüşmeler olmuş ve konu bütün ayrıntılarıyla etraflı bir şekilde incelenmiştir." denmekteydi. Alınan karar gereğince derhal şu telgraf çekildi:

> "Birleşmiş Milletler paktından doğan taahhütlerine ve Güvenlik Konseyi'nin kararlarına uymayı vecibe bilen Tükiye Cumhuriyeti Hükümeti Kore hakkında yardım talebini içeren 15 Temmuz tarihli telgrafınızı bu zihniyet içinde ve dikkatle tetkik etmiştir.
> Cumhuriyet Hükümeti bu inceleme sonucunda bu kararları dünyanın şimdiki şartları içinde genel barış hizmetinde etkili ve fiili şekilde uygulamaya koymadaki gerek ve önemin bilinci içinde Kore'de hizmet etmek üzere 4.500 mevcutlu, silahh bir Türk savaş birliğini Birleşmiş Milletler emrine vermeyi

(30) Cumhuriyet, 19.VII.1950.

Levent Şahverdi Arşivi

karar altına almıştır."[31]

Türkiye artık Kore Olayı'na katılmıştı.

VII

TÜRKİYE'NİN KARARININ ÜLKE İÇİNDEKİ YANKILARI

Türk başdelegesi Sarper, Lake Success'de T.C.'nin Kore Olayı'ndaki tutumunu açıklarken[1] Pasifik'e asker gönderileceği haberi Türk kamuoyunda bir "bomba" gibi patlar. Türkiye'nin Kore'ye asker göndermesine en şiddetle karşı çıkan aşırı sol örgütler olacaktı. Behice Boran'ın başkanı olduğu "Türk Barışseverler Cemiyeti", kararı protesto etti, iptali için Meclis'e başvurdu[2].

Meclis'te grubu bulunan iki muhalefet partisi -CHP ve Millet Partisi- de birer bildiri yayınladılar. CHP adına genel sekreter Kasım Gülek ve MP adına da Genel Başkan Hikmet Bayur'un imzasıyla çıkan bildirilerde, hükümetin, kararı kendilerine danışmaksızın, ya da TBMM'den geçirmeksizin alması eleştiriliyordu. MP, BM'ye destekten, ABD ile dostluktan; hattâ Atlantik Paktı'na girmekten yanaydı[3]. Ama, MP, küçük bir parti olsa da kendisine danışılmasını beklemişti. Eğer MP, bu arzuda ise, ülkeyi 1923'ten beri yürüten CHP'nin aynı beklenti içinde olması, kendilerine göre, doğaldı. Özellikle Lozan Barış Konferansı'ndan bugüne T.C.'nin dış politikasını şahsî insiyatif tekelinde bulunduran liderleri İsmet Paşa'dan "icâzet almadan" Hükümet nasıl böylesine önemli bir adım atabilirdi? Toker, DP'nin ana muhalefet partisine karşı tavrını

(31) Zikredilen yer; Toker, **Demokrasimizin...**, s. 83.

(1) Mehmet Gönlübol, **Turkish Participation in the United Nations, 1945-1954** (Ankara, 1963), s. 61.

(2) Toker, **Demokrasimizin'...**, s. 85.

(3) Meselâ, bkz: Hikmet Bayur, "Küçük Marifetler ve Büyük İşler...", **Vatan**, 1.VIII.1950.

Levent Şahverdi Arşivi

yorumlarken, Menderes ve arkadaşlarının İsmet Paşa'yı partiden ayırmak siyasetini güttüklerini, onun "sultasına" artık kendi taraftarlarının içeriden tavır koymaları gerektiğini CHP'lilere telkin ettiklerini yazmaktadır. Ne var ki, bu siyaset başarılı olmayacak; CHP, "Millî Şef'ten kopmayacak, kopamayacaktır. Ancak, CHP kendi içinde başka yönden sıkıntılıdır. CHP'nin ağır topları 1950 seçimlerinde sandıktan çıkamamışlar, seçilemeyenler genel merkeze doluşmuşlar ve Meclis'e giren partidaşlarına karşı, yine Toker'in deyimiyle, "politikacı kıskançlığı" sergilemekteydiler. Dolayısıyla genel sekreterliğe zar-zor seçilen Kasım Gülek ve CHP'nin yayın organı Ulus'a hâkim olan Nihat Erim, Meclis'teki arkadaşlarının DP'ye karşı "ılımlı" tablo çizmesinden şikâyetçiydiler; dış politika da dahil olmak üzere DP'ye karşı "hırçın" bir muhalefet sürdürülmesi taraftarıydılar. Nitekim, Erim, Ulus'ta Hükümet'in Kore kararını tenkitten kaçınmayacaktı. Ancak, yine de burada karşı çıktıkları, asker gönderilmesi değil, bunun kendilerinin "evet"i alınmadan gerçekleştirilmesiydi[4].

Anlaşılan, muhalefet, Kore'ye asker gönderme kararında "tuzunun bulunmasını" istemişti. Dolayısıyla, ileride T.C.'nin elde edeceği şeref ve itibarı paylaşmak arzusundaydı. DP, onlardan bu hisseyi esirgeyince muhalefet, özellikle CHP, aleni olmasa bile, Kore'ye "Belki asker gönderilmeseydi, daha iyi olabilirdi" mesajını vermeye çalıştı. Bu kanaatine dayanak olarak da, Kore'ye asker göndermenin Sovyetler'in Türkiye'ye yönelik düşmanlığını tahrik edeceğini ve ülkenin bir tecavüze uğraması ihtimalinde, 4.500 kişilik Kore Tugayı'na ihtiyacımız olduğunu öne sürdü[5].

(4) "Hükümet'in Son Kararı", 27.VII.1950. CHP-DP arasındaki çekişme için, bkz: Toker, Demokrasimizin..., s. 71-72, 77-78.

(5) İlginçtir, SSCB, TC'nin bu kararına pek sesini yükseltmemiştir. Ancak, Ankara'nın Kore'ye asker göndermeye karar verdiği günlerde Sovyet bloğunun sadık üyesi komşu Bulgaristan birdenbire ülkesindeki Türk azınlığa baskı uygulamaya başlamış; bir nota da vererek 250.000 kişiyi Türkiye'ye göndermek istediğini

Levent Şahverdi Arşivi

Bu "bahanelere" cevap, DP'den değil de Hükümeti TBMM'ne danışmadan karar almmasını eleştiren basın mensuplarından geldi. Abidin Daver, SSCB, Türkiye'ye taarruz etmeye niyetli ise Kore Savaşı'na asker göndermemizden başka vesileler bulmakta güçlük çekmez, diyordu. Kaldı ki, yazara göre, zaten Rusya, Kore Savaşı'na fiilen müdahale etmemişti. Ayrıca, SSCB'nin bir taarruzuna uğradığımız takdirde BM'nin, Kore'ye olduğu gibi, Türkiye'ye de yardım edeceğini kabul etmek, etmeyeceğine inanmaktan daha makul ve mantıklıydı. Diğer taraftan ABD de dünyanın herhangi bir tarafında hür milletlere yapılacak bir taarruza fiilen karşı koyacağını ilân etmemiş miydi? Türkiye'nin stratejik konumu Güney Kore'ninkinden çok daha önemli olduğuna göre, bir taarruza uğradığımız takdirde bizim de yardım göreceğimizi kabul etmek gerekirdi. Daver, devamla, bir milyonluk bir ordu çıkartabilecek Türkiye'nin bir tugayını Kore'ye göndermekle savunmasız kalabileceğine de inanmıyordu. Üstelik, Kore'ye tugay göndermek, bizim BM nezdindeki vecibelerimiz dahilindeydi. Ayrıca, kamuoyu bu yardımın ABD'de yaratacağı tesiri düşünmek zorundaydı: "Amerikalılar kendilerine yardım bahsinde ilk civanmert adımı atan Tükiye'ye askeri, battâ iktisadî yardım hususunda daha cömert davranmak icap ettiğini anlayacaklardır."[6]

CHP'nin sözcüleri ne derse desinler, karar, ülke çapında olumlu bir hava yaratmıştı. Kore'ye yardım, özellikle irtica ve komünizme karşı fevkalâde duyarlı olan gençlik kesiminde derin bir heyecan uyandırmıştı. En büyük öğrenci örgütü olan "Türkiye Millî Talebe Federasyonu", "Hak ve hürriyet yolunda girişilmiş olan bütün taahhütleri yerine getirmeyi kendisine görev sayan bir milletin evlâtları olmaktan duyduğumuz gurur sonsuzdur" diyor-

belirtmişti. Bu göçün Türkiye'yi, o devirde, ne kadar sıkıntıya soktuğu herkalde malûmdur. Bulgaristan'ın bu tavrının oluşmasında Moskova'nın ne ölçüde parmağı vardı, bilinmez!..

(6) "Kararımız isabetli mi, değil mi?", **Cumhuriyet**, 28.VII.1950.

Levent Şahverdi Arşivi

du[7]. Bu ateşli bildirinin altında genel başkan Can Kıraç'ın imzası vardı. Türkiye komünizme karşı hür milletlerin yanındaydı. Komünistliği, İslâmiyet de katiyetle reddetmekteydi. 25 Ağustos'ta bir basın toplantısında Diyanet İşleri Başkanı Ahmet Hamdi Akseki, "Komünistliğe karşı gelebilecek en kudretli silah, iman ve ruh kuvvetidir. Hakiki bir mümin'in komünistlik fikirleriyle ve icraatıyla bağdaşabilmesine imkân yoktur" diyordu[8]. Daha sonra Diyanet, Kore harekâtına iştirakın "cihad" sayılabileceği ve Kore'de vefat edenlerin "şehit" olacağı fetvasını verecekti[9].

Basına gelince, DP'ye fazla yakınlığı olmayan gazeteler bile yukarıda Abidin Daver'in yaklaşımında da görüldüğü gibi, kararı müspet yönde değerlendireceklerdi. Nadir Nadi, Hükümet'in bu kararı "şüphesiz sırf hürriyet ve barış dünyasına karşı beslediği bağlılık duygusundan" aldığını yazıyor ve bu kararın sonucunda BM'nin canlı bir teşkilât olarak var olup olmadığını ispat edeceğini de kaydediyordu. Bu, ikinci husus önemliydi. Eğer, BM,

> "Varsa, bizim misâlimiz bu teşkilâtı kavlen değil, fiilen harekete geçirmeye yarayacak, tecavüzü suç sayan bütün hürriyetsever devletler bize uyarak tecavüze uğrayan hesabına ellerinden gelen yardımı esirgemeyeceklerdir. Böylece, BM Teşkilâtı kısa zamanda lâyık olduğu hayatiyete kavuşacak, bir isim olmaktan çıkacak, elle tutulur, gözle görülür bir varlık haline yükselecektir. Tek çıkar yol da zaten budur. Üçüncü cihan harbini başka türlü önlemeye imkân yoktur."[10]

Bu yazının yayınlanmasından iki gün sonra Nadir Nadi, CHP'nin imza toplayarak konuyu Meclis'e getirme gayreti-

(7) Toker, **Demokrasimizin...** s. 84-85.
(8) **Cumhuriyet**, 26.VIII.1950.
(9) İlâhiyat Kültür Telifler Basım ve Yayın Kurumu, **Kore Savunmasına Katılmamızda Dini ve Siyasi Zaruret** (İstanbul, 1950), s.13-14, 50-55.
(10) "Hükümet'in Kararı", **Cumhuriyet**, 27.II.1950.

Levent Şahverdi Arşivi

ni eleştirecekti. Yazara göre, CHP, nazik bir dış politika meselesinde bir dahili buhran yaratma azmindeydi. CHP'nin Kore Olayı'nı böylesine ele alarak "havayı bulandırmasını" üzüntü ile karşılıyordu. Tenkitlerin şekline dair kısmına o da katılıyordu. Evet, mesele TBMM'ne getirilmeliydi. Bu, T.C.'nin dış politika gelenekleri icabıydı. Ancak, burada Hükümet'e düşen hukuki bir zorunluluk yoktu. Bir kere, T.C. Kore'ye savaş ilân etmemiş, BM nezdindeki taahhüdünü yerine getirmişti. Üstelik, BM'e verilecek cevap Meclis'e getirilmiş ve Dr. Ekrem Hayri Üstündağ ve arkadaşlarının önergesiyle tasvip de bulmuştu. Durum böyle olunca, muhalefetin, özellikle CHP'nin tavrı hissiydi.

> "Dediğimiz gibi hadisede bizi üzen nokta, çok nazik bir dış politika meselesinin partilerarası bir iç politika davası haline düşmesi tehlikesidir. Hükümet, vaziyeti idare etmek hususunda şekil bakımından acemilik gösterdi ise, karşı tarafın bunu istismara kalkışmasını -içinde yaşadığımız şartlar bakımından- mazur göremeyiz. Bir gün herhangi bir tecavüze uğrayacak olursak, buna Hükümetin son kararı sebebiyet verecekmiş gibi ortada bir hava yaratılmak isteniyor ki, bu yurd menfaatlerine uymadığı gibi, realiteye de taban tabana zıddır. Kars'a, Ardahan'a ve Boğazlar'a açıkça talib çıkıldığı zaman bunu biz kışkırtmadığımız gibi, yarın yeni bir tatsız hadise zuhur ettiği takdirde biz gene en aşağı dünkü kadar masum olacağız. Unutmayalım ki, halkın zihnine şüphe tohumları aşılamak sadece düşmanlarımızın işine yarayacak, onların cesaretini arttırmaktan başka bir netice doğurmayacaktır. Bize düşen vazife, 1945'den beri dış politikada başarı ile yürüttüğümüz birlik ve beraberliğin havasını bir an olsun bulandırmadan devam ettirmektir. Selâmetimiz bundadır."[11]

(11) "Haklı ve Haksız", **Cumhuriyet**, 29.VII.1950. **Cumhuriyet** isimsiz bir başma-

Levent Şahverdi Arşivi

Cumhuriyet'i takiben **Yeni Sabah** da benzeri bir tavır sergileyecekti. CHP, başmakalenin yazarına bakılırsa, "sokak politikacılığı"na soyunmuştu. Üstelik, Menderes bir basın toplantısı yaparak meseleyi en kısa zamanda Meclis'e getireceğini, ileride bu kabil hadiselerin çıkışında aynı hatayı yapmayacağını büyük bir samimiyetle itiraf etmişti[12]. DP'nin bu anlayışlı yaklaşımına karşılık, CHP ve sabık Milli Şef'in hâlâ Hükümeti, Kore kararından dolayı sıkıştırması doğru muydu? **Yeni Sabah**, başmakalesini şöyle noktalıyor:

> "... CHP, harici tehlike bahislerini o kadar çok kullanmış ve dahildeki muhalefeti susturmak için o derece suiistimal etmiştir ki, şimdi hakikaten ve cidden fiili tehlike karşısında iken bile insanın onlara: "insaf edin, harici manzaraya bakın, mazinizi hatırlayın ve hiç olmazsa sükût etmesini ve böylelikle yurda hizmet etmesini öğrenin" demeye dili varmıyor, ama bu sözleri de söylemek lâzım."[13]

DP'li kalem Mümtaz Faik Fenik ise, CHP'nin "hırçınlığı" karşısında infiâlini gizlemiyor ve Hükümetin "açık ve dürüst" kararını övdükten sonra, İsmet Paşa'nın İkinci Dünya Harbi'ndeki tutumu ile Müttefikleri nasıl gücendirdiğini hatırlatırcasına şöyle diyordu:

> "Düşününüz bir defa: Eğer bu yardım yapılmamış olsa idi ve DP iktidarı, CHP iktidarı zamanında olduğu gibi bir savsaklama, bir oyalama siyaseti takip etseydi, milletlerarası topluluk içinde Türkiye

kalede de aynı tavrını tekrarlar: Milli Birliği Bozmamaya Dikkat", 11.VIII.1950.

(12) Menderes, eleştirileri cevaplandırdığı basın toplantısında CHP'ye yüklenmekten kaçınmamıştı. Şöyle der:
"Gerçek şudur ki, mutlaka iktidarda kalmayı tek maddeli bir program halinde kabul etmiş olanlar, muhalefete düştükleri zaman ülke çıkarlarının gereğine uyacak yerde hiddet ve infiallerinin etkisine kapılmak gibi hazin duruma düşüyorlar. Bazı politika hastalarının ve iktidar tutkunlarının karar ve hareketlerinde samimiyet aramak boş oluyor" Toker, **Demokrasimizin...**, s. 85.

(13) "Sokak Politikacılığı", 3.VIII.1950.

Levent Şahverdi Arşivi

> ne vaziyete düşerdi? Memleketimiz mazallah bir tehlikeye maruz kaldığı zaman BM'den ve Amerika'dan hangi yüzle yardım isteyebilirdik?"[14]

Fenik, Kore'de dünya barışının mukadderatının söz konusu olduğunu belirtiyordu. Eğer Kore'de BM ülküsü mağlup olursa, "Kollektif Güvenlik" iflâs ederse, mütecaviz artık her yerde başkaldırabilme cesaretini kendinde bulabilecek, hattâ bu azgınlık Türkiye'ye de yönelebilecektir. Bundan dolayıdır ki, Kore'ye giden Türk askerleri, hem dünya emniyetini, hem de Türk hudutlarını korumaktadır. Çünkü, bugün Türkiye, BM'ye karşı taahhütlerini yerine getirmezse, yarın muhtemel bir tecavüz karşısında yalnız kalacaktır. Kaldı ki, ülkemiz, "bir mütecavizin istilâ sahası dahilindedir." Bu harp, Fenik'e göre, dünya barışına karşı yapılacak tecavüzlerin bir "deneme tahtası" hâline gelmiştir. Tecavüze karşı çıkılmadığı takdirde gerisi gelecektir. İşte;

> "Kahraman askerlerimiz, kıtalar ötesi diyarda çarpışırken vatanımızın hudutlarını muhafaza için savaştıklarını bilecekler ve o imanla silahlarını kullanacaklardır.
> Kore dağlarından aksedecek "Allah Allah" nidalarının biz şimdiden bütün sınırlarımızı koruduğunu hisseder gibi oluyoruz. İşte bu sesler bu aziz vatanımızın üzerine rahmet olacak ve beşeriyeti de milletimizle beraber huzura kavuşturacaktır. Çünkü Kore harbi dünyanın ölüm ve kalım harbidir.
> Kore'ye giden kahramanlarımız yolunuz açık olsun! Hepinizi birer gazi olarak tekrar bağrımıza basacağımız mesut günleri bekliyoruz."[15]

EK: 3 Ağustos 1950 tarihli Vatan'dan.

Tarihin sinesinden bir ses yükseliyor, bütün dünya bu-

(14) "Dünya Çapında Bir Karar", **Zafer**, 3.VIII.1950.

(15) "Kore'ye Gidecek Türk Askerleri Yolunuz Açık Olsun...", **Zafer**, 27.VII.1950. Benzeri bir ifade için, bkz: EK.

Levent Şahverdi Arşivi

nun akislerivle çalkalamyor: Türkler geliyor!

Bu ses, 4500 kişilik bir Türk askeri kuvvetinin Kore'ye gönderileceği haberinin bir ifadesi değildir, tarih boyunca daima asaleti ve büyüklüğü temsil etmeyi bilen Türk ruhunun dünya sahnesinde yeniden şahlandığının bir müjdesidir.

Arkadaşımız Altemur Kılıç New York'tan gönderdiği bir mektupla bize bildiriyor: Kore'ye Türk askeri gideceği haberini bir Amerikan gazetesi: "Tükler geliyor!" diye manşet şeklinde neşretmiş. Bu manşet, bir gazetecinin buluşu diye mütalâa edilemez, tarihin derinliklerinden kükreyen bir nidânın coşkun sürükleyici bir akisidir. Dünyayı felaketten kurtarmak azminde, Türk milletinin üzerine aldığı yüksek mânevi vazifenin dünyaya ilânıdır.

Adnan Menderes Hükümeti, tarihi kararını verirken, hiçbir küçük hesaba tâbi olmamıştır. Sadece tarihin büyüklere ve cesurlara nasip ettiği bir vazifeye sahip çıkmıştır. Böylece de Türk tarihini dolduran yüksek an'anelerin seviyesine yükselmiştir.

Tarihimizdeki yaratıcı ve yaşatıcı kudreti; istilâ ordulan, fütûhat selleri temsil etmiyor, bunlar gelici, geçici hadiselerdir. Asıl değişmeyen ve Türk büyüklüğünün ifâdesi olan taraf, bir ideal gaye için hesap etmeden, korkmadan vermeyi bilen ve fedakârlıkta haz duyan asil ve necip ruhtur.

Bugün Amerika'yı harekete getiren, insanlık hesabına fedakârlıklara sevkeden, milyarlar değerinde maddi kıymetleri, milyonlarca canı tehlikeye atmaktan sakınmayan cömert ve asil ruhun, biz asırlardan beri âşinasıyız.

Amerika'nın keyfinden evvel biz, İstanbul'u aldığımız zaman tahakküm bayrağı açmadık, dünyanın o devrinin tamamiyle yabancısı olduğu dinî tolerans ve vicdan hürriyeti bayraklarını açtık. Otuz sene muharebesinde Avrupa insanları, bir itikat farkı için birbirlerini boğazlarken, Türk ülkeleri Müslüman, Hıristiyan, Musevi bütün din ve mezhepler için vicdan hürriyetinin sevgi ve şefkat dolu

Levent Şahverdi Arşivi

bir cenneti manzarasını gösterdi.

İspanya'da Museviler, taassubun zulmüne uğrarken, onların feryatları karşısında ihtizâza gelen kalb, Türk milletinin kalbi oldu. Yüz binlerce zulüm kurbanına şefkat kucağını açtık.

Leh milleti gadre uğruyor, büyük devletler tarafından taksim ediliyor, boyunduruğa vuruluyor. Onların ızdıraplarını duyan, onlarla beraber dertlenen, en zayıf bir devrinde büyük devletlere meydan okuyan, Lehistan istiklalinin ufûlünü tanımayan, Babıâli'nin kabul resimlerinde Lehistan sefirinin adını daima anan millet, Türk milletidir.

Uzun yıllar kahır içinde yaşayan Leh milleti kurtuluş ümidini dünya yüzünde yalnız ve yalnız Türk milletine bağlamıştır. Milyonlarca Lehli: "Türk süvarilerinin atları Vistol Nehri'nin suyunu içtiği zaman kurtulacağız" imâniyle en karanlık günlerinde tarihin ufuklarına gözlerini dikmişlerdir. Nihayet hiç beklenmedik bir mucize olmuş, bir Türk Kolordusu Birinci Cihan Harbi'nde Galiçya'da vazife almış, süvarilerinin atları Vistol Nehri'nden su içmiş, bunun arkasından da Lehistan istiklâline kavuşmuştur.

Lehli ihtilâlciler Türkiye'ye iltica ediyor. O zamanın müstebit ve kahhâr devletleri olan Rusya ve Avusturya bunları teslim etmemiz için bizi tazyik altına alıyor. Biz zayıfız, büyük devletlere meydan okuyacak halimiz ve mecâlimiz yok. Fakat buna rağmen mert Türkiye'nin sesi yükseliyor: "Bize iltica edenleri teslim etmek, Türk şanına ve mertliğine uygun bir hareket değildir. Onlarla beraber icabında milletçe ölürüz, fakat mülteci teslim etmek kahpeliğini de göze almayız."

Acaba maddi hesapları hiçe sayan, büyüklüğün manevi kaplarını yüksek tutmayı bilen bu ruh, bir intihar ruhu mudur? Hayır. Tamamiyle aksine... Binbir imkânsızlık içinde Türk milleti, tarihin bütün kasırgalarına, kahredici kuvvetlerin bütün saldırışlarına mukavemet mucizesi-

Levent Şahverdi Arşivi

ni, sırf bu ruh sayesinde göstermiştir. Fedakârlıkları, mertlikleri hesapsızca yapmayı bilmesine rağmen bu sayede daima netice de almıştır. Nitekim, tarihin asıl duygularla girişilen pek mahdut harplerinden biri olan Kırım Harbi'ne ve bizim hesabımıza bunu takip eden büyük siyasi menfaatlere; 1948'de fiilî eserlerini belirttiğimiz asil ve mert ruh yol açmıştır.

Geçen Mart ayında İrlanda'ya gittim. Türkiye'ye karşı tasavvur haricinde bir sevgi buldum. Tafsilâtını ayrı bir yazıda anlatacağım bu sevginin kaynağı nedir, bilir misiniz? Bir asır evvel patates mahsulünün bozulmasından dolayı İrlanda'da müthiş bir kıtlık baş gösterince, o zaman İrlanda'nın Hükümdarı olan Kraliçe Viktorya küçük bir iane vermiş. Fakat Türkiye Hükümeti İrlanda'ya üç gemi dolusu zâhire yollamıştır!

1918'de, yani daha dün sayılacak bir tarihte cereyan eden bir vak'a var: Ordularımız bozulmuş, mukavemet imkânımız kalmamış, Mondros mütarekesi görüşülüyor, ileri sürülen şartlardan biri memleketimizde bulunan Alman ve Avusturya askerini müttefiklere teslim etmemiz... Türk tarihinin asil ruhunu en iyi kavrayan ve teslim eden, tarihi kahramanlarımızdan ve büyük devlet adamlarımızdan biri olan başmurahhasımız, o zamanki Bahriye Nazırı Rauf Bey, cevap veriyor: "Dünkü müttefiklerimizi size teslim edecek yerde, ölünceye kadar harbe devamı tercih ederiz."

Muhatabımız olan İngiliz denizcileri, hürmetle susuyorlar. Londra'ya danıştıktan sonra şartlarını geri alıyorlar, büyük bir milletin karşısında bulunduklarını da hissediyorlar.

"Türkler geliyor!" nidâsı, işte bütün bu ruhun yeniden şahlandığının ve vazifeye hazır bulunduğunun ifadesidir. Hükümetimiz, bu ruhun ilhâmiyle kararını vermiştir. Kore'ye gidecek askerimizin miktarı ve teçhizatı davanın esasına teşkil etmez. Ne kadar kuvvet göndersek Amerikan milletinin onun kadar bizim için de müşterek dâva

Levent Şahverdi Arşivi

namına göze aldığı fedakârlığa nispetle pek az kalır. Asıl iş, askerimizin taşıdıkları ve Kore'de akıncısı olacakları yüksek ruhtadır. Maddiyatçi Moskof saldırıcı ruhunu ve komünizm maskeli yıkıcı kuvvetleri, atom bombaları değil, ortalığı kaplayacak ve gözleri kamaştıracak olan böyle asil, yüksek ve coşkun duygular, diz çöktürecektir.

Meclis toplantısı, usûl, şekil, pazarlık diye ortaya atılan mırın kırın belirtileri, asil tarihî rolümüze karşı hiç farkında olmadan girişilen bir baltalamadır, bir bozgunculuktur. Alâkalılar gözlerini açıp artık bu feci hatalardan dönmek cesaretini göstermelidirler.

Bir, iki güne kadar kahraman askerlerimiz dünya sahnesinde vazifeye çıktıkları zaman "Türkler geliyor!" nidâları bütün bir milletin tam bir ahenk ve birlik içinde desteklediğini bütün insanlık görmeli, duymalıdır. Bu tesiri bozmaya, bu rolü sekteye uğratmaya istikbâl hesabına asîl hareketimizden doğacak imkânları sarsmaya, kabaran kahramanlık ve mertlik damarlarımızı uyuşturmaya hiç birimizin hakkımız yoktur.

Biz şuna eminiz ki, ufak tefek bulutlar derhal dağılacak, sulhü kurtarmak ve saldırıcıya göz dağı vemek vazifesiyle dünya sahnesine çıkan Mehmetçiği, bütün millet, yürekten gelen başarı dilekleriyle, müşterek mertlik ve hamaset duygularının coşkun belirtileriyle uğurlayacaktır.

Ahmet Emin Yalman

VIII

KORE'DE SAVAŞ, TÜRK TUGAYI'NIN TEŞKİLİ VE PASİFİK'E İNTİKALİ

Tekrar savaşa dönelim: Yukarıdan da hatırlanacağı gibi, 25 Haziran'da Rusya'nın geniş çapta takviye ettiği düşünülen Kuzey Kore Ordusu 38. Paralel'i geçmişti. Bu taarruza Güney Kore'nin dayanamayacağı görülmüştü.

Levent Şahverdi Arşivi

Nitekim, harp başladıktan beş gün sonra Seul düştü. Artık düşman Han Nehri'ni de geçerek, Güney Kore hatlarını yarmaktadır. Gelişmeler karşısındaki Washington'un tepkisini işlerken, Başkan Truman'ın Tokyo'da bulunan ABD Uzak Şark Kuvvetleri Başkomutanı Gen. Mac Arthur'u BM gücü gelmeden savunmayı örgütlemeye memur ettiğini kaydetmiştik. Mac Arthur, bizzat cepheyi gezerek Güney Kore Ordusu'nun, bırakınız düşmanı püskürtmeyi; tutunamayacağını görmüş ve güneyde Pusan civarının tahkim edilmesine başlanmasını emretmişti. Temmuz başından itibaren Pusan Kıyıbaşı mevziine Japonya'dan gelen Amerikan tümenleri yerleşecektir. Güney Kore'deki bütün askerî kuvvetler, VIII. Amerikan Ordusu'nun komutasına girer. İki ay boyunca şiddetli çarpışmalar olacak, fakat gelen yardım ile Kuzey Kore Ordusu'nun inatçı taarruzunun gücü kırılacaktır.

Mac Arthur'a göre, şimdi sıra teşebbüsü ele alıp, stratejik karşı taarruza geçmeye gelmiştir. İşte, bu safhada Mac Arthur'un düşündüğü, düşman gerilerine "amfibik" bir çıkarma yapmaktı. Bunun için en elverişli yer, Kore'nin batı kıyılarında olduğundan düşman bağlantı yollarının birleştiği İnchon sahiliydi. Bu çıkarmanın gerçekleşmesi hâlinde Pusan önünde taarruzlarını sürdüren düşman kuvvetlerinin geri ile olan ana bağlantıları kesilmiş olacaktı. 15 Eylül'de harekât uygulamaya kondu. Başarılıydı. Düşman kapana kısılmamak için ricat etmek zorunda kalacaktı. 28 Eylül'de Seul geri alındı. Bu arada VIII. Amerikan Ordusu da, İnchon çıkarması ile uyumlu olarak Pusan Kıyıbaşı mevzilerinden taarruza geçmiş ve düşmanı 38. paralele kadar geniş bir araziyi bırakmaya zorlamıştı[1].

(1) Kore Savaşı'nda ABD (ve BM) Gücü'nün harekâtı için, şu askerî tarih kaynaklarına bkz: **United States Army in the Korean War** serisinden; Roy E. Appleman, **South to the Naktong, North to the Yalu, June-November 1950** (Washington, 1961); Walter G. Hermes, **Truce Tent and Fighting Front** (Washington, 1966). Deniz ve hava operasyonları için ise, bkz: James A. Field,

Levent Şahverdi Arşivi

İşte, şimdi tarihi kavşağa gelinmişti. 38. paralel geçilecek miydi? Uzmanlara göre, "askerî bakımdan Kuzey Kore Kuvvetleri'ni yok etmek ve Güney Korc'yi bir daha istilâ etmesine engel olmak için bozulmuş tümenlerin yeniden tertip ve tanzimine imkân bırakmamak için düşmanı şiddetle izlemek gerektiği apaçıktı."[2] Ancak, karar vericilerin nezdinde Kore'deki çarpışmaların stratejik zorunluluktan fazla siyasî cephesi önemliydi. Siyasî etkenler, askerî harekâtı sınırlıyordu. Washington, Dışişleri yetkililerinin itiraflarından öğrenebildiğimiz kadarıyla, ne SSCB, ne de Komünist Çin ile bir savaş riskini göze almak istiyordu. Bu sebeple, savaş "tırmandırılmamalıydı". Askerî ve siyasî faktörler dengelenmeye çalışıldı. Ve, nihayet, 27 Eylül'de Mac Arthur'a Kuzey Kore Ordusu'nu imha etmesi talimatı verildi. 38. paraleli geçebilirdi. Ancak, "dikkatle"... Dışişleri'nin Uzakşark Bürosu'ndaki bir yetkili, Çin ve Rusya'yı "tahrik etmeyecek" şekilde Kuzey Kore arazisine girilmesi talimatını verdiklerini hatıralarında ifade etmektedir[3]. Tabii bu harekâtın sınırını, daha doğrusu nerede "kritik" noktaya ulaşıldığını, takdir etmek Mac Arthur'un tasarrufundaydı. Washington, Sovyet veya Komünist Çin müdahalesi ihtimâlini Mac Arthur'un gözlemlerinden -ya da istihbaratından- ancak öğrenebilirdi. General ise başkente bu konuda "müsterih olmaları-

Jr.: **History of United States Naval Operations: Korea** (Washington, 1962) ve Robert F. Futrell, **The United States Air Force in Korea, 1950-53** (New York, 1961). Ayrıca, "resmî" kaynakların dışında, bkz: James F. Schnabel, **United States Army in the Korean War. Policy and Direction: The First Year** (Washington, 1972). Kore Savaşı'na iştirak eden komutanların anıları da mevcuttur. Meselâ: bkz: M. Ridgway: **The Korean War** (New York, 1967).

(2) Türk askerinin Kore'deki öyküsü en geniş şekilde **T.C.** Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı'nın resmî yayınları arasında bulunabilir. H. E. Erkilet, T. Bıyıklıoğlu ve H. Arun tarafından kaleme alınıp C. Akbay tarafından gözden geçirilen **Kore Harbi'nde Türk Silahlı Kuvvetlerinin Muharebeleri, 1950-53** (Ankara, 1975) gerçekten önemli bir boşluğu vukufla doldurun ancak; askerî terminolojisi konuya yabancı bir okuyucuyu zorlayacak bir araştırmadır. Kısa bir özeti de 1959'da (Ankara) yayınlanmıştır. Biz bu çalışmamızda, 1975 nüshasından yararlandık. Yararlanırken de harekâtların anlatımını basitleştirmeye çalıştık.

(3) Alexis Johnson/Jef O. Mc Allister; **The Right Hand of Power** (New Jersey, 1964), s.103.

Levent Şahverdi Arşivi

nu" bildiriyordu. Mac Arthur gibi Uzakşark'ta, özellikle Japonya'da adetâ bir büyükelçi gibi davranan, hattâ bu bölgede Washington'u bile çiğneyip, şöhretine güvenerek kendi dış politikasını uygulayan birisinin Dışişleri'nin diplomatik hassasiyetine ne ölçüde tercüman olması beklenebilirdi? Mac Arthur zaten kaç zamandır Washington'un Uzakşark siyasetinin Komünistlere karşı fazla "ılımlı" olmasını "zaafiyet" olarak değerlendiriyordu. Bölgenin "yeniden yapılanması" fırsatını kaçırmayacağı belliydi. Savaşın tırmanmasından Mac Arthur sorumluydu, ileride göreceğiz. Ancak, bazı Dışişleri yetkilileri, onu yeterince "hizaya sokmadıkları" veya ona verilen talimatta, bakanlığın siyasî endişelerini pek açıkça dile getirmedikleri için, kendilerini de suçlamaktadırlar[4] . 1 Ekim'de Komünist Çin Başbakanı Çu En-Lai, Pekin radyosunda "komşu istilaya uğrarken Çin ulusu kayıtsız kalamaz... Kore'yi kurtarmak için onları destekleyeceğiz" dediği zaman, Washington'daki karar vericiler Pekin'in "blöf" yaptığını sanmışlardı. Washington'un ikna kabiliyeti ile BM de 7 Ekim'de Mac Arthur'un Kuzey Kore topraklarına girmesini onayladı. BM'de hâkim olan düşünce, bu yolla Kuzey Kore'nin çökertilebileceği ve ülkenin, aldıkları kararara uygun olarak, tek ve demokratik bir yönetim altında "birleşebileceği" idi. Mac Arthur, BM'in bu tavrını kendisine Kore siyasi tarihini değiştirecek bir "imkân" olarak yorumlamayı tercih edecekti. Ve, aynı ayın 9'unda VIII. Amerikan Ordusu, 1 Ekim'de 38. paralelin kuzeyine geçen Güney Kore Ordusu'na katılmak üzere harekete geçti. Bunun üzerine Komünist Çin Orduları da "gönüllü" birlikleri adı altında Kore Savaşı'na iştirak ettiler[5].

Sırası gelmişken, BM Gücü ve dolayısıyla Türk Tugayı'nın Kore'de karşılaşacağı düşmanı -Çin'i- tanıyalım: Çekirdek; SSCB'nin kurduğu ve desteklediği Kuzey Kore

(4) Johnson/Mc Allister, a.g.e., s.105.

(5) Çin'in Kore Savaşı'na girişi ile ilgili olarak, bkz: Allen S. Whitting, **China Crosses the Yalu: The Decision to Enter the Korean War** (New York, 1960).

Levent Şahverdi Arşivi

Ordusu'dur. Ancak, Kore Savaşı'nda esas güç, Komünist Çin Ordusu olacaktır. Japon istilasını başarıyla defetmiş, Çin İç Savaşı'ndaki galibiyeti ile de tecrübeli, ideolojik açıdan zinde ve katı disipline, meşakkate tahammüllü bir personel... Bu kuvvetlerde, Çin İç Savaşı'ndan uygulanan strateji, düzenli ordu hâline dönüşünce de terk edilmemiştir. Bu itibarla, Komünist Çin Ordusu, gündüz saklanan, gece vuruşan bir eğilime sahiptir. Sevk ve idarede hâkim olan ruh, oynak bir cephe üzerinde manevra muharebesidir. Bunda başarı, geçilmesi güç arazide de yüksek hareket ve manevra yeteneğine sahip olmaya, süratle taarruz, süratle çekilme, süratle toplanma ve düşmanı parçalayarak dağıttıktan sonra teker teker imha etmeye dayanmaktadır. Taarruzda, Çin Ordusu, hücuma geriden başlar. Bu maksatla, ordunun emrindeki gerillalar kuşatmayı sağlamalıdırlar. Düzenli birlikler de düşmanı birkaç kat -bütün cepheden- sardıktan sonra, her taraftan saldırılarak neticeye gidilmelidir. Çin Ordusu, güçlü düşman ilerleyişi karşısında cepheye çakılmaz. Durdurmaya uğraşmayarak çekilmek, temel prensibidir. Ancak, burada amaçlanan; düşmanı hedefinden uzaklaştırarak kendisine doğru çekmek, pusuya düşürerek, yok etmeye çalışmaktır[6].

Çin Ordusu'nun Kore Savaşı'nda en güçlü desteği, Güney'e sızdırdığı "gerillalar" olmuştur. Bilindiği gibi, Kore'nin bölünmesinden sonra, Çin süratle Kuzey'i "Komünistleştirmeye" başlamıştır. Ayrıca, aynı amaçla Güney'i de propaganda sahasına almış ve ajanlarını göndermiştir. Güney'e sızan Çin personeli, sadece "endoktrinasyon fedaileri" değillerdi. Çin İç Savaşı'nda pişmiş gerillacılar, Kore Savaşı sırasında Güney'de, cephe gerisindeki faaliyetler için bölgeye dağılmış ve burada teşkilatlanarak, Kuzey'deki Çin Genelkurmayı ile irtibath bir ağ kurmuşlardı. İleride de görüleceği gibi bu gerillacılar, BM Ordu'sunun gerisinde hassas yerlerde bin kişilikten fazla

(6) Erkilet/Bıyıkhoğlu/Arum, a.g.e., s. 181-7.

Levent Şahverdi Arşivi

gruplar halinde toplanarak yol, köprü, muhabere, ulaşım hatları, trenler, şoselere hücum ettikleri gibi Güney Kore şehirlerine, köylerine, depolarına, geri hizmet kurumlarına, hareket halindeki kafilelerle halk ihtiyacına çalışan fabrikalara, kurumlara, barajlara, hükümet dairelerine, komünist olmayanların canlarına ve mallarına, zarar verebilecekleri her şeye sürekli gece baskınları yapmışlardır[7]. Söz konusu gerillacılar, Kuzey'deki Komünist rejiminden Güney'e sığınan göçmenlerin arasına katılarak rahatlıkla BM Ordusu gerisine sızabiliyorlardı. Ayrıca, gündüz şehirde veya köyde halkın içinde farkedilmiyorlar, gece ise operasyonlarını gerçekleştiriyorlardı. İkmâl ihtiyacını terörle sindirdiği halktan sağlayan gerillalar, gece savaşında, baskın ve diğer muharebe hilelerinde fevkâlade uzmanlaşmışlardı[8]. BM Ordusu'nun, düzenli ordularla çok sıkı bir şekilde koordine edilmiş gerilla faaliyetleriyle mücadele etmesindeki sıkıntıları ileride, Türk Tugayı'nın muharebeleri vesilesiyle, daha ayrıntılı bir şekilde göreceğiz. Bu aşamada, kronolojik olarak biraz geriye giderek, BM'in çağrısına ilk icabet eden Türkiye'de Tugay'ın hazırlanış vetiresini görelim.

T.C. Genelkurmay Başkanlığı'nın 3 Ağustos (1950) tarihli emri uyarınca Kore'ye gönderilecek T.S.K. birliğinin Ankara'da kurulması ve hazırlıklarını tamamlaması öngörülüyordu[9]. Bu birlik, bir komutanlık karargâhıyla üç piyade taburlu 241. Piyade Alayı'ndan, üç bataryalı bir motorlu topçu taburundan ve gerekli yardımcı birliklerden meydana gelmiş bir "tugay" olacaktı. Yurdun çeşitli yörelerinde görev yapan birliklerden oluşturulan I. Türk Tugayı'nın komutanlığına Tuğgeneral Tahsin Yazıcı, kurmay başkanlığına Yarbay Selahattin Tokay, 241. Alay Komutanlığına ise Albay Celal Dora atanacaklardır[10]. Kore'deki

(7) Aynı eser, s.166.
(8) Aynı eser, s.168.
(9) Aynı eser, s.67.
(10) Yazıcı hatıralarında bu görevi "millet ve memleketimizin istikbâl ve mukaddesatını, BM'in sulh, emniyet ve hürriyet meşkûrelerini" düşünerek kabul ettiği-

Levent Şahverdi Arşivi

askeri durum Birleşmiş Milletler açısından vahim bir görüntü arzettiğinden, Türk Tugayı çok kısa zamanda kesin teşkilatlanmasını; silah, cephane ve araç ikmaliyle personel kadrolarını tamamlayıp, birliklerin eğitimini sağlamak zorundaydı.

Eğitimde esas alınacak konu, Mehmetçiğin Amerikan silahlarına alışmasıydı. Türk Tugayı Kore'ye kendi silahlarıyla gidecekti. Ancak, orada bu silahlar kendilerinden alınarak, Birleşmiş Milletler Ordusu'nda teçhizat standardizasyonunun harp şartlarındaki önemi göz önünde tutularak, Amerikan donanımı verilecekti. Bu sebeple, Tugay, Kore'ye intikal etmeden 241. Piyade Alayı bölüklerinden birer miktar subay, astsubay ve erin şimdiden yeni Amerikan piyade silahlarıyla eğitim ve atış yaparak, böylece alayda yeni Amerikan silahları için bir öğretim ekibinin yetiştirilmesi uygun görülmüş ve bu maksatla Alaya Amerikan Yardım Kurulu'nca Almanya'daki Amerikan birliklerinden getirilen 300 adet M, L modeli tüfek, bir miktar otomatik tabanca, hafif makineli tüfek, ağır makinalı tüfekler, roketatar ve gizleme ağları verildi. Bu yeni Amerikan silahlarıyla yapılacak eğitim ve atışlarda öğretmenlik vazifesini görmek için, 9 Eylül 1950 günü Çankırı Piyade Okulu'ndan bir Amerikalı piyade binbaşısının idaresinde üç Türk subayından meydana gelen bir eğitim kurulu da getirildi. Bundan başka 2. Zırhlı Tugay'ın motorlu piyade taburundan 60 ve 81 mm'lik bir miktar havan da eğreti alınarak eğitim ve atışlara başlandı. Bu suretle 241. Piyade Alayı birlikleri bir yandan kendi Türk silahlarıyla eğitime devam ederken, öte yandan da Amerikan piyade silahlarıyla eğitim ve atış yapıyordu[11].

Aşağı yukarı bir ay sonra, 14 Eylül'de eğitim için sınıf okullarına gönderilen birliklerin, Ankara Etimesgut'da toplanmaları başladı. Bu toplanma sırasında Etimesgut

ni belirtir: Tahsin Yazıcı, **Kore Birinci Türk Tugayı'nda Hatıralarım** (İstanbul, 1963), s .61.

(11) Erkilet/Bıyıkoğlu/Arun, a.g.e., s .69-70.

Levent Şahverdi Arşivi

garnizonunda birliklere eğlenceler tertip edilerek moralleri güçlendirildi; özel konferanslar ve film gösterileriyle askerin psikolojik hazırlığı sağlandı. O günlerde Tugay'a röportaj yapmak üzere gelen Amerikalı gazeteciye Kore yolcusu bir Mehmetçik şöyle cevap vermişti:

> "Dünya sulhunu ve uzaktan vatanımızın hudutlarını kötü niyetli düşmanlara karşı korumaya gideceğimiz için memnunluk, yalnız memnunluk değil, gurur da duyuyoruz."[12]

Mehmetçik için Kore "vatandaşlaşmıştı"; Osmanlı döneminde babalar, nasıl diyelim Galiçya'da çarpışmış, Yemen'e gitmiş; oraları yurdun bir parçası olarak görmüşse; bugünde Kore için o, aynı hislere sahipti[13].

Tugayda egemen olan havayı bir de Yazıcı'dan bir anekdottan aktaralım:

> "Hazırlıklarla uğraştığımız günlerin birinde karargâha sakalı göbeğine kadar uzun, geniş omuzlu, beline doladığı enli meşin kuşağının içindeki dimdik duran bir ihtiyar geldi. Bir bacağını Çanakkale'de kaybettiğini söyleyen bu ihtiyarın en küçük oğlu ilk kafileyle Kore'ye gidiyormuş.
>
> Yaşlı olduğu için çok sevdiği küçük oğlunu dünya gözüyle bir daha görmek, hem de Generali ziyaret etmek istemişti. Çam sakızı çoban armağanı kabilinden koltuğunun altında bir irice karpuz vardı.
>
> Bu, onun gani gönlünden, içten bir inanışla getirdiği hediyesi idi. Zaten gün görmüş haliyle gönüllerimizi çoktan kendisine bağlamıştı.
>
> İhtiyar gazinin bu hareketinden çok mütehassis olan General kendisini yemeğe alıkoydu, sofrada yanına oturttu. Aynı heyec'anlı günleri yaşamış iki asker; Birinci Cihan Harbine ait hatıraları yâdedip geçmiş günleri andılar. Yemekten sonra yanına ge-

(12) Yazıcı, a.g.e., s. 69.

(13) Özellikle, bkz: Seyfi Erkmen, **Kore'den Geldim** (İstanbul, 1951), s. 25-26.

Levent Şahverdi Arşivi

len oğlunu ihtiyar gazi bir kenara çekti, sırtını eliyle sıvazlayarak nasihatlerini tamamladı ve cüzdanından çıkardığı meşin mahfazalı muskasını öpüp alnına götürerek ona teslim etti.
Vedalaşmaları kısa ve askerce oldu. Ayrıldıkları zaman sakat bacağını bastonunun yardımıyla sürüyen ihtiyarın gözlerinden sakalına süzülen yaşları oğlu görmedi.
O, bizlerden dahi sakladığı gözyaşlarını elinin tersiyle silerken, Allah yolunuzu ve bahtınızı açık etsin diye dua ediyor ve kendisini şehre götürecek jipe doğru yürüyordu.
Aradan bir buçuk seneden fazla zaman geçmişti ki, bir gün Emekli Sandığı'nın önünde ihtiyar gaziyi gördüm, o beni tanıdı ve yolumu kesti. Sakalı biraz daha ağarmış, beli de biraz bükülmüştü. Gözlerinde:
"- O nerede?" der gibi bir ifade vardı.
Benim tereddütümü görünce yine eski, mert sesiyle:
"- Orada kalmış, haber ilettiler, maaşını almaya geldim, millet sağ olsun!" dedi ve sakat bacağını sürüye sürüye uzaklaştı."[14]

Tugay, 19-21 Eylül arasında tren yoluyla İskenderun'a taşındı. 259'u subay, 18'i askeri memur, 4'ü sivil memur, 395 astsubay ve 4414 erden teşekkül eden toplam mevcudu 5090 kişiden oluşan Tugay'ın İskenderun'a taşınması sırasında bütün istasyonlarda uğurlama törenleri eksik olmuyor; halk bayram heyecanı yaşarcasına peronlara dolup, taşıyordu. İskenderun'a varıldığında Tugay, kendileri için özel hazırlanan ve şehrin 18 km. güneydoğusundaki Atik Yaylası'ndaki ordugâha getirildi. Tarih, Kurban Bayramı'na tesadüf etmişti. 23 Eylül'de toplu halde kılınan namazdan sonra belediye Tugay'a büyük bir ziyafet verdi. Gece şenlikler yapıldı.

(14) Yazıcı, a.g.e., s. 70-71.

Levent Şahverdi Arşivi

Tugayı İskenderun'dan Kore'ye taşıyacak ve adetâ birer seyyar kışla olan beş gemi -üçü personel, ikisi teçhizat için- Amerika tarafından sağlanmıştı. Cumhurbaşkanı Celal Bayar da İskenderun'daydı. Askerî-mülkî erkân ve halk, bando eşliğinde Türk Tugayı'nı törenle uğurladılar. 25, 26, 29 ve 30 Eylül ile 2 Ekim'de hareket eden gemiler Süveyş Kanalı-Kızıldeniz-Mendep Boğazı-Seylan Adası'nın merkezi Colombo-Singapur-Filipinler ve Formoza Adası deniz yolunu izleyerek ve aralarındaki seyir mesafe ve sıralarını koruyarak 21 günde Kore'nin güney doğusunda bulunan Pusan Limanı'na vardılar. Eğitim faaliyetleri yolculuk sırasında da sürdürülmüştü[15].

12 Ekim'de General Yazıcı ve karargâh birliği gemiden ayrılmadan kısa bir tören yapılarak, Türk ve Amerikan silah arkadaşlığının ilk adımının sembolü olmak üzere karşılıklı hediyeler teati edilir[16]. Pusan Limanı'nda bütün gemiler buluşunca Tugay; ayın 18'inden başlamak üzere, rıhtıma çıkar. Sahilde onlar için Türk, Kore ve Birleşmiş Milletler bayraklarını sallayan çocuklarla, Güney Kore askerî-mülkî makamları, bando eşliğinde, bir karşılama hazırlamışlardır. General Yazıcı, onlara hitaben kısaca şunları söyler:

> "Geçirmekte olduğunuz faciaların elemlerine katılmış olarak memleketten yola çıktık. Mazlûm, mağdur bir millete samimi duygularla yardıma geldik. Kore'nin kurtuluşu için kendi memleketimizde imişiz gibi bütün gayretlerimizi sarfedeceğimize inanabilirsiniz. Allah hepimizin yardımcısı olsun."[17]

Gemileri terk eden her kafile sahilde bekletilmeksizin kamyonlarla tren istasyonuna gönderilir, oradan da vagonlara bindirilerek limanın 85 km. kuzeybatısındaki Taegu şehrine hareket edilir. Taegu'da Japonlar'dan kalma bir kışlaya yerleştirilen Tugay'ın silah ve cephane donatı-

(15) Erkilet/Bıyıklıoğlu/Arun, a.g.e., s. 74.
(16) Aynı eser, s. 76.
(17) Yazıcı, a.g.e., s. 101.

Levent Şahverdi Arşivi

mı tamamlanır, eğitimleri başlatılır. Bu arada Albay Celal Dora'nın memnuniyetsizliğine sebep olacak şekilde 241. Piyade Alay Komutanlığı kaldırılır. Yazıcı, Kore Türk Silahlı Kuvvetleri'nde, piyade taburları ile Tugay Komutanlığı arasında bir de Alay Komutanlığı kademesinin bulunmasını gereksiz, hattâ -sevk ve idare bakımından- mahzurlu görmüştür. Alay Komutanı bundan böyle Tugay Komutan yardımcılığı görevini deruhte edecektir.

Türk Tugayı'na ilk görevi 7 Kasım'da tebliğ edilir. Mac Arthur'un karargahından gelen bir emirle VIII. Amerikan Ordusu'na bağlanmışlardır. Akabinde, Tugay'ın 25. Amerikan Tümen Komutanlığı'nın emri ile Seul'ün 46 km. kuzeybatısındaki Munsan bölgesinin emniyetinden mesul tutulduğu anlaşılacaktır. Tugay, 10 Kasım'da Taegu'dan hareket eder. Kendisine yolda düşmanın çete faaliyetlerine rastlanabileceği ikaz edilmiştir. Türk Tugayı birlikleri derhal kendilerine ait bölgelerde geniş keşif ve emniyet düzeni alırlar. Bu safhada henüz bir çatışma kaydedilmemiştir. Ancak, Türk Tugayı'nın bağlı bulunduğu VIII. Amerikan Ordusu genel bir taarruz hazırlığı içindedir. Bu sebeple 25. Tümen Sinchon bölgesinde toplanmaktadır. Böylece, Tugay'a bu taarruzda 25. tümenin ihtiyatını teşkil etmek üzere Kunuri'ye intikali emredilir.

IX

MEHMETÇİK'İN "KUNURİ DESTANI"

Türk Tugayı 26 Kasım akşamı Kunuri bölgesinde emniyet düzeni alır. Türkler Kunuri'de toplanırken Çin kuvvetleri o sabah VIII. Amerikan Ordusu'nun cephesiyle sağ yanına doğru karşı taarruza geçmişlerdir. Çinlilerin büyük gücü ve yoğunlaşan hücumlarıyla durum birdenbire Birleşmiş Milletler kuvvetlerinin aleyhine dönmüştür.

Levent Şahverdi Arşivi

Tokchon sarılmış; 9. Kolordu'nun gerileri de düşmana açılmıştır. Böylece, VIII. Ordu ciddi bir kuşatılma tehlikesi ile karşı karşıyadır. Beklenmedik gelişmelerin vahameti ile 9. Kolordu Komutanı, Gn.Yazıcı'yı karargahına çağırarak, Tugay'a başarılı olduğu takdirde Birleşmiş Milletler Gücü'nün bu çıkmazdan kurtarabilecek talimatını verir:

> "Türk Tugayı Kunuri-Tockhon yoluyla hareket ederek Tockhon'u işgal edecek, buradan 9. Kolordu'nun sağındaki 2. Tümen ile bağlantıyı sağlayacak ve Hyangsang-Changsang-ni üzerinden kuzeybatıya, 2. Amerikan Tümeni'nin sağ kanadına ve gerisine giderek, kuzeybatıya giden yolu emniyet altına alacaktır!"[1]

Bu emirle Türk Tugayı'ndan "mucizevi" bir sonuç alması beklenmektedir. Çaresizliğin telaşı ve paniği ile 9. Kolordu düğümü çözme görevini Türkler'in üzerine yıkmıştır. O emirle Kore Savaşı'nın bütün muharebelerine kıyasla askeri tarih ve dünya kamuoyunda en fazla hatırlanan Türk Tugayı'nın "Kunuri Destanı" başlayacaktır.

"Kunuri Destanı"nı kavrayabilmek için, ilkin bölgenin yapısından kaynaklanan zorluklara temas etmek gerekmektedir. Kunuri kasabası Chongchon Nehri'nin doğusunda ve kuzeye giden büyük şose ve demiryolu üzerindedir. Tokchon ile Kunuri arasında orta yerde kuzeyden güneye uzanan Karilyon sıradağları vardır. Bölge genel olarak dağlık ve yolsuzdur. Kaynağı bu sıradağlarda ve yol civarında olan Tokchon suyu, batıya doğru sarp yerlerden çağlayarak geçer ve Wavon'da düzlüğe gelir. Dere Cheyang-myon Dağı'na güneyindeki boğazdan Sinnim-ni ve Kaechon yakınlarından ve Kunuri güneyden Chongchong Nehri'ne kavuşur. Kaechon suyunun kaynağının doğusunda ve Karilyon dağlarının doruk çizgisinin doğusundaki dereler, düzce arazide birleşerek Siryan-gang adı ile Tokchon'da Taedong Nehri'ne ulaşır. Tokchon'a gitmek için Kunuri'den başlayarak doğuya doğru giden ve düzce

(1) Erkilet/Bıyıkhoğlu/Arun, a.g.e., s. 88.

Levent Şahverdi Arşivi

araziden geçen Kaechon suyunu izleyen bozuk şoseden yürümek zorunludur. Bu yol Wavon'dan sonra Karilyon Dağı'na tırmanmaya başlar. Yol dik, dar, dönemeçleri çok sert kıvrımlıdır. Dağın doruk çizgisinden sonra doğuya inen yol kısmı da aynı şekilde çok sert virajlı, dar ve bozuktur. Yol bundan sonra düzce araziden Tokchon'a gider. Yolun geçtiği düzlükler, ortalama 1500 metre kadar geniş ise de, Wavon güneyinde ve Kaechon-Kunuri arasında dar boğaz halindedir. Yolun geçtiği arazi kayalık, uçurumlu ve etrafı yolsuzdur. Karilyon Dağı'nın iki yamacında motorlu araçların yol dışına çıkmaları imkânsızdır. Bu dağda bir kamyon geri dönemez. Geri dönebilmek için düz bir yer aramak zorundadır. Düzce yerlerde kayalık dolayısıyla motorlu araçlar yolu terk edemez. Köy yollarının hali ve arazinin sarplığı motorlu aracı bir tek şose üzerinde veya pek yakınında bulunmaya zorlar. Bu zorunluk muharebelerin şosenin iki tarafında yapılmasını gerektirmiştir[2].

İşte, Türk Tugayı'nın aşacağı ve Komünist gerillalarla Çin düzenli birliklerine karşı emniyete alacağı arazi budur! Söz konusu güçlüklere rağmen elde piyade taburlarını taşıyabilecek motorlu araçlar yoktur. Kolordu'dan kamyon istenir. Beklenilen 50 kamyonun yirmibeşi ile harekete geçilir. Araçların temini konusundaki belirsizlikler, arazinin durumu ve birliklerin bir an önce Choyang-myon'a varıp dinlenmelerini temin gibi sebeplerle Tugay'ın parça parça hedefine varması zorunlu görülür.

27 Kasım günü ise, saat 14.30'da, 9. Kolordu'dan telsizle bir emir gelir: "Tokchon'a gidilmeyecektir"[3]. Düşman Chongsong-ni'de mevzilenmiştir. Türk Tugayı'ndan beklenen; ilerleyen Kızıl Çin orduları karşısında Yungdong-ni bölgesinde yolu kapamaktır. Ancak, tertibat alınması istenen bölge Tugay'ın hayli ilerisindedir. Hava kararmadan o bölgede savunma tedbirleri almak Tugay'ı tehlikeye atmak demek olacaktır. Gn. Yazıcı, insiyatif kullanarak,

(2) Aynı eser, s. 90.

Levent Şahverdi Arşivi

Choyang-myon kesimine geri dönerek Kunuri-Tokchon yolunu orada tıkamak kararını verir. Uzmanlar, 9. Kolordu tarafından verilen emrin gayesine, Tugay Komutanı'nın belirttiği kesimde daha güvenle ulaşılabileceğine işaret etmektedirler[4].

Yazıcı'nın bu kararından sonra yürüyüş durdurulur. Yürüyüş kolundaki yerler bozulmaksızın geriye dönülür. Böylece, öncü artçı olmuştur. Ancak, yukarıda belirtilen arazi şartları dolayısıyla araçlar geri dönebilmek için ileri gitmek ve genişçe bir yer aramak zorunda kalmışlardır. Bu yüzden hem çok zaman kayboldu, hem de duraklama ve karışıklıklar çıktı. Karanlık ve fazla yorgunluk sebebiyle geri kalmalar ve birliklerin birbirine karışması gibi durumlar olmuştu. Bunun sonucu birlikler Choyang-myon Boğazı'na, akşam yemeği yiyemeden aç ve yorgun bir halde gelmişlerdi. Yürüyüşler sırasında iaşe işleri de yolunda gitmemiş ve birlikler ancak Choyang-myon kesimine geldikten sonra gece yarısı ve daha sonra sıcak yemek yiyebilmişlerdi[5].

Birlikler Choyang-myon kesiminde toplanadursun, 28 Kasım günü yaklaşık saat 04.00 sıralarında Tugay'ın Keşif Müfrezesi baskına uğramıştır. Müfreze bir süre çatışmaya girmiş; ancak direnci kırılarak dağılmıştır. Bu arada Tugay'ın Amerikalı muharebe subayı da düşmana esir düşmüştür. Gelişmeleri duyan Tugay Komutanı, baskın mahalline en yakın birliğin -2. bölük- derhal hareketle geride kalan araç ve erleri kurtarmasını isteyecektir. Ne var ki, düşman taarruzu bu mevzii aşmıştır. 2. Bölük ilerleyemez... Keşif Müfrezesi'nin dışında Tugay'ın en gerisinde kalan 10. bölük de düşmanla çatışa çatışa çekilir. Tugay'ın geri kalan kısmı Choyang-myon Boğazı'na derinliğine yerleştiği sırada, 10. Piyade Bölüğü'ne de, Boğaz'la Wavon köyünün bir km. kadar güneybatısındaki köprüye hakim tepeye mevzilenmesi bildirilmiştir.

(4) Aynı eser, s. 98.
(5) Aynı eser, s. 100-1.

Levent Şahverdi Arşivi

Türk Keşif Müfrezesi'ni dağıtan düşman 28 Kasım ortalık ağarırken 10. Bölüğe, hemen hemen bütün cephesinden birden 60-70 metreden ateş ederek hücuma başlamıştır. Fakat, takımlar ilerdeki postadan gelen çarpışma seslerinden iyice uyanık olduklarından düşmanın hücumlarını şiddetli ateşle karşılaşmışlardır. Etkili ateş yiyen düşman kısmen gerileyerek köprünün ötesinde mevzie girmiş, kısmen de sağa-sola kayıp, 10. Bölüğü kuşatmaya çalışmıştı. İşte böylece başlayan Wavon Muharebesi 28 Kasım 1950 akşamına kadar sürerek bütün Tugay birliklerinin birbiri ardından savaşa katılmalarıyla genelleşmiştir[6].

Kore'deki ilk süngü hücumu da o gün gerçekleştirilir:

> "Düşman sol kanadına müessir olmaya çalışırken 9. Bölük kumandanı kendisine gösterilen mevzi kısmını kifayetsiz bulmuş, daha kuzeydeki hâkim bir tepenin işgâlini lüzumlu görmüş, o tepeye sürdüğü takım, tepeye yaklaşınca uğradığı ateş karşısında genç, cesur kumandanı teğmen Orhan Özcan, takımını süngü hücumuna kaldırarak ve bir hamlede tepeye çıkarak karşısındakilerin hesabını görmüş ve Kore muharebelerinde ilk süngü hücumu şerefi, 9. Bölüğün o takımına nasip olmuştu. O hücumda takım kumandanı yaralandığı halde vazifesinden ayrılmak istememiştir. Otuz, kırk kişinin bile hücumu esnasında orman içinde, dağlar arasında, heybetli Allah Allah! avazeleri düşmanı hayli korkutmuş olacak ki, üzerlerinde şarjörleri takılmış ateşe hazır makineli tüfeklerini bile mevzilerinde bırakmışlardı."[7]

Kore Savaşları'na "Wavon Muharebesi" olarak geçecek 28 Kasım çatışmalarında düşmanın hiç görülmeyecek kadar iyi gizlendiği, askerlerinin çıktığı ağaçlardan otomatik silahlarla Türklere kurşun yağdırdığı anlaşılacak-

(6) Aynı eser, s.105.
(7) Yazıcı, a.g.e., s. 168-169.

Levent Şahverdi Arşivi

tır.

Nihayet, aynı gün -28 Kasım- 15.30 sıralarında "Tugay'ın çekilmekte olan 2. Amerikan Tümeni'nin sağ kanadı ile irtibat yaparak 998 ve 1190 rakımlı tepelerle bunların devamında geçen geniş bir hat üzerinde mevzi tutması" ciple gelen bir haberci tarafından bildirilir[8]. İrtibat subayı Lorenzo'nun esir düşmesi ile Kolordu ile bir süredir muhabere yapılamıyordu. Bunun yarattığı karışıklık Kolordu'dan gelen habere yansımıştı. Çünkü, bir kere zaten Tugay, emirde belirtilen mevkideydi. Öte yandan, Tugay ise, 2. Amerikan Tümeni'nin sağ kanadının nerede olduğunu bilmiyordu; gelen haberden de bu anlaşılmıyordu. Kolordu ile telsiz haberleşmesi de mümkün değildi. İşte, burada da Albay Dora'nın tavsiyesiyle Tugay yine insiyatif kullanır. Albay Dora'ya göre, Tugay, düşmanın üstün sayıdaki kuvvetlerinin devamlı şekilde yanlara taşarak birliklerimizin gerilerini kesmek için yapmakta olduğu kuşatmalar yüzünden tehlikeli bir durumdadır. Birliklerimizi sarılma ve yok olma tehlikesinden kurtarmak için bunların daha geriye çekilmesi gereklidir. Zaten Tugay bugünkü oyalama görevini tamamiyle yapmıştır. Alınan karara göre Tugay, 9. Kolordu'nun yer ve gerilerini korumak görevini daha elverişli olduğu düşünülen Sinnim-ni bölgesinde yapacaktır. Gereği Kolordu'ya bildirilir[9].

Uzmanlar, Wavon Muharebesi'ni şu şekilde değerlendirmektedirler:

"Bu muharebe dört ay önce teşkil etmiş bulunan 1. Tugayın ilk muharebesiydi. Tugay, yeni teşkil edilmiş ve yeni Amerikan silahlarıyla donatılmış olması, deniz aşırı uzun süren bir yolculuktan sonra Kore'de önce gerillacılara karşı kullanılmış bulunması dolayısıyla hareket ve muharebe kudretini gereği gibi geliştirmek için yeteri kadar zaman ve olanak bulamamıştı. Buna rağmen Tugay

(8) Erkilet/Bıyıkhoğlu/Arun, **a.g.e.**, s. 109.
(9) **Aynı eser**, s.110.

Levent Şahverdi Arşivi

dost veya düşman olduğu ayırt edilemeyen bir ülkede, çok sarp ve kapalı bir arazi ile soğuk hava şartları altında, dost taraf birliklerinin yardımından uzak olarak çok üstün sayıda ve akıcı bir düşmana karşı giriştiği bu muharebede 28 Kasım 1950 gününü kazanmış, düşmanın ileri hareketini bir gün geciktirmiştir."[10]

Çekilme 28 Kasım günü karanlık basınca başlamıştı. 28/29 Kasım gece yarısı düşman ani bir baskınla Sinnim-ni köyüne çekilen Türk taburlarına saldırır. Düşmanın gecenin karanlığından yararlandığı ya da bir gün önce köy istikametinde akan sivil kıyafetli göçmen kafileleriyle Tugay'ın yanına kadar sızdığı tahmin edilmiştir. Gerillalarla muntazam birliklerin birlikte düzenledikleri baskın, büyük ölçüde şaşkınlık yaratacak ve bazı birlikler heyecana kapılarak, yol boyunca birbirlerine karışmış bir şekilde çekilmeye başlayacaklardır. Durum kötüdür: Tugay'a bağlı piyade kuvvetlerinin üçte biri nerede ise çözülmüştür. Karargâh'ın 1. ve 2. taburlarla bağlantısı kesilmiştir. Bu arada Kaechon'da bir okul binasına yerleşmiş olan Tugay'ın da düşman baskınına uğramasının an meselesi olduğu rivayetleri etrafta dolaşmaktadır. Tümen, Tugay'ı unutmuştur. Amerikalılar'ın bu tavrını Yazıcı, "Tugay en sıkışık günü olan 29 Kasım günü yardımsız, kendi başına bırakılmıştı. Bu hâl Tugay'da derin bir teessür ve itimatsızlık yaratmış ve bunun acı tesir ve hatırası hayli devam etmiştir" şeklinde eleştirilecektir[11]. Terk edilmişliğine rağmen Tugay Komutanlığı, yine de Tümen'in ve onun bağlı olduğu 9. Kolordu ile VIII. Ordu'nun mukadderatını düşünüyordu. Düşman Tugayı devirdiği veya Türkler kendiliğinden çekildikleri takdirde, VIII. Ordu'nun işi bitikti. İşte, Gn. Yazıcı, Bu telaş, kötümserlik ve unutulmuşluk ortamı içinde hem kendi emrinde, hem de BM nezdinde çarpışan binlerce askerin, hattâ bütün savaşın mukadderatına tesir edecek bir ka-

(10) Aynı eser, s. 111.
(11) Yazıcı, a.g.e., s. 175

Levent Şahverdi Arşivi

rar almak zorunda kalmıştı: Ya 1. ve 2. Taburları kendi hallerine terk ederek çekilmek, yahut Sinnim-ni'de düşman tarafından çevrilmiş olan 1. ve 2. Taburları kurtarmak için geri giden birlikleri çevirerek Kaechon'da toplamak ve böylece bu kasabanın doğusundaki sırtlarda yeni bir savunma cephesi kurmak ve her çareye başvurarak yerinde kalmak ve direnmek gerekiyordu. Albay Celâl Dora'nın kendisine sorduğu "kararınız nedir?" sorusuna cevap olarak "toplanabilecek subay ve erlere Kaechon'un doğu sırtlarında savunmak, öndeki taburlarla bağlantı yapmak ve ondan sonra duruma göre hareket etmek" kararında olduğunu bildirdi[12].

Kendisini heyecana kaptırmayan Tugay Komutanı'nın kararı isabetli olmuştur. Verilen bu isabetli direnme ve savunma kararı sayesinde, geriye şuursuz akan insan seli Kaechon'da kısmen durduruldu. Bozulan birlikler burada düzenlenerek yeni bir direnme hattı kuruldu. Yalnız, bu hattın düzenlenmesi pek kolay olmayacaktı. Tugay Komutanı, o tarihi kavşakta birliklerin "maneviyatını bileylemek taşından geçirmek için" alay sancağının açılmasını düşünür[13]. Ancak, Albay Dora, sancağı koynuna koyarak, izinsiz olarak, Kunuri'ye dönmüştür. Gelişmeleri, Yazıcı'nın kendi ifadesinden öğrenelim:

> "Sancağın götürülmüş olduğu öğrenildikten sonra, toplanmış olan yüz elli kadar erin arasına girilerek kısa bir hitabe ile millet ve memleketin gözlerinin o anda kendilerine bakmakta olduğu, milli namus ve şerefin, gösterecekleri fedakârlıkla, icabederse beraber ölerek kurtarılmasının askerî ve millî bir vazife zarureti sayılması lâzım geldiği, bu yolda gösterilecek gayret ve sebatın o berbat durumu ıslâh edeceği ve yüzlerce Türk kardeşlerinin hayatlarını, bir ordunun bozgununu kurtaracağını, aksi halde komünistlerin zafer şenliği yapacakları... anlatılmıştı. O

(12) Erkilet/Büyükhoğlu/Arun, a.g.e., s. 118-119.
(13) Yazıcı, a.g.e., s. 177.

Levent Şahverdi Arşivi

toplu erat arasında bazıları şöyle haykırıyordu:
"- Generalim, emrini yapmak için dayanacağız. İcabederse öleceğiz! Türk şerefini lekelemeyeceğiz! Komünistlere şenlik çanları çaldırmayacağız. Biz sana güveniyoruz. Sen de bize güven! Allah yardımcımız olsun!"[14]

Öte yandan, Dora, hatıralarında, Tugay Komutanı'nın düşünce ve kararının aksine, tutulan hattın gerisinde daha elverişli direnme mevzileri olduğuna inandığını belirtmektedir. Bu kanaatinin doğrultusunda, vaziyetin tehlikesini gördüğünü, sancağın düşmanın eline geçebileceğinden endişe ettiğini ve emir subayına:

- Sancağı sırığından sök, belimize takacağız ve yaya olarak bu ölüm çemberinden sıyrılacağız.

Diyerek yola koyulduğunu yazar[15]. Albay Dora'nın ümidi, karışık bir halde çekilen birlikleri durdurmak ve uygun bir yerde toplayarak, yeniden tertiplemektir. Bu arada, Tümen'e de Türk Tugayı'nın durumunu bildirmek ister. Tümen, Tugay'ın imha edildiğini ve Yazıcı'nın da şehit olduğunu sanmaktadır[16]. Dora, Seul'de Tugay'dan kopanlara moral verip, onları tertipledikten sonra Komutanlığa Kesong'da, Kunuri Muharebeleri'nin sonunda iltihak edecektir.

Öte yandan, düşman 1. Talimgâh Bölüğü'ne baskın yapmıştır. 1. ve 2. Piyade Taburları ise kahramanca döğüşmektedirler. Döğüşe döğüşe Kaechon'a çekilmeyi başaran bu güçlerin içinde 2. Taburla, 2. Piyade Bölüğü bir türlü düşman çemberini yaramıyordu. Tugay Komutanı, onları kurtarmak için bir ileri hareket tasarlamaktadır. Bu "hurûç" direnmekte olan taburların maneviyatını artırabileceği gibi, düşmana da bir karşı taarruza başlandığı intibaını verebilirdi. Ne var ki, söz konusu çıkış için en emniyetli ve seri metod, köyün hemen batı kıyısında bulunan Amerikan tank takımının takviyesini sağlamaktı.

(14) Aynı eser, s. 178.
(15) Celal Dora, Kore Savaşı'nda Türkler, 1950-51 (İstanbul, 1963), s.121.
(16) Dora, a.g.e., s.142.

Levent Şahverdi Arşivi

Bu amaçla durum, tank takımına bildirildi:

"Bu ilk yaklaşma emrine, Amerikan tank takımı kumandanı, yolun tamamen açılmamış olduğunu, tankların ilerlemesine imkân bulunmadığını, yol iyice açıldıktan sonra da piyade refakati olmadan kendilerinin karanlıkta yalnız başlarına gidemeyeceklerini söylüyordu. Bir piyade takımının refakate hazır olduğu bildirilince de, soğuktan motorları donmuş olduğundan, benzinlerinin kâfi bulunmadığına kadar türlü bahaneler ileri sürdü.

Zaman ilerliyor, vaktin ve durumun karanlığı devam ediyordu. Öndeki taburlara bir yardım yapamamak üzüntüsü artıyordu. Artık bu takımı zorla harekete geçirmek lüzumu hasıl olmuştu.

Yüzbaşı Sacit Özbal bu işe memur edildi. O derhal kumandanın bulunduğu tankın üzerine çıkarak, onu harekete icbar etti. O esnada tankın yaptığı sert ve hızlı bir dönüş sırasında bu fedakâr yüzbaşımız beş altı metre dışarı fırlamış, yana düşerek kalçası yerinden çıkmıştı. Artık bu haliyle tekrar tanka zıplamak kuvvetini kaybetmişti. O sırada tank kumandanına, ıstırabının sevkiyle yapacağı en son muameleyi tatbik edebilirdi, fakat millî düşüncelerle kendini zaptetmiş ve hüzünle geri dönmüştü. Vazifeden bir bahane ile uzaklaştı, denmesin diye, dişini tırnağına takarak ve ıstırabını yenmeye çalışarak, 30 Kasım akşamı Pyongyong'da toplanıncaya kadar kendisini tutmuştu. Kimseye acısını belli etmemeye çalışmıştı.

O kıymetli subay, uzun tedavilerden sonra dahi o arızası giderilemediğinden bugün malûl gaziler safında yer almış bulunmaktadır.

Yüzbaşı Sacit'in zorlamasından kurtulan Amerikan tank takımının gece vazife almamak için her türlü çareye başvuracağı ve bir hayır sağlayamayacağı anlaşılmıştı."[17]

(17) Yazıcı, a.g.e., s.179-180.

Levent Şahverdi Arşivi

Bu defa civarda bulunan Amerikan 38. Alayı'ndan yardım istendi. Bu alay ise aksine Tugay'a haber vermeksizin çekilmeye başlamıştı. Bu suretle, Alay hem Tugay'ın kuzey kısmını düşman kuşatmasına karşı amade kılıyor, hem de -dolayısıyla- kendi Tümeni'ni zor durumda bırakıyordu. Yazıcı'ya göre, "dost bir alay kumandanının zaman, zemin ve durumun geniş imkânları varken bu ilgisizliği bizi en şiddetli bir teessüre uğratmıştı[18]. Bütün bu olumsuzluklara rağmen Talımgâh Bölüğü, düşman çemberini yarmayı başaracak ve 2. Piyade Taburu ile irtibat kuracaktı. Bunu nasıl gerçekleştirdi? Onu, günü yaşayanların hatıralarından nakledelim:

> "İşte tam bu anda cehennemî gürültülerin, top gürlemeleri, havan tarakları, makineli tüfek uğultularının ilâhî bir sesle bastırıldığı duyuluyordu... Dalga, dalga yükselerek uğuldayan, dağlardan geri dönerek tüyler ürperten Allah! Allah!... sesleri idi bunlar... Mehmetcik, ne zaman bu sesle kükredi ise onun elinde mutlaka süngünün parladığını görmek lâzımdı. Ve işte bu bir avuç kahraman, o ezeli dostuna sarılmış, şiddetli savletleri ile önüne geçilmez bir sel, bir tufan olarak düşman hatlarını parça parça ederek kendisine yol açmıştı.
>
> Topçu, havan, tank ateşlerinin desteğiyle Yüzbaşı Hayati Adıyaman, bölüğünü bir talim sahasında imiş gibi süratle, intizamla ilerletiyor, önündeki engeller ağır silah ateşleriyle kırılıyordu. Geceden beri hüzünle bunalmış yürekleri ferahlatan o manzara, kararmış bahtın ufuklarında ümit ışıkları parlatıyordu. İlerleme, ağır silah ateşlerinin isabetleri, mahsur taburun gayreti devam ederken arkadaşlarının yardımından heyecana kapılan II. Tabur subay ve erleri düşman ateşlerine ehemmiyet vermeyerek mevzilerinde ayaklanmışlar, bazıları uzun yoldan gelen bir hasretliyi bir an önce kucaklamak

(18) Aynı eser, s.187.

Levent Şahverdi Arşivi

> tehâlüküyle arkadaşlarına atılmışlardı. Bu, heyecan, sevinç, gurur veren canlı bir tablo idi. Bu suretle düşmanın çemberi fazla dayanamayarak kırılmış, taburun arkasında geniş bir koridor sağlanmıştı."[19]

Bu koridordan istifade eden 2. Tabur, yaralıları da omuzlarında olduğu halde kademe kademe Kaechon'a çekildi. Tugay'ın bugünkü oyalama ve zaman kazanma görevi artık fazlasıyla tamam olmuş ve düşmanın daha çok oyalanabileceği ihtimâli kalmamış sayılırdı. Onun için Tugay, bu durumda Kaechon mevzîinde daha fazla durmayarak akşama doğru düşmandan çözülüp çekilme kararını verdi. Tugay 28 ve 29 Kasım 1950'de yaptığı Wavon, Sinnim-ni ve Kaechon muharebeleriyle düşmanı iki gün oyalamıştı. Kazanılan bu üç günlük kıymetli zaman içinde, 9. Kolordu ve dolayısıyla 8. Ordu geriye çekilme olanağını bulmuşlardı ki, Tugay'ın aldığı görev de zaten bundan ibaretti.

Tugay, Kaechon'dan çekilmeye karar verince artık düşman, Yazıcı'nın ifadesine göre "her tarafa yayılabilecek bir sel" gibiydi[20]. Amacı, üstün kuvvetlerinden ve arazi örtüsünden yararlanarak Türk Tugay'ını iki taraftan kuşatmak ve imha edebilmekti. Bunu da Kaechon'la Kunuri arasındaki boğazlarda gerçekleştirmeye azmetmişti. Ancak, Türk Tugayı düşman tarafından tutulan bu boğazları zorlayarak aşmayı bilecekti. 30 Kasım akşamı Pyongyong'a ulaşan Tugay, bu çekilişte Amerikalılar'ın kendilerini yalnız başına bırakmasını unutmayacaktı. Yazıcı, hatıralarında, o günkü teessürünü şöyle aktarır:

> "Maalesef Amerikan makamlarının daha ilk muharebede, vaziyeti bildirmemek, açık emir vermemek, hatta hiç emir vermemek, sorulara cevap vermemek,muharebeden habersiz sıvışmak, kendilerini

(19) Erkmen, a.g.e., s. 72.
(20) Yazıcı, a.g.e., s .189.

Levent Şahverdi Arşivi

korutmak, gibi hareketlere başvurmaları, kendilerinin kamyonlarla gidişi, bizimkilerin yaya bırakılışı çok üzüntü doğurmuştu."[21]

Tugay, 15 Aralık'ta ikmâl yapmak üzere Sosari'ye hareket eder. Kore Savaşı'nın "Kunuri Destanı" devri böylece kapanmış olur. Yapılan tesbitte, Türk Tugayı'nın kayıp toplamı, insan olarak ortalama mevcudun % 15'i, ağır silah ve araçların ise % 70'idir. Rakamlarla ifade edildiğinde ise Türk Tugayı -218- şehit vermiştir. 94 personel kayıp, 455'i ise yaralıdır[22].

Kunuri Destanı'nın sonuçlarını Türk Tugayı Komutanı şöyle değerlendirmektedir:

"Bir avuç Türk evladı, kendisinden beş, on misli üstün, iyi muharip bir düşman kuvvetiyle elverişsiz şartlar içinde kendi gücüne ve Allahının yardımına dayanarak çarpışmış, bazı saatler, kendilerinden ümit kesilecek durumlara düşüldüğü halde yılmadan vazifesine devam etmiş, 8. Amerikan Ordusu'na serbest ve intizamla çekilmek için lâzım gelen zamanı kazandırmakla zorluklarla dolu ilk muharebe vazifesini şerefle yapmış ve bununla milleti huzurunda bir iftihar duymak hakkını kazanmıştır.

8. Amerikan Ordusu'nun intizamla çekilmesine lâzım olan zaman elde edilmemiş olsaydı, ilk önce Kunuri'den geçmeye mecbur olan 2. ve 25. tümenlerin, müteakiben ve kuvvetli ihtimal ile 1. Kolordu'nun arkası kesilerek, bütün ordu kuşatılabilir ve imha edilebilir, imha edilmese bile çok ağır kayıplara uğrayabilirdi. Böyle bir fecaat, Birleşmiş Milletler camiasının ve onun direği olan Amerika'nın dünya efkârı muvacehesinde siyasi, askeri nüfuz, şeref ve şahsiyetinin yıkılmasına, Kore'nin tamamen kaybolmasına, bu suretle komünizmin zaferine, geniş propagandalarına ve yeni fiili tecavüzlerine, o zaman zayıf olan Japonya'yı ve Uzak

(21) Aynı eser, s.196.
(22) Erkilet/Bıyıkhoğlu/Arun, a.g.e., s.137-138.

Levent Şahverdi Arşivi

> Şark milletlerini komünistleştirmeye... büyük fırsatlar verebilir ve bugün dünya durumu başka şekil ve renge girebilirdi.
> İşte bir avuç fedakâr Türk evladının Kunuri Muharebeleri'ndeki başarısı yalnız kendi tabiye sahasında değil, ordunun şevkülceyş sahasında, demokrasi ve Komünizmin âlemlerinde de tesirli bir şekilde kendini gösterdiği hükmüne varmak doğru olur."[23]

Türk Tugayı'nın Kunuri'de yazdığı destan büyük akis yapar. Başbakan, Türkiye'den gönderdiği mesajda "sulh ve hürriyetin bütün mütecavizlere karşı korunması gibi yüksek insanî gayeyi kendisine millî gaye edinen Türk milletinin Kore'deki mücadelesinde" Tugayımızın göstermiş olduğu başarıyı kutlar[24]. Menderes'i takiben, Genelkurmay Başkanı ve diğer mülkî-siyasî erkân da Tugayımıza şükranlarını iletir. Bütün yurttan kutlamalar yağmur gibi boşanır. Bu arada Kore'de de VIII. Ordu Komutanı Gen. Walker olmak üzere Türk Tugayı'nın fedakârlığını alkışlamışlardır. Kunuri'nin haberi kısa zamanda BM Gücü'ne katkıda bulunan bütün müttefik milletlerin kamuoyuna ulaşmış, taltifkâr beyanlarda bulunulmuştur. Tabii, Amerika'da da "Türkler'in harikalar yarattığı" işlenmektedir. Senatör Lodge Amerikalılar'ın silah arkadaşları Türkleri şimdi daha iyi tanıdıklarını, artık onlara her yerde güvenebileceklerini kaydetmektedir. Türkler, onların gözünde en mümtaz millettir[25]. "Fedakarlıkları ebediyen akıllarından çıkmayacaktır."

Kunuri Muharebeleri'nden sonra yapılan değerlendirmeler bile Türk Tugayı'nı teselli etmemişti. Çünkü, çarpışmalar sırasında bizim de yukarıda kısmen naklettiğimiz hâller, erat ve subaylar arasında Amerikalılar'ın, kendi kıtalarını korumak için Türkleri cephenin en zorlu yerine sürdüğü, yardımsız bıraktığı, hattâ feda etmek is-

(23) Yazıcı, a.g.e., s. 200-1.
(24) Aynı eser, s. 216.
(25) Cumhuriyet, 8.XII.1950.

Levent Şahverdi Arşivi

tedikleri tarzında kanaatlerin oluşmasına sebebiyet vermiştir[26]. Tugay Komutanı, birliklerindeki bu havayı sezmiş ve derhâl müttefik güçler arasında yeniden itimadın sağlanması için gayret etmiştir. Adamlarına Amerikalıların, kendilerinden daha "berbat" durumlara düştüklerini anlatarak, "Amerikan makamlarının ve kıtalarının vefasızlık sayılan hareketlerini makul ve mazur göstermeye" çalışmıştır[27]. İşte, Türk Tugayı'ndaki bu ruh halini Amerikalılar da fark etmiş olmalıdırlar ki, 13 Aralık günü, VIII. Ordu Komutanı Tugay'ı ziyaret eder. Gn. Walker, bando eşliğinde Tugay'ı selâmladıktan sonra, Türklere hitaben;

> "Kahraman Türk evlatları! Size şahsım, ordum ve Amerikan milleti adına teşekkür etmek için gelmiş bulunuyorum. Ben sizi Kunuri bölgesinde hemen vazifelendirmek istememiştim. Fakat düşmanın taarruzu ile hâsıl olan fena durum dolayısıyla size birden ağır bir vazife vermek mecburiyetinde kaldım. Vazifenizi fedakârane bir şekilde yaptınız. Eğer sizin, düşmanı durdurmak için kahramanane çarpışmanız ve mukavemetiniz olmasaydı ordum kuşatılarak çok zor durumlara düşecek, belki de imha edilebilecekti. Size teşekkür ve takdirlerimi sunuyorum ve ordumun değerli bir uzvu olmanızdan iftihar duyuyorum."[28]

Demiş ve beraberinde getirdiği madalyaları Türk gazilerinin göğüslerine bizzat takmıştı.

X

KORE KARARI'NIN TBMM'DE SORGULANMASI

Kore Savaşı'nın bütün dünyada yarattığı güvensizlik

(26) Yazıcı, a.g.e., s. 236.
(27) Aynı eser, s. 237.
(28) Aynı eser, s. 240.

Levent Şahverdi Arşivi

havası içinde DP Hükümeti, bir yandan BM'i takviye için bir tugayını Pasifik'e gönderirken, diğer yandan da kendi güvenlik sistemini geliştirebilmek amacıyla, 11 Ağustos 1950'de NATO'ya müracaat eder. Bu, bilindiği gibi, T.C.'nin Atlantik Andlaşması'na ikinci başvurusudur. İlki, CHP iktidarında yapılmış ve red ile cevaplandırılmıştır. Aslında NATO'ya girmek açısından CHP ile DP, o günlerde, hemfikirdi. Hattâ, 14 Mayıs'ı takiben yeni Cumhurbaşkanı selefini Pembe Köşk'te ziyaret ettiğinde Bayar, dış politika konuşulurken, NATO'ya niçin girilmediğini sorunca İnönü'nün cevabı "Aldılar da, girmedik mi, iki gözüm?" olmuştur[1]. DP, NATO'ya üyelik konusunda Hükümeti'nin, yukarıda belirtilen sebeplerden dolayı, daha şanslı olduğuna inanıyordu. Üstelik, bu üyeliği T.C.'nin dış güvenliği açısından zaruri görüyordu. Bu düşüncelerden hareketle, NATO'ya başvurumuza ilişkin muhtıra 11 Ağustos'ta Ankara'daki Amerikan, İngiliz ve Fransız Büyükelçilerine verilmiştir. Öte yandan, bu sırada Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi çalışmalarına katılmak üzere Strazburg'da bulunan yeni Türk Dışişleri Bakanı Fuad Köprülü de, bir haber ajansına verdiği demeçte, Atlantik Paktı'nın Türkiye ve Yunanistan NATO'ya alınmadan tamamlanmış sayılamayacağını, Doğu Akdeniz gibi "çok önemli bir stratejik alan"ın bir ortak savunma sisteminin dışında bırakılamayacağını söylemiştir. Fakat, Türkiye'nin Yunanistan'la birlikte yaptığı bu müracaat 1950 Eylül'ünde toplanan NATO Bakanlar Konseyi tarafından kabul edilmemiş; buna karşılık Konsey, Türkiye ve Yunanistan'ı "Akdeniz'in savunulması için gerekli planlama işleri"ne katılmaya çağırmak kararını vermiştir. 4 Ekim 1950'de Washington, Ankara ve Atina'da aynı zamanda yayınlanan bir bildiride, Türkiye ile Yunanistan'ın bu çağrıyı kabul ettiklerini açıklamıştır. Öte yandan, Amerikan Dışişleri Bakanlığı da, aynı gün, Kuzey Atlantik Kon-

(1) Tokcr, Demokrasimizin..., s. 88.

Levent Şahverdi Arşivi

seyi adına hareket eden Amerikan Dışişleri Bakanı Dean Acheson ile Türkiye'nin Washington'daki Büyükelçisi arasında teati edilen notaları açıklamıştır. Büyükelçiye verilen notasında Dean Acheson, NATO Konseyi'nin Akdeniz bölgesinde istikrarın sağlanması için oynadığı rolü pek iyi bildiğini söylemekte; Türkiye'nin bu bölgenin savunmasıyla ilgili planlama çalışmalarına sırası gelince katılmasının çok olumlu etkileri olacağını umduğunu belirtmektedir. Görüldüğü gibi, NATO Konseyi'nin 1950 Eylül'ünde aldığı karar Türkiye'nin kendini Batı savunma düzenine bağlamak istediğini tamamen karşılamaktan çok uzaktı[2].

NATO'ya başvurunun geri çevrilmesi DP Hükümeti ve Türk basınınca "esefle" karşılandı. Muhalefet, daha doğrusu CHP'nin hırçın kanadı Kore Savaşı'na iştirakle NATO üyeliğine müracaat arasında ciddi bir ilişki bulunduğu tezini ortaya atacaktı. Ancak, bu yaklaşım, kamuoyunda pek akis bulamadı. Aksine Nadir Nadi, Hükümetin bütün dünyada iyi tesirler yaratan Kore kararını "bir jest, bir gösteriş, yahut ileride faizi beklenen bir kredi" şeklinde yorumlanmaması gerektiğini savundu. Kore Olayı'na katılmak, T.C.'nin BM anayasasına bağlılığının sonucuydu: "Hür milletlerin yaşadığı hür bir dünyada milli bağımsızlıkların kayıtsız şartsız korunması fikri tâ Millî Mücadele yıllarından beri bizim ülkümüzdü. Bu uğurda harp ettik, kan döktük ve daima bu ülkeye bağlanan milletlerle birlik yürüdük." Nadi, "Köşesinde kendi başına oturmak devri çoktan tarihe karışmıştır. Yarın ya hep beraber var olacağız, yahut birer birer istilânın ayakları altında silinip gideceğiz." diyordu[3].

CHP'nin NATO, Kore denklemine eski Dışişleri Bakanı Sadak da karşı çıkıyordu: "Ne Atlantik Paktı'na girelim diye Kore'ye asker göndermeye karar verdik, ne de Atlan-

(2) Gönlübol, **Olaylarla...**, s. 229.
(3) "Ya O, Ya Bu", **Cumhuriyet**, 16.IX.1950.

Levent Şahverdi Arşivi

tik Paktı'na girme pahası olarak iki milyon asker cazibesini kullanmaya tenezzül ederiz" diyordu[4]. Konuyu daha geniş bir şekilde ele aldığı bir yazısında da Hükümet'in kararının artık sorgulanmaması gerektiğini, bunun ülkeye hayır getirmeyeceğini, özellikle de Kore ile NATO arasında münasebet kurma çabalarının yanlış olduğunu vurguluyordu: Türkiye'nin NATO'ya başvurusu yeni değildi. Üç yıldır görüşülmekteydi. DP'nin bu konuyu ele alması, "dış siyasetimizin sürekliliğini" gösteriyordu. Üstelik, Kore Olayı, dünyada yeni dostlar yaratmış ve bu ortamda Türkiye'nin önemi artmıştır. Hükümet de bu şartlarda başvuruyu yinelemiştir. Yoksa;

> "Siz, şunu yaparsanız, biz de sizi Atlantik Paktı'na alırız" gibi şartları Türkiye Hükümeti kabul edemeyeceği gibi, "Bize şunu yapacaksanız biz de Kore'ye asker göndeririz" tarzında pazarlığa girişmek Cumhuriyet hükümetlerinin şiarı değildir. Böyle bir hareket, girişilen fedakârlığın değerini de düşürür."[5]

Aynı konuda Vakit'te Asım Us, Türk askerlerinin Kore'de cansiperâne vuruşması karşısında ABD'nin onun değerini anlamayıp, böyle bir orduya sahip TC'ni NATO'ya kabul etmemesini, bu teşkilatın BM ideallerine katkısı çerçevesinde, "kollektif güvenlik" için bir kayıp olarak yorumluyordu:

> "... Kore'deki vatan evlâtları Türk milletinin BM idealine bağlılığının dünyayı hayran bırakan bir delilini vermiştir... Amerika harp içinde bütün varlığını Avrupa'yı kurtarmaya vakfetti. Harpten sonra Sovyet Rusya'nın istilacılık siyasetine karşı Avrupa'yı korumak için de iktisadi kalkınmasına yardım etmektedir. Nihayet Atlantik Paktı ile Avrupa'nın müdafaasını üzerine aldı. Birleşmiş Milletlere dahil olan başka memleketleri bir tarafa bırakalım; hiç ol-

(4) "Atlantik Paktı ve Türkiye...", **Akşam**, 15.IX.1950.
(5) "Türkiye'nin Kore'ye Yardımı", **Akşam**, 9.XII.1950.

Levent Şahverdi Arşivi

mazsa nüfusları yüz milyonları aşan ve Amerika'nın askeri müttefiki olan bu Atlantik memleketleri olsun Kore'ye birkaç yüz bin asker gönderemez mi idi? Yüz bin asker değil, Atlantik Paktı'na alınmayan Türkiye kadar bile asker gönderememiştir. Kore'nin müdafaası Birleşmiş Milletler'in, aynı zamanda Avrupa'nın müdafaasıdır. Böyle bir işte bu derecelerde kayıtsız kalan Avrupa'dan Amerikalıların ümitsizliğe düşmekte hakları vardır. Kore'de bir avuç Türk askerinin gösterdiği emsalsiz kahramanlık dünya matbuatında övülüyor. Fakat Türk milletinin Birleşmiş Milletler idealine gösterdiği bağlılık karşısında Avrupa milletlerinin kayıtsızlığı görüldükten sonra Birleşmiş Milletlerin bu hali ile yaşayabileceğine nasıl inanılır?"[6]

Kasım'ın -1950- sonlarına doğru Kore'deki Türk Tugayı'nın önemli bir Çin saldırısını durdurduğuna dair haberler basında çıkar. Halk, "Kunuri Destânı"nı konuşmaktadır. Bu ortamda CHP hükümete Kore kararı ile ilgili eleştiri ve saldırılarını yumuşatmak zorunda kalır. İnönü ve MP'den Osman Bölükbaşı, Türk askerlerinin Kore'ye yollanması hususunda hükümete bir önerge vermeyi planlıyorlardı, bundan vazgeçildi. Onun yerine, 27 Kasım 1950'de Konya DP milletvekili Saffet Gürel ve arkadaşlarının Kore'de savaşan kahraman subay ve erlerimize TBMM'nin selâm ve sevgilerinin bildirilmesine dair önerge okunur, İttifakla kabul olunur[7]. 5 Aralık'ta ise Ulus gazetesinde çıkan bir makalesinde H.C. Yalçın, "Her şeyden evvel vatan" diye yazmaktadır. Yazar, ülkede siyasi uyumu gerektiren Kore Savaşı'nı düşünerek, her türlü partilerarası çekişmeye son verilmesi gerektiğini vurguluyordu: "Şu dakikalarda bütün parti hislerine ve infiallerine lânet olsun." 10 Aralık'ta ise Hükümet, Kore Şehitleri için Süleymaniye Camii'nde, Diyanet İşleri Başkanı'nın

(6) "BM Müessesesi Yararlıdır...", 31.XII.1950.
(7) TBMM Tutanak Dergisi, IX/1,C: II (Ankara, 1951), s. 215.

Levent Şahverdi Arşivi

da katılımıyla, bir mevlit okutur.

Ne var ki, muhalefet Kore Olayı'nı Meclis'e getirmeye azimlidir. Hükümet'in Meclis'ten izin almadan asker gönderme kararı üzerine CHP Genel Başkanı İnönü ve Kırşehir MP milletvekili Bölükbaşı imzasıyla iki gensoru önergesi verilir. İnönü'nünkü "şekil eksikliği" sebebiyle gündeme alınmaz. 11 Aralık, "hesaplaşma" günüdür. Kore konusunda CHP ile aynı paralelde düşen MP'nin önerge sahibi Bölükbaşı, "nüktedân, fakat saldırgan, nevi şahsına münhasır" bir politikacıdır[8]. Kore Olayı'nı iktidara yüklenmek için bir fırsat addetmiştir. Bölükbaşı, gensorusunda MP olarak BM Gücü'ne T.C.'nin askerî takviyesinin geri alınmasını asla düşünmediklerini, fakat Anayasa'ya aykırı olarak bu kararı veren Hükümet'in artık iş başında kalmamasının tabiî olduğunu kaydediyordu[9].

Gensorunun okunmasından sonra alkışlarla kürsüye gelen Başbakan Menderes, ilkin kısaca BM'in kuruluşu ve amaçları üzerinde durmuş ve bu çerçevede milletlerarası barışı temin için gerekli görülen askerî tedbirlerden bahsetmiştir. Devamla Menderes, herhangi bir saldırgana karşı üye bir devletin mazlumun yanında yer alabilmesinin BM Misakı'nın 43. maddesi gereğince ikili andlaşmalara bağlı olduğunu bildiklerini; ancak, BM Güvenlik Konseyi'nin bu konuda "hadiselerin önü alınamayacak şâmil bir şekle müncer olabileceği ihtimalini düşünerek mütecaviz Şimâli Kore'ye karşı fiilî harekete (bir an önce) başlanması lüzumunu hissettiği"ni kaydedecektir. Üstelik, Hükümet Kore'ye askerî kıta gönderme kararı verdiği tarihte ABD gibi diğer BM üyeleri çarpışmaya başlamışlardı bile... Bu sebeple T.C. Hükümeti, kararını verirkenkendisiyle aynı durumda bulunan diğer BM üye devletle-

(8) Cihad Baban, **Politika Galerisi** (İstanbul, 1970), s .439 vd.

(9) **TBMM Tutanak Dergisi**. IX/I C: III (Ankara, 1951), s.136 vd. Bundan sonra metinde yapılacak alıntılar 136 ve 198 sayfalar arasındaki tutanaklardan alınmıştır.

Levent Şahverdi Arşivi

rinin hukuk anlayışlarını ve devletimizin "ahde vefa ve sadakat" geleneğini göz önünde tutmuştur.

Konuşmasının bundan sonraki bölümünde meselenin T.C. Anayasası ile ilgisine temas eden Başbakan, bu çerçevede 26. maddenin sadece TBMM'e harp ilânı yetkisini verdiğini; ancak BM'e üye olunmakla, bir devletin söz konusu hükümranlık hakkını, bu makamın lüzum göstereceği askerî faaliyetlere katılmaya peşinen muvafakat etmekle, bir şekilde sınırladığını belirtir: "Kaldı ki, Kore Meselesi'nde (zaten) bir harp hâli değil, bir tedip ve tecziye durumu vardır." Bu durumun Kore'ye ilişkin özel şartlarını da kaydeden Başbakan, konuşmasını gensorunun hukukî mesnedini reddederek bitirir.

Menderes'ten sonra kürsüye çıkan gensoru sahiplerinden Bölükbaşı, meselenin fevkalâde "hassas" olduğunu, partilerüstü kalması gerektiğini ve bu hususiyetleriyle de mutlaka Meclis'te tartışılması zaruretini vurgular. Bölükbaşı'ya bakılırsa, ne BM'in asker talep etmek gibi bir "salahiyeti", ne de üye devletin asker vermek gibi bir "taahhüdü" vardır!.. Dolayısıyla, söz konusu durumlarda "böyle bir şey vermek ancak milletin iradesini temsil edenlere aittir... TBMM'nin hakkıdır." Bölükbaşı'ya göre, Hükümet, Kore'ye asker gönderme kararını "sulhu koruma" kalkanı arkasına gizleyerek, Anayasa'nın emirlerinden de kaçamaz:

> "Biz BM emrine kuvvet verdiysek, Kore'de resmigeçit yapsın diye vermedik; cenaze merasimine iştirak etsin diye vermedik... Bunlar bir kralın taç giyme merasimine gitmediklerine göre, icabında cepheye gideceklerdi, icabında ölecekler ve öldüreceklerdi. Hepimiz bunların kazanmış olduğu muvaffakiyetlerin gururu içindeyiz. Kore'ye asker göndermiş olmamızın bu millet için bir sempati yarattığı inkâr edilemez... Biz askerî göndermeye Hükümet'in yetkili olmadığını söylüyoruz. O askerî değil Menderes, bir

Levent Şahverdi Arşivi

> Sultan Abdülhamid dahi gönderseydi kalbimiz yine onlarla beraber çarpardı..."

Bölükbaşı'nın tereddütlerine cevap vermek üzere yine kürsüye gelen Başbakan, önce BM Güvenlik Konseyi'nin "selâhiyeti" mevzuuna temas eder. Kore'ye müdahale kararında iki tezin olduğunu, BM yetkili kılındığını kabul eden tezin "hür milletlerce kabul edilmiş ve tatbike konulmuş olduğunu" belirterek, Bölükbaşı'nın yaklaşımının bu görüşe muhalif Sovyet protestosu ile aynı paralele düştüğünü imâ eder. Başbakan'a göre, kaldı ki, Güvenlik Konseyi'nin selahiyeti "sadece platonik tavsiyelerde bulunmaktan ibaret değildir". BM Misakı'nın 39. maddesine atıf yaptıktan sonra Menderes, yeniden meseleyi T.C. Anayasası çerçevesine çeker. Bu münasebetle bir kere daha aldıkları kararın yasalara uygunluğundan bahseder. Hükümet'in konuyu Meclis'te tartışmaya açıp, kararı buradan çıkarması gerektiği kanaatini ise icranın bir tür "mesuliyetten kaçması" demek olacağını kaydeder. Asıl bu yöntem, Menderes'e göre, "parlamentarizmin temel kaidelerine muhaliftir."

Menderes'ten sonra söz alan Balıkesir DP milletvekili Sıtkı Yırcalı da Başbakan'ın yaklaşımını takviye edercesine, T.C. Anayasası'nın kabul edildiği günlerde BM'in varolmadığını, Kore'ye müdahale gibi bir durumun tasavvur edilmediğini, dolayısıyla içinde bulunan şartlarda Hükümet'in önünde iki yol bulunduğunu belirtir:

> "Bu hareketlerden biri tıpkı borcundan kurtulmak isteyen bir insanın adeta bir nevi mazeret araması zihniyetidir. Halbuki, öte yandan, böyle bir ziyniyetle değil, Türkiye'nin coğrafi, tarihi, yani jeo-politik durumunun icapları olan ve bizim yarınki hareketlerimizde yürürken güvenimizi sağlayacak olan bir zihniyetle bunun tefriki icap eder. İşte, arkadaşlar, Hükümetimiz de daima bu yolda gitmiştir. Ve bu yolda giderken böyle bir anlayışla bütün dünyada hürriyeti, bütün dünyada milletlerin istiklâlini, mil-

Levent Şahverdi Arşivi

> letlerin iç emniyetini ve dış emniyetini datma birinci plânda göz önünde tutan Demokrat milletler camiası ile aynı anlayışı göstermiştir."

Yırcalı'ya göre, Bölükbaşı'nın iddialarının aksine, Hükümet meseleyi Haziran'da Meclis'e getirmiş ve Dışişleri Bakanı alkışlar arasında, devletin BM'in kararına uygun bir tarzda hareket edeceğini kaydetmiştir. Yırcalı, Demokrat Parti'nin bu davranışıyla yalnız "bizim emniyetimizi değil, dünyada hürriyet ilkesinin ve insanlık haklarının muhafazası"na samimiyetle inandığını göstermiştir: "Türkiye'nin layik olduğu en ileri, en geniş insanlığı yalnız kendi memleketinde değil, dünya tarihinde de kendi damgasını basabilmesi için elimizden geldiği kadar (savunmaya) gayret edeceğiz."

Gensorunun diğer sahiplerinden MP'li Kemal Türkoğlu, Kore'ye birlik gönderilmesi konusunda, hayli zamandan beri oluşmuş olumlu havayı bir kere daha teneffüs etmiş olmalıdır ki; milletin verilerinin bu kadar birlik oldukları mevzuda neden gensoru verdiklerini izah etmek zorunda kalmıştır: Kore'ye gönderilen birliklerin masraflarının karşılanması için tahsis edilen fonlarla ilgili kanunlar Meclis'e gelmediği için bu prosedüre müracaat etmişlerdir!.. "Hiç olmazsa meşru olmayan bir kararı meşruileştirmeye" çalışmaktadırlar! Çünkü, Türkoğlu'na göre, "... Hakikaten insanî ve medenî bir maksatla dünya barışı için samimî olarak ve bugünkü şartlar altında elindeki imkânın üstüne çıkarak Kore'ye asker göndermiş biricik devlet Türkiye'dir." Bu itibarla gensoru sahipleri olarak hassasiyetlerinin iktidar partisi ve milletvekilleri tarafından anlayışla karşılanması gerekmektedir.

Gensorunun cevap bekleyen esas tereddütünün ne olduğu sonunda yine Bölükbaşı tarafından ortaya konulacaktır. İddiası şudur: Kore'ye asker gönderme kararı alınırken, Türkiye'nin emniyeti temin edilmemiştir. Sorgulamak istediği de, bu çerçevede, T.C.'nin Atlantik Misakı-NATO- ile muhtemel münasebetleridir!..

Levent Şahverdi Arşivi

"Bugün dünya sulhünü hangi kuvvetin tehdit ettiğini herkes biliyor. Dünya bu tehlikeye mâruzdur. Musluk açılmış, oda su ile dolmuş, elimizde bir sünger kurutmaya çalışıyoruz. Niçin membaa karşı bir tedbir düşünülmüyor? Gayet tabii tehlikeye yalnız Kore mâruz değildir. Türkiye de maruzdur. Kars'tan Trakya'ya kadar bütün Türkiye de aynı tehlikeye mâruzdur. Biz bu kuvveti gönderirken, herhangi bir tecavüze maruz kaldığımız takdirde karşımızda bulunanlardan nasıl bir yardım göreceğimizi elbette düşünmek mecburiyetinde idik. Nitekim, Hükümet'in yapmış olduğu şu teşebbüs böyle bir düşünce ile hareket ettiğinin bir delilidir. Ama, Hükümet müspet bir netice hâsıl edeceğine kâni olmadan açıktan açığa bir müracaatta bulunulup da reddedilmek gibi bir vaziyetle karşılaşmaktan uzak kalmalı idi, böyle icabederdi. İşte, asıl bizim tebârüz ettirmek istediğimiz nokta budur; emniyetimizin temin edilmeyişinden bahsetmemizin sebep ve hikmeti budur."

Bölükbaşı, Türkiye'nin Kore'ye asker göndermesi karşısında ABD'nin bizi NATO'ya almayı kabul edip, etmediğini; bu konuda Hükümet'in Washington'dan herhangi bir teminat alıp almadığını sorguluyordu. Bu arada kendi kanaatini belirtircesine "Eğer biz Atlantik Paktı'na alınmış olsaydık, değil beş bin, on bin, elli bin kişi göndermeye taraftar olurduk" diyordu.

"Türkiye'nin emniyeti temin edilmedikçe asker gönderilmesine prensip olarak taraftar değilim arkadaşlar. (Bravo sesleri, "işte mesele anlaşıldı. Demek bu imiş" sesleri) ("Baklayı ağzından çıkardı" sesleri) Gayet tabii dilimizin altında bakla saklamak için gelmedik, kanaatimiz ne ise onu söyleyeceğiz."

Bölükbaşı'dan sonra kürsüye çıkan Dışişleri Bakanı Köprülü, "memleketimizin emniyetinin korunmasını BM'-

Levent Şahverdi Arşivi

in kuvvetinin muhafazasında gördüğümüz için fiilî yardım kararı" aldıklarını itiraf eder. Atlantik Paktı'na gelince, Köprülü'ye göre, Hükümet'in teşebbüslerinde "mesut bir netice"ye varılmıştır. Bu netice yeterince izah edilmeden oturuma ara verilir. Aynı gün -11.XII.1950- saat 19.00'da başlayan ikinci oturumda CHP grubu adına konuşan Faik Ahmet Barutçu, uzun hukuki açıklamalardan sonra Kore'ye askeri yardım konusunda Hükümet'in kararı TBMM'ne getirmesi gerektiği noktasına bağlar. Barutçu, konuşmasında meselenin Meclis'te tartışılmasının kamuoyunu da aydınlatacağını ve maksatlı propagandaların tesirini bertaraf ederek, ülkede millî birliğin muhafazasında da etkili olabileceğini kaydeder. Barutçu'nun ılımlı yaklaşımı Başbakan'ın da takdirini kazanır ki, Menderes yeniden kürsüye geldiğinde "kendisiyle münakaşa etmek de haz verici bir mahiyet aldı" diyerek sözlerine başlar. Ülkede hürriyet olduğunu, herkesin her yerde konuşma hakkına sahip olduğunu; ancak aksini iddia etmenin üstelik Kore'ye asker göndermek konusunda bu ithamda bulunmanın, orada savaşan kahraman erlerimizi tâciz edeceğini de belirtir. Devamla, Kore konusunu teorik ve bir ölçüde de şeklî tartışmalardan kurtararak "özüne" nüfuz etmenin artık yerinde olacağını kaydeder. Hükümet'in kararı, Hariciye Vekaleti'nde yapılan mufassal toplantıları ve heyet-i vekilenin tasvibi sonucu alındığını ifade eden Menderes, muhalefetin etrafta dolaşan maksatlı dedikodulara itibar etmemesini belirtir. Menderes'in arkasından Hamdullah Suphi Tanrıöver, Meclis tartışmalarını tarihi bir boyuta çekerek, Rusya'nın özellikle Bolşevizm'in tesiri ile, dünyayı yutmak üzere harekete geçtiğini, Kafkaslar'da Türkiye'yi tehdit eden belâ ile Güney Kore'yi istilâya uğraşan musibetin aynı merkezden yönlendirildiğini anlatır. Devamla, şöyle der:

> "Zavallı Türk milleti, bir belâdan artakalan, kahramanlar yetiştiren Türk milleti, Türk vatanından uzakta muharebeler ediyor... Oradaki muharebe

Levent Şahverdi Arşivi

> benim muharebemdir... Bütün Asya toprakları eski Türk'ün vatanıdır, evinin avlusudur... Biz burada 'Asker gitmeli miydi, gitmemeli miydi, Meclis'e gelmeli miydi, gelmemeli miydi?' diye münakaşa yaparken, oradakilerden 4-5 tanesi gelip de 'Efendiler, ben milletimin saadet ve bekası için seve seve kanımı veriyorum. Siz burada ne yapıyorsunuz?' derse ne cevap vereceksiniz?"

Tannöver, meselenin boyutu dolayısıyla aralarındaki iç kavgaları bırakarak dostça bir araya gelmenin gerektiğini vurgulayacaktı: "... Vaktiyle Anadolu istilaya uğrayıp da ölümün çukuru kazıldığı zamanda millet nasıl bir araya toplandı; kadın, çocuk, erkek, genç ve ihtiyarı ile mücadelesini yaptı ve muzaffer oldu ise, bugünkü büyük, âlemşümul tehlike karşısında da iki partinin vazifesi aynıdır. Yekpâreyiz, aynı hamurdan ve aynı mayadanız."

Tannöver'den sonra söz alan Demokrat Parti adına sözcü Muhittin Erener de hukukî kavramların yoruma açık labirentlerine dalmadan meseleyi "millî menfaatler" açısından mütalâa etmenin daha yerinde olacağını vurgulayacaktır. Ayrıca, meseleyi bir iç politika hesaplaşmasına dökmeden dış siyasî zaviyeden değerlendirmenin de gerektiğinin altını çizecektir. Bu girişten sonra muhalefete sorar: "Acaba orada bu kardeşlerimizin yaptıkları savaşı kendileri mukaddes bir savaş olarak millî menfaatlerimizin icabı olarak saymakta mıdırlar, saymamakta mıdırlar?" Bu sözlere cevap vermeye çalışan Avni Doğan, Kore gazi ve şehitlerinin yarattıkları "bu büyük ulvî levha karşısında hürmetle eğildiklerini" belirterek, bu âli hisleri günlük politikaya alet edip, partilerine -CHP- bir pay çıkarmayı düşünmediklerini söyler:

> "Arkadaşlar, Hükümet, T.C.'ni ahden yardım etmeye mecbur telâkki etmektedir. Biz, telâkki'nin yüzde yüz zıddını kabul etmekteyiz... Millet bir semahat göstermişse, millet bu fedakârlığı ulvi maksatlarla

Levent Şahverdi Arşivi

yapmışsa, ahdî mecburiyete bağlayarak ucuzlatmayalım."

Doğan, parti olarak prensipte Kore konusunda olsun, ilerideki muhtemel başka müdahalelerde olsun, Meclis'ten onay alınmadan asker gönderilmesine karşı olduklarının anlaşılmasını ister. İtiraz ve iddiaları bundan ibarettir!.. Kendisinden sonra konuşan Eskişehir milletvekili, Milli Mücadele paşalarından Ali Fuad Cebesoy da herkesin şu Meclis'te Kore'ye asker gönderilmesinde birleştiğini, ancak Hükümet'in selâhiyeti konusunda partiler arasında bir ihtilâf olduğunu tekrarlar. Devamla Cebesoy, Hükümet'in Kore konusunda Meclis'e yeterince bilgi vermemesini "ihmâl" olarak değerlendirecek ve bu gensorunun bu aksaklığı giderebileceğine inandığını da kaydedecektir. Bu konuşmalardan sonra yapılan oylamada müzakerelerin ve Hükümet'in verdiği izahatın yeterli olduğu anlaşılacaktır. Akabinde yeni bir takririn kabulüyle Kore Şehitleri'nin ruhlarına hürmeten üç dakikalık bir ihtiram sükûtunda bulunulur. İhtiram sükûtundan sonra yapılan güvenoyunda Kore'ye gönderilen savaş birliği hakkında Hükümet'in kararının Anayasa prensiplerine uygun olduğu 1 çekimser, 39 muhalife karşı 311 oyla anlaşılır. Bileşime, böylece, geceyarısı, son verilir.

Kısaca özetlenecek olursa, muhalefetin, özellikle CHP'nin "Anayasa ihlâli" ithamına dayanak olan hüküm, 1924 Anayasası'nın 26. maddesiydi. Bu maddeye göre, TBMM'nin "harp ilânı" vazifesini "bizzat kendi ifâ" etmesi gerekmekteydi. Fakat, hangi hareketin "harp ilânı" sayılacağı belli değildir. Soysal, konuyu şöyle yorumlar:

> "Şimdiye kadar, savaşın herkesçe kabul edilebilir bir tanımlaması verilmiş değildir. Ancak, Kore'deki Birleşmiş Milletler hareketinin bir savaş sayılması gerekeceği söylenebilir. Fakat, Türk hükümetinin aldığı kararda söz konusu olan mesele, Kore'deki hareketin bir savaş olup olmamasından çok, Birleş-

Levent Şahverdi Arşivi

> miş Milletler Andlaşması'nın 39, 41 ve 42. maddelerine göre, Birleşmiş Milletler emrine askerî birlik vermenin bir savaş kararı, yani TBMM'nce alınması gereken bir karar sayılıp sayılmayacağıdır. 1924 Anayasası metnine göre, bu konuda gerçekten tereddüte düşmek mümkündür; çünkü, Anayasa metninde, silahlı kuvvet kullanılmasıyla ilgili olarak düşünülen tek hâl, "savaş ilânı" hâlidir. Bu bakımdan, Kore'ye askerî birlik gönderme kararının bir savaş ilânı kararı sayılamayacağını ileri sürmek hukuken doğru olabilir."[10]

Kaldı ki, yukarıdaki bölümlerden de hatırlanacağı gibi, Hükümet, tutumunu tam anlamıyla Meclis'ten habersiz kararlaştırmış da sayılmaz. 30 Haziran günü, DP İzmir Milletvekili Cihat Baban, konuyu Meclis'e getirmiş, akabinde Dışişleri Bakanı izahatta bulunmuş; yine İzmir DP Milletvekili Üstündağ'ın önergesiyle Hükümet'in kararı TBMM'den tasvip almıştı[11].

Kore konusuna halkın tavrı da, yukarıdan hatırlanacağı gibi, olumluydu. Özellikle, Mehmetcik'in karhamanlıkları ülkeye ulaştıkça, kamuoyunun heyacanı artıyordu. CHP ve muhalefetin ısrarlı ithamları, kamuoyunun canını sıkıyor, partilere devamlı puan kaybettiriyordu. **Cumhuriyet**, Meclis'teki tatsız tartışmalardan sonra şunu yazıyordu:

> "Böyle anlarda memleketin en muhtaç oldukları millî birliğin bizde de sağlanması için demokrasi rejiminin bütün icaplarına sadık kalmakla beraber, işlerimizde bir el ve işbirliği temin edecek karşılıklı bir anlayış zihniyetinin iktidar ve muhalefet mahfil-

(10) Mümtaz Soysal, **Dış Politika ve Parlamento** (Ankara, 1964), s.199-200.

(11) Belki bir dipnot olarak da belirtmek gerekir ki, aynı tartışma ABD'de de açılmış, birkaç senatör, Truman'ın Kore kararını Kongre'den geçirmemekle Anayasa'yı çiğnediğini iddia etmişlerdi. Ancak, açılan tartışmada Başkan'ın tutumunun hukuki olduğu ortaya çıkmıştı. Bkz: Paige, **a.g.e.**, s. 334.

(12) "Olağanüstü Ahvâl", 19.XII.1950.

Levent Şahverdi Arşivi

> lerinde belirlenmesini temenni etmek ve hâdisatın bizim taraf lehine inkişâfına dua etmekten başka yapacak yoktur."[12]

Muhalefet, iyice gözden düşmek istemiyorsa Kore konusunda artık ılımlı davranmak mecburiyetindeydi. Nitekim, yeni yılla birlikte iktidarla muhalefet arasında, Kore'nin sağladığı, bir "bahar havası" hâkim olacaktı. Aslında, CHP'nin "hırçınları" dışında, ana muhalefetle iktidar arasında 1950'den beri Menderes ile Barutçu arasında sürdürülen bir diyalog mevcuttu[13]. 1951'deki kabine revizyonundan sonra DP güvenoyu alınca, muhalefet "beklenmedik" bir ılımlılığa kaptırdı kendini...[14] Yeni kabine güvenoyu alınca CHP sözcüsü Barutçu'nun eleştirilerini Başbakan Menderes şöyle cevaplandıracaktı: "İyi bir çığıra girmiş bulunuyoruz. İki partinin birbirleriyle çarpışarak yaralanmasını isteyenleri beraberce hüsrana uğratalım."[15]

İki partinin de desteklemesi icap eden "çarpışmalar" Kore'de cereyan ediyordu. CHP'nin organı Ulus'ta yazan H. C. Yalçın, 3 Aralık'ta "Mehmetçiklerimiz..." adlı makalesinde özetle şöyle diyordu:

> "Kore'de Türk vatanının ve insanlığın selâmet ve şerefi için çarpışan Mehmetler bütün cihan karşısında yüzümüzü ağartıyorlar. Türk'ün haysiyet ve itibarını yükseltiyorlar. Sağol, Mehmetçik, sen daima ecdadına lâyık bir arslan olarak yeryüzünün necip, temiz ve yüksek bir insanın şöhretini muhafaza edeceksin. Beklenen şudur: Kore'de ve Çin'de ezilecek düşman, Türkiye'ye taarruza geçecek düşmanın kuvvetinden eksilmiş olacaktır. Kore'de muzaffer olacak Birleşmiş Milletler Ordusu, Türk vatanının istilasını önleyecektir. Buna rağmen, Türkiye

(13) Toker, **Demokrasimizin...**, s. 68.
(14) Feroz/B.T. Ahmad, **a.g.e.**, s. 82.
(15) **Cumhuriyet**, 3.IV.1951.

Levent Şahverdi Arşivi

bir taarruza uğradığı takdirde, bugün Türk'ün Kore'deki silah kardeşleri, Amerikalılar, İngilizler ve sair Birleşmiş Milletler kuvvetleri hep birden Türk topraklarından Kızılları imhaya koşacaklardır. Artık dünyada tek bir cephe vardır: medeniyet-vahşet cephesi. Bu cephe bugün Uzakdoğu'da ise yarın Orta Asya'da, Yakın Şark'ta, Batı Avrupa'da olabilir. Bugün tek bir ordu vardır: medeniyet ordusu, taarruz hangi cepheden yüz göstermişse onu parçalamaya her memleketten koşacak Birleşmiş Milletler Ordusu. Mehmetçik bunu en derin sevki tabiileriyle ruhunda hissettiği, en berrak düşüncelerîyle muhakemesinde anladığı içindir ki, Kore'de şevk ile, fedakârlıkla, kahramanlıkla dövüşüyor. Türkler için bu savaşlar onun asırlar boyunca ruhunda yaşayan bir vazifedir. Vazifenin sesi onu dimdik ayakta tutuyor. Kore'de Türk ecdadına, tarihine, vatanına lâyık olmaya çalışıyor ve oluyor. İçimiz titreyerek, yüreğimiz ateş ile dolarak onu düşünüyoruz. Onunla iftihar ediyoruz. Türk vatanı onunla yükseliyor."

XI

MEHMETÇİK'İN "KUMYONGJANG-Nİ ZAFERİ"

Kunuri'den sonra düşmanın muntazam birlikleri, gerilla desteği ile birlikte, bütün hatlarda taarruza geçer. Bu şartlarda BM Ordusu, İmjin Nehri ve doğusuna çekilmek zorunda kalacaktır. Durum böyle olunca ikmal teşkilâtlanmasını tamamlamamış olmasına bakılmadan yarımadanın savunulması görevi, 10 Aralık 1950'de, 1. Türk Tugayı'na verildi. 1. Türk Tugayı 30 kilometre uzunluk ve 20 kilometre genişlikteki yarımadayı yalnız başına savunacak ve düşmanın bu yarımadadan geçerek Birleşmiş Milletler ordusunun batı kanadını kuşatmasına engel ola-

(1) Erkilet/Bıyıklıoğlu/Arun, a.g.e., s. 140-1.

Levent Şahverdi Arşivi

caktı. 1. Türk Tugayı 20 gün önce, Kunuri Muharebelerinde olduğu gibi, yine çok önemli bir görev almıştı[1]. Türk Tugayı yine tertibat alır. Harp ceridelerine göre dondurucu soğukta uyumak ve istirahat imkânı olmadan gelemeyen düşmanı beklemek Türklerin sinirlerini bozmaktadır. Hatıralarından anladığımız kadarıyla Türk Tugayı bir an önce savaşa girmek istemektedir ve Kunuri'nin acısını çıkartmak üzere hayli bilenmiştir. Nihayet, Çin Ordusu, 1950 yılının son günü BM Gücü'ne karşı şiddetli bir atağa kalkar. Bunun üzerine BM Ordusu savunma tertibini değiştirir, Seul köprübaşı mevziine yığınak yapar. Bu harekâta paralel olarak Türk Tugayı da yeni vaziyetini alır. Üstün Çin kuvvetlerinin taarruzu ve BM Ordusu'nu doğudan kuşatma harekâtı sürerken, Kore Savaşı'na iştirak eden BM'e üye devletler Çin'in de hasım cephesinde ağırlığını koymasından hayli tedirgin olmuşlardır. Aralık başlarında -1950- İngiliz Başbakam, Washington'a gelecek ve Başkan'la yapılan görüşmeler sonucunda "Hür Dünya"nın iki lideri, ateşkesin zamanının geldiğine inanacaklardır. Derhal BM devreye girer. Teklif karşı tarafa sunulur. Ancak, iki tarafın da kendi şartlarında ısrar etmesi üzerine bir sonuç alınamaz. Amerikalılar, Çin'in Kore'de bir zaferden ümit kesinceye kadar savaşı sürdürecekleri düşüncesindediler. Onlara göre, bütün taarruzlarının püskürtülüp, 38. paralelin güneyine ayak basamayacaklarına kanaat getirinceye kadar Çin'in bir mütarekeyi kabul etmeyeceği bellidir[2].

Çin'in mütarekeye yanaşmayan katı tutumunu kırmak üzere BM Ordusu 22 Ocak 1951'den itibaren taarruzi keşif hareketlerine girişecekti. Düşmanı yıpratmak üzere onun muharebe ileri karakol sahasının gerisinde olması gereken asıl savunma mevzileri vurulması planlanmıştı. Türk Tugayı'nın vurucu gücünün de bu yıpratıcı taarruzlarda görev alması öngörülüyordu. Taarruz'un istikameti

(2) Aynı eser, 5. bölüm.
(3) Aynı eser, s.195.

Levent Şahverdi Arşivi

"Kumyongjang-ni" kasabası ve çevresiydi.[3]

24 Ocak sabahı Grı. Yazıcı, alınan emre göre yürüyüşü başlattı. Türk Tugayı, olaysız geçen bu ilerlemeden sonra akşamüzerine doğru Ansong'da toplandı. Akabinde, aynı gece taarruz mevziine girildi. Yapılan plana göre, Türk Tugayı'nın 2. Taburu'nun Kumyongjang-ni kasabasını aşması isteniyor; Alay Taarruz Gurubu'nun da ilkin 185, ardından da 156 rakımlı tepeyi alması bekleniyordu.

> "Bir gün evvelki muharebenin yorgunluğuna, gecenin uykusuzluğuna ve dağ başlarının sert ayazına rağmen o gün Türk askerinin mertlik, şecaat, intikam günü diye birlikler harekete daha erkenden hazırlanmışlardı. Bir evvelki günün muharebesinin başarısıyle yükselen manevî duygular, muharebe arzu ve heyecanı, düşmanı vurup tepeleme hırsı, subaylarımızın ve etrafımızın yüzlerinde açık olarak okunuyordu. O duyguların gayreti ve fedakâr sahipleri yaylarında kurulmuş oklara benziyorlardı. Derken subayların çavuşları harekete geçiren seslenmeleri duyuldu. Konuşanlar: "Ya Allah! Sana sığındık, bizi utandırma" diyerek soğuktan buzlanmış silahlarını birer sevgili gibi öperek mangalarıyla diğer mangalar gibi harekete geçtiler."[4]

Türk Tugayı'nın taarruz grupları 25 Ocak sabahı hücuma geçtiler. 2. Tabur, ilk gün, sadece sekiz km. ilerleyebilmişti. Çünkü; Tabur komutanı, gözetleme ve keşifler sonucunda düşmanın asıl muharebe hattının kasabanın batısındaki demiryolunun üstündeki tepelerden geçtiğini ve bu mevzilerinde çok güçlü bir şekilde tahkim edilmiş olduğunu, yolların da çeşitli engellerle kapatılmış olduğunu tesbit etmişti. Plana göre doğudaki Amerikan Taburu bu kasabayı işgal edecekti. Türk 2. Taburu da bu harekâtın tamamlanmasından sonra kasabayı geçmesi bekleniyordu. Ne var ki, Amerikan Taburu, ilerlerken güçlü düş-

(4) Yazıcı, a.g.e., s. 264.

Levent Şahverdi Arşivi

man direnişiyle karşılaşmış; dolayısıyla kasabaya yaklaşamamıştı. Böylece, taarruza ertesi gün de devam edilmesi icap etti. 21. Tabur 26 Ocak'ta ileri harekâta başladı. Önce Amerikan Taburu'na bağlı tanklar çıkışı yaptılar. Tankların ağır hatta ürkek hareketi, onlarla birlikte ileri atılan Türk piyadelerini hırslandırıyordu. Yazıcı'ya göre, piyadelerimiz bir o dev tanklara, bir de içindekilere bakarak adetâ, "- Zırhını, koca topunu, tüfeğini üstünde toplamış bu kudretli vasıtanızdan utanın! Nedir bu gelin alayı gidişi?"[5] demek istiyorlardı. Tanklar, onları, değil; onlar, tankları hedefe götürüyorlardı. Türk Tugay Komutanı, Amerikan tankları hakkındaki tereddütlerini hatıralarında esirgemez:

> "Tankçıların, büyük hareket ve ateş kudretine, zırh mahfuziyetine mâlik tanklarıyle piyade tank işbirliğinde, piyadenin hareketini hızlandırıp, az zayiatla hedefe ulaştırmak baş vazifeleri iken yakınlarında piyademizi görmeden ilerlemeyerek yalnız ateş kuvvetlerini kullanmalarıyla düşmana daha ağır bir darbe vurmak imkânını kaçırdıklarını burada esefle ifade eder ve o muharebede notlarının bence parlak olmadığını belirtmek isterim."[6]

Öte yandan o gün bataryalar, düşman mevzilerini ateş altında tuttular... Yine sonuç alınamamıştı. Şiddetli ateşler ise iyi tahkim edilmiş düşman mevzilerini sarsamadı. Akşamüzerine doğru ise piyade taarruzu yenilendi. Yazıcı, Türk Tugayı'nın o günkü "inadını" şöyle anlatır:

> "Türk'ün cengâverlik ruhu şahlanmış, kabarmış bir sel gibi, Bölükler arazide manevra *ivicaclarını* destek ateşlerine uydurarak hasmın bağrına girmeye gayret ediyorlardı. O haraketler vakit vakit düşmanın şiddetli ateşleri ve kuvvetli mukavemetleriyle tıkanıyor ve setleniyordu. Bu set önünde evvelâ du-

(5) Aynı eser, s. 265.
(6) Aynı eser, s. 274.

Levent Şahverdi Arşivi

ralayıp yükselen, daha sonra şurada burada rastladığı çatlak ve yarıklardan sızarak, sızdıkça yarıkları genişleterek akmak isteyen coşkun bir su gibi takım ve bölüklerin elâstikî hareketi düşman mukavemetlerini kırıyor, yine ileri atılıyor, biraz sonra yine tıkanıyordu. O ateş ve hareket muharebesi bu minvalle bir azim ve irade maçı, son saatlerinde bütün hırsların toplandığı bir inat yarışı halini aldı."[7]

Mehmetcik, sokak barikatlarını aşıyordu. Kasaba içinde boğaz boğaza boğuşmalar, şiddetli süngü muharebeleri ile Mehmetcik, kasabayı zapt edecektir. "Düşmanın inat ve mukavemeti, Türk'ün azim ve imanı huzurunda kırılmış, diz çökmüş ve yıkılmıştı!"[8] Kasabanın düşmesine rağmen, düşman pes etmemiş; bilâkis Türk 2. Taburu'nu ağır ateşi altına almıştı. Bu arada gece olmuştu. Tabur, mutlak olan bir düşman gece baskınına mahal vermemek için gerideki tepelerde savunma düzeni aldı. Sabah beklenecekti. Ertesi gün, Tabur harekete geçince, düşmanın mevzilerini bırakıp, kuzeye çekilmiş olduğu anlaşıldı.

Öte yandan, Alay, 25 Ocak sabahı 185 rakımlı tepeye atağa kalkmıştı. Alayın en önünde 9. ve 10. Bölükler bulunuyordu. 9. Bölük vadinin batısındaki düşman direnişlerini kırarak ilerliyorlardı. Dere geçilmiş, sırtlara ulaşılmıştı. Bu harekât sırasında düşmanın keşif muharebe kolları ile karşılaşmış ve püskürtülmüştü. 10. Bölük ise 185 rakımlı tepenin güneybatısına yüklenecekti. O da ilerleyerek, 9. Bölüğün paralelindeki hatta mevzilendi. Şimdi sıra, 185 rakımlı tepenin zaptına gelmişti. Bu görev 10. Bölüğe verilmişti. Bu tepe sanıldığından iyi tahkim edilmişti. Tepe üstü mermi parçalarına direnecek kalınlıkta toprakla örtülü ve kuvvetli yapılmış 18 adet makineli tüfek mevzii bir kavis üzerinde dizilmişti. Bu mevzilerden düşman gayet planlı ve etkili bir şekilde ateş yağ-

(7) Aynı eser, s. 266.
(8) Aynı eser, s. 268.

Levent Şahverdi Arşivi

dırıyordu.

> "Asıl bölük bu şekilde batıdan doğuya ilerlemekte iken, 185 rakımlı tepeye karşı önceden, mevzilendirilmiş olan 1. Takımın da ilerleyerek tepeye güneyden hücum etmesi bildirildi. Ustalıkla sevk ve idare edilen bu takım, fundalık ve engebeli arazide düşmana görünmeden hücum mesafesine yaklaştı. Takım Komutanı süngü taktırdı. El bombaları atıldı ve başta Takım Komutanı Üsteğmen olmak üzere bütün takım "Allah, Allah" sedaları ve büyük vecd içinde, büyük bir heyecan ile düşman mevziine saldırdılar; açıkta veya hendeklerde bulunan düşmanı süngü ile, bomba ile yok ettiler. Takımın hücuma kalkacağını anlayan düşman, ihtiyatlarını acele olarak buraya ulaştırmak istedi. Bu ihtiyatlar tepenin zirvesine doğru koşarken, hücum mesafesine yaklaşmış olan bölüğün iki takımı da hep birden hücuma kalkarak meydana çıkmış olan bu ihtiyatların üzerine atladılar. 1. Takım da güneyden bu düşmanın üstüne atıldı. Türk subayı ve eri savaş kabiliyetini, iman kudret ve kuvvetini gösterecek bu anı özlemekte idi. Bu coşkun kitle ayaktaki düşmana çarpınca dost düşman birbirinin içine girdi. Birkaç dakika sonra meydanda sağ düşman kalmamıştı. Üstü kapalı ateş mevzilerindeki düşman direnmeye devam ediyordu. Bunlar da birer birer temizlendi. Hücuma uğramayan düşman kısımları ise, tepeyi terk etmiş olmakla beraber, pek yakında mevzilenmişlerdi. Artık karanlık da basmıştı. 10. Bölük, mevzilenmiş olan düşmana karşı tertiplendi ve geceyi geçirmeye hazırlandı."[9]

Karanlık bastıktan sonra düşmanın gündüz kaybettiği mevzileri gece baskını ile alma ve Taburu kuşatma ihtimali göz önüne alınarak, Türkler intizam içinde çekile-

(9) Erkilet/Bıyıklıoğlu/Arun, a.g.e., s. 205.

Levent Şahverdi Arşivi

rek, gerideki sırtlarda düzen kurdular. Bu kararı ilkin, üst komutanlar kabul etmeyecekler; ancak Mehmetçik için, o karlı günde bir-iki saat istirahatın zorunlu olduğunun bilinci ile kısa bir mola vermeye karşı çıkmayacaklardı... Ve, bölükler gün doğmadan yeniden hücuma geçerler. Terk edilen yerler geri alınır. Sabahın ilk ışıklarında Türk bayrağı 185 rakımlı tepenin üstünde dalgalanmaktadır. Düşman ise kaçmıştır.

26 Ocak günü Alay için hedefte 156 rakımlı tepe vardır. Bölükler yine bir dereden ve dere içindeki köylerden geçeceklerdi. İlerleme başladıktan bir süre sonra düşman direnmesi belirdi. Ancak, bir önceki günün zaferinin moralı ile Türk birlikleri piyade muharebeleri ve yer yer süngü hücumları ile bu direnişleri birer birer kırarak ilerliyorlardı... Bu minval, düşman mevzilinin kilit noktası 156 rakımlı tepeye yaklaşıldı. Bu tepe de, bir gün önce düşürülen gibi, adetâ bir kaleydi. Tahkimatı ustaca gizlenmiş; ağır ve hafif makinalı tüfeklerle donatılmış bir kartal yuvası... Tepeyi döven topçu ateşi etkili olamıyordu. Düşman tahkimatı dağınıktı ve düşman mevzileri ancak tam isabetle tahrip edilebiliyordu. Mevziin çok yakınına düşen bir top mermisi dahi mevzideki düşmana etki edemiyordu. Bu sebeple yapılan büyük ve başarılı ağır havan ve topçu ateşleri ile hava atışları düşmana zararlar vermiş, fakat savunma gücünü kıramamıştı[10]. Bu defa da tepeyi düşürmek, talihin ilginç bir tertibi olarak, 185 rakımlı tepenin fatihleri 10. Bölüğün kısmetiydi. 10. Bölük tepeye doğru tırmanmaya başlayınca bu mevzilerden yapılan etkili makineli tüfek ateşleri ile karşılandı. Düşmanın bu planlı ve dikkatli ateşlerini sustumak gerekliydi. Ateş eden makineli tüfeğe hücum etmek mümkün değildi. Küçük bir mazgaldan ateş eden düşman silahını tahrip etmek de güç işti. Arazi çok engebeli olduğundan tanklardan yararlanılamıyordu. Bölüğün silahlarına ek olarak topçu ve ağır silahlar ile direnen bu yuvaları bir planla bi-

(10) Aynı eser. 209.

Levent Şahverdi Arşivi

rer birer tahrip etmekten başka çare yoktu. Böyle bir planı yapabilmek için bütün düşman silahlarının ateş ederek kendilerini göstermeleri ve gizli silahların meydana çıkması gerekti. Bölük Komutam açık hedefler gösterdi ve düşman silahlarını ateş etmeye zorlamak için bütün bölük cephesinde yalnız bir takımı ilerletti. Düşman bu ilerleyenlerin hücum birliği olduğu kanısına vardığı için bütün savunma silahları ile ateş açtı. Bu suretle meydana çıkan düşman silahları bölüğün silah takımı ve bölük emrindeki ağır silahlarla, ateş altına alındı. Mühim düşman silahları da topçu ve havanlara hedef oldu. Topçu bu menfezit hedefleri ateş altına almakta çok başarılı olmuştur. Bu suretle ateş üstünlüğü elde edilince, bölüğün diğer takımları da ilerletildi. Bölük ilerledikçe topçu ateşi de ileriye kaymakta idi. Havan ve makineli tüfeklerle ateş üstünlüğü elde edilmiş ve düşman silahlarının çoğu susturulmuştu. Artık süngü hücumunun zamanı gelmişti[11].

> "Hücuma başlanacağı dakikada, 10. Bölüğün 3. Takım Komutanı Üsteğmen, henüz ateş eden bir düşman makineli tüfek mevziinin mazgalına ağır makineli tüfekle bizzat ateş ederken, omuzundan vuruldu. Bu olayı yakındaki er gördü ve heyecanlanarak herkese açıkladı. Bu heyecan, hücuma kalkmak üzere olan takımın erlerine sirayet etti ve takımın erlerini kararsızlığa düşürdü. Bunu hisseden yaralı takım komutanı üsteğmen, şiddetli düşman ateşine ehemmiyet vermeyerek yaralanmamış olduğunu erlerine göstermek maksadıyla ayağa kalktı, bu defa da boynundan vuruldu. Bir er, subayının cesaret ve fedakârlığından heyecanlandı; "subayımın intikamını alacağım" diye bağırdı ve yalnız başına ileriye fırladı. Bu cesur erin hareketi takıma hücum komutu yerine geçti ve bütün takım erleri birdenbire ayağa kalkarak düşmana doğru koştular. Bölüğün diğer takımları da hücumun başladığı-

(11) Aynı eser, s. 210.

Levent Şahverdi Arşivi

> nı görerek kendiliklerinden ayağa kalkıp ileriye koşmaya başladılar. Bütün Bölük, "Allah, Allah!" sedaları içinde kükremiş bir hale gelmişti. Önde gidenler bombalarını atmışlardı. Koşarken ateş edenler de vardı. Bütün Bölük bir anda düşman mevziine girdi; ayakta ve açık hendekteki düşman bir anda süngülendi. Kaçanlar da ateşle yok edildiler. Meydanda düşmandan sağ olan kimse kalmamıştı. Fakat, üstü kapalı mevzilerdeki düşman ağır makineli tüfekleri direniyor ve mazgallardan ateş etmeye devam ediyordu. Düşman mevzileri çok olduğu için bunları temizlemek çok güçtü. Bir er mazgala ateş ederken diğer erin yaklaşması ve mazgaldan içeriye bomba atması gerekiyordu veya bu mazgalları roketatar ve ağır makineli ateşleri ile tahrip etmek zorunluluğu vardı. Karanlık basmadan ve düşmanın gece baskınları başlamadan bu işi tamamlamak ve düşmanın işini bitirmek gerekti. Bu sebeple herkes sonsuz bir gayret ve fedakârlıkla çalıştı ve mazgal muharebesine, hattâ gerî hizmette ve ikmal işlerinde çalışanlar da kendiliklerinden katıldı. 10. Bölüğün bir takımın başta komutanları olduğu halde yaptığı son hücum neticesinde tepe, saat 17.30'da tamamen zapt edildi."[12]

İtiraf etmek gerekir ki, "Kumyongjang-ni Savaşı"ndan düşman erleri de ölümü hiçe sayarak, inatla dövüşmüşlerdir. Uzmanlar, bu muharebelerde Türk subaylarının bilgi, yetenek ve zekâlarının da sonuca erişmekte etkili olduğunu vurgulamaktadırlar.

> "185 ve 156 rakımlı tepelerde, Kumyongjang-ni kasabasına yapılan taarruzda, berkitilmiş ve inatla savunulan arazi kesiminin az kuvvetle zapt edilmesi, büyük başarı idi. Taarruz eden tarafın savunan ta-

(12) Aynı eser, s. 211.

Levent Şahverdi Arşivi

> rafa göre üç misli olması ve kaybın da bu oranda artması gerekirken durum tersine olmuş, Türk birlikleri cesur ve iyi berkitilmiş mevzide inatla savunan düşman karşısında pek az kayıpla muharebeyi kazanmışlardır. Bu sonucu eğitim ile savaşkanlık niteliğinin dayanağı olan ahlâk ve haysiyet duygularının yüksekliği sağlamıştır."[13]

Yine muharebe ile ilgili olan ilginç bir husus da şudur: Kumyongjang-ni Muharebesi'nde Türk Tugayı, 150. Komünist Çin Tümeni'nin 447 ve 448. Alayları ile kapışmış ve onları bozguna uğratmıştı. Türk Tugayı'nın bir an önce Kunuri'de dövüştüğü de aynı tümendi. Kumyongjangni'de Kunuri'de dökülen şehit kanlarının yerde kalmaması, Türk Tugayı'nda ayrı bir hava yaratmıştı. Bakınız o havayı Türk Komutanı nasıl anlatıyor:

> "O gün düşmanın muharebe meydanında bıraktığı ölülerinin üzerinde yapılan aramada, birinden çıkan bir not defterinin Kunuri muharebelerinde şehit düşen bir çavuşumuza ait olduğu, bu suretle karşımızdaki düşmanın Kunuri'de Türk'ün imanlı cephesini sökmek için binlerce zayiat veren fakat o muharebelerin başarısını bize sekiz yüz küsur şehit, yaralı ve kayba mâlederek, yüreklerimizi yakmış olan birliklerin bulunduğu öğrenilmişti. O tesadüfü yaratmak Allah'ın bize bir lütfu mahsusu idi. O şehit defteri ferdası günü taarruz için birliklerimizde iman ve intikam duygularının şahlanmasının adetâ bir bayraktarı olmuştu."[14]

Bu muharebede Türk Tugayı'nın kaybı biri astsubay ve 11'i er olmak üzere 12 şehit ve 31 yaralıdan ibarettir. 27 Ocak günü Türk Tugayı'nın zapt ettiği mevziler gezilmiş ve meydanda 474 düşman cesedi sayılmış ve 23 Çinli esir alınmıştı. Ölülerin çoğu 156 rakımlı tepededir ve yine ço-

(13) Aynı eser, s. 219.
(14) Yazıcı, a.g.e., s.263.

Levent Şahverdi Arşivi

ğunun piyade mermisi, bomba, süngü ile vurulmuş ve dipçik ile ezilmiş olduğu görülmüştür. 2. Tabur düşman mevzilerini işgal edince, 77 düşman cesedi sayılmıştır. Düşman, bir kısını ölülerini götürdüğünden, kaybın daha çok olabileceği ve yaralılarının ise, götüremediği ölülerin en az iki misline varabileceği kabul edilebilir. Mehmetçiğin süngü gücü karşısındaki hayret ve takdirlerini gizleyemeyen Amerikan resmi makamları düşman kaybını 1734 olarak tesbit etmişlerdir[15].

"Kumyongjang-ni Zaferi"nden dolayı Türk Tugayı takdirle anılacaktır. Amerikan Kongresi, Tugay'a "Mümtaz Birlik" (Distinquisted Unit-Station) nişanı verilmesini kararlaştırır. Nişan, 6 Temmuz 1951'de VIII. Ordu Komutanı Gn. Fleet tarafından 241. Alay sancağına törenle takılır.Ayrıca, muharebede üstün hizmeti görülenlere madalya verilir. 17 Eylül 1952'de de Güney Kore Cumhurbaşkanı Syngman Rhee yine bir merasimle Gn. Yazıcı'ya, Türk Tugayı'na minnettarlıklarının ifadesi bir nişanı takar.

XII

YIPRATICI MUHAREBELER VE ASKERİ "MED-CEZİR"LER

Türk Tugayı Kumyongjang-ni Zaferi'nden sonra bu bölgedeki mevzileri dost birliklere teslim eder ve dinlenmek imkânı dahi bulamadan yeni bir taarruz hattına katılır. Türk Tugayı'nın başarısı, BM Ordusu'nun yüzünü güldürmüştür. Bütün cephede yapılan bu taarruzlar sonucunda düşmanın ileri karakol mevzileri sahası zapt edilerek asıl muharebe hattına yaklaşılmış ve düşmana insanca, malzemece kayıplar verdirilmiş olduğundan bu çeşit taarruzlara daha büyük mikyasta devam edilmesi uygun görüldü. Türk Tugayı'nın batısında taarruz etmiş

(15) Erkilet/Bıyıkhoğlu/Arun, a.g.e. s. 212.

Levent Şahverdi Arşivi

olan 25. Amerikan Tümeni'nin 35. Alayı'nın büyük kısmı Suwon (Seul'ün güneyinde) şosesi üzerinden ilerlemiş ve hedefine varmıştı. Fakat bu Alayın Sarıdeniz kıyılarına kadar uzanan cephesinde düşmana taarruz edilememişti. Bu bakımdan 1. Kolordu, 3. Amerikan Tümeni'ni 25. Tümen'in doğusunda mevzilendirerek bu bölgedeki yıpratıcı taarruzları şiddetlendirmeye, Türk Tugayı da 35. Alay'ın Sarıdeniz kıyıları yakınlarındaki birliklerini değiştirerek bu bölgede taarruzla görevlendirmeyi uygun buldu. Böylece Türk Tugayı, 28 Ocak'tan itibaren başlayan BM taarruzlarında yine verilen görevin üstesinden başarıyla gelecekti. 13 Şubat'ta "Uzak Şark Başkomutanı" Gn. Mac Arthur'un ziyaret ettiği Kore'deki Türk askeri 20 Şubat'tan itibaren 25. Tümen'e bağlı olarak Seul'ün 25 km. doğusunda, Han Nehri'nin güneye doğru dirsek yaptığı bölgeye kaydırılır. 15 Mart'a kadar savunma, himâye, keşif ve emniyet faaliyetlerinde bulunur.[1] Han Nehri'nin kuzeyine geçen Türk Tugayı'nın yıpratıcı taarruzlarının her birinde ayrı bir kahramanlık öyküsü işlenmiştir. Biz buraya sadece birini almakla yetinelim:

> "24 Mart 1951 günü 5. Bölük Takım Komutanı Üsteğmen Hasan Basri Günalp, gönüllü olarak takımıyla 540 rakımlı tepeden hareket edip, bazı tepeleri aştıktan sonra 639 rakımlı tepeyi kısa bir süre içinde tırmanıp düşmanla hücum mesafesine kadar ilerlemişti. 2. Tabur Karargahı'nda bulunanlar, Günalp takımının harekâtını heyecanla izliyorlardı. Takım düşmana çok yaklaştığı için ateş desteği yapılamıyordu. Birden, "Allah Allah!" sesleri duyuldu. Allah Allah sesleriyle birlikte takımın hücuma kalkması gerekirken, takım erlerinde hiçbir kıpırdama olmamıştı. Hemen arkasından düşmanın attığı el bombaları ve açtığı ateş ortalığı duman içinde bırakmıştı. Bombaların ve ateşin hızı geçtikten sonra, takım ilerideki sütreye sıçradı ve tam siper yaptı. Tekrar, "Allah, Alah!" sesleri bütün tepeyi sarmıştı.

(1) Erkilet/Bıyıklıoğlu/Arun, a.g.e., s. 220.

Levent Şahverdi Arşivi

Fakat, takım yine olduğu yerde duruyordu. Üsteğmen Günalp yeni bir taktik uyguluyordu. Bu anda yine el bombaları ve yaylım ateşlerinin sesleri duyuldu. Karargâha kadar ulaşan takım komutanının gür sesi işitildi:

– Hiç kimse benden geri kalmayacak!

Sonra yine Allah, Allah sesleriyle takım hücuma kalktı. Güçlü, aman vermeyen bir saldırı başlamıştı. Kaçamayanlar süngüden geçiriliyor, kollarını kaldıranlar, dokunulmadan geriye toplu halde gönderiliyordu. Çinliler hücumdan evvel Türklerin, Allah Allah... seslerinin anlamını iyi öğrenmişlerdi. Fakat, bu sefer, ilk olarak değişik bir uygulama ile karşılaşmışlardı. Küçük duraklamalar düşmanı yanıltmıştı, el bombaları ve ateşler etkisiz kılınarak, hiç bir kayıp vermeden takım düşman mevzilerinin içine atılmıştı. Üsteğmen Hasan Basri Günalp, takımıyla kısa bir süre içinde kayıp vermeden görevini noksansız olarak yapmıştı. Sevincimize diyecek yoktu. Yapılan bu değişik uygulama hoşumuza gitmişti. Ancak, tepenin doruğuna bayrağı dikmek için koşarak ilerleyen 5-6 er tam önlerindeki tepenin doruğunda Türk bayrağının dalgalandığını gördüler. Küçük birlik, şaşkınlıkla olduğu yerde durmuştu. Çok başarılı hücumda bulunmalarına rağmen, bayrak ellerinde kalmıştı. Düşmanı yenmişlerdi ama bayrak yarışını kaybetmişlerdi. Hızlıdan daha hızlısı vardı.

1. Bölük'ten Üsteğmen Hüseyin Ömür komutasındaki takım, aynı anda hücuma katılmıştı. Bu takımın güneyden yaptığı hücum doruğa en kısa mesafede bulunuyordu. Takım ağır makineli tüfek ve havan ateşleriyle desteklendiği için güneydeki düşman baskı altında tutulabiliyordu. Üsteğmen Hüse-

(2) Nazım Dündar Sayılan (der.); Kore'de Türk Askeri (Ankara, 1989), s.100-2.

Levent Şahverdi Arşivi

yin Ömür telsizle, "Tepeye bayrağı diken benim takımım!.." diye seslenıyordu.
Evet bir yarış kazanılmıştı. Artık tepelerin alınışı bir yarışma şekline dönüşmüştü."[2]

Mehmetçik'in kahramanlığı ve savaş gücü BM Ordusu'nun düşmanı yıpratıcı taarruzlarında kullandığı bir propaganda unsuru da olmuştu. Türk süngüsü ile karşılaşmanın ürkütücü yönü, düşmanın psikolojik açıdan da çökertilmesi için vazgeçilmez bir malzemeydi. Bu malzemeyi işleyen broşürler, düşman hatları gerisine, uçaklardan atılmak suretiyle, gönderiliyordu. Çin'in, bundan önceki bölümde de belirtildiği gibi, ateşkese yanaşmaması karşısında BM Ordusu Komutanlığı'nın stratejisi; düşmanı üstüste gelen taarruzlarla zayiata uğratmak, bitkinleştirmek ve sonunda masaya oturtmaya dayanıyordu. Uzmanlara bakılırsa, bu, Kore'ye mahsus yeni bir muharebe yöntemi olmuştu[3]. 22 Ocak 1951'de başlayan bu yıpratma taarruzları başlangıçta her tümen cephesinde düşmanın bir veya iki direnme noktasına yönlendiriliyordu. Ancak, Şubat ortalarından itibaren bu metod, bütün cepheye kaydırılarak genelleştirilecek, böylece, yıpratıcı taarruzlar mahdut hedefli umumi cephe taarruzları haline gelecektir. Bu taarruzların hedefi, önceden yapılan plan gereğince cephe birliklerinin, blok halinde, her gün ileride belirtilen bir hatta kadar ilerlemeleri; bu harekât sırasında karşılaşabilecekleri düşmana insanca ve malzemece kayıp verdirmektir. İşte, Ocak ortalarından Nisan (1951) sonlarına kadar Türk Tugayı, bu genel plan içerisinde yerine almıştı. İçinde onun da bulunduğu BM cephe taarruzları ile Çin Orduları Nisan ortalarında yılın başına kıyasla 100 km. kuzeye sürülmüşlerdi. Ancak, düşman bu yeni muharebe yöntemini çabuk kavrayacak; ordularının ağır ateşler altında ezilmelerine, yıpratılmasına izin vermeyecektir. Derhal tedbir alır: Cephede sadece oyalama kuvvetleri bırakarak asıl gücünü büyük gruplar

(3) Erkilet/Bıyıkoğlu/Arun, a.g.e., s.107.

Levent Şahverdi Arşivi

teşkil etmek üzere bu hattın gerisine çeker. Komünist Çin Ordusu'nda çekilme, ya savunmanın bir parçasıdır ya da taarruzun başlangıcıdır. Düşmanı kendine çekerek hareket halinde yakalamak ve parçalayarak yok etmek ise olağan taktiğidir!.. Nisan ortalarına doğru Komünist Çin orduları geri çekilmekle ikmâl kaynaklarına yaklaşmış, teşkilât ve yığınaklarda kolaylıklar elde etmiş ve genel bir taarruz için fırsat ve imkânlarını oluşturmuştu. Nitekim; 22 Nisan saat 20.00'de bütün cephe boyunca atağa kalkacaklardır.

Düşman, BM Gücü'nü ülke içine çekmiş, geniş bir sahaya yaymış, geriyle ikmâl hatlarını zayıflatmış ve kendisi için uygun bir taarruz ortamı yaratarak, hasmına yüklenmiştir. Amerikan Dışişleri yetkilileri bu durumu bir "tuzak" olarak değerlendirmektedirler. Onlara göre, "dikbaşlı" General Mac Arthur da bu sıkıntının mimarıdır[4]. Kendine çok güvenmiş, "Kore'den Kızılları defedeceğim" diye paldır küldür kuzeye taşmış, Çin'in tepkisini adetâ davet etmiştir. Bu "ego"suyla, BM askerlerinin boş yere telef olmasına da sebep olmuştur. Çin Ordusu, gerillaların desteği ile BM Gücü'nü sıkıştırınca önce "paniklemiş", daha sonra onları altedebilmek için savaşı tırmandırmayı Washington'a teklif etmiştir. Mançurya'yı bombalama talepleri ne Washington'a ne de onun BM üyesi müttefiklerine sevimli gelmektedir. Bu, "bardağı taşıran son damla"dır. Mac Arthur, bundan önce de belirtildiği gibi, Uzakşark'ta "başına buyruk" bir tavırla, sadece ABD Dışişlerine değil, BM askeri harekâtına da yön vermektedir. Washington'un haberi olmadan Tayvan'a gitmiş, Çan Kay Şek'le anlaşarak, Kore'ye Milliyetçi Çin gönüllülerinin gönderilmesini tartışmıştır. 31 Temmuz 1950. Başkan, siyasi sakıncaları sebebiyle, bu teşebbüsü durdurmuş; Mac Arthur'a ABD'nin Uzakşark'ta izlediği dış politikayı iyice anlatmak üzere danışmanı Averal Harriman'ı göndermiştir. Ancak, sanki kendisine böyle bir ikazda bulu-

(4) Johnson/Mc Allister, a.g.e., s.107.

Levent Şahverdi Arşivi

nulmamışçasına Mac Arthur, gazetecilere ABD'nin Uzakşark politikasını açıkça eleştirmeye devam edecektir. İkinci Dünya Savaşı'nın efsanevî komutanını rencide etmemeye gayret gösteren Truman, Pasifik'te -Wake Island'da- Mac Arthur'la bizzat görüşmeyi deneyerek, onu Washington'un paraleline sokmaya çalışacaktır, Ekim 1950. Tekrar başkente dönen Truman, BM'yi böyle bir girdaptan kurtarabilmek için ateşkes teşebbüslerine ağırlık ve işlerlik kazandırmayı planlarken, Mac Arthur 24 Mart'ta -1951- Tokyo'da bir açıklama yaparak, düşmana, içinde bulunduğu askerî yıkımdan kurtulmanın yolunu gösterir: Ateşkesi kabul etmelidirler. Mac Arthur'un bu "izinsiz" çıkışı, Washington'da "şok" tesiri yaratır.. Tedirgin olurlar. Çünkü, Mac Arthur'un "tehditler" saçan bu ateşkes teklifi, Çin nezdinde BM Gücü'nün kendisine sert bir şekilde yükleneceği intibaını verebilirdi. Truman, bu gelişmeler üzerine tasarladığı ateşkes ilânını erteler. Ama, Mac Arthur'u da görevden alır. Çünkü, BM'e üye devletler, Washington eğer kendi generalinin sözlerini denetim altında tutamıyorsa, hareketlerini nasıl kontrol edebilecek, diye Truman'ı sorgulamaktadırlar[5]. Başkan'ın emriyle 11 Nisan'da General Ridgway, Uzakşark Başkomutanlığına, Gen. James Van Fleet de Kore'deki VIII. Ordu Komutanlığı'na getirilir[6]. Mac Arthur'un görevden alınması, ABD'de büyük bir "dış politika" polemiğini açacaktır. Kongre, hem onu, hem de Dışişleri'ni sorgular. Kızıllara karşı sertlik yanlısı bazı Cumhuriyetçilerin ve taraftarlarının gözünde beş yıldızlı general bir kahramandır. Ancak, BM'in de çiğnenip Uzakşark'ta Çin'le çatışmayı tırmandırmak isteyen "şahin"lere Genelkurmay

(5) Truman-Mac Arthur çekişmesi için, bkz: John W. Spanier, **The Truman Mac Arthur Controversy and the Korean War** (Cambridge: Harvard, 1959); Trumbull Higgins, **Korea and the Fall of Mac Arthur: A Précis in Limited War** (New York, 1960).

(6) Ridgway'in hatıraları için, bkz: 8. bölüm, dn.1.

(7) Thomas A. Bailey, **A Diplomatic History of the American People** (New Jersey, 10. baskı: (1980), s. 823.

Levent Şahverdi Arşivi

Başkanı'nın ikazı, bunun "yer, zaman ve düşman açısından yanlış bir savaş" olduğudur. Mac Arthur'un azliyle kamuoyunda kopan fırtına bir süre sonra dinecektir[7].

Van Fleet'in komutasındaki BM Ordusu ise derhal geri çekilme kararı alır. Türk Tugayı'ndan ise ilk aşamada, -22 Nisan- bulunduğu hattı savunması emredilir. Aynı gün, saat 19.15'te düşman, savunma mevzilerimizi şiddetli topçu ve havan ateşi altına alır. Bombardıman aralıksız devam eder. Türk Tugayı'nın sağ kanadını koruması gereken Amerikan 24. Alayı mevzilerini terk ettiğinden, düşman bu yöreye mukavemetsiz sızar. 9. Bölüğümüz cepheden ve doğusundan sarılmıştır. Bölük, süngü ve bomba muharebeleri ile güçlükle yerinde tutunabilmektedir. 9. Bölüğün savunma bölgesinde topçu ileri gözetleme subayı olan Üsteğmen Mehmet Gönenç'ten şu telsiz haberi alınır:

> "Düşman bulunduğumuz tepeyi işgâl etti. Çok şehit verdik. Telsizcimiz şehit oldu. Koordinatları veriyorum. Bataryalar ateş etsin.
> Alay topçu irtibat subayı telsizle şu cevabı vermişti:
> –Verdiğin koordinatlar bulunduğum yerdir.
> Topçu Üsteğmen Mehmet Gönenç ise verdiği cevapta:
> – Evet öyle; biz düşmana esir omak istemiyoruz! Bizi onlara teslim etmeyin! Vasiyetimiz şu: Bizleri kendi ateşlerimizle şehit ediniz! Tekrar koordinatları veriyorum.. Bütün bataryalar buraya ateş etsin! der ve sesi kesilir.
> Bu telsizi alan irtibat subayı Yüzbaşı Refik Soykut, yüreğinden vurulmuş bir halde topçu taburunu güçlükle bulabildi. Topçu tabur karargâhında bu ölüm dileğinde bulunan Topçu Üsteğmen Mehmet Gönenç'in verdiği telsiz isteğini dinleyen şu subaylardı:
> Tabur Komutanı Yarbay Tahsin Kurtay, yardımcısı Binbaşı Ahsen Saya, S-III'ü Binbaşı Şemsi Eralp ve

Levent Şahverdi Arşivi

25. Tümen Topçu Taburu'nda irtibat subayı görevlisi Yüzbaşı Alaettin Haydaroğlu.

Bütün subaylar şaşkın şaşkın birbirlerinin yüzüne bakıyor, hiçbirisi konuşmaya cesaret edemiyordu. İleri gözcü subayı, bulunduğu yere bütün toplarıyla ateş açılmasını istiyordu. *Harp tarihinde bu olan ne* görülmüş, ne de duyulmuş bir istekti.

Aralarında güçlükle yapılan durum muhakemesinden sonra topçu Üsteğmen kahraman Mehmet Gönenç'in vasiyetini yerine getirme kararı alındı. Gözyaşları içinde bütün toplar ateşe başladı. Yalnız tugayımızın topçu taburu değil, tümenin bütün topları bildirilen koordinata ateş etmeye başlamıştı. *Toplar gürlemiyor, hıçkırıyordu sanki...*"[8]

Düşman, 9. Bölük mevzilerinden daha güneye sarkarak, 1. Bölüğü de sıkıştırmıştı. Sağ kanattan ilerleyen düşman gece yarısı Türk Tugayı'nın ikinci savunma hattını geçmişti. Öte yandan düşman sol kanata da yüklenmişti. Bu cenahta 6. ve 7. Bölükler zor durumdaydılar. İlginç olan, düşmanın Türk Tugayı'nın iki yanındaki Amerikan alaylarına taarruz etmemiş; adetâ onların çekilmesine göz yumacakmış gibi bir tavır içerisine girmesiydi. Düşmanın esas emelinin Türk Tugayı'nı iki kanattan kuşatarak imha etmek olduğu anlaşılıyordu. BM Ordusu'nun yıpratıcı taarruzlarından kurtulduğunu; aksine aylar süren bu harekâtın kendisini "bilebildiğini" göstermeye çalışan Komünist Çin Ordusu, Türk Tugayı'nı yok etmekle sadece vurucu bir düşmandan kurtulmakla kalmayacak, aynı zamanda dünyaya Türkleri perişan ettiğini kanıtlayarak Mehmetçik'in süngüsünün bugüne kadar yarattığı psikolojik üstünlüğü paramparça edecekti!.. Bu şartlar altında stratejik olarak en yerinde karar, Çin Ordusu'na bu fırsattan yararlanma imkânı vermeden süratle çekilmek olabilirdi. Ancak, Türk Tugayı'nın bağlı bulunduğu Amerikan Tümeni'nden herhangi bir talimat

(8) Sayılan (der.), a.g.e., s. 51-3.

Levent Şahverdi Arşivi

gelmiyordu. Tümen Komutanı mütereddittl: Yazıcı'ya bakılırsa mesuliyet almaktan kaçınıyordu. O şartlarda yaptığı, Tokyo'da bulunan Türk Tugay Komutanı'nı muharebe sahasına davet etmek olacaktı!.. Cephede bulunan Tugay Komutanı Vekili Albay Dora, birinci savunma hattı bölüklerinin komutanlarının çekilme tavsiyelerini yerine getirmek istemiyordu. Zira, Amerikalılar'ın "Türkler, mevzilerini emirsiz bıraktılar" demelerini kabullenemezdi... Sonunda çekilmenin Türk ve Amerikan topçu birliklerinden başlaması kararlaştırıldı. Albay Dora, topçu çekilinceye kadar birinci hat bölüklerinin mevzilerinde kalmalarını ve son ere kadar direnmelerini telsizle emretti. Topçunun son kademesi 23 Nisan saat 02.30'da çekildikten sonra sıra ileri hatlara gelecekti. Artık bu saatte, özellikle sağ kanatta 9. ve 1. bölükler düşmanla göğüs göğüse gelmiş, cesaret ve feragatle çarpışıyorlardı. Türk Tugayı'nın sağ ve sol kanadında bulunan birlikler, süngüleriyle kendilerine yol açarak Hont'an Nehri'ne kavuştular. Öğleye doğru nehir geçildi. Türk Tugayı aynı gün öğleden sonra kamyonlarla Kigok Köyü civarına nakledildi. 22/23 Nisan Muharebeleri'nde Türkler'in zayiatı, 5 subay, 3 astsubay, 58 er şehit; 35 yaralı ve 105 esir olarak görülecektir. Tugay cephesine düşmanın iki alayla taarruz ettiği gözönüne alındığında, kaybı 2000 yaralı ve 1000'e yakın ölü olduğu sonradan anlaşılacaktır. Düşman ordusu, onca inat ve kaybına rağmen Türk Tugayı'nı imhâ edememiştir.

Anlaşılan; Komünist Çin Orduları Kore ve Mançurya'daki bütün kuvvetlerini cepheye getirip, yığarak kesin sonuç almak azmi ile taarruza girişmişlerdi. BM Ordusu'nu geriletmişler, yer yer krizlere sebep olmuşlarsa da emellerine ulaşamamışlardı. Üstelik, bu çıkışla ağır insan ve silah kaybına uğramışlardı. BM Gücünün dayanıklılığı karşısında taarruzlarını bir hafta sonra kesmek zorunda kalmışlar, 1 Mayıs'ta -1951- geri çekilmeyi tercih etmiş-

(9) Erkilet/Bıyıklıoğlu/Arun, a.g.e., s. 293.

Levent Şahverdi Arşivi

lerdi. Bu safhada insiyatif yine BM Ordusu'na geçecekti. 1-12 Mayıs arasında asıl savunma mevzilerinden çıkarılan kuvvetli birliklerle BM Ordusu, düşmanı kuzeye sürme operasyonuna girişecekti[9]. Bu taarruzlarda da BM Ordusu'nun amacı eski harekâtlarınınn aynıdır: Düşmanı yıpratmak, bitkin hâle getirmek ve barışa zorlamak! Bu çerçevede Türk Tugayı'nın aldığı görev, çevre savunma tertibatı alarak keşif üssü meydana getirmek ve buradan yönlendirecek operasyonlarla düşmanı kayıplara uğratmaktır. 17 Mayıs'ta başlayarak Türk Tugayı bir kere daha kendini muharebe meydanında buldu. Gündüz gece demeksiniz şiddetli çarpışmalara girdi ve başarıyla görevini sürdürdü. Kore Savaşı'nın bu devresi iki tarafın taarruz "med-cezirlerini" andırır. Nitekim, 17 Mayıs'tan sonra Çin Ordusu gerillaların desteğiyle bütün cephelerde atağa kalkacaktı. 21 Mayıs'ta BM Ordusu cevaben taarruza başlayacak ve Türk Tugayı'nın da yer aldığı bu harekât beş gün sürecekti. 25 Mayıs'ta Türk Tugayı geçici olarak ihtiyata alınırsa da BM Ordusu'nun yıpratıcı operasyonlarında aranılan gücü dolayısıyla 5 Haziran'da yine cepheye yaklaştırılır. Bu arada 1. Türk Tugayı personelinin üçte birini değiştirecek olan II. Türk Silahlı Kuvvetleri kafilesi 2 Temmuz'da -1951- İnchon limanına ulaşmış ve ilgili hazırlıklar yapılmıştır. BM Ordusu bu med ve cezir harekatlarının sonunda 38. paraleli aşmış, Kuzey Kore topraklarına girmiştir. Düşman cephe boyunca kuzeye sürülmüş; ancak tamamiyle yenilgiye uğratılmamıştır. BM Ordusu savaşı zaferle sonuçlandırmak için Kuzey Kore'yi istilâ etmek zorundadır. Ancak, bunu gerçekleştirebilmek, yukarıda da belirtildiği gibi, çatışmayı tırmandırma riskini de taşımaktadır. İşte, bu diplomatik etkenlerle BM Ordusu, Mac Arthur'un azlinden sonra özellikle temkinli davranır. Hem, BM Ordusu yorulmuştur. Uzayan ikmâl yollarında ve genişleyen geri bölgede güvenlik örgütü kurmak için bir süre duraklamaya gerek vardır. Böyle-

Levent Şahverdi Arşivi

ce, iki taraf ordusu, bu aşamada mevzilerine muhlanarak bir yandan sıkı savunma tedbirlerine girişirlerken, öteki taraftan da mütareke görüşmelerini başlatırlar.

23 Haziran'da -1951- ateşkese Rusya önayak olur. Aslında, her iki taraf da hazır görünmektedir. BM Gücü 16 devletin iştirakinden meydana geldiği için, hepsinin uyacağı bir mütareke formülü bulmak zordur. ABD Dışişleri'nde müttefiklerarası uzlaşmayı sağlamak üzere görevlendirilen bir yetkili "Bizim en uyumlu müttefiğimiz Türkiye idi. O hiçbir konuyu mesele yapmadı ve hep gönlümü kazandı. Gönderdiği 5.000 asker de fevkalâde iyiydiler, doğrusu..." demektedir[10]. Çin/Kuzey Kore grubuna teklif edilen formül, savaştan önceki statükoya dönülmesidir. Güney Koreliler, bu teklifi "ihanet" olarak görmekte ve BM ne yaparsa yapsın savaşmaya devam edeceklerini ilân etmektedirler. Öte yandan, karşı taraf ise masaya oturmak için "Kore'den bütün yabancı askeri güçlerin çekilmesi"ni şart koşuyordu. Amerikalılar da buna yanaşmıyorlardı. Neden sonra Çin tarafı da 10 Temmuz'da nihayet masaya oturmaya ikna edilince, bir ateşkesin sağlanabilmesi için bile "anlaşabilmenin" ne kadar zor olacağı görülecektir. Müzakereleri basının takip etmesi, konferans gündeminin tespiti hep mesele olur; görüşmelerin kesilmesine vesile teşkil eder. 22 Ağustos'ta BM hava gücüne bağlı uçakların konferansın yapıldığı Kaesong'un üzerinde uçup, kendilerini baskı altına almaya çalıştıklarını iddia ile Çin/Kuzey Kore tarafı ateşkes görüşmelerini durdurur. BM tarafına göre ise, bu kesintiye ABD'nin Japonya ile barış andlaşması imzalaması sebep olmuştur[11].

(10) Johnson/Mc Allister, a.g.e., s.121.
(11) Berger, a.g.e., s.145.

Levent Şahverdi Arşivi

XIII

TÜRKİYE'NİN KUZEY ATLANTİK İTTİFAKI'NA GİRİŞİ

Kore'de Türk Tugayların kahramanlıkları yurda ulaştıkça basın Mehmetçik'in başarısının uluslararası sistemle kıtalarından övünçle söz ediyordu. Kızılay'ın tecavüzü onun sürgü gücü ile önlenmiş, bu sayede BM'nin platonik bir teşekkül olmadığı ortaya çıkmıştı. Ancak bu vesile ile hatırlatılması gerekir sudur: BM'ye üye kaç milletin dişişleri bu vazifeyi anladı, benimsedi ve fedakârlığı göze aldı?

> "Bu suali sormak Batı medeniyeti hesabına kıpkırmızı kesilmek için kâfidir. Pek çok hükümet yan çizdi. Bazıları tam bir kayıtsızlık göstermemiş olmak için gülünç bir ıştırak kaydetmek lütfunu göstermiştir. Fakat, yükün büyüğü Amerika'nın omuzlarında kaldı ve tesanüt vazifesini ciddiye alan Türkiye gibi bazı memleketler de insanlık namına kan vergisi ödemekten geri durmadılar."[1]

Bu bağlamda DP Hükümeti'nin atık girişimi ile T.C.'nin BM'nin çağrısına tük cevap veren devlet olduğu unutulmamalıdır. Ayrıca, T.C.'nin katkısı "cemile" kabilinden de olmamıştır. Kore'ye gönderilen Türk Tugayı, Mehmetçik'in sürgüsünün dünya barışını savunmada, askeri açıdan, ne kadar etkili olabileceğini de göstermiştir[2]. Evet, Kore'deki Türk Tugayı'nın başarıları dünya kamuoyunda Türkiye lehine bir hava yaratmıştır[3]. Hele Amerikalılar; Kunuri ve Kumyonjang-ni muharebelerinden sonra Türk ordusunun kıymet ve ehemmiyetini iyice takdir etmiş olmalıdırlar. Böylece, acaba "bizim Atlantik Pakt'ın alınmamasın lüzum ve faydası Amerikan kafalarında yer etmeye" başlamış mıdır?[4] Türkiye'nin Atlantik Pakt'ına davet edilmesi geciktikçe Türk basının tahammülü azalıyor ve sabır taşıyordu. Batı'yı neredeyse "nankörlük-

(1) H.C. Yalçın, "On Memleketin Tebriği", Ulus, 20.III.1953.
(2) Mümtaz Faik Fenik, "Kore'deki Harbin Bilançosu", Zafer, 2.XII.1951.
(3) TBMM Tutanak Dergisi, dr/1, C: IV (Ankara, 1951), s. 327-9.
(4) A. Daver, "Pakta Almıyorlar Diye Üzülmeyelim", Cumhuriyet, 25.V.1951.

Levent Şahverdi Arşivi

le" suçlayacaktı.

> "Esasen Atlantik Paktı'na başka devletlerin alınabilmesi için, bu pakta dahil 12 devletin ittifakla karar vermesi lâzımdır. Norveçle Danimarka, Atlantik Paktı'nın genişletilmesine taraftar olmadıkları gibi, bu 12 devlet arasında, nüfusu 296 bin kişiden ibaret, yani İstanbul'un Beyoğlu kazasından daha az ve 2280 kişilik ordusu, Maçka'daki Jandarma Okul Alayı'nın mevcuduna nispetle daha zayıf olan küçük Lüksemburg Dükalığı ile 123 bin nüfuslu ve tek askeri dahi bulunmayan, polisleri bile silahsız İrlanda Cumhuriyeti de vardır. Bu iki devlet minyatürü de, itiraz ettikleri müddetçe, bir harp vukuunda 2 buçuk milyon asker seferber edebilecek olan Türkiye ile Yunanistan'ın Atlantik Paktı'na girmelerine imkân yoktur.
>
> Atlantik Paktı'na girerek Avrupa'nın müdafaasına iştirakimiz, işte böyle acayip bir vaziyettedir ve bu acayip vaziyetin iki yıldır devamı, Batılı demokrasilerin ne büyük bir gaflet içinde bulunduklarını göstermektedir."[5]

DP'nin 1950'de NATO'ya *girme isteği* geri çevrildikten sonra hükümet; 1951 yılının başında -Mart- Birleşik Amerika'nın, 1939 tarihli Türk-İngiliz-Fransız ittifak andlaşmasına katılması teklifinde bulunacaktır. Bu teklif Washington tarafından kabul edilmez. Çünkü, ABD artık Türkiye'nin -ve Yunanistan'ın- NATO'ya alınmasını istemeye başlamıştır. Kısa zaman içinde diğer müttefiklerini de ikna edebileceğini düşünmektedir.

ABD'nin ılımlı yaklaşımının sebebi, Soğuk Savaş'ın idrak ettiği ciddî ortamdır. Sovyet güdümündeki Doğu Avrupa hızla silahlanmaktadır. NATO Başkomutanı Gen. Eisenhower, emrindeki kuvvetlerin güneydoğu kanadının güçlendirilmesini gerekli görüyordu. Ayrıca, Amerikalı ha-

(5) A. Daver, "Türkiye'nin Emniyeti", Cumhuriyet, 9.IV.1951.

Levent Şahverdi Arşivi

va uzmanları da Türkiye'nin ittifaka alınmasını arzuluyorlardı. Türkiye'de kurulacak hava üsleri önemliydi. Türkiye, NATO'ya girmeden, bu üslerin kiralanmasını kabul etmiyordu. Nihayet, Ortadoğu ve Akdeniz bölgesinin güvenliği ile ilgili birçok toplantıdan, Amerikan Akdeniz Filosu Komutanı Amiral Carrey'in ve Hava Bakanı Finletter'in Türkiye'yi ziyaretlerinden sonra ABD, 15 Mayıs 1951'de diğer NATO üyelerine Türkiye ve Yunanistan'ın NATO'ya tam üye olarak alınmalarını resmen teklif etmiştir.

Bu Amerikan teklifi birçok itirazla karşılaşmıştır. Bir kere, NATO'nun İskandinavyalı üyeleri, Danimarka ve Norveç ile Belçika, andlaşma alanının genişletilmesi halinde, kendilerinin ilişiği ve çıkarları dışında kalan Akdeniz bölgesinde bir savaşa sürüklenebileceklerinden endişe duymuşlardır. Bunların duydukları ikinci bir endişe de, Türkiye ve Yunanistan NATO'ya alınırsa, Birleşik Amerika'nın bu ittifak çerçevesi içinde kendilerine yapmakta olduğu askeri yardımın azalmasıydı. Gene bunlar tarafından ileri sürülen başka bir görüş de, Kuzey Atlantik Andlaşması'nın yalnızca bir savunma ittifakı olmayıp Atlantik uygarlığına sahip devletler arasında bir birleşmenin çekirdeğini teşkil edecek bir belge olduğuydu. Oysa, bunlara göre, Türkiye ve Yunanistan hem kültür, hem de gelenekleri bakımından, bu uygarlığın dışında kalmaktaydılar. Birleşik Amerika, bu iddialara karşı Türkiye ve Yunanistan'ın halen Avrupa Ekonomik İşbirliği Teşkilâtı'nın (OEEC) ve Avrupa Konseyi'nin üyesi olduklarını ileri sürmüştür.

Türkiye'nin NATO'ya alınmasına en büyük itiraz İngiltere'den gelmiştir. Bu itiraz özellikle Ortadoğu'nun savunulması konusundaki değişik görüşlerden ortaya çıkmıştır. Birleşik Amerika'nın en büyük endişesi NATO'nun güney-doğu kanadının zayıf olmasından ileri geliyordu. Bu yüzden, Türkiye'de stratejik bir hava kumandanlığı kurulmasını istiyordu. İngiltere ise, İngiliz Orta Doğu Ku-

Levent Şahverdi Arşivi

mandanlığına bağlı ayrı bir Ortadoğu Kumandanlığı kurulması görüşünü savunuyordu; buna bazı Commonwealth ve Ortadoğu devletleri, özellikle Mısır da katılacaktı. İngiltere, NATO Avrupa (Shape) Kumandanlığının Kafkaslar'a kadar uzatılmasının tehlikeli olabileceğini; Türkiye ve Yunanistan'ın doğrudan doğruya Avrupa yerine Ortadoğu'nun savunulması plan içine alınması gerektiğini ileri sürmüştür. Bundan başka, Akdeniz kuvvetlerinin Atlantik Kumandanlığı vasıtasıyla Birleşik Amerika'nın kumandası altına konulmasına da muhalefet ediyordu. Türkiye ve Yunanistan'ın NATO'ya tam üye olarak alınması konusunda İngiltere'nin itirazı 1951 Temmuz'a kadar devam etmiştir[6].

1951 yazına doğru Ortadoğu'daki siyasi havanın bulanması, bu arada İran buhranının doğurduğu endişeler, NATO'nun genişletilmesi konusundaki direnmeleri, özellikle İngiltere'nin itirazlarını önemli ölçüde azaltmıştır. İngiltere, artık NATO'daki bir Türkiye'nin Ortadoğu'da da kendisine müzahir olabileceğini düşünmeye başlamıştı. İngiltere'nin itirazı ortadan kalktıktan sonra NATO Bakanlar Konseyi, 16-20 Eylül 1951 tarihlerinde Ottawa'da yaptığı toplantının sonundaki özel bir oturumunda, Türkiye ile Yunanistan'ın NATO'ya üye olarak çağrılmalarına oybirliği ile karar vermiştir. Bu toplantıdan kısa bir süre sonra, 12 Ekim'de ABD Genelkurmay Başkanı Gen. Omar Bradley, İngiliz ve Fransız karşıtlarıyla Türkiye'ye gelerek, 3-14 Ekim tarihlerinde Türk yetkilileri ile görüşmüşler ve böylece, Türkiye ile Yunanistan'ı NATO'ya bağlayacak olan anlaşmalar yapılmadan bu devletlerin NATO içine entegre edilmesi ile ilgili görüşmelere başlamışlardı. 15 Ekim'de taraflarca görüş birliğine varıldı.

Ne var ki, bütün bunlara rağmen, Türkiye'nin NATO'ya katılması sorunu bir süre çözülememiştir. Başlıca sebebi, Türkiye ve Yunanistan'ın NATO'ya katıldıkları zaman hangi komutanlığın içine alınacaklarının bir türlü açığa

(6) Gönlübol, **Olaylarla...**, s. 230-231.

Levent Şahverdi Arşivi

kavuşamamasıdır. Uzun tartışmalar ve aşağı-yukarı beş aylık bir gecikmeden sonra mesele halledilir ve Türk ve Yunan silahlı kuvvetlerinin Güney Avrupa Kuvvetlerinin Komutanlığı'na (SACEUR) bağlanması nihayet kararlaştırılır[7].

T.C.'nin Atlantik Paktı'na iltihakına dair davet hükümete geldikten sonra hazırlanan kanun tasarısı Meclis'e sevkedilmiş ve Dışişleri Komisyonu'nca incelenip oybirliği ile onaylandıktan sonra TBMM'ne sunulmuştur. 18 Şubat -1952- günkü bileşiminde yasa TBMM'nin gündemindedir. Açış konuşmasını Dışişleri Bakanı Köprülü yapar. Köprülü konuşmasında NATO'nun ne olduğunu açıklarken, bu teşkilâtın "BM Andlaşması'nın gaye ve prensiplerine imam olan; demokrasi, fertlerin hürriyeti ve adaletin hükümranlığı prensiplerine müstenit bir medeniyetin korunması azmiyle mütahâlli bulunan; refah ve istikrar gibi insanî iki gayenin sağlanması kaygusu ile barış ve güvenliğin elbirliği ile muhafazası kararını taşıyan milletlerin eseri" olduğunu vurgular. Devamla, Pakt'a girişimizin önemine işaret eder[8].

Köprülü'den sonra söz alan Dışişleri Komisyonu Başkanı Samsun Milletvekili Firuz Kesim de, TBMM'nin "tarihi bir gün" yaşadığını, bugünlere kolay gelinmediğini, neticenin "bir partinin değil, bütün milletin" eseri olduğunu kaydeder. Akabinde CHP Meclis Grubu adına Barutçu konuşur. Atlantik Paktı'na girişi "memnuniyetle" karşıladıklarını ve bunu "millî bir eser" olarak tasvip ettiklerini belirtir. Demokrat Parti adına konuşan Rıfkı Salim Burçak da NATO'nun önemine temas ettikten sonra Türkiye'nin Pakt'a üyeliği ile birlikte artık mukadderatını hür milletlerinkiyle birleştirdiğini söyler. Ancak, ona göre, Pakt'a girişte DP'nin gayreti, CHP hükümetlerininki ile

(7) Türkiye'nin Atlantik İttifakı'na girişi ile ilgili olarak, ayrıca, bkz: Abdülahat Akşin, Türkiye'nin 1945'ten Sonraki Dış Politika Gelişmeleri-Ortadoğu Meseleleri (İstanbul, 1959), s. 21 vd.

(8) TBMM Tutanak Dergisi,IX/2, C: XIII (Ankara, 1952), s. 314.

Levent Şahverdi Arşivi

kıyas edilmemelidir. Çünkü, eski zabıtlara bakıldığında CHP'nin bu Pakt'a kendilerinin alınacağından ümidi kestikleri, hatta yelse düştükleri ortaya çıkacaktır. Burçak'a göre, buradaki başarı DP'nindir. Burçak'ın altını çizdiği ikinci konu da şudur:

> "Filhakika Türkiye, Kore Harbi'ne iştirak ederken sadece BM Andlaşması'ndan mütevellit vecibelerini ifâ ediyor, dünyanın barış ve güvenliğini korumak maksadıyla kendi uhdesine düşen vazifeyi yerine getiriyordu. Ama, açıkça söylemek lâzımdır ki, Kore Harbi, Türkiye'yi Atlantik Misakı'na götüren hadiseler zincirinin en ehemmiyetli bir halkasını teşkil etmiştir. (Bravo sesleri, alkışlar). Bu itibarla Kore'de vatan müdafaası uğrunda canlarını verecek Türkiye'nin emniyeti davasına eşsiz bir hizmette bulunmuş olan aziz şehitlerimizin ruhlarını burada tazimle anarken bütün Kore kahramanlarımıza ve Türk Ordusu'na minnet ve şükran borçlarımızı da ifâ ediyoruz. (Bravo sesleri, alkışlar)."[9]

Millet Partisi'ne yeni girmiş Boyacıgiller'den sonra DP milletvekili Celâl Yardımcı, kürsüde fevkâlade heyecanlı bir konuşma yapar. Yardımcı, şunları söyler:

> "... Atlantik Paktı'na girmemizi nâtık bu teklif; Türk askerinin iman dolu ve göğüs adlı serhaddinin Ağrı eteklerinden başlayıp, Kore'ye uzanabileceğine, Edirne'den yayılıp Atlantik sahillerine dayanabileceğine imân edilmiş olmasındandır... Galiçya'da can veren erlerin torunları, Sarıkamış'ta donan yiğitlerin çocukları, Çanakkale'de şehit düşen leventlerin ve İstiklâl Harbi'ni kanlarıyla kazanan kahramanların evlâtları, Kore'de de göründüler. Demokrat Türkiye'nin bu asil çocukları bir vakitler bizimle beraberdiler... Bizim için, sulh için, hürriyet için ve bu aziz vatanın istikbli için yola çıktılar. Kore dağlarını

(9) Aynı yerde, s. 322.

Levent Şahverdi Arşivi

haşmetli öfkelerle kırbaçlayarak, orduları bir önden bir arkadan vura vura, arkalarından girdaplar açan bu kahramanların bir kafilesini ölümün ve şehâdetin beyaz kanatları bizden ayırdı, bu milletin haysiyeti uğruna göçtüler ve karargâhlarını öbür dünyada kurdular. Bulunduğumuz yerden binlerce mil ötede, millî şeref için kazandıkları neticeden emin, kimi yaralı yatağında, kimi Hakk'a ruhunu teslim etmiş olarak adsız mezarında, kimi vakur aslanlar gibi siperlerinde Allah'ın ve bu aziz milletin hatırasıyla başbaşadırlar... Ve böylece âbidelerine toprak üstünde değil; şühedâsına biteviye toprak altında rastlanan kahramanlar diyarı bir ülkeye olan güvendir ki; bu koca devletleri, Türk milleti ve Türk ordusu ile elele vermek lüzumuna ikna eylemiştir... Ne mutlu Türküm diyene, ne mutlu Türk'e bel bağlayana!.. (Şiddetli alkışlar)"[10]

Yardımcı'dan sonra söz alan milletvekilleri de yasanın lehine birer konuşma yaparlar. Hepsi "Kore kahramanlarının katkılarına" işaret edeceklerdir. Yapılan oylamada, Türkiye'nin NATO'ya iltihakı bir tek Toker'in "eksantrik" dediği Mardin Milletvekili Cezmi Türk'ün çekimser kalmasıyla 409 kabul oyuyla Meclis'ten geçer. Dışişleri Bakanı'nın TBMM'ne teşekkürlerini ileten konuşmasından sonra kürsüye Başbakan Menderes gelir.

"Muhterem arkadaşlarım, bu tarihi günün büyük ehemmiyetini, ona lâyık olan bir birlik ve tesânüt manzarasıyla ve azm ü kararla tecellî etmiş bulunuyorsunuz... Eser; hiç şüphe yok ki, Türk milletinindir! (Şiddetli alkışlar) Yine hiç şüphe yok ki, Türk milletinin iradesini tıpkı Türk milletinin kendisi gibi, en geniş selâhiyetle yürütmekte olan sizlersiniz, binaenaleyh eser sizlerindir."[11]

18 Şubat günkü oturuma, TBMM Başkanı'nın teklifi ile "insanlığın ve Türk milletinin aziz varlığını ve sulhü koru-

(10) **Aynı yerde, s. 330-1.**
(11) **Aynı yerde, s. 340.**

Levent Şahverdi Arşivi

mak için Kore'de mübârek kanlarını seve seve akıtan ve büyük fedakârlıklar gösteren kahramanların ve aziz şehitlerimizin hatıralarını tebcil için" yapılan iki dakikalık saygı duruşundan sonra son verilir.

Artık T.C., NATO'dadır. Rusya'nın ısrarlı protestolarına aldırılmaz bile[12]... *Basın, DP Hükümeti'ni kutlamaktadır.* İktidara ya da muhalefete yakın olsun bütün gazeteler, Türkiye'nin NATO'ya girişini Ankara'nın "inkâr edilmez zaferi" olarak tanımlamaktadırlar[13]. CHP'nin "şahin"lerinden Erim bile sevinçlidir. Ancak, Atlantik Paktı'na kabul edilişin Kore'deki fedakârlığa karşılık olduğunu da düşünmemektedir: "İlgili devletler Türkiye'ye karşı bir kadirşinaslık, bir vefa, bir dostluk borcu ödemek için değil, Türkiye'nin korunmasında ve Türk gücünün müşterek teşkilâtta yer almasında 'menfaat' gördüklerinden dolayı, onu Pakt'a çağırmış ve almışlardır".[14]

Aynı gazetede H.C. Yalçın ise Türk'ün İkinci Dünya Savaşı'ndan beri bir "imtihan" verdiği inancındadır. Bu sınavı Mehmetçiklerimiz ve bütün subaylarımız başarıyla geçmişlerdir: "Hele Kore Harbi'nde Türk'ün ecdattan kalma cengâverliği *en parlak örneğini* verdi". Ancak, bunun neticesindedir ki, "Atlantik müdafaasında Yakınşark kanadının müdafaası gibi çok esaslı, ağır ve çetin bir vazife yüklendik."[15]

Sadak'da sonucu alkışlamakta ve o da Kore Olayı'nın katkısını şöyle anlatmaktadır: "Şunu da söylemek lâzımdır ki, dünya ahvâl ve hadiselerinin Türkiye ile Yunanistan'ı Atlantik Paktı'na aldırmak zorunda bırakan son bir buçuk yıllık tehlikeli gelişmesi yanında, Türkiye'nin Kore Harbi'ne ehemmiyetli ölçüde asker göndermesinin Amerikan efkârı üzerinde bıraktığı tesir de çok büyük olmuştur."[16]

Sadak'ın bu yazısını okuyan Fenik, ona bu vesile ile ta-

(12) F/B.T. Ahmad, a.g.e., s. 90-91.
(13) A. Daver, "Hükümetimizin Kazandığı Zafer", Cumhuriyet, 18.II.1952.
(14) "Hadisenin Ehemmiyeti", Ulus, 20.II.1952.
(15) "Atlantik İttifakı'na Girdikten Sonra", 11.III.1952.

Levent Şahverdi Arşivi

kılmaktan kendini alamaz. Eski Dışişleri Bakanı'na, partisi olan CHP'nin aleni olmasa bile perde arkasından Kore'ye asker gönderilmesine nasıl bir zamanlar karşı çıktığını hatırlatır:

> "... Kore'de Türk evlâtları nâhak yere ölümün kucağına atılıyor, diye feryat etmişlerdir. Kore'de canlarını feda edenlerin şehit sayılmayacağını iddia edecek kadar işi particiliğe dökmüşler ve Kore bizim için ikinci bir Yemen olacak diye gürültüler koparmışlar ve bizzat CHP. Genel Başkanı İsmet İnönü, kaç kere DP iktidarının memleketi karanlık âkıbetlere sürüklediğini söylemiştir. Şimdi, görülüyor ki, ne bu garip ve yersiz propagandaların, ne de menfî iddiaların hakikatle zerre kadar alâkası yoktur. Nitekim bizzat eski Dışişleri Bakanı Sayın Necmeddin Sadak bile 'Türkiye'nin Atlantik Paktı'na girmesinin bugünkü iktidar için övünülecek bir netice olduğunu" artık açıkça söylemek mecburiyetinde kalmıştır."[17]

3 Mart'ta Eisenhower'in bir heyetle Ankara'ya gelmesi, onu bir hafta sonra Atlantik Paktı Güney Avrupa Başkomutanı Amiral Carne'nin izlemesi, Türk kamuoyunu daha da coşturacaktır. Türk-Amerikan dostluğu doruktadır. Nadir Nadi, Eisenhower'in Türkiye'de de çok sevilen "sempatik" bir adam olduğunu belirtirken, Washington ile Ankara arasındaki "balayı"na da temas eder: "Bugün hürriyet dünyasının önsafında yer alan Birleşik Amerika ile yıllardanberi Demir Perde dünyasına karşı cesaretle varlığını koruyan Türkiye, aynı duygunun yaklaştırdığı iki millettir."[18] Nadir Nadi'ye göre, Türkiye'nin NATO'ya girişinin "hem bize, hem öteki üye devletlere, yani bir ke-

(16) "Atlantik Paktı'na Girerken", **Akşam**, 11.II.1952.
(17) "Tarihi Değer Taşıyan Bir Hâdise", **Zafer**, 4.II.1952.
(18) "Bizde Sevilen Adam...", **Cumhuriyet**, 5.III.1952.

Levent Şahverdi Arşivi

lime ile barış cephesine sağladığı menfaatleri ayrıca belirtmeye" gerek yoktur.

Hürriyet'te Sedat Simavi ise, bugünlerde Amerikan kamuoyunda da Türkler'e yönelik "muhabbet"in yoğunluk kazandığına işaret ederek, şöyle yazar:

> "Bizi tanımakta geç kalan bu dostların teveccühlerinden dolayı sevinmemiz mi, yoksa üzülmemiz mi icabettiğini pek kestiremiyorum. Madem ki Türkiye bu kadar kıymetliymiş, bu kadar kuvvetliymiş, ne diye şimdiye kadar ondan her türlü yardımı esirgediler? Avrupa'nın en ücra köşesine kadar yardımlar yaparken, Marşal Planı hesabına çarşıları ve mahalleleri bile tamir ederken biz akıllarına gelmedik. Marşal Planı'ndan bize hisse ayırmak için göstermedikleri güçlük kalmadı. Şimdi Kore zaferinden sonra Türk askeri ve Türk milletini tanımış oluyorlar. Ve senelerden sonra bize el uzatmayı akıl ediyorlar. Amerikalı ve Avrupalı dostlarımız!
>
> Şunu iyi bilin ki, Türk milleti tahmin ettiğiniz gibi cesur, fedakâr, vefakâr bir millettir. Fakat yine şunu da iyi biliniz ki, Türk milleti bütün hasletlerine rağmen nihayet tek başına bir millettir. Yarının tehlikesini önlemek istiyorsanız, her şeyi sadece ondan beklemeyiniz. Biraz da sizler tatlı uykunuzdan uyanınız..."[19]

NATO'ya giriş bütün ülkede sevinçle karşılanmasına rağmen, CHP'nin içinden bazı muhalif gruplar Türkiye'nin Atlantik Paktı'na girmesi ile ordusunun bir kısmını hudutları dışına göndermesi gerektiğini ileri sürmüşlerdir. Aynen Kore Olayı'nda olduğu gibi, Türk Ordusu'nun denizaşırı jandarmalığa kalkacağını iddia etmişlerdir. Bu söylentiler üzerine Genelkurmay Başkanı bir açıklama yapar:

"Müşterek emniyet kuvvetlerinin hizmetine kaç tü-

(19) "Geç Doğan Muhabbet", 29.III.1952.

Levent Şahverdi Arşivi

men ayıracağımızı soruyorlar. Halbuki bütün kuvvetlerimiz aynı müşterek dava için vazife görmeye azimli bulunuyor. Müşterek bir sistem kurulması, memleketin milli kuvvetlerinin kendi hudutları haricinde kullanılması mânasına gelmez. Bir harp zamanında müşterek kuvvetlerin müşterek gaye bakımından nasıl kullanılacağını harp vaziyetlerinin yaratacağı icaplar ve zaruretler tayin eder."[20]

Muhalefetin bir kısmı ise ülkede Kore Savaşı'nın artık bütün kamuoyuna mâl olduğunu düşünerek, Hükümet'i *özellikle NATO'ya girildikten sonra, Pasifik'teki* "kahramanlarımızı" "unutmakla" suçlayacaktır. Meseleyi Meclis'e dahi getirecektir[21]. Meselâ, 14 Ocak'ta -1953- Zonguldak Milletvekili MP'li Abdürrahman Boyacıgiller, TBMM'nde Kore'de savaşan Türk er ve subaylarının memleketlerindekilerle parasız muhaberelerinin sağlanması için bir teşebbüs olup olmadığı ile, Türk Tugayı'nın altı ayda bir değiştirilmesine tevessül edilmemesinin sebebini sorar. Cevaben, Millî Savunma Vekili Seyfi Kurtbek, Kore birliklerimizin mektuplarının "meccanen" gönderildiğini belirtir. İkinci olarak ise, her devletin kıtalarının *altı ayda bir değiştirilmediğini; değiştirilmelerin*, orada görevlerini en iyi şekilde yapabilecekleri periyodların tamamlanmasına göre ayarlandığını kaydeder. Bakan'ın açıklamasından sonra yeniden söz alan Boyacıgiller, cephedeki zorluk ve tehlikelere göre puanlaştırılmış bir sistemin Türk Tugayı'na daha münasip ve "adilâne" olduğunu anlatacaktır. Türkler büyük fedakârlık-larda bulunmaktadırlar; bunu ne Kore'deki savaşa katılan Yunanlılar, ne de başka milletler yapmıştır. Bu sebeple puan usulü ile birliklerimizin kıymetinin daha iyi bilineceğine inanmaktadır. Tartışma şu şekilde sözlerle biter:

(20) Asım Us, "Ankara Müzakerelerinden Sonraki Durum". **Vakit**, 8.III.1952. DP'nin NATO'ya girdikten sonra ABD ile imzaladığı ikili anlaşmalar muhalefet tarafından daha sonra tenkit konusu edileceği için burada değinmiyoruz.

(21) **TBMM, Tutanak Dergisi**, IX:/3, C:XVII (Ankara, 1953), s. 365-6.

Levent Şahverdi Arşivi

"Boyacıgiller: – Şuna da temas etmeden geçemeyeceğim; Yunan askerleri Kore'ye gönderilirken, Kralları gelip ellerini sıkıyor. Fakat, bizde ne bakanlar, ne Başbakan ne devlet başkanı Çeşme'ye kadar gidip talim görenlerin ellerini sıkmaya tenezzûl etmiyorlar. Ne olur? Başbakan veya Millî Savunma Bakanı ordudan Kore'ye gönderilen erlerin ve subayların gidip ellerini sıksalar.

Kurtbek:– ... Kore'ye giden arkadaşlarımızı bütün mesul makamlar, gitmezden evvel kamplarda, hareket yerlerinde teşci, ziyaret ve teftiş etmektedirler. Arkadaşımızın ifade ettiği şekilde Kore'ye gidenlere alâkasızlığımız mevzubahis değildir. Bunu katiyen reddederim. Bütün birliklere lâzımgelen kanûni mecburiyet, alâka ve şefkat alâkalılarca bütün genişliği ile gösterilmektedir, buna itimat buyurmanızı rica ederim.

Boyacıgiller:– Arkadaşlar, umumi alâka elbette vardır. Sayın Bakan asıl mevzudan kaçıyor. İşi birtakım noktalarla kamufle etmek istiyor. Sayın Başbakan'ın İzmir'de bulunduğu zaman Kore'ye giden birliğe alâka göstermediğine ne buyurulur?

Reis:– Abdürrahman Bey, sözlü soru ile alâkası olmayan hususlardan bahsediyorsunuz."[22]

XIV

MEVZİÎ ÇATIŞMALARI VE KORE'DE PSİKOLOJİK SAVAŞ

Kore Savaşı, 1952 yılından itibaren "Mevzîi Çatışmaları" dönemine intikal edecektir. İki taraf güçlü tahkimatlarını gerçekleştirmiş; bunun sonunda da cephelerde bir tür "güç dengesi" oluşmuştur. Savaş birbirlerine oldukça

(22) TBMM, Tutanak Dergisi, IX/3, C: XIX (Ankara, 1953), s.192.

Levent Şahverdi Arşivi

yakın hatlardan karşılıklı savrulan ateş muharebelerinde düğümlenmektedir. Artık, Kore'de muazzam silah, gereç ve insan kanı sarfı isteyen sonuçsuz mevzii muharebeleri sürmektedir. İşte, Kore Savaşı'nın bu bölümünde iki taraf arasında kalan 2-3 km.lik sahada BM Ordusu muharebe ileri karakolları ihdas edecek, bunları düşman baskınlarına hazırlıklı keşif üsleri haline getirecekti. Bu muharebe ileri karakolları birliklerinden daha ileriye gönderilen tanklarla pekiştirilmiş muharebe güçlü keşif kolları ise daima ateşle direnme karşısında kalıyor ve asıl savunma mevziinden topçu ve ağır havanlarla, ayrıca havadan desteklendikleri halde ilerleyemiyorlardı. Bu keşif hareketleri çoğu kez asıl savunma mevziinin ilerisinde ciddi ve kanlı savaşlara sebep olmuştur. Düşman, aynı suretle takım ve bölük çapında kuvvetlerle asıl savunma mevziinin ilerisinde daha çok baskın ve taarruz girişimlerinde bulunmuştur. Bu çerçevede II. Türk Tugayı ise 17 Kasım-20 Aralık'ta savunmada kalmış, 20 Aralık ile 24 Şubat'ta (1952) ihtiyata alınmış ve 24 Şubat'tan itibaren de cephede görevlendirilmiştir[1]. Türkler itiraz etmeden görevlerine gitmekte, hattâ cepheye gönderilmeyi talep etmektedirler. Onların bu kahramanlığı ABD Dışişleri ve Savunma Bakanlıklarını pek memnun etmektedir. Dışişleri, Çinlileri ateşkese zorlayabilmek için askerî harekâtı levye olarak kullanmak istemektedir. Savunma Bakanlığı ve Kore'deki ABD askerî yetkilileri ise, mütareke şartlarının görüşülmeye başlandığını hatırlatarak, askerin psikolojik olarak savaşmak istemediğini, evine gönderilmeyi beklediğini, onların da üst kademe olarak, askerlerini barış yakınken cepheye sürerek kırdırmaktan hoşlanmadıklarını belirtiyorlardı[2]. Bu şartlarda "Türk Memed"i nöbete dikmek hepsinin işine geliyordu.

1952 Mart'ından itibaren II. Türk Tugayı savunmakta olduğu mevzideki tahkimatını bitirmiş olarak, keşif ve ta-

(1) Erkilet/Bıyıkoğlu/Arun, a.g.e., s. 345.
(2) Johnson/Mc Allister, a.g.e., s. 122.

Levent Şahverdi Arşivi

arruz hareketlerine girişmiştir. Kore Savaşı'nın "Mevzî Harp" devresi, savaşanlar açısından ciddî sıkıntılar yaratıyordu. Bir kere düşman cephesi 100-150 m. kadar yakındadır. Mevzi içindeki her hareket düşman tarafından görülür ve ateş altına alınabilir. Bu yüzden her gün birkaç kişi şehit olmakta veya yaralanmaktadır. Bir zarara uğramamak için mevzîin 6 m. derinliğinde ateş yakmak, duman çıkarmak gibi düşman ateşini cezbedecek her hareketten sakınılmıştır. Gündüz ağır ve yorucu olan bu çalışmalar geceleri de devam ediyordu. Bütün gece düşman, baskınlar yaptığından birlikler geceyi silah başında ve muharebeye hazır halde geçirmekte idiler. Gece yapılan bütün hazırlıklar, keşif kollarının düşmanla teması, ardı arkası kesilmeyen düşmanın baskın ateşleri yüzünden mevzi işgal edilmekte ve herkes görev başında ve uyanık bulunmakta idi. Bu suretle silah başında da sükunet ve istirahat mümkün olamıyordu. Ağır ve devamlı yorgunluklar düşmanın her an baskınını beklemek, morali sarsmakta idi. Görülen küçük disiplinsizlikler, bezginlikler, hırçınlıklar, moralin bozulmakta olduğunun belirtileri idi. Bu sebeple, bir taburun bir aydan fazla birinci hat mevzilerinde bırakılmaması ve ihtiyat taburu ile de değiştirilmesi zorunlu görülmüştür[3].

Türk mevzileri ile düşman hatları birbirlerine o kadar yakındır ki, meselâ 1052 rakımlı tepede iki taraf siperleri arasındaki mesafe 20-25 m. kadardı ki, bu durumda, iki taraf birbirinin konuşmalarını bile işitiyordu. Fakat bu hâkim tepe terkedilirse düşman, mevzinin içini görecek ve görerek ateşlerle çok kayıplara sebep olacaktı. Düşmana bu görme olanağını vermemek için her ne pahasına olursa olsun, tepe elde tutuluyordu. İki taraf arasındaki bu kadarcık mesafe de telörgü enkazı, birçok engeller ve çukurlarla dolu olduğundan her iki taraf da bu mesafeyi aşamıyordu. Çünkü, iki taraf da yanlarından bu iki siper arasına yan ateşi yapan silahları hazır bulundurmakta

(3) Erdilet/Bıyıkoğlu/Arun, a.g.e., s. 350-2.

Levent Şahverdi Arşivi

idiler. En küçük düşman hareketleri, yanlardan mevzilerde duran bu makineli tüfeklerle ateş altına alınmakta ve hendekten çıkan düşman hemen vurulmakta idi. Bu durum 1915 Çanakkale siper muharebelerini andırıyordu. Yalnız Çanakkale'de silah ve cephane noksanı, çok kan akmasına sebep olmuştu. Kore'de ise silah ve cephane bolluğu ile insan hayatı korunmakta idi. Türk komutan ve subayları bol silah ve cephane ile muharebe etmeyi de en iyi şekilde başarmışlardı. Yapılan muharebelerde hayrete değer derecede az kayıp verilmiş olması büyük bir başarı ve şereftir. Türk eri çok şiddetli ve çok modern silahları kullanmak sureti ile zekâ ve savaş yeteneğini parlak surette ispat etmiştir. Çok hassas ve çeşitli muharebe araçlarını kullanmak büyük başarıdır. Bu devrede muharebe hizmeti hiçbir zaman aksamamıştır.

II. Türk Tugayı ayrıca, bu sıkıntılı devrede morali bozulmayan güçlü psikolojik yapısı ile de kendini ispat etmiştir. Bilindiği gibi, savaşta çarpışan güçlerin maneviyat cephesi de en az fiili dövüşler kadar önemli bir unsurdur[4]. Özellikle Kore Savaşı'nda önsözde de belirtildiği gibi, bu boyut çok önemlidir. Ağırlıklıdır. Çünkü, bu harp, aynı zamanda "muhasım iki ideolojinin düellosu"dur. Bu itibarla her iki taraf da dünya kamuoyuna yönelik propagandanın dışında, birbirlerine dahi davalarının haklılığını ve meşruluğunu kabul ettirebilmek için silahın dışında metodlara da başvurmuşlardır. Aslında, Kore Savaşı'nda "savaş içinde savaş" olmaktadır. Bu ikinci savaşta, klasik düşmanın moralini bozma yöntemleri dışında endokrinasyon harekatı da hayli yer tutmaktadır. Kore Savaşı'nda Komünist Çin, sürekli olarak "psikolojik harp" stratejisi uygulamış; BM birliklerinde korkunun yanısıra sıla ve aile hasreti duyguları uyandırarak karşı taraf askerlerinin morallerini bozmaya yönelmişti. Bu "yıkım"dan

(4) Psikolojik Savaş ve Harp Propagandası hakkında, bkz: Bernard Berelson/ Morris Janowitz (der.): **Reader in Public Opinion and Communication** (New York, 6. baskı: 1964), özellikle, s. 381 vd; Thomas C. Sorensen, **The Word War** (New York, 1968); M. Mégret, **Psikolojik Savaş** (İstanbul, 1972).

Levent Şahverdi Arşivi

sonra kendi "öğretilerini" zerketmek daha kolaydır.

I. Türk Tugayı Komutanı Gn. Yazıcı'nın hatıralarında Türk birliklerinin morallerinin nasıl millî-manevî değerlerle dipdiri tutulduğuna dair gayretleri bulabilirsiniz. Düşmanın en yıpratıcı saldırıları sırasında ezan okutmak veya Çinlilerin "çakal gibi haykırmalarına" karşılık erata tekbir getirtmek! Komutan, millî ve dinî günlerde eğlenceler düzenliyor; *Cuma ve Bayram'larda ise Tugay imamı* Yzb. M. Örtülü'nün arkasında eratın toplu halde namaz kılmasını sağlıyordu[5]. Mehmetçik'in moral durumunu yansıtması açısından, Yazıcı'nın ifadesinden bir Bayram sabahını, burada nakletmekte yarar vardır:

> "Tugay için ulvî bir sabahtı. Dini zayıf olanların bile gözlerini, kalblerini Allah'ın büyüklüğü, dinin kudsiyeti ve sevgisiyle doldurtan, imansızları, yalnız muhteşem dekoruyla imana getirmeye yeten bir sabahtı o. Şafak sökerken herkes kalkmış bir hazırlık yolundaydı. Taarruz günleri eksersiyetle o zamanda hazırlığa başlanırdı. Sessizliğe dikkat edilmesine rağmen şurada burada silah, teçhizat şakırtıları işitilirdi.
>
> Bazı asabi ve haşin hareketlere rastlanır, yüzler sertleşip gerilirdi. Ötede beride bazı erlerin helâlleştikleri görülürdü. O sabahki hazırlık Allah'ın huzuruna çıkış hazırlığı idi. Ne silah şakırtısı, ne asabi ve haşin hareket, ne gergin yüz, hiç birisi yoktu. Bunların yerini tâzimkâr bir sükût, sâkin hareketler, nurlanmış yüzler almış olarak herkes imanıyle başbaşa hazırlanıyordu. Günah olmasın korkusuyla az ve ciddî sözler kullanılıyordu. Su başlarında abdestler alınıyor, herkes ilk duasını yaparak namazgâha gelmek üzere toplanıyordu. Geri bölgede olduğumuz halde tam emniyet yoktu. Etrafta çete faaliyetleri oluyordu. Altı yedi bin kişinin teşkil edeceği geniş ve derin namaz saflarını emniyete almak,

(5) Yazıcı, a.g.e., s. 307, 313-4, 324.

Levent Şahverdi Arşivi

çepeçevre nöbetçiler kordonuyla çevirmek lüzumu görülmüş, buna göre tertibat alınmıştı. Hava silahları mürettebatı silahbaşı etmişler, havayı dinleme ve gözetleme halinde idiler. O kadar insanın kendisine tam bir iman ve hulûs ile ibadete hazırlandığını gören büyük Tanrı, kulları tarafından alınan emniyet tertibatını kuvvetlendirmek için ilâhi bir emniyet tertibi lûtfunu esirgememiş, bu suretle azametine bizleri bir kere daha şahadet ettirmişti. Temmuz ayı olmasına rağmen namazdan önceki saatlerde, namaz zamanında, namazı müteakip bayramlaşma ve dağılma zamanında ortalığı öyle bir kalın sis tabakası sarmıştı ki, ne havadan ne karadan yabancı, hain gözlerin yakından bile bir şey görmelerine imkân kalmamıştı.

Nihayet namaz vakti gelmiş, saflar ayaklanmış, hocanın "Allahüekber!" nidasıyla eller bağlanarak Allah'ın huzuruna geçilmişti. Namaz diğer bir hocamızın beliğ bir duasıyla sona erdi.

Duanın sonunda kısa bir hitabe ile bayramlaşma başladı. Erlerin subaylarıyla, birbirleriyle güler yüz ve gözlerindeki derin mânâlarla kucaklaşmaları gönülleri okşuyor, dolduruyor, gözleri yaşartıyordu. Sonra birlikler yavaş yavaş yerlerine yollandılar. Kalın sis devam ediyordu. Havanın o gün kapalı geçeceği hissini ve öğleden sonraki merasimin belki de yağmurlu olacağı endişesini veriyordu. Aradan çok geçmeden sis hafifledi. Adeta güneş de Allah adına o arslan evlâtlarını takdis ediyordu."[6]

Türk'ün millî-manevî duygularının nasıl BM'in idealleri ni de kucaklayacak bir şekilde geliştirilip, Mehmetçikler'in psikolojik dünyasına zerkedildiğini göstermek açısından Tugay'dan bir heyetin Pusan Şehitliği'ni ziyaretinde imam Yz. Örtülü'nün saygı atışından sonra yaptı-

(6) Aynı eser, s. 326-8.

Levent Şahverdi Arşivi

ğı şu dua fevkalâde önemlidir:

"Ya Rabbi!.

Camilerde, kiliselerde, havralarda ve bütün iman mâbedlerinde sana tapanlar, füllerini vicdanlarını senden korkarak, senin buyruklarına uydurmak zarureti diniyesini duyanlar yepyeni bir mücadeleye atıldılar. Bu cihad-ı ekber, Allah diyenlerle dinsizlerin mücadelesi, adlin zülme karşı müdafaasıdır. Ya Rabbi, Sen Birleşmiş Milletler ordularını mansür ve muzaffer eyle. Ya Rabbi!

Şu büyük mezarlık Allah diyen kullarının kabristanıdır. İlk defa hilâl ile salib elele vermiş bulunuyor. Şu hazin, fakat şanlı manzara bu hakikatın meşheri imanıdır. Bugün bütün çanlar ve ezanlar mü'minleri aynı gayeye davet ediyorlar.

Bu cihad-ı ekber kelâmullahında ihtar buyurduğun ve zati ululühiyetini kaviyyü aziz vasfile bütün ehli imana müjdesini lütfeylediğin o cihad-ı azimdir.

Ey aziz şehit!

Senin de yaşayan insanlar kadar arzuların, emellerin vardı. Hiçbir insan yoktur ki, bütün isteklerine son vererek bu topraklara gömülmüş olsun. Senin de sağ olarak vatanına dönen mücahitler gibi oğulların ve kızların, babamız diye boynuna sarılacaklardı. İçli anan seni sinesine basacaktı.

Ey bahtiyar şehit!

Mahrumiyetin büyüğü senin değil, bizlerindir. Bizim bu fâni saadetlerimizin hepsi muvakkattir, hepsi unutulmaya mahkûmdur. Fakat sen ve senin şanlı hâtıran ebediyyen unutulmayacaktır. Her fâni gibi birgün bizler de, çocuklarımız da öleceğiz. Fakat beşeriyetin, insanlığın tarihin en büyük ve en aziz abidesi olan şu mukaddes mezarlıkta, şu şanlı bayrağın altında hembezmi melekût olmak mazhariyet ve zevki cavidanisinden mahrum olarak öleceğiz.

Levent Şahverdi Arşivi

Sen ölmedin, yaşıyorsun, bunu beşer lehçesiyle, edebiyat lisaniyle değil, Allah ve Kur'an diliyle söylüyoruz. Sana ölü demeyi Kur'an-ı Kerim bizlere haram kılmıştır, onun için seni şu topraklara el değdirmeden yıkamadan gömdük. Çünkü senin kanlı cesedin bizim ellerimizden, tertemiz kanın ise sudan daha temizdi. Şehidinin kanını zemzem suyundan daha mukaddes tanıyan bir milletin ordularını dünyanın hangi kavmi, hangi devleti, hangi kuvveti mağlup edebilir, Ya Rabbi!

Sen yalnız kendi vatanını değil, Kore diyarını da mukaddes ülkelere ilhak ettin. Senin mübarek kanını sinei takdisinde taşıyan Kore toprakları da artık fethedilemez, çiğnenemez bir diyar olmuştur. Sen bu topraklarda gömülü kaldıkça, bu albayrak da böyle dalgalanacaktır. Seni bu mukaddes bayrağa, Kore'yi ve Kore'liyi senin tertemiz kanına ve hepinizi Allahımıza emanet ediyor ve sana arz-ı vedâ ediyoruz ey kahraman şehit ve ey kahraman Türk delikanlısı!

Mezaristanın gülistan olsun, toprakların mis koksun, melekler hembezmin olsun.

Aziz şehitlerimizin ervahı pür fütuhu için elfâtiha!"[7]

Cephede çarpışan Mehmetçik'in ruh gıdası olarak, her gün belli saatte Ankara'dan nakden yarım saatlik bir radyo programı yapılıyordu. En ileri hattaki mevzilere kadar ulaştırılan bu yayında, Bnb. M. Örtülü'nün Pusan Şehitliği'ndeki duası gibi, işlenilen millî-dinî temaların nasıl evrensel insanî değerlerle imtizaç ettiğini bulabilirsiniz. Yapılan konuşmalarda, Komünizm'in bir ideoloji olarak, nasıl "insanları insanlıktan uzaklaştırdığı" ve adetâ saldırgan bir yaratık hâline getirdiği anlatılıyor[8]; buna karşılık Türkler'in maneviyatta dünyanın en değerli milleti

(7) A.e., s. 343-5.
(8) Kore Kahramanlarına (Ankara, 1952), s.5.

Levent Şahverdi Arşivi

olduğu, bunu da millî-dinî inançlarının insanlık idealleriyle çakışmasma borçlu olduğu kaydediliyordu[9]. Türkler tarih boyunca bu ideallerin, "hürriyet ve demokrasinin müdafii" olmuşlardır[10]. Tarihle bugün arasında bağlantı kuruluyor ve Türkler'i Kore'deki mücadelelerinin aynı millî-insanî hedefe yönlendirildiği işleniyordu. Dün nasıl Birinci Dünya Savaşı'nda Ruslar'a karşı savaşılmış ve bir baskı rejimi olan Çarlık yıkılmışsa, bugün de Mehmetçik, Kore'de "bütün insanlığın yarınki hür, mesut ve müstakil hayatının garantiye alınması" için dövüşüyordu[11]. Hem sonra, Mehmetçik, Kore topraklarının yabancısı değildi ki!.. Asya kıtası, "buranın mutlak hâkimi, Türk medeniyetinin kurucuları Mete, Attila ve Timur'un ruhlarının mâkesi" idi[12]. Mehmetçik'e hitaben, "Ne mutlu size..." deniliyordu:

> "... birçok Türk Başbuğlarının ve şanlı ordunun bu geniş sahada binbir kahramanlık menkıbeleriyle dolu şanlı tarihi, elbette ki ruhlarınız için tabii bir ilham kaynağı olmuştur ve nihayet tarihin hiçbir devrinde tahakküm zincirine tahammül göstermeyen, kendi istiklâl ve hürriyeti gibi bütün dünya milletlerinin hak ve hürriyetlerini mukaddes ve muhterem bilen Türk milletinin yakın mazideki Çanakkale ve İstiklâl mücadelesinde en müşkül şartlar altında en muazzam harikalar yaratan kahraman Mehmetçik, sizler için bir örnek ve aziz şehitlerimizin ruhları da parlak bir meşale olmuştur. Ne mutlu size ki, dost ve düşman bütün dünya milletleri muvacehesinde sulh ve hürriyet için Türk milletinin, insanlığın yüksek menfaatleri uğruna, Türk'ün asırları içine alan şanlı tarihinin dünyayı çınlatan menkıbelerinizle yeni şeref sayfaları kat-

(9) Aynı Eser, s. 7.
(10) A.e., s. 21.
(11) A.e., s. 14.
(12) A.e., s. 18.

Levent Şahverdi Arşivi

manın ebediyetine, şeref ve bahtiyarlığına mazhar oldunuz. Ne mutlu sizlere ki, Türk sancağını hak ve hürriyetin bir sembolü olarak Doğu Asya'nın karanlık ufuklarında dalgalandırarak, insanlık âleminde kızıl komünist tehlikesine karşı hürriyetsever milletlerin ve Birleşmiş Milletler mefkûresinin müdafii olarak uhdemize düşen şerefli vazifeyi asil ve kahraman milletimize has ve lâyık bir necabetle ifa ettiniz."[13]

Bir başka konuşmada da aynı tema şöyle işleniyordu:

"Vistul suyunun, Türk atlarının suyundan içmesini bekleyen bir hürriyet sembolü gibi, Kore de, sizin toprağına ayağını basmasını aynı hislerle bekliyordu. Çünkü, medeniyet, hürriyet ve zafer Türk'ün olduğu yerdedir."[14]

Bir alıntı daha yapalım:

"Hürriyet dünyasının çocukları, hürriyet ve istiklâl davasının teker teker ortakları olarak, orada kazanacağınız zaferle, yalnız masum Güney Kore'yi saldırgan Kuzey Kore'nin zulmünden kurtarmış olmakla kalmayacak, aynı zamanda, hür ve müstakil olarak yaşamaya azmetmiş olan medeni âlemin şurasına veya burasına saldırmak, hürriyet ve istiklâl fikrini boğmaya çalışan, insanlığın canına kasteden komünist saldırganlığına karşı demokrasinin, hürriyet aşkının, insan olarak yaşama arzusunun en büyük zaferini sağlamış olacaksınız."[15]

Kore'ye katılan bir subayın, annesi ile konuşmasına şahit olalım:

"Anneme sordum:
– Anne, beni Kore'ye gönderiyorlar, ne dersin, de-

(13) A.e., s.19.
(14) A.e., s.71-3.
(15) A.e., s .89.

Levent Şahverdi Arşivi

dim.

– Git oğlum, sen de git. Babanı Çanakkale'de bıraktım, namusumuz kurtuldu. Dayılarını İstiklâl Savaşı'nda verdim, vatan kurtuldu. Sen de Kore'de savaşanlara katıl da hürriyet kurtulsun, dedi."[16]

Çin tarafı için psikolojik harp için en başarılı ortam, savaş tutsaklarını barındırdıkları kamplarda oluşmuştur[17]. Buradaki "beyin yıkama" usullerini, BM Ordusu'na bağlı çeşitli milletler arasında bir tek Türkler üzerinde etkili olamamıştır[18]. Bu hususu Amerikalı psikologlar da ilmi olarak teyid etmektedirler.

"Kore'de esir düşen Amerikan askerlerinin yüzde yetmişinin memleketlerine karşı hıyanette bulundukları anlaşılmıştır. Sekiz bin kadar olan Amerikan esirlerinden yarısı maddeten ve mânen takatsızlıktan ölmüşlerdir. Bunların çoğu komünistlerin ufak bir tazyikine uğramaksızın komünistlere ya-

(16) A.e., s. 28.

(17) Çin tarafının esirlere davranışı TBMM'ne gelecektir. Muğla milletvekili ve I. Türk Tugayı'nın Kurmay Başkanı Nâtık Poyrazoğlu, Millî Savunma Bakanı'na Kore'deki esir ve kayıp miktarını sorar. 23 Ocak 1952. Derhal söz alan Hulusi Köymen ilgili açıklamayı yapar. Bunun üzerine Poyrazoğlu, bir savaşta kayıp listesinde görülen askerin ezici çoğunluğunun esir olduğunun anlaşılmasının düşman tarafının "medenîliğinin" bir göstergesi olduğuna işaret ederek, Kore'deki Türk kayıplarının Komünist güçlerce katledilmiş olmasından endişe duyduğunu ifade eder. Devamla, şöyle konuşur:

"Arkadaşlar, beynelmilel Komünizm Kore'ye taarruz etmekle hür milletlere büyük bir hizmette bulunmuşlardır. Yani hür memleketleri uyandırmışlardır. Bunun cezasını sonradan çekeceklerdir. Esirlere yaptıkları bu namertçe muameleler dolayısıyla da hür milletlerin bu uyanıcını artırmışlardır. Ben bütün dünyaya şu kürsüden, büyük Türk milletinin Büyük Millet Meclisi'nin şu kürsüsünden ilân ediyorum ki, bu namert insanlar kahraman Mehmetlerimizi, asil subaylarımızı boğazlamışlardır (Kahrolsun sesleri). Bunlar esir olmuşlar ve fakat namert ellerde bu aslan çocuklar boğazlanmışlardır.

Bundan dolayı hıncımız son derece artmıştır. Allah biliyor kalbimizde yaşayamı. Ben bu hususta daha fazla bir şey söylemek istemiyorum. Yalnız şu kadarla iktifa edeceğim: efendiler, sizinle tekrar görüşeceğiz ve o görüşmemiz çok yakın olacaktır."

Poyrazoğlu'nun bu sözleri alkışlar ve "Bravo" sesleri ile karşılanır ve oturum gündeminin diğer maddelerine geçilir. TBMM Tutanak Dergisi, IX/2, C: XII (Ankara, 1952), s.272-3.

(18) Bkz. EK

Levent Şahverdi Arşivi

> ranmak için birbirlerinin aleyhinde ihbarlarda ve memlekete zarar verici hallerde bulunmuşlardır. Amerikan erlerinin o uygunsuz hareketleri yanında üç yüz kadar Türk askerinin tavır ve hareketi büsbütün aksine olmuştur. Onlar düşmanlarıyla konuşmaya bile tenezzül etmemişlerdir. Askerî terbiye ve disiplinlerini koruyarak hastalarına candan bakmışlar, yiyeceklerini aralarında bölüşerek yemişler, vekar ve gururlarına sadakat göstermişlerdir."[19]

Öte yandan, resmî harp tarihlerinde pek ifade edilmese de, farklı yöntemlerle de olsa ABD Ordusu'nun da kendi denetimindeki esir kamplarında Kuzey Kore ve Komünist Çin askerlerini benzerî bir "beyin yıkama"ya tâbi tuttuğu anlaşılmaktadır. İster ABD telkini, ister şahsi iradeleri ile deyiniz, 132.474 Komünist esir içinde sadece 83.000'i iadelerini istemekte, diğerleri ise Güney'e iltica etmek için başvuruda bulunmaktadırlar. Durum, Aralık 1951'de yeniden başlayan mütareke görüşmelerinde karşı tarafa iletilince, Komünistler, "çılgına dönerler". ABD komutanının busözlerine inanamazlar, inanmazlar. Eksiksiz iadelerini talep ederler. BM ateşkes delegasyonu özellikle ABD Dışişleri'nin telkinleriyle, "insanî" açıdan iltica'ları reddedemeyeceklerini ve Komünistler'in onları öldüreceklerini düşündüklerini belirtirler. İşte, esirlerin iadesi, bu iltica meselesi dolayısıyla, ateşkesin sağlanmasını geciktirir. Kızıl Çinliler bu konuda öyle içerlemişlerdir ki, çok iyi bildikleri gerilla taktikleri ile ABD'li generallerin denetimindeki esir kamplarında olaylar çıkartırlar. Güney Kore'deki ajanları vasıtasıyla kamplara haber uçurulmuş, ABD'nin iddialarını çürütürcesine Komünist esirler isyana kalkmışlardır. Bu arada 7 Mayıs 1952'de Kore kampındaki sorumlu generali -Francis T. Dodd'u- bile yakalayarak, barakalarında esir etmeyi başaracaklardır. Bütün kamplarda çıkan patırtıları Amerikalılar silah kullanarak sürdürmeyi tercih ederler. Panmunjon'da devam eden ateşkes görüşmelerine bu haberler ulaştığında, Amerikan

(19) Yazıcı, a.g.e., s. 384.

Levent Şahverdi Arşivi

heyeti zor durumda kalır. Bir yetkili, "Komünistler bize konferansta insan hakları şampiyonluğunu yaparken, öte yandan bizler savaş esirlerine kötü muamele ediyor, onları yaylım ateşine tutuyorduk." diye mahcubiyetini dile getirir[20]. Böylece, artık "yılan hikâyesi"ne dönmeye başlamış olan ateşkes görüşmeleri yeniden çıkmaza girer. Savaş sürecektir. Türk Tugayı'nın muharebeleri de...

Bu arada II. Türk Tugayı 1952 Ağustos'unda Kore'deki görevini Kurmay Albay Sırrı Acar Komutasındaki III. Değiştirme Tugayı'na devretmiştir. Yaz aylarını eğitimle geçiren Tugay'ın ve özellikle Komutanı'nın cephe gerisinde kalmaktan dolayı "suçluluk" hissettikleri ve bir an önce çatışmaya girmek için BM Komutanı'na defalarca müracaat ettikleri kaydedilmektedir[21]. Nitekim, kış başında beklenilen haber gelecek ve Tugay, 1 Kasım ile 29 Ocak 1953 arasında yine cephede savunmaya katılacaktır.

XV

İLERİ KARAKOLLARDA SAVUNMA VE MÜTAREKE

Mayıs ayında III. Türk Tugayı, İmjin Irmağı'nın kuzey bölgesinde 11 km.lik çok geniş bir cepheyi savunmakla görevlendirilir. Haber, Kore'de bir süreden beri feragatle savaşmış ve değiştirilmeyi bekleyen III. Türk Tugayı'nda geçici bir şok yaratacaktı. İnanmak istemezler. Elimizde olan yayınlanmamış hatıralardan bu haberin subay kadrosunda infiâle sebep olduğu belirtilmektedir: Yzb. M. Tarcan, bu vesile ile Amerikalıların, Türklere Kore'de hep "üvey evlat" muamelesi yaptıklarını; nerede tehlikeli bir durum varsa, oraya hep kendilerini sürdüklerini kaydediyor. İşte, bu yeni görev de, ona göre, adaletsizdi. "... Muharebe sürelerini yüzakı ile bitirmiş olan birliğin tekrar

(20) Johnson/Mc Allister, **a.g.e.**, s.137.
(21) Basri Danışman, **Situation Negative** (Lahey, 1973), s. 37.

Levent Şahverdi Arşivi

savaşmak zorunluluğuna itilmeleri cidden affedilmez; ama acı bir gerçekti"[1]. Yzb. Tarcan, "... Askerlik, elden itaatten başka ne gelebilir!" demektedir. Ancak, komuta kademesinin endişesi Mehmetçik'in bu sarsıcı haber karşısındaki muhtemel tepkisiydi. Emrin geldiği gece, Yzb. Tarcan, odasına çekilip, emireri Hasan Onbaşı'yı çağırır. Onun birlikteki eratın duygularına tercüman olacağını iyi bildiğinden Hasan Onbaşı'nın ağzını arayacaktır. Sanki gelen haber önemsizmiş gibi davranarak, Hasan Onbaşı'ya birliğin yeniden silahbaşı yapabileceğini aktarır. Emireri, "Anlıyorum, yüzbaşım" dedikten sonra bir süre susar. Sonra içtenlikle konuşur:

> "... Bazı arkadaşlarımızı burada toprağa verdik. Yine de, alın yazılarında burada kalmaları mukadder olanlar çıkacaktır. Memleketimize lâyık askerler olduğumuzu ispatlamanın rahatlığı içinde seve seve düşmanla yeniden savaşmaya bölükçe hazırız. Bu sözlerimle bütün bölük arkadaşlarımın hislerini dile getirmiş olduğuma inanacağınızdan eminim.. Kadere inanıyoruz. Buraya eğlenmeye değil, dövüşmeye geldik!.."[2]

Bu sözlerden sonra Hasan Onbaşı, heyecandan nemlenen gözlerini komutanına göstermek istemezcesine odayı terk eder. Yzb. Tarcan da kendini odasından dışarı atar; Mehmetçik'in arasına dalar. Türkler neşe içinde Erzurum Halk Oyunları yapmaktadırlar. "Emredildiği vakit savaşmasını, yeri geldiğinde de eğlenmesini böylesine mükemmel bilen askerlerin çevik, kıvrak ve ahenkli hareketlerine takılıp kalan bakışlarımı onlardan bir türlü ayıramıyordum."[3] Aynı gece, üst komuta Amerikan Tümeni'nden gelen talimatı tartışmak üzere toplanır. Bu top-

(1) Merhum Yzb. Tarcan'ın yayınlanmamış anılarını dikkatimize sunan Erol Mütercimler Bey'e teşekkür ediyoruz. Bu defter, bundan sonra, Anılar..., olarak geçecektir.

(2) Tarcan, Anılar..., s. 5.

(3) Aynı yerde, s .6.

Levent Şahverdi Arşivi

lantıda, cephedeki birlik dağılımı tartışılacaktır. Her birlik komutanı, bir diğerini kollayarak, arkadaşının tehlikeli mevzilerde görevlendirilmesini engellemek için, kendini öne sürüyor, en riskli yere talip oluyordu[4]. Yzb. Tarcan şöyle yazıyor:

> "... madem ki savaşın tâ içinde bulunuyoruz; bundan sonra da karşımızdaki düşman ile daha kıyasıya savaşmak zevkine iyice varmadan yurda dönersek, buralara kadar gelmemiz beyhude bir yorgunluktan başka bir işe yaramayacaktı. Şimdi, bakıyorum, dönüşümüzün ertelenmiş olması ne subaylar, ne de erlerimiz üzerinde en küçük olumsuz bir etki yaratmamış olmasıdır. Bu sefer düşmanla kozlarımızı tam olarak paylaşmamız hakkındaki umudumuz gerçekleşirse bu, bizler için çok şerefli bir fırsat olacağı hususunda tam bir mutabakat halindeydik..."[5]

Türk Tugayı'nın işgâl edeceği yeri muharebe hattının bir buçuk km. kadar önünde Amerikalıların Karsan, Elko, Büyük ve Küçük Wegas adlı "ileri karakolları" batıdan doğuya doğru dizilmişlerdi. Onların hemen 300 m. kuzeydoğusunda da Doğu ve Batı Berlin adlarının takıldığı mevziler vardı. Söz konusu ileri karakol mevzileri önce 5. Bölük tarafından teslim alındı. Asıl savunma mevzîin orta kısmı da ilkin sağda 7. Bölük, solda 6. Bölük olmak üzere 2. Taburca işgal edildi. Bundan sonra Elko ve Wegas muharebe ileri karakolları 2. Tabura, Karsan da 1. Tabura devredildi. Bu devir sırasında Wegas muharebe ileri karakol mevziine düşen 42 havan mermisinden üç er yaralandı. 3. Tabur, keşif ve emniyet birlikleri ile 300 m. ileride Doğu Berlin ve 150 m. ilerideki Batı Berlin muharebe ileri karakol mevzilerini teslim aldıktan sonra, 10. Bölük sağda, 9. Bölük solda olmak üzere mevzie yerleştiler.[6]

(4) A.y., s.11.
(5) A.y., s.12.
(6) Erkilet/Bıyıklıoğlu/Arun, a.g.e., s. 370.

Levent Şahverdi Arşivi

Burada tekrar Küçük Wegas'ı teslim alacak Yzb. Tarcan'ın hatıralarından bir pasaj aktaralım. Amerikalı subay, görevi devrettiği Türk subayına şöyle bir itirafta bulunur:

> "Biz burada üç aydan beri bu tepeyi savunuyoruz. Bundan takriben bir ay evvel, bu gördüğünüz tepede oldukça büyük kayıplar verdik. Hem de belirli bir harekât olmayan en sakin günlerde bile, bu tepede de günde en az 3-4 yaralı ve şehit verdik, vermekte devam ediyoruz. Bu sözleriyle, daha ilk başta belki de benim moralimin bozulacağını merak etmiş olsa gerek ki, kendi gözlerinde belirmiş olan birkaç damlayı sanki bana hissettirmeden gözüne sigara kaçmış gibi, yapmacık bir öksürükle kamufle etmeye çalışırken, gizlice yan cebinden çıkardığı mendiliyle gözlerini kurulamakta olduğunu izliyordum. Bu tepede akıttığımız kanlar bahasına bu topraklardan bir karış bile düşmana vermedik. Yarın gece yarısından itibaren kanımızla yoğurduğumuz bu yerlerin savunma sorumluluğunu sizlere teslim ederek bir müddet gerilere ihtiyata çekileceğiz. Fakat buraları, en az bizim kadar ölümü hiçe sayan bir Türk birliğine teslim edeceğimiz için gözlerimiz hiçbir zaman arkada kalmayacak. Çünkü, bizler daha Amerika'da iken Kore'de dövüşen Türk birlikleri hakkında birçok menkıbeler okuduk ve işittik. İnanılmaz gibi olan bu öykülerinizin hepsinin gerçeğin ta kendisi olduğunu burada günlük savaş bültenlerinde takip ettik. Amerikan milletinin Türk askerine hayran olduğunu belki sizler de işitmişsinizdir. İşte bu güvenle deniz piyade kumandanlığı bu cephenin en tehlikeli, kritik yeri olan bu bölgenin savunmasını yalnız ve yalnız Türk birliğine teslim etmek şartıyla güvenle geriye gitmeye razı olmuştur."[7]

(7) Tarcan, **Anılar...**, s. 25

Levent Şahverdi Arşivi

III. Türk Tugayı bu mevzileri devraldıktan sonra, Mayıs'ın 15'inde düşman taarruzuyla karşılaşıldı. Havan ve top bombardımanı, aralıksız 14 gün sürdü. Artık, bu yağmurun, düşmanın yapacağı büyük taarruzun medhali olduğu ve Çin Orduları'nın Türk Tugayı'na yöneleceği kesinleşmişti. Amaç, ileri karakol mevzilerini aşmak, BM Gücü'nün asıl savunma hattına yüklenerek, cepheyi yarmaktı. Cephe yarıldıktan sonra gerisi kolaydı... Bu gedikten asıl taarruz başlayacak ve BM Ordusu mümkün olduğu kadar güneye atılarak, mütarekenin imzalanması sırasında avantajlı bir pozisyon elde edilmiş olacaktı.

Bu düşünce ve umutlarla düşman yedi topçu taburu desteği ve bir tümenle karakollarımızı dört taraftan kuşatmaya başladı. Geride kuvvetli ihtiyatları olduğu için, muharebe sırasında da görüleceği gibi, tükenmek bilmiyorlardı. 28 Mayıs sabahı Komünist Çin Orduları bütün muharebe ileri karakol mevzilerini yoğun top ve havan ateşi altına aldı. Bütün bir gün süren bombardımandan sonra düşman, akşam hava kararırken bir tümenle taarruza geçti. Hava sisli ve bulutlu olduğu ve düşman özellikle sis bombaları attığı için, BM Ordusu Tugayımız'a hava desteği sağlayamıyordu. Türkler, bir kere daha Kore'de BM'i yalnız başına savunmak durumunda kalmışlardı.

Gelişmeleri bir süre olayların içinde yaşayan Yzb. Tarcan'ın hatıralarından takip edelim. Yukarıda da belirtildiği gibi ileri karakollarda savunma son derece sıkıntılı ve o ölçüde de moral bozucu olduğu için, birlikler bu mahallerde münavebe ile görevlendirilmektedirler. Bir haftalık periyodlar halinde bölükler, ileri karakollarda bulundurulmakta; bu sürenin sonunda gerideki asıl savunma hatlarına gönderilmekte, yerlerini yeni bölükler almaktaydı. Türk Tugayı'nın 1915 Çanakkale'deki mevzilere benzettiği bu karakollarda görev alan bölükler uykusuz ve zaman zaman içecek su dahi bulamadan savaştıkları bu mevzileri arkadaşlarına teslim etmek istemiyorlar, karakollardan ayrılmayı kendilerine yediremiyorlardı:

Levent Şahverdi Arşivi

"İçlerinden bazıları, "Komutanım, beşinci bölük bizi bu gece değiştirmesin. Yalnız bize su ve erzak göndersinler. Bir de şu düşmana taarruz edelim, bak onlar bizim mevzilerimize giremediler. Taarruz nasıl yapılır, tepe nasıl zaptedilirmiş, şu Çinlilere bir ders verelim." diyenler vardı. Bazısı "Komutanım, bu gece yalnız süngümü kullanmak istiyorum. Ben bu süngüyü dokuz aydan beri biliyorum. Hâlâ düşmanın göğsünü delemedim" diyor."[8]

Tekrar Küçük Wegas'tan çıkıp savaş mahalline kuşbakışı bir göz atalım. Düşman, o akşam ilkin Doğu ve Batı Berlin karakollarına çarptı. "Düşman hücum kıtaları tıpkı bir deniz dalgası gibi yaklaşıyor, çarpıyor, kırılıyor, geriliyor; arkadan gelen bir başka dalga onu tekrar ileri atıyor, tekrar çarpıyor, tekrar kırılıp geriliyordu."[9] Ancak hepsi püskürtüldü. İnatçı düşman bu defa bütün cephe boyunca, aynı anda, Wegas, Elko ve Karsan'a yüklendi. Düşman, sisle kapladığı ve 3. Bölüğün savunduğu Wegas Tepesi'ne bir taburdan fazla bir kuvvetle cepheden, bir taburla da tepeyi iki kanattan kuşatacak şekilde taarruz etti. 3. Bölük kahramanca mukavemet ederek, süngü muharebeleri ve boğuşmalarla düşmanı püskürtmeye çalıştı. Fakat bölük komutanı ve subaylar ağır yaralandıkları gibi, astsubay ve er zayiatı da çok fazlaydı. 3. Bölüğün sağ kalanları Wegas Tepesi'nin 100 metre kadar doğu güneyindeki Küçük Wegas'a çekildiler. Düşman taarruza başlayınca, yardıma gelen 7. Bölük Komutanı, 3. Bölük sağ kalanlarıyla ve kendi bölüğünün bir takımıyla Büyük Wegas'a karşı taarruz yaptı; düşmanı geri atarak saat 21.23'te Wegas'ı geri aldı. İki taburla takviye edilen düşman, Wegas'ı sisleyerek saat 21.52'de hücum etti. Ve tepeyi zapt etti. Birlik Küçük Wegas'a çekildiği zaman 7. Bölüğün iki takımı da Küçük Wegas'a gelmişti.

(8) Aynı yerde, s.88.
(9) A.y., s.119.

Levent Şahverdi Arşivi

"Kayıplar dolayısıyla teşkilat bozulmuş, herkes yorgunluktan bitap hale gelmiş, ateşin şiddetinden ve mermi patlamalarından görme, işitme, düşünme hassaları azalmış, fakat savaş azmi hiç eksilmemişti. Niçin hayatını feda ettiğini bilen bu imanlı insanlar, mevzie girmiş olan çok üstün sayıdaki düşmanın üstüne korkusuzca atıldılar ve boğuştular. Düşman sürekli olarak takviye edildiğinden kanlı mücadele de artan şiddetle devam etti."[10]

7. Bölük Komutanı Wegas'a tekrar hücum etti. 15 dakika süren çok kanlı süngü, bomba muharebeleriyle ve boğuşa boğuşa tepe zapt edildi. Uzaklaşmayan düşman yeni kuvvetlerle hücum ederek tepeyi yine zapt etti. Askerlerimiz yine Küçük Wegas'a çekildi. Çok kayıp veren birliğimiz cephanesi de tükenince, 5. Bölüğün bir takımı cephane ile Küçük Wegas'a gönderildi.

7. Bölük yine taarruz ederek düşmandan tepeyi aldı. Aralıksız 16 saat süren muharebe boyunca Büyük Wegas Tepesi 8 kez el değiştirdi. Devamlı takviye alan düşman, kayıplarını dikkate almaksızın hücumlarını sürdürdü. Askerlerimiz de, cesaret ve feragatle savaştı. Düşmanın Küçük Wegas'a 10 misli kuvvetle yaptığı hücumlar, kahramanca boğuşma ve direnmeler sonucunda durduruldu ve geriye atıldı. Düşman Küçük Wegas'a giremedi.

Burada yine Yzb. Tarcan'ın hatıralarını dinleyelim. Çarpışmalar bir gün-bir gecedir sürüyordu. Düşman ertesi günkü büyük taarruza hazırlanırken, Yzb. Tarcan da kısa bir soluk imkânı bulan kendi birliğinin moral durumunu ölçmek için aralarına girer. Birlikte savaştıkları Mehmetçiğin şu anlık istirahat süresinde kaleme-kâğıda sarılmış, Anavatana mektup yazmakta olduklarını görür. Merak eder, birini çağırarak, ne yazdığını sorar. Mehmetçik ona mektubu uzatır:

(10) Erkilet/Bıyıklıoğlu/Arun, a.g.e., s. 377.

Levent Şahverdi Arşivi

"Sevgili Anacığım,

Bu mektubu sana konaklamakta olduğumuz Wegas denilen tepenin yakınlarından yazıyorum. Biraz sonra bütün bölük oraya hareket edeceğiz. Bir müddetten beri ihtiyatta idik. Şimdi süngülerimiz iyice bilenmiş, silahlarımız yağlanmış bekliyoruz. Ama, sakın merak etme, cephe burası. İhtiyatı da bir, ilerisi de. Allah yazmaya görsün. Geridеyim diye sevinirken, bir bakarsın bir gülle gelir, alır götürür. Ulu Tanrı şimdiye kadar bizden yardımını esirgemedi. Şimdiden sonra da bizimle beraber olacağı muhakkak. Allah'ın izni ile bu kavgaya alnımız açık gireceğiz ve kazanacağız. Bundan 15 gün evvel yine buralarda idik, düşman azdı, azdıkça azdı, kuduz kö-pekleri gibi üzerimize saldırdı. Saldırdıkça kafalarını kırdık. Bitip tükendikleri yok bunların. Birini öldürüyorsun, diğeri yerden bitmiş gibi karşına çıkıyor. Ama belasını arayan, Mevlâsını da bulurmuş derler. İşte o hesap... Hareket edeceğiz galiba, bir hafta sonra yine yazarım. Şubeden kara kâğıt gelirse sakın üzülme, ağlama anam. Şehit anasıyım diye göğsün kabarsın. Hayır dualarını benden esirgeme anam. Geçenlerde radyo ile sana selâm göndermiştim. Muhtarın radyosundan dinlemişsindir İnşallah.

Şimdilik Allahaısmarladık, ellerinden öper, soranlara selâm ederim."

Bir diğeri, mektubunu biraz gözleri yaşlı üzgün bir şekilde itinayla katladı. Onu da okuyorum. Osman adındaki erin köyde bulunan yavuklusuna yazdığı mektuptu bu.

"Kız Fadimem,

Her seferinde olduğu gibi mektubumu alır almaz köyün koruluğuna çekilerek bu defa da pınarın başında hem okuyup hem de gizli gizli ağlayayım deme. Yüreğini ferah tut. İnşallah iki aya kalmayacak vapura binip memlekete döneceğim. Bundan evvel-

Levent Şahverdi Arşivi

ki mektubumda daha bugünkü günlere bile kalmamız söz konusu olmadığı halde, ama nasipmiş bu işte kaderimizde daha şuralarda kalmak varmış. Allahtan hayırlıdır İnşallah. Ama vapura binip memlekete döneceğimiz gün de elbet gelecektir. Tugayımıza yeni bir cephe verdiler. Buradaki on dört gün evvel verdiğimiz bir çatışmada epeyce düşman öldürdüm. İşte yine o Wegas denilen tepeye bu akşam gidiyoruz. Bu seferki savaş daha da kızışacağa benziyor. Bölüğümüz yaman mı yaman. Bütün uşağı Anadolu köylerinden. Diğer bölüklerdeki arkadaşlar bizim bölüğe Tugay'ın Yıldızı adını verdiler.
Fadimem, benim için meraklanma. Hamdolsun sıhhatteyim. Sana, amcama, dayıma, kayınbabama, analığıma, bizim köydeki uşakların hepsine radyo ile selâm gönderdim. Dinleyebildiniz mi? Bu gece, yine Ramazan'ın birinci gecesi, muharebeye tutuştuğumuz Wegas'a gidiyoruz. Ama bu gidiş, başka gidişe benzemiyor. Hepimiz arkadaşlarla helallaştık. Ne olur, ne olmaz Fadimem. Eğer şehit olursam, köydeki uşaklardan gönlün kimi isterse ona var. Başına telleri taktığın gün köyün koruluğunda dertli pınarın başına git, senden ayrıldığım zamanki o ağacın gölgesine otur, benim ruhumun sesini pınarın oluğundan yere dökülen suyun şırıltısı ile rüzgârlı kavak ağaçlarının kımıldattığı yapraklarının fısıltısı arasında duyacaksın. Ondan sonra bir daha oraya gelme. Haydi Allaha ısmarladık. Hakkını helâl et. Senin de hakkın helâl olsun.
Ağlama Fadimem, harman zamanı Allah sağlık verirse köyde olacağım."
Bu satırları okurken benim de içim burkulmuştu. Bu ince ruhlu Anadolu çocuğu mektubunda sanki birkaç saat sonra başlayacak muharebede gece yarısı olmadan şehitlik mertebesine ulaşacağını hissetmiş gibi, son mektubunu da yavuklusuna yazmıştı.

Levent Şahverdi Arşivi

Mektubunu katlayarak zarfın içine yerleştirdikten sonra kendisine uzattım. Mahçup olmuştu. Yüzü kızarıyordu. Tekrar mektubu aldım. Zarfından çıkararak, kâğıdın boş tarafına şu bir kaç satırı ilâve ettim.

"Fadime bacı,

Yavuklun sana biraz firakı yazmış. Sakın üzülme. Yavuklunla her zaman akranların arasında iftihar edebilirsin. İnşallah, belki bir aya kalmaz yurdumuza kavuşacağız. Şimdiden düğün ve derneğiniz için noksanlarınızı tamamla, yavuklun için hiç merak etme. O daima seninle beraberdir. Haydi hoşçakalın..."

Yavuklunun Bl. Komutanı diye altını imzaladım. Yazdığım satırları yüksek sesle okudum. Gözleri parladı aslanın. "Sağ olun yüzbaşım, benim hakkımda çok iyi şeyler yazdın. Şimdi Fadime köydeki akranlarına, bak yavuklumun yüzbaşısı neler yazmış diye belki bu satırları bin defa okuyacak." dedi. Mektubunu alarak uzaklaştı. Kendi kendime düşünüyorum. İşte birkaç saat sonra muharebeye girecek bir askerin temiz ve saf hisle yazmış olduğu mektup bu kadar olur. Mevzlin arka kısmında oturuyordu. Postanın getirdiği çayları içiyorduk. İçimden binbir düşünce bir film gibi geçiyordu. Ana, baba, çocuk sevgisi... Memleket hasreti, vatan, millet sevgisi. Herbiri başka bir his hazinesi idi. Bu sevgilerin hiçbiri diğerine benzemiyordu. Vatan-millet sevgisinin daha dört yaşından itibaren benliğimize işlediği tesiri bu da bambaşka bir histi. Demek ki, bizi yurdumuzdan, yuvamızdan; çoluk, çocuk hasreti çektiren en üstün duygu memleket sevgisi olmasaydı, acaba hangimiz yurdumuzdan onbinlerce km. uzakta ölümle hergün karşı karşıya getiren bu maceraya atılır mıydık? Çünkü, bölüğümün dörtte üçünü ve subayların ekserisini gönüllüler teşkil

(11) Tarcan, Anılar..., s.107-9.

Levent Şahverdi Arşivi

ediyordu."[11]

29 Mayıs'ta düşman yeni takviye kuvvetlerle beslenmiş bir güçle, hücuma kalktı. Saat 9.00'da Depo Bölüğü'nün diğer takımı da bölük karargâhı ile Küçük Wegas'a gönderildi. Saat 11.00'de dört takımlık bir kuvvetle, topçu, havan ateşlerini ve uçakların pike hücumlarını takip ederek, Büyük Wegas'a taarruz edildi. Bu takımlar büyük gayret ve fedakârlıkla Büyük Wegas'ı zapt ettiler. Düşmanın derhal yaptığı karşı taarruz püskürtüldü. Düşman perişan halde kaçtı ve şiddetli takip ateşleri ile de kayıplara uğratıldı[12].

Büyük Wegas'ı ele geçiren cesur askerler takip ateşi sırasında fırsat bularak ilerlediler ve düşmanı 150 rakımlı tepeye kadar izlediler. Birlikler, saat 14.30'da düşmanın küçük birliklerle yaptığı taarruzları püskürttülerse de baraj ateşi ve sislemeden sonra düşmanın büyük kuvvetlerle giriştiği taarruzu durduramadılar. Düşman saat 16.18'de yine Büyük Wegas'ı zapt etti. Birlikler yine Küçük Wegas'ta tutundular. Düşman, taarruzunu durmadan sürdürdü ve Küçük Wegas'a da hücum etti. Bu kanlı tepede yine yakın muharebeler, bomba muharebeleri ve boğuşmalar başladı. Saat 19.30'da Küçük Wegas'ta muharebe bütün şiddetiyle devam ediyor, topçu, havan ve ağır silahlar en yüksek derecede ateş kudretiyle düşmanı, ateş altında tutuyorlardı. Bu kanlı sahnede cesur askerler, boğuşa boğuşa düşmanı Büyük Wegas'tan da çekilmek zorunda bıraktılar. Saat 19.42'de Küçük Wegas'a 2. Bölükten bir takım gönderildi.

Wegas'taki birlikler çok kayıp vermişler ve bitkin hale gelmişlerdi. Bunların geriye alınmaları zorunluydu. Türk Tugayı Komutanı, mevziin sol kanadındaki 2. Bölüğün tamamını Wegas'a göndermeye karar verdi ise de 25. Tümen Komutanı müthiş boğuşmalara sahne olan bu ileri karakol mevzilerinin boşaltılmasını emrettiğinden 29 Mayıs 1953 saat 21.30'da Wegas'taki birlikler, ateş altında

(12) Erkilet/Bayıkhoğlu/Arun, a.g.e., s. 379-380.

Levent Şahverdi Arşivi

oldukları halde düşmana sezdirmeden şehit ve yaralılarını sırtlarında taşıyarak asıl savunma mevzilinin gerisine tamamen çekildiler. Keşif kolları düşmanla temasta kaldı. Düşman boşaltılmış olan mevzileri hemen işgal etmediğinden, mevzide yaralı veya şehit kalmış ise bunları getirmek üzere birkaç saat sonra küçük bir birlik de gönderildi.

Öte yandan, düşmanın şiddetli taarruzunun başladığı 28 Mayıs akşamı Elko ve Karsan'da kanlı çarpışmalara sahne olacaktı. Gece yarısına doğru İstihkâm Bölüğü takviye için Karsan'a gönderildi. Elko kahramanca direnmesine rağmen, 29 Mayıs'ta gece yarısı düşman Karsan'a girecekti. Düşman Karsan'ı işgal ettiğinde, bu mevzide 6. Bölük'ten sadece 8, İstihkâm Bölüğünden de 10 kişi sağ kalabilmişti. O gece düşman Karsan muharebe ileri karakoluna iyice yerleşti ve silahlarını mevzilendirdi. Düşman, saat 02.53'te tekrar Elko'ya taarruz etti ve püskürtüldü. Çok kayıp vermiş olan 6. Bölük, bir takım ile pekiştirildi. Düşman, Elko'ya hücumlarını tekrarladı ve etkili baraj ateşinin altından geçerek, Elko mevzilerine girdi. Burada şiddetli süngü ve bombalarla kanlı boğuşmalar başladı ve 13.42'de hücumlar durdurulduysa da, yakın muharebe, saat 04.30'a kadar devam etti. Geri atılan düşman uzaklaşmamıştı. Aldığı kuvvetlerle Elko'yu kuşatarak taarruzunu yenilediyse de tepeyi yine zapt edemedi. Bütün düşman hareketleri etkili top ve havan ateşi altına alınmıştı. Saat 06.25'te düşman genel taarruza başladı. Saat 06.48'de bir düşman bölüğünün Elko'ya yaklaştığı görüldü. Saat 07.20'de Elko mevzilinde iki taraf ateş muharebesi yapmakta ve jet uçakları düşman mevzilerini bombalamakta idi. Saat 08.15'te düşman, Elko'ya üç taraftan aynı zamanda taarruza geçti. Düşman, yakın muharebeler, süngü ve bomba ile durdurulduysa. Düşman, saat 09.30'da Elko ve Karsan bölgesini sisledi ve sis gerisinde yeniden taarruz tertipleri aldı. Çok kayıp vermiş ve çok yıpranmış olan Elko muhariplerinin değiştirilmesi zo-

Levent Şahverdi Arşivi

runlu görüldüğünden, 29 Mayıs 1953 saat 12.10'da mevzi, 14. Amerikan Alayı'nın bir bölüğüne teslim edildi[13].

Kunuri'den sonra en fazla zayiat verdiğimiz bu muharebelerde, III. Türk Tugayı'nın kaybı iki subay, üç astsubay, 146 er şehit olmuşlardır. III. Türk Tugayı, yurda döndükten sonra, 28-29 Mayıs 1953 Muharebeleri dolayısıyla ABD'nin "Legion of Merit" nişanı ile taltif edilecek ve ilgili tören 30 Kasım 1954'te Ankara 19 Mayıs Stadyumu'nda yapılacaktır.

IV. Türk Tugayı, 6 Temmuz 1953'te Pusan'a varacak ve Seul'ün kuzeyinde buluna Uijongbu şehrine yakın ordugâhta toplanacaktır. Savaşmaya değil, ateşkesi karşılamaya gelmişlerdir. Uluslararası gelişmeler yolun sonuna işaret etmektedirler. Bir kere, ABD'de seçim olmuş, 1952 sonunda Beyaz Saray'a Cumhuriyetçiler'in adayı General Dwight D. "İke" Eisenhower geçmiştir. Seçimde sonucu Kore Savaşı'nın da etkilediğini uzmanlar kaydetmektedirler. Kore Savaşı, uzadıkça, halkı bezdirmiş ve Demokrat yönetime karşı "antipati" doğurmuştur. Yeni Başkan, seçim kampanyasında bu konuyu işlemiş ve iktidara gelir gelmez bizzat Kore'ye giderek bu "anlamsız savaşa" son vereceğini vadetmiştir. 1952 sonunda bu vaadini de yerine getirecektir. John Foster Dulles gibi tecrübeli bir diplomat -ABD-Japonya Barışı'nın mimarı- Dışişleri'ne gelmiştir. Cumhuriyetçi Mac Carthy gibi vehimli anti-Komünist kampanyacıların hassasiyetlerini göz ardı edemeyen bu yönetim, ilk başta Çin'i mütarekeye zorlayabilmek için kaba güç kullanımını düşünmüş, hatta bu bağlamda Kore'de taktik nükleer silahları devreye sokmayı tasarlamışsa da[14] Birleşik Devletler'in BM Gücü'ndeki müttefikleri Washington'u bu tasavvurlarından vazgeçirmişlerdi. Müttefikler, ABD'ye, bu yola ancak BM'yi çiğneyerek, yalnız başına başvurabileceğini iletmişlerdi. Sonuçta, Cumhuriyetçi yönetim, Demokrat seleflerinin

(13) Aynı eser, s. 381-382.
(14) Johnson/Mc Allister, a.g.e., s.160.

Levent Şahverdi Arşivi

siyasetine devam kararını aldı. Güce değil, gücün kullanılabileceği tehdidine başvurdular. Aslında, karşı taraf da mütarekeye hazırdı. 1953 Mart'ında Sovyet diktatörü ölmüş ve Rusya'nın Stalin'den sonra daha "uzlaşabilir" olacağı ümidi belirmişti. Çin de yorulmuş, Kuzey Kore ise, zorla yarımadayı birleştiremeyeceğini artık anlamıştı. Bu safhada mütarekeye giden yolu tıkayan düşman değil, "dost" olacaktı. Esirlerin siyasi sığınma meselesi fevkalâde karmaşık müzakere, teklif ve karşı tekliflerden sonra, komünistlere sorgulama hakkı, tarafsız bir komisyona da arabulucu yetkisi tanıyan bir çözüm çerçevesine oturmuştu. Ancak, bu formülü kabullenmeye bu sefer Güney Kore yanaşmıyordu. Savaştan beklediğini alamadığına inanan Rhee 24 Mayıs'ta -1953- sıkıyönetim ilân etti. Meclisi kapattı. Ateşkesi kabul etmeyecekti. Ülkede, el altından, barış karşıtı nümayişler düzenletti. Amerikalılar, onu ikna etmeye çalıştılar. 17 Haziran'da ABD Dışişleri Bakan yardımcısı, Dr. Rhee'yi ziyaret etti. Ancak, boşunaydı. Amerikalılar 18 Haziran günü son defa mütareke masasına fakat bu defa karşılıklı imzalar için oturacakken: Rhee, hapishane kapılarını açarak "anti-komünist" 27.000 esiri serbest bıraktırdı. Tekrar krize girilmişti. Çin ve Kuzey Kore tarafı, tabiî, derhal Amerikalıları suçladılar. Amerikalılar, bu salıverilmenin ardında olmadıklarına onları inandıramamışlardı. "Nasıl olur da, BM Komutanlığı, ABD başkanı ve Kongresi, Rhee'ye söz geçiremeyecek kadar güçsüzdüler?"[15] Amerikalılar, barışla birlikte, Kore'ye askerî, siyasî ve ekonomik destek vereceklerini taahhüt ederek, Dr. Rhee'nin tasvibini, gönülsüz de olsa, yazılı olarak aldılar. 11 Temmuz 1953. Nihayet, 27 Temmuz günü, saat 10'da mütareke imzalandı. Kore Savaşı bitmişti. Türk Tugayı evine dönebilirdi. Ankara'da ise Başbakan Menderes, mütarekenin imzalanması üzeri-

(15) Berger, a.g.e., s.170. Rhee'nin nedenleri, amaçları hakkında ise, bkz: Robert T.Oliver, **Syngman Rhee: The Man Behind the Myth** (New York, 1955). Oliver, Rhee'nin danışmanıydı: daha objektif bir çalışma için ise, bkz: Richard C. Allen, **Korea's Syngman Rhee, An Unauthorized Portrait** (Rutland, 1960).

Levent Şahverdi Arşivi

ne, yabancı basın mensuplarına şöyle diyordu:

> "Kore'deki mücadele, BM Andlaşması'nın dayandığı yüksek prensiplerin sözden ibaret olmadığını, hür dünyanın tecavüze boyun eğmediğini ve eğmeyeceğini gösteren çok kıymetli bir ölçü olmuştur... Evlâtlarımızın fedakârlıkları şimdiye kadar hür dünyayı nice yeni tecavüzlerin vukuundan korumuştur. Onlar hür dünyanın emniyeti için çarpışırken, anavatanlarını Kore'de müdafaa ettiler. Civanmertlik ve vazifeperverlik önünde hürmet ve minnettarlıkla eğiliriz... Mütarekenin imzalanması, tecavüze cesaretle ve elbirliği ile karşı koymanın yegâne yol olduğunu, beşeriyetin âtisi için büyük ümitler veren bir şekilde isabet etmektedir."[16]

XVI

KORE OLAYI'NI YENİDEN GÖZDEN GEÇİRİRKEN

"Kore Olayı, 1950-53"; hem bölgesel, hem de global boyuttaki etkileriyle dünya tarihinde bir "dönüm noktası"dır.

Askeri açıdan, görünürdeki sonuç; Güney'in Kuzey tarafından "yutulmasına" engel olunduğudur. Ancak, Kore'ye müdahale, Kuzey'in planlarını engellemiş ve Komünistler'in emellerini boşa çıkarmışsa da; öte yandan BM'in de deklare ettiği hedefe -birleşme- ulaşamadığı gerçektir[1]. Aslında, BM'nin topladığı askeri potansiyel, bu savaşı kesin bir "zafer"le bitirmeye muktedirdi. Ancak, bunu bir III. Dünya Savaşı ihtimalinden ürken ne BM'ye üye devletler -Türkiye hariç- ne de kamuoyunun baskısından çekinen Truman yönetimi göze alabilirdi. Diplomasi, özellikle Mac Arthur'un azlinden sonra, askerî ope-

(16) Ayın Tarihi, 1953, C.I. s. 102.
(1) Berger, a.g.e., s. 232.

Levent Şahverdi Arşivi

rasyonu kısıtlayacaktır. Bu da savaşın uzamasına, daha fazla can ve teçhizat kaybına yol açacaktır.

Demek ki söz konusu olayda, siyasi mülahazalar, askerî zorunlulukların fevkinde ağırlık kazanmıştır. Bu açıdan bakıldığında Kore Olayı, "Soğuk Savaş"ın ilk "sıcak" çatışması olarak tarihe geçecektir. Siyasî açıdan bakıldığında müdahale; Güney'in komünistlerce işgalini engellemiştir. Ancak, yarımadadaki iki devletin varlığını da kalıcı hâle getirmiş; "entegrasyon", bu olaydan sonra -hiç olmazsa uzun yıllar- gerçekleşmesi mümkün olmayacak bir "düş" özelliğini kazanmıştır. Kuzey Kore, Komünist âleminin içindeki yerini alırken, Güney de giderek bir "aşk-nefret sendromu ile bağlandığı ABD'nin himâyesine kavuşmuştur[2]. Güney Kore, savaştan sonra -burada ayrıntılarına girmeyeceğimiz- siyasî çalkantılar içine düşecek, Washington ve Pyongyang ile ilişkiler, ülkede istikrarsızlığın kaynaklarını oluşturacaktır. Yine de Amerikan iktisadî yardımı, ülkenin 1960'larda canlanmasına yol açacak; uluslararası gözlemciler, Japonya'nın kalkınmasından sonra, bir de "Kore Mucizesi"nden bahsetmeye başlayacaklardır. Diğer yandan, Kuzey Kore, bugüne kadar mevcudiyetini, yarım yüzyıllık liderinin -Kim il Sung- hâkimiyetinde -tavizsiz- sürdürmektedir. Bildiğimiz, bu rejimin, Moskova'nın öncülüğü ile Sosyalist blokta başlayan "perestorika" gayret ve uygulamalarından halen etkilenmemiş olmasıdır. Basından öğrenebildiğimiz kadarıyla "Glasnost" Ve Berlin Duvarı'nın yıkılarak, Almanyaların birleşmesi Güney'de, hiçbir zaman vazgeçmediği "entegrasyon" için yeni bir "ümit" ışığı yakmıştır. Güney Kore'nin Gorbaçov Rusyası ile ilişki kurmasının yarımadanın geleceğinde ne gibi gelişmeleri gündeme getirebileceğini herhâlde ileride birlikte göreceğiz.

Kore Olayı'nın asıl tesiri ellili yılların getirdiği uluslara-

(2) Güney Kore-ABD ilişkilerinin günümüze değin gelişimi için, bkz: A. James Gregor/Maria Hsia Chang: The Iron Triangle: A United States Security Policy for North-East Asia (Stanford, 1984), 5. bölüm.

Levent Şahverdi Arşivi

rası yapılaşmalarda açık bir şekilde görülmektedir. BM Güvenlik Konseyi'nin bugüne kadar zorlama tedbirleri alabildiği tek olay Kore Olayı'dır[3]. Gönlübol, bunun bazı tesadüflerin yardımıyla gerçekleştirilebildiğini itiraf etmektedir. Yazara göre, bu tesadüflerden birincisi, Amerika Birleşik Devletleri'nin olay bölgesine yakın yerlerde hazır kuvvetlerinin bulunması ve bu kuvvetlerini kullanmak arzusunda olmasıdır; bu devletin komünizmin yayılmasını önlemek için giriştiği mücadele, Kore Olayı'nda zorlama tedbirlerinin alınmasını mümkün kılan sebeplerden birini teşkil etmiştir. İkincisi, tecavüzün vukubulduğu sırada bir BM komisyonunun Kore'de bulunması ve tecavüz olayını yerinde tespit ederek bundan Teşkilatı ha-berdar etmesidir. Nihayet, en önemli tesadüf de, olayın Güvenlik Meclisi'nde görüşülmesi sırasında Sovyetler Birliği temsilcisinin Mecliste bulunmaması ve alınan kararları veto edememesidir. Sovyet temsilcisi, Komünist Çin Hükümetinin Birleşmiş Milletler'de temsil edilmemesi yüzünden Güvenlik Meclisinin toplantılarını boykot etmiş bulunuyordu. Ancak, Gönlübol, BM'i bayrağı altında teşkilatlandırılan Kore hareketinin birçok eksik ve hatalı tarafları olduğuna da işaret etmektedir. Şöyle ki:

> "Yalu Nehri'nin diğer kıyısına geçmek, yani Komünist Çin ülkesine girmek, siyasi bakımdan Birleşmiş Milletler'in amaçları ile (tecavüzü durdurmak ve barışı sağlamak) bağdaşabilir miydi? Yoksa bu çeşit teşebbüslere girişmek askeri bir zaruret miydi? Bu ve buna benzer diğer meselelerin hallinde Başkumandan emirlerini Amerikan Hükümeti'nden almıştı. Askerî katkıda bulunan onaltı devletin temsilcileri Washington'da haftalık toplantılar yapmakla beraber, bu temsilciler Kore'de izlenecek siyaseti takip etmek ve Başkumandana direktifler vermek

(3) Mehmet Gönlübol, Milletlerarası Siyasi Teşkilatlanma (Ankara, 3. baskı: 1975), s. 365-6.

Levent Şahverdi Arşivi

yetkisine sahip bulunmuyorlardı."[4]

Bütün bu olumsuzluklara rağmen, Gönlübol şu sonuçlara varır:

> "Birçok devletlerin BM kuvvetlerinin yanında yer alması ve harekete aktif olarak katılması, Teşkilatın prestijini yükseltmiş ve üye devletlerin, özellikle küçük devletlerin, Teşkilâta olan güvenini arttırmıştır. Kore hareketi iki büyük komünist devletin rızaları hilâfına ve bu devletler tarafından desteklenen bir ülkeye karşı girişildiği halde, bazı çevrelerde belirtildiği gibi, yeni bir dünya savaşının doğmasına sebep olmamış, aksine belki de böyle bir tehlikeyi bertaraf etmiştir."[5]

Öte yandan Kore müdahalesi, Uzakdoğu'daki güç ilişkilerini de yeni bir yörüngeye oturtmuştur. Uzmanlar, 1945 ile 1953 yılları arasında Amerika'nın Uzakdoğu siyasetinde köklü değişimler olduğu inancındadırlar[6]. İkinci Dünya Savaşı sonunda, Washington'un bölgeye bakış açısında, Milliyetçi Çin'le dostluk, Japonya ile mesafe ve Kore ile Hindiçini ile sınırlı tutulan bir ilgi politikası hâkimdi. Ancak, Kore Olayı ile ABD, Kızıl Çin'i artık "düşman" olarak görmeye başlayacak, Uzakdoğu'da Japonya'yı "müttefiği" seviyesine getirecek ve giderek Kore ile Hindiçini'ni nüfuz altına alacaktır.

Uzakdoğu'daki "Soğuk Savaş"ın Avrupa'ya yönelik ABD dış politikasındaki tesirleri de inkâr edilemez. Uzmanlar, Kore Savaşı'nın NATO'nun oluşumunda önemli bir "dürtü" rolü oynadığında da fikir birliği içindedirler[7].

Kısacası, Kore Savaşı, mevcut soğuk savaşı "alevlendirerek", uluslararası sistemde muhasım kutupların kemikleşmesinde belki de en önemli etken olmuştu. Bir yazar, "Kore olmadan, dünya tarihi farklı olurdu" demek-

(4) Gönlübol, **Milletlerarası...**, s. 367-8.
(5) **Aynı eser**, s. 369.
(6) Heller, a.g.e., s. 76 vd.
(7) **Aynı eser**, s. 76.

Levent Şahverdi Arşivi

tedir[8].

Kore Olayı, Soğuk Savaş'ta Türkiye'nin de muhtemel rolünü daha belirginleştirecektir. Kore Savaşı, ABD'ye Komünist yayılmacılığına karşı nükleer caydırıcılığın yeterli olmadığı ve bundan sonra da yeryüzünde "*sınırlı savaşların*" çıkabileceğini, bu nedenle de NATO'nun "ileri savunma" stratejisi ile hazırlıklı olması gerektiğini öğretecektir[9]. Global düzeyde bu Komünist "tehdidine" karşı, gerek Doğu Akdeniz'de, gerek ise Ortadoğu'da Türkiye'nin "Hür Dünya"nın yakın bir müttefiği olarak, ABD'nin ve BM'in safında yer alması bu çerçevede giderek "arzulanan" bir hüviyet kazanacaktır. "Vefakâr" dost Türkiye'nin bu ideo*lojiler savaşındaki konumu* artık "vazgeçilmez" mahiyettedir. Ayrıca, bir yandan dış politikasındaki "uyumlu" tavrı, diğer yandan da Kore Savaşı'nda gösterdiği "destanlaşan" performansı ile askerî açıdan Batılı karar vericiler gözünde ülkemiz yücelecek ve NATO ittifakına bir an önce girmemiz sağlanacaktır.

Rusya'ya gelince, Sovyetler Birliği Hükümeti, 30 Mayıs 1953 tarihinde yaptığı beyanla Türkiye'den toprak talebinde bulunmaktan vazgeçmiştir. Aynı beyanda anlaşılması güç bir ifade ile Montreux Sözleşmesi'nin değişmesi ve Boğazların ortak savunması hakkında evvelce belirttiği görüşlerini değiştirdiğini bildirmiştir[10].

Kore Olayı, Türk'e karşı sadece Batı'da değil, Doğu'da da olumlu bir hava yaratacaktır. Özellikle, Türk-Güney Kore dostluğu bu vesileyle başlayacaktı. Koreliler, Türk'ün bu yardımını her zaman minnetle anmaktadırlar. Mehmetçikler Kore'den ayrılmış; ama, sadece ülkelerini değil, milletinin kültür ve ideallerini de Kore'de en iyi şekilde tanıtmayı başarmışlardır. Onlar, XX. yüzyılda ilk kurtuluş savaşını veren bir ülkenin evlâtlarıydılar. Onlar, savaşırken bile Kore Olayı'nın ifşa edilen insanî boyutu-

(8) Robert Jervis, "The Impact of the Korean War on the Cold War", **Journal of Conflict Resolution**, C.XXIV/4 (Ekim, 1980), s. 563.

(9) Jervis, a.g.m., s .580-1.

(10) Gönlübol, **Olaylarla...**, s. 397.

Levent Şahverdi Arşivi

nun bilinci içindeydiler. Bir Koreli araştırmacı olan Hee-Soo Lee, cephede kendilerine düşen görevleri cesaretle yerine getiren Türk askerlerinin cephe gerisinde savaş mağduru Koreli çocuklara nasıl yardım elini uzattığını yazmaktadır[11]. Kore Savaşı'nın durakladığı sıralarda Güney Kore'de yetmiş bin çocuk öksüz kalmış bulunuyordu. Bu yetimlerden bir kısmı Tugayca toplanmış ve yetiştirilmişti. Tugay, onlara Suwon'da sonra adı "Ankara Yetimhanesi" olacak bir okul ve yurdun açılmasını sağlayacaktır[12]. Böylece, Lee, "Türk askerlerinin Kore halkına gösterdikleri iman ve sevgi dolu insanca muamelelerle ve çeşitli kültürel-dinî faaliyetler sonunda Kore'de Türklüğün ve İslâmiyetin büyük tesiri görülmeye başlamıştır." demektedir[13]. İslâmiyet, yazara göre, Kore'ye, Türk-Moğol akınlarıyla girmiş, XIX. yüzyılda Osmanlı padişahı II. Abdülhamid'in "İttihad-ı İslâm" siyaseti ve XX. yüzyılın başında da Rus Devrimi'nden kaçan Kazan Türkleri'nin yarımadaya gelişi ile kendine ülkede yer edinmiş; ancak Kore Savaşı ile "yeniden doğmuştur".

Kore Olayı'na ilişkin tarih yazımı -historigrafi- ise o günkü duygusal ortamda bu müdahalenin, uygulamadaki bazı aksaklıklara rağmen ne kadar" doğru ve yerinde bir karar" olduğunu işleyecektir. Evet, ABD karar vericileri, 1950'de, Kuzey Kore'nin gerçek niyet ve gücünü tam hesaplayamamışlardı. Hesaplasalardı, belki bu müdahale, Savaş'a varılmaksızın, siyasî-diplomatik tedbirlerle geçiştirilebilirdi diyen gözlemciler mevcuttur[14]. Ayrıca, Kuzey Kore atağını Güney'in kendi askeri imkânları ile savuşturabileceğini tahmin etmek de Washington (veya ABD'nin Uzakşark Komutanlığı) açısından bir hesap hatasıydı. Yine, Sovyet Rusya'nın veya Komünist Çin'in sa-

(11) Lee, a.g.e., s. 292.
(12) Necmettin Alkan, **Sakin Sabahlar Memleketinde Bir Yıl** (Ankara, 1960), s.113-115.
(13) Lee, a.g.e., s. 292.
(14) Berger, a.g.e., sonuç; Paige, a.g.e., s. 349; Johnson/Mc Allister a.g.e., s.150-1; Heller, a.g.e., s. 77-8.

Levent Şahverdi Arşivi

vaşa katkıları da o kriz anında yapılan hesaplara uymamıştı. Bazı gözlemciler, savaş sırasında Mac Arthur'a verilen talimatın yeterince "açık" olmadığından hareketle, Kore'deki çatışmaların "tırmanmasına" sebebiyet verdiğinden de bahsederler[15]. Truman'ın buradaki eksikliğinin ise, meseleyi, Kongre'ye daha çatışmaların başında getirip, siyasi tavrına milli bir dayanak sağlamaması olduğu söylenir[16].

Bütün bunlara rağmen Kore Olayı; Amerikan dış politikası için bir "başarı"dır[17]. Komünist dünyanın "yayılmacılığı"na bu müdahale ile "kararlı" bir tavır sergilenmiş, NATO kâğıt üzerindeki bir andlaşmadan, etkili bir askeri ittifak haline dönüşmüş; BM ise saldırganlara karşı ciddi bir "caydırıcı" uluslararası örgüt şeklinde kendi rüşdünü ispatlamıştır! Ayrıca, bu savaş, bilindiği kadar Rus-Çin çekişmesinin de temelini oluşturmuştur. Bu itibarla, Truman ve devrin ABD yönetiminin kriz sırasındaki davranışı hem ulusça, hem de "demokratik" âlemce alkışlanmıştır. Berlin Krizi sırasında nasıl Komünizm'in entrikacılığına karşı çıkılmışsa, 38. paralel üzerindeki aynı oyuna da gelinmemişti... Her iki yerdeki "demir perdeler" de Komünizmin utancıydılar! Ve, yine ABD, nasıl Komünizmin yayılmacılığına karşı Doğu Akdeniz'de Türkiye ve Yunanistan'ı destekleyemeyeceğini itiraf eden İngiltere'nin yerini almışsa, Uzakdoğu'da da aynı Amerika Hindiçini'de aynı sebeple Fransa'yı ikâme etmek zorunda kaldığına inanıyordu. Amerika'nın Güney Vietnam bağlantısı, böylece Kore Savaşı'nın mirası sayılmalıydı[18].

Truman'dan sonraki başkanlar -Eisenhower, hattâ Kennedy ve Johnson- dönemlerinde Amerika'nın dünya politikasına, Komünist bloka ve buna bağlı olarak da Kore Savaşı'na bakış açısı değişmedi. Değerlendirmeler hep Komünizm'in Kore'de hür dünyanın "yumuşak karnını"

(15) Paige, a.g.e., s. 364.
(16) Aynı eser, s. 353.
(17) Johnson/Mc Allister, a.g.e., s. 146.
(18) Heller, a.g.e., s. 36.

Levent Şahverdi Arşivi

denemek istediği, fakat ABD'nin bu "sinsi taarruza" izin vermediği idi. Washington, Kore mazisi ile övünüyordu.

Bu düşünce çerçevesi içinde Türkiye'nin yeri ve katkısı minnetle anılıyordu. Kunuri ve Kunyongjang-ni savaşlarında Mehmetçiğin yarattığı efsane, Türk-Amerikan silah arkadaşlığına sımsıcak bir boyut kazandırmıştı. Cihangir Türkler'in kızıl saldırgana karşı NATO'da insanlığın selâmeti için mesuliyet yüklenmesiyle bu ittifak tarihi bir zenginliğe kavuşmuştu. Başlangıcından günümüze Türk-ABD ilişkilerinin, kuşkusuz "altın yılları", Kore Savaşı'nı takip eden beş-on senelik devrede yaşanmıştı!.. Yine bu bağlamda, Kore bir sembol olmuştu. Türk-ABD işbirliğinin, balayının timsâli, anıtıydı adetâ!..

Tarih yazımı, maalesef mi diyelim, yaşanılan dönemlerin sosyal gerçeklerinden etkilenir. Belki de bunu ifade etmek için "Her nesil tarihi yeniden yazar" derler. Bu açmazdan ne Soğuk Savaş, ne de Kore Olayı kendini kurtaracaktır. Uluslararası sistemde dengeler ve bununla birlikte ABD'nin rolü değiştikçe, önce Soğuk Savaş'a, sonra da Kore Olayı'na bakış açısı ve onun hakkındaki değerlendirmeler de değişmeye başladı. Artık, Soğuk Savaş'ta ABD'nin pek "melek" olmadığı, uluslararası gerginliği tırmandırmada Rusya'nın yanı sıra onun da dahil bulunduğu bizzat Amerikalı revizyonist tarihçiler tarafından vurgulanıyordu[19].

Stalin'in ölümüyle, Sovyetler'in başına "barış içinde bir arada yaşamayı" ABD'ye öneren Kruşçev'in gelişi, iki Süper Güç arasında altmışlarda başlayan "detant" ya da "yumuşama" gayretleri ve bugün Gorbaçov'un açtığı çığırla gelen balayı üstüste geldiğinde Kore Savaşı'nın kökenleri ve sonuçlarını sorgulamak için yeni bir zemin yaratmış oldular.

Aslında, hemen belirtmekte yarar vardır ki, Kore Sava-

(19) Amerikan "revizyonist" tarih yaklaşımı ile ilgilenenler Charles M. Dobbs'un The Unwanted Symbol: **American Foreign Policy, The Cold War, and Korea, 1945-50** (Ohio, 1981) adlı eserindeki bibliyografyasındaki (s. 230-3) referanslara bakmalıdırlar.

Levent Şahverdi Arşivi

şi'nın Soğuk Savaş mitolojisindeki mümtaz yeri daha 1951'de ABD kamuoyunda kurcalanmaya başlanmıştı. Her ne kadar, ezici bir çoğunluk, ABD'de olsun, Batı dünyasında olsun, savaşın haklılığını, çatışmaların başladığı anda kabul etmekte idiyse de; savaşın ikinci yılını idrak etmesi, uzaması, ateşkesin bir türlü temin edilememesi, beyhude yere askerin cephede kırılması, Kore Olayı'nın popülaritesini süratle yitirmesine sebep olacaktı. 1951 Şubat'ında ABD'de yapılan bir ankette, bu ülke vatandaşlarının sadece % 39'unun müdahalenin bir hata olmadığını savunduğu ortaya çıkacaktı[20]. Bu rakam bir yıl sonra % 35'e düşecektir[21]. Vietnam Savaşı sırasında yapılan ankette ortaya çıkan çarpıcı sonuçlardan biri de Amerikan halkının, Vietnam'a kıyasla, Kore Savaşı'na destek vermekten daha kolayca ve daha kısa zamanda, daha süratle vazgeçtikleri olacaktı![22].

Halkın Vietnam'ın antipatikliğine koşullanmış bizlere ters gelen beklenmedik bu tavrına rağmen Kore Savaşı hakkındaki resmî tarih yazımı, 1950'li yıllardaki olumlu yaklaşımını sürdürecek; ancak Vietnam batağı ile tenkitçi görüş artık ağırlık kazanacak ve literatüre egemen olacaktır. Vietnam'ın Amerikan tarihinde bugün neredeyse herkesce itiraf edilen "talihsiz" konumu, doğal olarak, Uzakdoğu'daki Amerikan "yanlış" politikalarının ilk temel taşı addedilen Kore Olayı'na bakış açısını da kökünden sarsacak; mitolojideki yerini yıkacak ve bunu yeni bir eksene oturtacaktı. Belki de Amerikalılar, 1950-53 döneminde Kore'de hiç de iddia edildiği gibi yüce idealler uğruna bir kutsal savaşa girişmemişlerdi!..

Kritiklerin zaferini sağlayan en önemli etken, Amerikan tepkisinin dayandığı varsayımın yıkılmasıydı. Kore Savaşı'na giden yolda, hatırlanacağı gibi, Washington; Kuzey Koreliler'in saldırganlığının ardında Rus (-Komünist) par-

(20) Heller, a.g.e., s.142.
(21) Aynı eser, s.147.
(22) A.e., s.169-170.

Levent Şahverdi Arşivi

mağının olduğuna inanmıştı. Burada, Amerikalıların iddiasına göre, beyin, Sovyetler'di; kukla ise Kuzey Koreliler... Oysa ki, yeni araştırmalar ortaya farklı bir tablo çıkaracaktı. Uzmanlar, bütün Koreliler'in birleşme konusunda azimli olduklarını ve 25 Haziran'da başlayan hareketin Kuzey'deki Kore İşçi Partisi içindeki partizanca çekişmelerden kaynaklandığını iddia edeceklerdir[23]. Bu iddiasını kanıtlamak isteyen Simmons, Kore Savaşı öncesinde Pekin, Pyongyang ve Moskova arasındaki ilişkilerin yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini belirtmektedir[24].

1945'ten sonra Moskova'nın ülkedeki nüfuzu, Korelileri tedirgin etmiştir. Sovyetler Birliği'nin, yazara bakılırsa, BM'i boykot etmesi Kızıl Çin'in bu örgüte kabulünü engellemek için kasıtlı bir davranıştır. Moskova, kendisinin aşılarak Çin'in komünist olmayan dünya ile dolaysız temas kurmasını istememektedir. Demek ki, 25 Haziran öncesinde, Amerikan resmi tarih yazımının iddia ettiği gibi, "sırt sırta vermiş" bir Komünist ülkeler bloğu yoktur. Bilâkis, Stalin, Mao'nun Asya'daki artan prestijini çekemiyor, onun Üçüncü Dünya Ulusçuluğuna hitap eden yaklaşımının Moskova merkezli Komünist bloku parçalayacağını düşünüyordu[25].

Rusya'nın 25 Haziran hareketinin tetikleyicisi olduğu konusunda ise Simmons, bunun Moskova'ya dahi sürpriz teşkil ettiğini savunmaktadır!

Simmons'a göre, Kore Olayı'nı çözecek anahtar, bizzat yarımadadaki siyasi gelişmelerde aranmalıdır. Kuzey Ko-

(23) Kore Olayı'nın, Kore "milliyetçiliğinin" ve bu ülkedeki partilerarası çekişmenin doğurduğuna dair tezler için, bkz: Koh Byung-chul, **The Foreign Policy of North Korea** (New York, 1969); Lee Chong-sik, **The Politics of Korean Nationalism** (Berkeley, 1965); C. Clyde Mitchell, Second Failure in Asia (Washington, *1951*); *Nam Koon-woo*, ***The North Korean Communist Leadership, 1945-65: A Study of Factionalism and Political Consolidation*** (Tuscaloosa, 1974); John Kie-chang Oh, **Korea: Democracy of Trial** (Ithica, 1968); Cho Soon-Sung, **Korea in World Politics, 1940-50: An Evaluation of American Responsibility** (Berkeley, 1967).

(24) R.R. Simmons, **The Strained Alliance: Peking, Pyongyang, Moscow and the Politics of the Korean civil War** (New York, 1975).

(25) Walter La Feber, a.g.e., s. 97. Ayrıca, bkz: Edward Crankshaw, **The New Cold War: Moscow v. Peking** (New York, 1963).

Levent Şahverdi Arşivi

re İşçi Partisi, Kore'yi birleştirme yönünde heyecanlıdır. Sovyetler'in bu konuda kendilerine yeterli desteği vermediğine kanaat getirmiş ve akıbetini Çin'e bağlamak istemiştir. 25 Haziran atağının sebebi ise Kuzey Koreliler'in Güney'de Rhee'nin, Amerikan desteği ile ülkeyi kendi hakimiyetinde birleştirmek istemesinden duydukları kuşkudur.

Dobbs, 1981'de yayınladığı ve "İstenmeyen Sembol" adlı araştırmasında Washington'un Kore Olayı'nı "Soğuk Savaş Prizması"ndan görmesinin mahzurlarına işaret etmektedir. Yazar'a göre, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Çin'in "kaybı", Amerikan dış siyasetçilerinde Washington'un prestijini yeniden kazanması için Asya'da alternatif bir saha aramalarına neden olmuş; bu tutku ile Kore'ye yapışmışlardır! Bölgede İkinci Dünya Savaşı'nın, Japon işgalinin yarattığı Kore milliyetçiliği ve sömürgeciliğe karşı ulusal heyecanı tefsir edememişlerdir. Kore'deki iç savaşı, ulusal unsurlardan soyutlayarak, uluslararası komünizmin "taşması" olarak algılamışlardır. Bu çerçeve içinde Kore, Kızıl yayılmacılığa karşı Amerikan kararlılığının sembolü haline gelmiştir. Washington'un prestijinin Güney'deki rejimin tutunması ile bağlı olduğu düşüncesiyle Rhee'yi her ne pahasına olursa olsun desteklemek kararını almışlardır. Böylece, Dobbs'a göre, ABD, kendi hayallerinin ve yanılgılarının kurbanı olmuş; Kore'de içine düşeceği tuzağı kendi hazırlamıştır! Dobbs'a bakılırsa, Kore Olayı'nda mahalli liderlere kendi kaderlerinin çizme hakkını tanımama konusunda SSCB kadar ABD de hatalıdır. Kısacası, Washington, Kore'yi müdahalesiyle bir süre sonra "istenmeyecek" bir sembole dönüştürmüştür[26].

Kore Olayı'na ilişkin "revizyonist" yaklaşım Türkiye'ye de sıçrar. Sosyal gerçeklerin iç ve dış yüzleri burada da etkili olmuştur. 1960 askeri müdahalesi ile DP, Anayasa'yı ihlâl iddialarıyla yargılanır ve akabinde Menderes ile Köprülü'den Dışişleri Bakanlığı'nı devralan Fatin Rüştü

(26) Dobbs, a.g.e., sonuç bölümü.

Levent Şahverdi Arşivi

Zorlu idama makhûm edilir. Gerçi bu akıbete, darbenin mimarlarına göre, yol açan sebepler dahilidir; ancak DP'nin dış politikada Amerikan yanlılığının, Türk-ABD ikili anlaşmalarının, TBMM'den geçirilmeksizin, akdinin de Anayasa'yı ihlâl ettiği ve ülke çıkarları açısından sakıncalı sonuçlar taşıdığı da ileri sürülmüştür. Ayrıca, Türk-Amerikan ilişkilerine 1960'lardan itibaren girmeye başlayan "soğukluk", hatta "gerginlik" Kore Savaşı'na Türkler'in bakış açısının değişmesinde önemli rol oynayacaktır. Burada hayatî kavşak, T.C.'nin "Kıbrıs Sorunu"dur. Kıbrıs'ta söz konusu olan; Türk azınlığa karşı artan Rum mezâlimi ve Yunanistan'ın adayı "Enosis" adı altında iltihak etme gayretidir. Nihayet, 1964 yılında T.C. Kıbrıs'a bir müdahale düşünür. Ancak, ABD Başkanı Johnson, devrin Cumhurbaşkanı İnönü'ye bir mektupla, böyle bir harekette NATO silahlarının kullanılamayacağını ve NATO müttefiklerinin rızası olmadan yapılacak bir hareket sonucu, Sovyet Rusya müdahale ederse, Türkiye'nin korunması işinin tartışma götüreceğini bildirmesi, iki ülkenin ilişkilerini ciddî biçimde sarsacaktı. On yıl sonra Kıbrıs'ta meydana gelen daha ciddî bir krizden sonra Türkiye adaya operasyon düzenlemek zorunda kalır. 1975 Şubat'ında ise ABD Kongresi Türkiye'ye silah ambargosu koyar. Bu olay, Türk-Amerikan ilişkilerinde eşi görülmedik bir "yaralanmaya" yol açar. Ambargonun açtığı yara kapanmadan, özellikle seksenlerden itibaren, ABD'nin Türkiye'yi tedirgin edecek şekilde Ermeni davasına sahip çıkması ve geçtiğimiz aylarda Fener Patriği'ni "papalaştırmaya" çalışması, Yunanistan'a ise savunma garantisi vermesi, Türk kamuoyunda Washington'un yeni yönetiminin, Glasnost'la başlayan Rusya'ya yakınlaşma sendromunda Türkiye'yi gözden çıkardığına dair intibaların artmasına neden olacaktır.

Bu gelişmelerin ışığında, yetmişlerde sadece bazı aşırı akımların tekelinde bulunan, Türkiye'nin NATO'daki konumunun ve Türk-ABD ilişkilerinin ülkenin dış güvenliği

Levent Şahverdi Arşivi

açısından ne ölçüde tatmin edici bir formül olduğu artık siyasi yelpazenin daha geniş perspektifinde de ele alınmaya başlanır. Bu çerçevede Kore Savaşı'nda yapılan fedakârlıklar ve dökülen kanlar sanki "tarihi bir yanılgıyı" hatırlatan "istenmeyen semboller" haline dönüşür. Dobbs'un Amerika için çizdiği kalıba, Türk tarih yazımı da oturmaktadır!.. Bu gelişmelerden en ziyade muzdarip olanlar, herhalde sayıları giderek azalmış olan "Kore Gazileri"dir[27]. Bu gazilerden bir kısmı, silah arkadaşlarının Türkiye'ye yönelik tutumunu anlatmakta güçlük çekerler. Bir kısmı 1964 Kıbrıs Bunalımı'nda Amerika'nın bilinen tavrı takınmasından sonra Kore'de aldıkları madalyaları teker teker iade edeceklerdir. Onlar, Kore'ye Türk vatanını savunmanın ötesinde yüce idealler uğruna Anadolu'dan kalkıp Pasifik'e gitmişlerdi. Milli hasletleri ile nasıl imtizaç ettiğini düşündükleri insanlık davası, hürriyet ve barış için vuruşmuşlar, arkadaşlarını şehid vermişlerdi. Bugün Pusan Şehitliği'nde yatan Mehmetçikler Kore Olayı'nın "unutulmaya" terk edildiğini, hattâ "unutturulmaya" çalışıldığını bilmiyorlar.

Kore, 1950-53; "Unutulan Savaşın öyküsü"dür.

Söyleyiniz: Sizce de unutulmalı mıdır?

Yoksa tarih laboratuarlarındaki ibretler galerisinden dersler almak üzere özellikle mi hatırlanmalıdır?

(27) Kendileriyle yapmış olduğumuz görüşmelerde bize Kore'ye iştirak eden başka ülkelerin muhariplerliyle maddi açıdan karşılaştırılamayacak ölçüdeki "şeref aylıkları"nın ancak 1976'da, savaştan tam 26 sene sonra, bağlanabildiğini; bunun da 1983'te kesildiğini itiraf ettiler.

"Yunanistan'da savaş gazilerine her ay 400-700 dolar, yani ortalama olarak 280 bin ile 490 bin Türk lirası aylık veriliyor. Yunanistan'ın İstanbul Konsolosluğu'ndan aldığımız bilgiye göre, savaş gazilerine ayrıca sosyal olanaklar da tanınmış. Savaştan hemen sonra devlet, gazilere birer ev vermiş. Ancak şu anda ev almak isteyen gazi olursa, ona kredi veriyor. Gazilerin ölümlerinden sonra eş ve çocuklarına belirli maaş bağlanıyor. Çocuklara, ayrıca ilkokuldan üniversiteye kadar da parasız ve sınavsız öğrenim hakkı var. İş kurmak isteyen gazilere, işletmeleri için büfeler veriliyor.

Amerika'da yaşayan savaş gazileri ise daha şanslı. Ortalama aylıkları 800 dolar civarında. Yani bizim paramızla, 584 bin lira." Milliyet, 29.X.1986.

Levent Şahverdi Arşivi

Levent Şahverdi Arşivi

KAYNAKÇA

I
BASILI BELGELER, DİPLOMATİK YAZIŞMALAR VE RESMÎ YAYINLAR

Ayın Tarihi,

(ABD), **Foreign Relations of the United States,** 1950-53 serisi, **American Foreign Policy, 1950-55 Basic Documents**, C.1, Kısım: XV: **Korea**, (Washington, 1957).

(SSCB), **L'Union Sovietique et la Question Coreene** (Moskova, 1948).

TBMM, **Tutanak Dergisi,**

(TC), İlâhiyat Kültür Telifler Basın ve Yayın Kurumu: **Kore Savunmasına Katılmamızda Dinî ve Siyasî Zaruret** (İstanbul, 1950).

II
SÜRELİ YAYINLAR: DERGİ VE GAZETELER

Akşam
Cumhuriyet
Kudret
Kuvvet
Milliyet
Son Saat
Ulus
Vatan
Zafer

Levent Şahverdi Arşivi

III
GENEL ESERLER:
KİTAPLAR VE MAKALELER

Acheson, Dean; **Present of the Creation** (New Yok, 1969).

Ahmad, Feroz/Bedia T. (der.); **Türkiye'de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi, 1945-1971** (Ankara, 1976).

Akay, Abdullah; **Kore'de Dirilen Şehit**, (Ankara, 1985).

Akagündüz, Ahmet; **Belgeler Gerçekleri Konuşuyor** (İzmir, 1989)

Alkan, Necmettin; **Sakin Sabahlar Memleketinde Bir Yıl** (Ankara, 1960)

Allen C. Richard; **Korea's Syngman Rhee, An Unauthorized Portrait**, (Rutland, 1960)

Appleman, Roy, E.; **South to the Haktong, North to the Yalu, June-November** (1950) (Washington, 1961)

Abdülahat Akşin; **Türkiye'nin 1945'ten Sonraki Dış Politika Gelişmeleri-Ortadoğu Meseleleri** (İstanbul, 1959)

Arat, Reşit Rahmeti (yay.haz.); Yusuf Has Hācib: **Kutadgu Bilig** (Ankara, 2. baskı, 1974)

Armaoğlu, Fahir H.; **Siyasi Tarih, 1789-1960** (Ankara, 3. baskı: 1975)

Ataöv, Türkkaya; **Amerika, NATO ve Türkiye** (Ankara, 1969)

Baban, Cihad; **Politika Galerisi** (İstanbul, 1970)

Bailey, Thomas A.; **A Diplomatic History of The American People** (New Jersey, 10. baskı, 1980)

Basri Danışman; **Situation Negative** (Lahey, 1973)

Bayur, Hikmet; **XX. yüzyılda Türklüğün Tarih ve Acun Siyasası Üzerindeki Etkileri** (Ankara, 1974)

Beasley, W.G.; **The Rise of Modern Japan** (Tokyo, 1990)

Beloff, Maw; **Soviet Policy in the Far East, 1944-51** (New York, 1953)

Levent Şahverdi Arşivi

Berger, Carl; **The Korea Knot: A Military-Political History** (Philadelphia, 2. baskı: 1964)

Bozkurt, Gülnihal; **Alman-İngiliz Belgelerinin ve Siyasi Gelişmelerin Işığı Altında Gayrimüslim Osmanlı Vatandaşlarının Hukuki Durumu**, 1839-1914 (Ankara, 1989)

Bryson, T. A.; **American Diplomatic Relations with the Middle East, 1874-1915: A Survey** (New Jersey, 1977)

Berelson, Bernard/Janowitz Morris (der.); **Reader in Public Opinion and Communication** (New York, 1964)

Borg Doroty/Heinrichs Waldo (der.); **Uncertain Years: Chinese-American Relations, 1947-1950** (New York, 1980)

Braude Benjamin/Lewis Bernard (der.); **Christian and Jews in the Ottoman Empire: The Functioning of Plural Society**, 2 cilt. (New York/London, 1982)

Brezezinski, Zbigniew, K.; **The Soviet Bloc: Unity and Conflict** (Harvard, 6. Baskı, 1976)

Calvocoressi, Peter; **World Politics Since 1945** (Nortfolk, 2. Baskı: 1971)

Caridi, Ronald J.; **The Korean War and American Politics** (Philedelphia, 1968)

Carleton, William G.; **The Revolution in American Foreign Policy** (New York, 2. baskı: 1967)

Cho; Soon-Sung, **Korea in World Politics, 1940-1950: An Evaluation of American Responsbilty** (Berkeley, 1967)

Dallin, David J.; **Soviet Russia and the Far East** (New Haven, 1948)

De Novo, J.A.; **American İnterests in the Middle East, 1900-1929** (Minneapolis, 1963)

Divitçioğlu, Sencer; **Kök Türkler: Kut, Küç ve Ülüg** (İstanbul, 1987)

Dobbs; Charles, M.; **The Unwanted Symbol: American**

Levent Şahverdi Arşivi

Foreign Policy, The Cold War, And Korea 1945-50 (Ohio, 1951)

Dora, Celal; **Kore Savaşında Türkler 1950-51** (İstanbul, 1963)

Dulles, F.R.; **America's Rise to World Power, 1898-1954** (New York, 1963)

Epstein, Mark Alan; **The Ottoman Jewish Comunities and Their Role in the Fifteenth and Sixteenth Centuries** (Freiburg, 1980)

Eren, Ahmet Cevat; **Türkiye'de Göç ve Göçmen Meselesi** (İstanbul, 1966)

Erkilet, Hüsnü E./Bıyıklıoğlu, Tevfik/Arun, Hayrettin; **Kore Harbinde Türk Silahlı Kuvvetlerinin Muharebeleri, 1950-53** (Ankara, 1975)

Erkmen Seyfi; **Kore'den Geldim** (İstanbul, 1951)

Eryılmaz, Bilal; **Osmanlı Devleti'nde Gayrimüslim Teb'anın Yönetimi** (İstanbul, 1990)

Evans, Lawrence; **United States Policy and the Partition of Turkey**, (Baltimode, 1965)

Futrell, F. Robert; **The United States Air Force in Korea, 1950-53** (New York, 1961)

Field, A. Jones; **History of United States Naval Operations: Korea** (Washington, 1962)

Galati-Fisher A.; (Yay.haz: Neval Öke) **Osmanlı Cihadı ve Alman Protestanlığı** (İstanbul, 1991)

Gordenker, Leon; **The United Nations and Peaceful Unification of Korea: The Politics of Field Operations, 1947-1950** (Lahey, 1959)

Goodrich, M.; **Korea: A Study of United States Policy in the United Nations** (New York, 1956)

Gönlübol, Mehmet; **Milletlerarası Siyasi Teşkilâtlanma** (Ankara, 1975)

- (der. katkı); **Olaylarla Türk Dış politikası** (Ankara, 6. baskı: 1987)

-; **Turkish Participation in the United Nations 1945-1954** (Ankara, 1963)

Levent Şahverdi Arşivi

Grabill, James L.; **Protestant Diplomacy and the Near East: Missionary Influence on American Policy, 1910-1927** (Minneapolis, 1971)

Gregor, A. James/Maria Hsia Chang; **The İron Triangle: A United States Security Policy For North-East Asia** (Stanford, 1984)

Grankshaw, Edward; **The New Cold War: Moscow v. Peking** (New York, 1963)

Heller, Francis H. (der.); **The Korean War: A 25 Years Perspective** (Kansas, 1977)

Hermes, G. Walter; **Truce Tent and Fighting Front** (Washington, 1968)

Higgins, Trumbull; **Korea and the Fall of Mac Arthur: A Précis in Limited War** (New York, 1960)

Iriye, Akira; **The Cold War in Asia** (Englewood Cliffs, 1974)

Jervis, Robert; "The Impact of the Korean War on the Cold War" **Journal of Conflict Resolution** C.XXIV (Ekim, 1980)

Joe, Wannes J.; **Traditional Korea: A Cultural History** (Seul, 1972)

Karpat, Kemal (der.); **The Ottoman State and its Place in World History** (Leiden, 1974)

-; **Turkey's Politics** (Princeton, 1959)

Koh, Byung-Chul; **The Foreign Holiey of North Korea** (New York, 1969)

Kolko Gabriel/Joyce; **The Limits of Power: The World and United States Foreign Policy 1945-54** (New York, 1972)

Koan Woo/Nan; **The North Korean Communist Leadership, 1945-65: A Study of Factionalism and Political Consolidation** (Tuscaloosa, 1974)

Kutay, Cemal; **Bilinmeyen Tarihimiz** (İstanbul, 1974)

Lafeber, Walter; **America, Russia and the Cold War, 1945-71** (New York, 2. baskı: 1972)

Latimore, Owen; **The Situation in Asia** (Boston, 1949)

Levent Şahverdi Arşivi

Lauterbach, Richard; **Danger From the East** (New York, 1946)
Lee, Hee-Soo; **İslâm ve Türk Kültürünün Uzakdoğu'ya Yayılması: Kore'de İslâmiyet'in Yayılması ve Kültürel Tesirleri** (Ankara, 1988)
Lee, Chong-Sık; **The Politics of Korean Nationalism** (Berkeley, 1965)
Mc Allister Jef/Jaha Alexis; **The Right Hand of Power** (New Jersey, 1984)
Me Carthy, Justin; **Muslims and Minorities: The Population of Ottoman Anatolia and the End of the Empire** (New York, 1983)
Meade, Grant E.; **American Military Government in Korea** (New York, 1951)
Migret, M.; **Psikolojik Savaş** (İstanbul, 1972)
Mitchell, C. Clyde; **Second Failure in Asia** (Washington, 1951)
Moore, Horritec; **Soviet Far Eastern Policy, 1931-1945** (Princeton, 1945)
Oh John Kie-Chang; **Korea: Democracy of Trial** (Ithica, 1968)
Oliver, Robert T.; **Syngman Rhee: The Man Belind the Myth** (New York, 1955)
Öke, Mim Kemal; **The Armenian Question, 1914-1923** (Oxford, 1988)
Öztuna, Yılmaz T.; **Türkiye Tarihi** (İstanbul, 1965)
Paige, Glenn D.; **The Korean Decision, June 24-30, 1950** (New York, 1968)
Ponomaryov, B./Gromyko, A./Khvostov, V. (der.); **History of Soviet Foreign Policy, 1945-1970** (Moskova, 2. baskı: 1974)
Ransom, Harry Howe; **An American Foreign Policy Reader** (New York, 2. baskı: 1966)
Rees, David; **Korea: The Limited War** (New York, 1964)
Ridgway, M.; **The Korean War** (New York, 1967)
Rose, Cisle A.; **Roots of Tragedy: The United States**

Levent Şahverdi Arşivi

and the Strugle for Asia, 1945-53 (Westport, 1975)
Sahn, Pow-Key (der.); **The History of Korea** (Seul, 1982)
Sayılan, Nazım Dündar (der.); **Kore'de Türk Askeri** (Ankara, 1989)
Schlesinger, Arthur M. (der.); **The Dynamics of World Power: A Documentary History of the United States Foreign Policy, 1945-1973**, C.IV: **The Far East** (New York, 1973)
Schnabel, F. James; **United States Army in the Korean War, Policy and Direction: The First Year** (Washington, 1972)
Shihchien, Chih-Shih; **A Chronicle of Principle Events Relating to the Korean Question** (Pekin, 1954)
Simmons R.R.; **The Strained Alliance: Peking, Pyongyang, Moscow and the Politics of the Korean Civil War** (New York, 1975)
Sonyel, Selahi R.; **Turkish Diplomacy 1918-1923** (Beverly Hills, 1975)
Sorensen, Thomas; **The World War** (New York, 1968)
Soysal İsmail; "Türk-Amerikan İlişkilerinin Ana Çizgileri", **Belleten**, C: XLI/162 (Nisan, 1977), s. 257-276.
Soysal, Mümtaz; **Dış Politika ve Parlamento** (Ankara, 1964)
Spanier, W. John; **The Truman-Mac Arthur Controversy and the Korean War** (Cambridge: Harvard, 1959)
Stairs, Denis; **The Diplomacy of Constraint: Canada, The Korean War and the United States** (Toronto, 1974)
Şimşir, Bilâl N.; "Türk-Amerikan İlişkilerinin Yeniden Kurulması ve Ahmet Muhtar Bey'in Vaşington Büyükelçiliği (1920-1927)" **Belleten**, C: XLI/162 (Nisan, 1977), s. 277-356.
Taneri, Aydın; **Türk Devlet Geleneği** (Ankara, 1975)
Thorne, Christopher; **Allies of a Kind** (Londra, 1978)
Toker, Metin; **Türkiye Üzerinde 1945 Kâbusu** (Ankara,

Levent Şahverdi Arşivi

1971)
-; **Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları 1944-73, C: II: DP'nin Altın Yılları, 1950-54** (İstanbul, 1990)
Toros, Taha; Türk-Polonya
Trask, Robert, R; **The United States Response to Turkish Nationalism and Reform 1914-39** (Minneapolis, 1971)
Truman, H.S.; **Years of Trial and Hope** (New York, 1956)
-; **Years Of Decision** (New York, 1955)
Turan, Osman; **Türk Cihan Hakimiyeti Mefkûresi Tarihi**, 2 cilt (İstanbul, 1969)
Ülman, Halûk; **Türk-Amerikan Diplomatik Münasebetleri 1939-1947**, (Ankara, 1961)
Yazıcı, Tahsin; **Kore Birinci Türk Tugayı'nda Hatıralarım** (İstanbul, 1963)
Whiting, Allen S.; **China Crosses the Yalu: The Decision to Enter the Korean War**, (New York, 1960)

Levent Şahverdi Arşivi

Mehmetçik'in Kore Destanı
Uzakdoğu'da Türk Askerinin
İlk Yurtdışı hareketi...
Bütün gerçekleriyle bu kitapta.
Selâhiyetli bir kalemden
Bu sahadaki
En ciddi araştırma...

ISBN : 975 - 451 - 042 - 3
90 - 34 - 0216 - Y - 1 - 3000

10600

Levent Şahverdi Arşivi